

N° 341.

Norråla L^{ra} Bibliothek

106

Nec

Ex. 1

N° 1.

NORRLAND

Januari.

OCH

1872.

DESS FRAMTID.

Redaktör och ansvarig utgivare
A. J. Thomée.

Tryckt hos *E. A. Hollner & Comp.*
Sundsvall.

Sedan sällskapet Norrlands framtid öfvertagit utgifvandet för sin räkning af denna tidskrift, aflägger jag min djupa tacksamhet till dem, som under de tre år tidskriften utgifvits genom prenumeration bidragit till spridningen af den.

Det vackra syftemål, som nämnde sällskap afser med sin verksamhet, kan i någon väsentlig mån endast ernås om bland Norrlands folk mera allmänt sprides sällskapets skrifter; ty hela det öfverskott, som för deras utgifvande kan erhållas, är afsedt att användas för nämnde ändamål.

Tills vidare har jag åtagit mig att vara redaktör och ansvarig utgivare af tidskriften; och af denna anledning torde det tillåtas mig, att för befrämjande af sällskapets syftemål få hänvisa läsaren till det program, som sällskapets styrelse i detta n:r låtit införa, fullt förvissad att sällskapet i en snar framtid skall försättas i tillfälle att afhjelpa den brist i innehåll och utstyrsel, som måhända under nu gångna tiden emot tidskriften varit anmärkt.

A. J. Thomée.

Sällskapet Norrlands framtid.

Detta sällskap konstituerades vid möte den 30:de dennes, då 272 lotter voro tecknade och af dem 145 representerade vid mötet. Härefteråt intagna reglemente blef af sällskapet tills vidare gilladt, men beslut fattades att någon fastställelse af detsamma ännu icke skulle sökas, på det att de nya medlemmar, som man hoppades erhålla, måtte blifva i tillfälle att vidare få granska reglementet innan det slutligen antogs. Det beslöts alltså, att stämman för sådant ändamål skulle uppskjutas till framdeles utsättande dag och att reglementet, som skulle intagas i tidskriften, då åter skulle föredragas och prövas.

Vidare beslöt sällskapet, att det för egen räkning skulle öfvertaga utgifvandet af denna tidskrift; men att hvad dere-

mot anginge frågan, om utgifvandet af en föreslagen vecko-tidning, med den skulle anstå och styrelsen emedlertid vid nästa möte aflemna fullständigt förslag i den.

Det bestämdes, att styrelsen skulle utgöras af åtta män och dertill valdes i följande ordning efter röstetal: Ph. Doktor C. J. Callin, f. Landssekreteraren A. J. Thomée, t. f. Borgmästaren Sv. af Sandeberg, Löjtnanten Lars Berg, Härads-höfdingen Thor Tengvall, v. Consuln F. A. Åslund, Med. Doktor A. F. Christiernin och Löjtnanten J. F. Cornell. Dessa, som stå i solidarisk ansvarighet för de medel som till sällskapets skattmästare inflyta, hafva till skattmästare valt Herr af Sandeberg.

Vid mötet uttalades önsknningar och sällskapet anmodade sin styrelse, att med all möjlig kraft befrämja företagets framgång, i hvilket hänseende beslöts att den skulle ega att på sällskapets bekostnad vidtaga alla de åtgärder, som för ändamålet ansåges nödiga.

Af det provisoriskt antagna reglementet fästa vi uppmärksamheten i främsta rummet på bestämmelsen i 10 §, att ordförande och ledamot i de komitéer, som kunna utses skola ega att deltaga i styrelsens öfverläggningar och beslut, om och när de vid styrelsens sammanträden sig infinna; ty detta stadgande bör kunna bli ett af de verksammaste medlen för befordrande af sällskapets planer och det skall otvifvelaktigt komma att medföra en ytterst liflig vaxelverkan dels emellan styrelsen och alla komitéer dels och inbördes emellan komitéerna, så vida en god lefvande ande får hos sällskapet råda. Lyckas det, att för hvarje komité på en viktigare plats erhålla en fullt lämplig korrespondent eller arbetande ledamot och att få medel för att någorlunda ersätta honom för sitt besvär, skola tvifvelsutan många sakrika läsvärda artiklar för sällskapets tidningar eller goda ämnen för dem kunna fås. Derigenom skulle äfven ett större antal prenumeranter kunna påräknas och i samma mån ökade inkomster för betäckande af andra utgifter erhållas.

Hela planen, såsom den hittills blifvit uppgjord, bör kunna leda till ett godt resultat. Sådant beror dock mycket derpå att den instruktion, som för styrelse och komitéer skall uppgöras, må bli fullt passande för erhållande af en lätt och enkel arbetsordning, som kan indraga allt hvad Norrland har intelligent och framstående såsom mer och mindre arbetande lemmar i det stora för fosterlandets väl ordnade sällskapet.

Vore det så, — och deråt borde man stadigt rikta sin uppmärksamhet — att i Stockholm kunde för sällskapet fås många sådane medlemmar, som antingen ännu äro norrlänningar, eller förr ha varit bosatte i Norrland och på något framstående sätt arbetat för dess väl eller hade sympatier

för detta land, vore det utan tvifvel särdeles klokt att till hufvudstaden flytta både sätet för styrelsen och platsen för tidningarnes utgifvande; ty der voro i nämnda fall möjligen att tillgå ändå flera, kanhända äfven ledigare krafter för det arbete, sällskapet åtagit sig, än som kunna fås i en norrländsk stad. Till Stockholm komma medlemmar ofta från alla delar af Norrland och der uppehålla de sig ibland långa tider. Det muntliga utbytet af tankar emellan personer från olika delar af Norrland skulle der lättare kunna beredas, än på något ställe i detta land. Man hade dessutom många rika källor på stället, från hvilka näring kunde hemtas för sällskapets tidningar och man vore ändå, så att säga, på neutral mark, der alla ortintressen mindre lätt skulle göra sig gällande och derifrån sällskapet bäst och säkrast skulle till den stora allmänheten utom Norrland kunna sprida underrättelse om detta land, hvarpå frågan om erhållande af medel för dess utveckling är i så hög grad beroende. Denna fråga har icke ännu varit föremål för sällskapets behandling, men vi antaga att den blir det, och därför ha vi velat redan nu yttra oss något om den.

Vid mötet meddelades emedlertid några förhållanden, som antyda att intresset för sällskapet på många orter i Norrland är ganska lifligt; och vi veta äfven, att de män, som i styrelsen invalts, både med nöje skola arbeta för sällskapets framgång och jemväl kunna det, om än de äro träget upptagna af egna göromål.

Vid mötet gjorde det ett serdeles godt intryck då, sedan förhandlingare blifvit slutade, en framstående bonde från Jemtland steg fram till ordföranden och begärde att få samt jemväl ändrade sin teckning från en till fem lotter. Han hade fem barn, sade han, och han ansåg hela planen vara så nyttig att hans önskan vore det alla hans barn i en framtid måtte bli medlemmar af sällskapet. Att saken så redan uppskattas af landtmannabefolkningen, derom har förf:n ett annat bevis. Dagen före mötet fick han nemligen besök af en annan landtman från Medelpad, som sade att frågan varit föremål för samtal emellan honom och hans grannar, och nu önskade han några närmare upplysningar om den. Han fick dessa, tecknade sig sjelf som medlem och trodde att, om saken rätt leddes, den skulle tillvinna sig stora sympatier hos allmogen. Onekligen låter sådant godt och löftesrikt, och de anmärkta händelserna torde mana sällskapet att med både allvar och förtroende bereda tillfälle för allmogen att få blifva fullt bekant med planen för sällskapets verksamhet; ty bland de framstående bönderna i Norrland blir det utan tvifvel som det lifligaste intresset för sällskapet skall fram-

kallas och af den klassen skall sällskapetets leder mest kunna fyllas.

För mången torde det kunna vara af något intresse att få upplysning om antalet medlemmar, som serskilt för hvarje provins hittills tecknat sig i sällskapet enligt inkomna listor.

I Stockholm finnas	7	medlemmar.
I andra orter utom Norrland	3	„
På landet i Gestrikland	4	„
„ „ i Helsingland	8	„
„ „ i Medelpad	12	„
„ „ i Jemtland	1	„
„ „ i Ångermanland	40	„
I Hudiksvall	13	„
„ Sundsvall	28	„
„ Hernösand	19	„
„ Umeå	2	„
„ Luleå	4	„
„ Piteå	5	„

S:a 146 medlemmar.

Deras teckningskapital utgör väl ej mera än 8,940 Rdr; men underrättelser hafva ingått att den verkliga teckningen skall vara något större, emedan sådan finnes gjord på några listor, som ännu icke, i anseende till fortgående teckning, kunnat återsändas. Något allmännare inträde kan dock icke förväntas förr än förhandlingarne vid mötet den 30:de dennes blifva kända och allmänheten fått del af det program, som styrelsen utfärdat.

Ordnings-Reglor för aktiesällskapet Norrlands framtid.

§ 1.

Sällskapet, som utgör ett bolag och drifver sin verksamhet under benämning "Aktiesällskapet Norrlands Framtid", har för ändamål hufvudsakligen att genom skrifiers utgifvande söka verka för Norrlands framåtskridande.

§ 2.

Sällskapet är grundadt på lotter, enligt aktielagen af den 6:te Oktober 1848, hvardera å 30 rdr, deraf 10 % inbetales inom en månad efter den dag, som bestämmes af styrelsen, och 40 % inom en månad efter den dag styrelsen beslutar, sedan bolagsordningen blifvit af Kongl. Maj:t fastställd, dervid tillika aflemnas skuldebref för återstående 50 %, som inbetalas å den termin styrelsen bestämmer. För den teckning, som sker efter det fastställelsen egt rum, bestäm-

mer styrelsen betalningsterminerne, derest icke sällskapet derom beslutat.

§ 3.

Underlåter någon att inom stadgad tid inbetala teckningsbelopp må på styrelsen bero, om det bristande skall hos honom utsökas eller om han endast från sällskapet skall uteslutas och förklaras förlustig hvad han förut inbetalt, i hvilket sednare fall han är fri från vidare ansvar, utom för så vidt borgenärers rätt angår, i händelse sällskapet råkar i konkurs inom ett år efter det han utesluten blef.

§ 4.

Sällskapet har börjat sin verksamhet, men teckningen må fortgå intill dess 2,000 lotter finnas gällande. Företrädesvis inbjudas till medlemmar sådana personer, som i något hänseende gjort sig bemärkta i sträfvandet för Norrlands framåtskridande eller äro i tillfälle att kunna dertill bidraga.

§ 5.

Medlem, som derom anmodas, bör lemna sällskapet all den upplysning om offentliga förhållanden, han kan ega om sin ort samt, om grannlagenheten så tillåter, kännedom om sådana händelser och förslag af större vikt, som der kunna inträffa eller väckas. Derjemte bör han söka verka för spridning af sällskapets skrifter.

§ 6.

Lottbref, på viss man stäldt, utfärdas omedelbart efter det lottens fulla värde blifvit inbetaldt. Lottbref kan öfverlåtas på annan person utom sällskapet med skyldighet dock för denne, att hembjuda sällskapet lotten efter dess ursprungliga värde och rättighet för sällskapets styrelse, att inom en månad derefter den inlösa, men dessförinnan eger han icke att för den talan föra. All förändring i eganderätten skall antecknas i en liggare, uti hvilken alla lotterna äro inregistrerade, och den vara hos styrelsen tillgänglig för påseende af den medlem, som derom sig anmäler.

§ 7.

Dömes medlem till ansvar för brott af svårare beskaffenhet, ege styrelsen uppmana honom att från sällskapet utträda mot återfående af ursprungliga värdet utaf innehavande lotter. Underlåter han att ställa sig uppmaningen till efterrättelse, ege han icke vidare att i sällskapets förhandlingar deltaga.

§ 8.

Medlem är icke berättigad till större vinstutdelning än högst 5 procent af lottens nominela värde, men detta endast i det fall att han lotten till fullo inbetalt. Uttager han icke hvad honom i det hänseendet tillgodoföres innan utgången af det år, som infaller näst efter det året, för hvilket utdelningen bestämmes, anses han hafva efterskänkt beloppet till sällskapet, som eger att vid det årets slut beloppet sig tillgodoföra.

§ 9.

Sällskapets styrelse, som har sitt säte i Sundsvall, utgöres af 8 medlemmar, hvilka bland sig utse en ordförande och en vice ordförande samt inom eller utom sig en skattmästare. Ledamöterna i styrelsen äro en för alla och alla för en ansvariga för förvaltningen af de medel, som till skattmästaren för sällskapets räkning influtit.

§ 10.

Styrelsen har under sin förvaltning all sällskapets egendom och må medlems andel deraf icke utbrytas eller hans enskilda gäld intecknas deri eller i mät tagas. Styrelsen eger i enlighet med instruktionen besluta i förekommande frågor, talar och svarar å sällskapets vägnar, till och afsätter alla biträden samt eger att dels för hvarje viktigare plats, hvar est medlemmar i sällskapet finnas, dels ock på hvarje annan ort, hvarest sådant af dervarande sällskapets medlemmar begäres, låta dessa utse en ständig eller tillfällig komité, för ändamål att dessa komitéer må lemna styrelsen nödiga upplysningar, dock med rättighet för dem, att sjelfve taga initiativet i de frågor, som de vilja skola underställas sällskapets behandling. Ordförande och ledamöter i komité ega deltaga i styrelsens öfverläggningar och beslut, om och när de vid styrelsens sammanträde sig infinna, dock att för händelse beslutet är stridande mot styrelsens mening detsamma skall underställas sällskapets pröfning.

§ 11.

Vid styrelsens sammanträden föres protokoll, hvori antecknas hvad som förekommer, men beslut må icke fattas om ej minst 3 ledamöter jemte ordförande äro tillstädes. Yppas olika meningar böra de till protokollet afgifvas; och den mening gäller, som de flesta biträda. Äro för de olika meningarna lika antal röster, eger ordföranden afgörande röst.

§ 12.

Alla skriftliga afhandlingar, som styrelsen för sällskapet ingår, skola undertecknas af styrelsen med utsättande af sällskapets benämning vid äfventyr att de styrelsens ledamöter, som afhandlingen underskrifva, skola för fullgörandet af sällskapets derpå grundade förbindelse ansvara.

§ 13.

Öfver sällskapets inkomster och utgifter föras ordentliga räkenskaper för kalenderår. Bokslutet skall vara färdigt sednast den sista påföljande Februari och revisionen verkställd inom utgången af Mars månad.

§ 14.

En gång årligen under sommartid håller sällskapet ordinarie möte å den ort, styrelsen bestämmer, och extra stämma om och när den så lämpligt finner, eller minst 30 medlemmar för uppgifven fråga derom gjort framställning. Vid ordinarie möte afgifver styrelsen redogörelse öfver sällskapets ekonomiska ställning och förslag om dess framtida verksamhet; hvarefter företages:

- a) fråga om ansvarsfrihet för styrelsen;
- b) val, om så yrkas med slutna sedlar, dels af nya styrelseledamöter istället för dem, som enligt instruktionen äro i tur att afgå, dels ock af 3 revisorer och 2 suppleanter för dem;
- c) upprättande af instruktioner för styrelse och komité samt för den ordning, som vid möten skall iakttagas;
- d) andra frågor, som styrelsen ansett nödiga att framställa för pröfning och diskussion, eller som uti revisorerernas berättelse innefattas, eller enskild medlem framställt i den ordning 16 § stadgar.

Styrelsen eger före mötet bestämman, huruvida personer, icke tillhörande sällskapet, må dervid få deltaga i något särskildt förekommande ämne.

§ 15.

Vid omröstning gälla rösterna efter hufvudtalet, der icke annorlunda vid mötet bestämmes. Är medlem ombud för annan eger han en röst för en hvar af sina hufvudmän, dock må han ej rösta för flera än 6.

§ 16.

Vill medlem framställa särskildt förslag att vid ordinarie möte behandlas, aflemne han det skriftligen till styrelsen minst fjorton dagar före mötet.

§ 17.

Innan sällskapet upplöses och alla dess skulder blitvit godtgjorda må af tillgångarna icke göras vidare utdelning än att, enligt sista bokslut och det ej äldre än för nästföregående år, öfverskott finnes motsvarande minst 10 procent af teckningssumman.

§ 18.

Frågan om ändring i bolagsordningen får ej afgöras med mindre uti kallelsen till stämman varit tillkännagifvet, att frågan skall till öfverläggning förekomma; och fordras för beslut en pluralitet af tre fjerdedelar af de närvarandes röster, dock vare beslutet icke till efterlefnad gällande innan Kongl. Maj:ts fastställelse derå erhållits.

§ 19.

Sällskapets upplösning kan beslutas å bolagsstämma endast så vida uti kallelsen varit tillkännagifvet, att fråga derom förekommer. Sällskapet upplöses om medlemmar, representerande $\frac{5}{8}$:delar af hela lottkapitalet derom besluta, men skulle en så stor pluralitet icke fås, bör kallelse till extra stämma utfärdas, om frågan fullföljes, samt upplösningen dervid ega rum i händelse en lika stor pluralitet af de närvarandes röster då erhålles.

Norrland.

Mången har i likhet med oss ej sällan förvånat sig öfver den fördom, som råder i det öfriga Sverige om Norrland. Mången håller före att det är ett land deraf ingenting kan göras, som endast kostar riket stora utgifter och som det voré bäst att vara af med om riket derförutan kunde försvaras. Utrymmet tillåter oss icke, att på något vidlyftigare sätt framlägga de bevis, som fullt ådagalägga det stora misstag, hvartill man i detta hänseende gör sig skyldig; men vi skola omnämna några fakta, som klart och tydligt skola styrka vårt påstående, att detta land är mäktigt af ett verkligt framåtskridande och att det inom sitt sköte har en mängd sådane tillgångar som tillförsäkra detta framåtskridande en så storartad framtid, att något dermed jemförligt i det öfriga riket icke torde vara att förvänta.

Innan vi likväl framlägga dessa bevis, anse vi oss först böra söka utreda frågan om de klimatiska förhållandena, angående hvilka man utom Norrland tror, att de utgöra ett bestämdt hinder emot jordens förmåga att alstra hvarken hö, eller säd. I detta afseende förekommer dock enligt meteorologiska observationer för tiden emellan åren 1832 och 1858, att under juni, juli och augusti månader den årliga medeltemperaturen varit:

Vid Enontekis	68° 30'	polhöjd	+	12,56.
„ Neder-Kalix	65° 51'	„	+	14,89.
„ Östersund	63° 24'	„	+	13,39.
„ Hernösand.	62° 38'	„	+	13,37.
„ Stockholm.	59° 20'	„	+	15,79.
„ Lund.	55° 42'	„	+	16,70.

Skilnaden emellan Neder-Kalix och Stockholms medeltemperatur nämnde årstid är således icke fullt en grad; men denna skilnad ersättes fullt ut af det nära ständiga solljus, som den tiden råder i Neder-Kalix, deraf en sådan växtlighet befordras att "någon motsvarighet icke finnes i sydligare landskap i riket" säger uti en underdånig berättelse till Kongl. Maj:t den numera aflidne Landshöfdingen i Norrbotten, P. H. Widmark, — en man med säker blick och stor erfarenhet. Han uppger också för Norrbotten verkan af det ständiga solljuset vara, att emellan sådd och full mogen skörd vanligen erfordras blott 8 à 10 veckor, då i södra Sverige dubbla tiden behöfves. Såsom ett exempel om den starka växligheten å de i Torneå elf liggande holmar berättar han, att i medlet af Juli flera af dessa holmar ännu voro öfverskjölda af fjellfloden, men att fyra veckor derefter der afbergades en rik grässkörd, som på flera ställen uppnått en höjd af tre alnar.

Det torde vara allmännare känt, att i Jemtland finnes ofantliga till största delen utmärkt goda odlingslägenheter, som den tid då en ökad befolkning och lättare kommunikationer fås skola försättas i kultur. Dessa odlingslägenheter äro så stora, att endast i Hamnerdahls socken med en vidd lika med halfva Gottland, $\frac{2}{3}$:delar af denna vidd lärer med fördel kunna odlas. Men det torde vara mindre bekant, att i sex af Norrbottens kustsocknar: Neder-Luleå, Öfver-Luleå, Råneå, Neder-Kalix, Neder-Torneå och Carl Gustaf finnas omkring 14 qv.-mil myr- och kärrtrakter, som för det närvarande icke allenast äro fullkomligen onyttiga, utan äfven i deras vattendränkta skick köldledande. Större delen deraf lärer dock med förmån och nytta kunna till åker och äng uppodlas; och om så sker, "huru skulle", yttrar Landshöfding Widmark, "icke blott derigenom landet stiga i välstånd och styrka och medel beredas för uppehälle åt en flerdubblad befolkning".

Vi anmärkte här ofvan, att för utförandet af dessa uppodlingar fordras mera folk. Med stora steg går dock folkökningen framåt. År 1850 hade Norrland en befolkning af 388,855 personer, men 520,658 år 1870. Den hade således under 20 års tid ökats med mera än 34 proc., men samtidigt uti öfriga riket med endast omkring 16 proc. Detta förhållande är i och för sig ett starkt bevis derom, huru lätt det måste vara för den arbetande klassen att taga sig fram i Norrland, men ett än mera framstående bevis, om de rika odlingstillfällen som finnas i de inre delarne af landet, utgör den omständigheten att i den egentliga lappmarken folkmängdstillökningen under 62 år sedan 1805 varit i medeltal årligen 3,21 proc.; och, beräknadt endast för Lycksele lappmark eller den som har den största folkmängden af alla lappmarkerna och der, hvarest näringslivet har mest framskridit, har medeltillökningen under nämnde tid årligen varit $5\frac{1}{2}$ proc. Detta faktum torde vara ovanligt för europeiska förhållanden.

Det norrländska folket torde också i allmänhet lefva vida bättre än folket i det öfriga riket; ty då det senare år 1868 icke haft mera än en ko för hvarje 3,9 person och ett får för 3,2 personer, så finnes i Norrland år 1868 en ko för 2,7 person och ett får för hvarje 1,9 person.

Tre äro de hufvudnäringar utom jordbruket, som för Norrland borde kunna blifva af den största vikt. Den första vore ladugårdsskötseln; ty den är så naturlig för landet och den är dessutom alldeles nödvändig för möjligheten att få uppodlad all den stora odlingsmark som finnes; och vi tro att den handteringen är i ett raskt framåtskridande. Den andra näringsgrenen är skogsskötseln; och den har gjort ofantliga framsteg, på sätt vi i en serskild artikel närmare skola utreda; men utan tvifvel har denna näringsgren i den närmaste fram-

tiden att motse en än större, men likväl så beskaffad utveckling att med skogens bättre vård dess bestånd betryggas och det oaktadt en än större afkastning skall kunna hemtas ur Norrlands skogar än den, som nu äger rum, hvilken dock för senaste året kan uppskattas till 40 millioner rdr endast af exporten i trävaror. Då hela den *skogbärande* arealen mark i Norrland är beräknad till omkring 870 qv.-mil, utgör likväl exporten i medeltal icke mera än 36 öre af hvarje qv.-ref. Uppenbarligen vida mindre än som bör kunna fås om en fullt ändamålsenlig skogskultur skulle tillämpas.

Den tredje af landets viktigaste näringsgrenar vore jernhandteringen. Beklagligen har denna de senare åren just icke gått framåt, utom i Gefleborgs län, och torde icke heller kunna det med mindre landet får jernvägar; men denna näringsgren är den naturligaste för landet och den som utan tvifvel skulle kunna bereda landet det största gagnet, ty landets skogar skulle då enligt vårt förmenande mångsidigast och bäst kunna tillgodogöras och landets jerngrufvor i den nordligaste provinsen Norrbotten innehåller outtömliga massor af den rikaste malm. Oberäknadt en mängd berg, innehållande både koppar och ren godartad jernmalm i öppen dag, som redan äro kända i både Torneå, Luleå och Piteå lappmarker, finnas der utan tvifvel en mängd silfver-, koppar- och jernmalmsanledningar, som ännu icke blifvit uppdagade; men bland de förra intager Gellivara jernmalmsberg det främsta rummet, emedan detta, som har en höjd af omkring 500 fot och en längd af omkring $\frac{1}{2}$ mil och hvars malm lär innehålla från 60 till 74 procent jern, har ett sådant läge att malmen i detta berg borde i den närmaste framtiden blifva föremål för en lönande brytning.

Ångbåtstrafiken likasom sjöfarten i allmänhet hafva gjort ganska betydliga framsteg i Norrland. Med rätta kan den större eller mindre utveckling, som dessa båda näringsgrenar i en ort fått, utgöra måttstock för lifaktigheten i denna ords hela näringslif. Vid en jämförelse i detta hänseende befinnes det att Norrland, som vid 1850 års slut icke hade någon egen ångbåtsflotta utan blott andel i några kustbåtar, som från Stockholm gjorde bestämda turer emellan alla städerna ända upp till Haparanda, och ej heller stod serdeles högt hvad segelflottan angår, deremot numera har 80 ångbåtar, oberäknadt några mindre öppna ångslupar, egande tillsammans en maskin-kraft motsvarande 27 proc. af hela den svenska ångbåtsflottan och 295 seglande fartyg, i dräktighet motsvarande 30 proc. af hela den svenska seglande handelsflottan. Jemföres dessa procentförhållanden med de 12 proc. som Norrland har af rikets hela folkmängd, torde detta förhållande få utgöra ett ökad bevis för vårt påstående, att näringslivet i Norrland har stora naturliga tillgångar, som om de rätt utvecklas skulle kunna göra detta till ett rikt land.

Sådant är Norrland; och den målning vi gjort är dock fullt trogen. Lyckligt vore det om den kunde ådraga sig någon uppmärksamhet af både rikets statsmän och landets egen befolkning. De förre skulle då helt säkert inse att inom Norrland bör kunna återvinnas ett nytt Finnland och den senare skulle utan tvifvel få en sådan varmare kärlek till sitt land, som i någon mån må kunna föra emigranten till besinning innan han lemnar ett land, som bereder honom en säker utkomst, och flyttar till ett annat, der hans bergning kan blifva ytterst oviss.

Till allmänheten.

Då i ändamål, som här nedan visas, ett sällskap under namn af "Norrlands framtid" nyligen bildats, så full-

gör den af detta sällskap utsedda interimsstyrelsen en kär och angenäm pligt, när den härigenom meddelar allmänheten att detta sällskap blifvit konstitueradt i det syftemålet, att för Norrlands väl och raska framåtskridande sprida inom det samma kännedom om och sunda åsigter i fäderneslandets och serdeles Norrlands angelägenheter till alla samhällsklasser samt utom Norrland sakrika meddelanden om denna stora vigtiga del af fosterlandet, om alla dess naturliga tillgångar och lämpligaste sättet att tillgöra desamma, om dess sträfvan för en högre inre och yttre utveckling och om de medel, med hvilka detta mål bäst och snarast må kunna nås.

Sällskapets verksamhet måste dock för närvarande vara mycket inskränkt till följe af små tillgångar och detta kan icke undanrödjas med mindre Norrlands folk mera allmänt understödjer sällskapet. Fullt förvissad, att mången vän af Norrlands framåtskridande gerna vill blifva medlem af sällskapet och således i sin mån söka bidraga till det stora mål sällskapet har i sigte, vågar styrelsen, under åberopande af de beslut som vid sällskapets möte den 30 sistlidne januari fattades och det reglemente som då antogs, hvarom vidare i detta n:r af tidskriften förmäles, härmed inbjuda en hvar som önskar blifva upptagen i sällskapet att, derest teckningslista icke finnes på orten att tillgå, anmäla sådant hos styrelsen.

För sällskapets verksamhet vore det dessutom af stor vikt och betydelse:

1) att sådane komitéer, hvarom i reglementets 10 § förmäles, bildades i många orter af Norrland, emedan derigenom en nödig sam- och vixelverkan kunde vinnas och bibehållas och hvarje serskild Orts mening, om hvad som behöfves och bör göras, kunde blifva allmännare känd.

Styrelsen skall lemna hela sin uppmärksamhet åt bildandet af nämnde komitéer, men det vore önskligt och skulle ovilkorligen snarare leda till målet, om medlemmar af sällskapet, serskildt hvar för den ort, der man vill hafva en sådan komité bildad, ville sjelfva derom väcka förslag hos styrelsen.

2) och att sällskapet må för framtiden kunna hålla sitt teckningskapital med dess ursprungliga belopp såsom en grundfond för sällskapets bestånd, emedan årliga tillskott af medlemmarne icke kunna ens ifrågasättas än mindre uttaxeras.

Att bibehålla det ursprungliga kapitalet såsom grundfond, låter sig ej göra med mindre än att den af sällskapet redan öfvertagna tidskriften och den veckotidning, som sällskapet enligt plan skulle utgifva, må komma att lemna något öfverskott.

Då sällskapet för att vinna sitt syftemål bör använda detta öfverskott, tillika med den ränta, som medlemmar icke uttaga, till något verkligt gagn för Norrlands folk, bör man icke betvifla att detta skall så till vida understödja sällskapet i dess bemödanden, att det mera allmänt köper sällskapets tidningar och skrifter, derest dessa blifva sakrika och författade i en praktisk riktning angående den allmänna undervisningen, kommunikationsväsende, jordbruk, boskapsskötsel, husslöjd m. m., om de alltid få till syfte folkets upplysning för ett verkligt sannt framåtskridande i politiskt och rättsligt hänseende, samt om känslan för värdet af medborgerlig dygd går såsom en grundton genom desamma.

Sällskapets sammansättning af medlemmar ur alla klasser och från alla orter i Norrland; det tillfälle som erbjudes till anmärkningar och rättelser, om tidningarnes innehåll icke skulle motsvara nämnde program, och den lifliga sam- och vexelverkan som, så hoppas styrelsen, medelst komitéerna bör komma att ega rum emellan alla orter i Norrland, tillika med den erfarenhet och sakrikhet, som på så sätt bör kunna fås, böra hvar för sig verksamt bidra till att sällskapets skrifter må blifva verkligt upplysande samt ett sannt uttryck af förhållanderne. Blevde de tillika affattade på ett populärt och humant språk, vore det ganska sannolikt att ett icke obetydligt antal prenumeranter skulle fås och således möjligen äfven ett öfverskott.

Huru ett sådant öfverskott helst borde användas för att bereda Norrlands folk största gagn, derom kunna väl meningarne blifva delade, men det vill synas styrelsen vara en naturlig slutföljd, att hvad än af sällskapet i sådant hänseende må bestämmas — vare sig att det må användas såsom bidrag till någon folkhögskola, eller för att låta vetenskapligt bildade, företrädesvis praktiska män resa omkring i Norrland för hållande af föredrag i sådane ämnen, som mest kunna ingripa i folkets näringslif, eller för något annat nyttigt ändamål; — så skall just vissheten derom öka antalet prenumeranter och ett flertal af Norrlands husfäder blifva köpare af sällskapets tidningar.

Styrelsen har derföre allt skäl att hoppas, att när en gång sällskapet kan fullt ut och med all insigt och kraft utveckla hela sin verksamhet, många skola sätta sig i rörelse för att bereda spridning af sällskapets tidningar och såmedelst göra det för sällskapet möjligt att fortsätta och vidga sin verksamhet. Den allmänna erfarenheten skall snart nog inse, att ju flere köpare af sällskapets skrifter och således större behållning för sällskapet kan fås, ju flere vetenskapsmän kan det utsända och ju mera upplysning beredast folket. Det är äfven fullkomligt uppenbart, att ju flera

vetenskapligt bildade män, som på sällskapets bekostnad få resa ikring landet, ju flera ämnen för goda artiklar i geologiskt och många andra hänseenden komma sällskapets tidningar till godo, i anledning af de erfarenheter som desse män under resorna kunna samla.

Klart inser styrelsen vigten deraf, att bland Norrlands allmoge må göras mera allmänt känt det vackra mål, till hvilket sällskapet sträfvar, ty utan tvifvel blir det bland denna allmoge, som sällskapet kommer att få sina flesta medlemmar, när den en gång får fullt kännedom om och uppfattning af planen för sällskapets verksamhet, och någon mistro om den verkliga afsigten således icke längre kan finnas; ty den norrländska allmogen har onekligen af naturen i allmänhet ett öppet sinne för hvad som är praktiskt nyttigt.

Sällskapet har redan öfvertagit tidskriften "Norrland och dess framtid", som således under detta år kommer att utgifvas för dess räkning; men tiden då veckotidningen, som enligt planen skulle bli en vanlig tidning, utgifven två gånger i veckan, ehuru i någon större mån behandlande Norrlands viktigare frågor, kan utkomma, låter sig för närvarande icke bestämma, enär sådant i väsentlig mån måste vara beroende af det deltagande som för sällskapet kommer att visa sig; ty styrelsen håller före att ett något större teckningsbelopp än det som nu finnes, bör vara villkoret för veckotidningens utgifvande, på det företaget må anses fullt betryggadt. Det vore dock af stor vikt att med utgifvandet af veckotidningen kunde börja å någon lämplig tid innevarande år, för att den må kunna presenteras för och blifva känd af allmänheten innan detta års utgång. Derigenom skall det också blifva möjligt, att tidigare än eljest kunde vara att motse i verkligheten, visa, på hvilket sätt sällskapet tänker använda blifvande öfverskott, hvarpå hela företagets framgång i så väsentlig del beror.

På grund af hvad som blifvit anfördt vågar styrelsen emellertid hos hela allmänheten varmt förorda en allmän-nare prenumeration å nämnde tidskrift, dels emedan sällskapet nu till en början nödsakas inskränka sin verksamhet till utgifvandet af denna enda och sällskapet blott genom den kan visa den väg och det sätt, hvarpå det sträfvar att nå det föresatta målet, dels emedan den för närvarande är den enda tidskrift, som meddelar detaljerade och samlade statistiska uppgifter om Norrland och derföre af mången redan nu samlas och bevaras såsom en statistisk handbok.

Styrelsen har ännu icke velat fatta beslut om indragning af de 10 % af teckningsbeloppet hvarom i 2 § af reglementet förmäles, under förhoppning att medlemmarnes besvär vid insändandet deraf må på något sätt framdeles kunna

underlättas; men det står redan en hvar öppet att insända större eller mindre del deraf till sällskapets skattmästare v. *Häradshöfdingen Sv. af Sandeberg* i Sundsvall. Meddelanden och bref i andra frågor böra deremot adresseras till *Styrelsen för "Sällskapet Norrlands framtid"* i Sundsvall.

Kaptenen J. Mankell om Norrlands försvar.

Uti ett under sistlidet år utgifvet arbete: "Kan Sverige försvara sin sjelfständighet?" har kaptenen J. Mankell yttrat, att Norrland kunde blott råka i fara med ett anfall österifrån, från Ryssland; men han anmärker tillika att, om så skulle ske, det vore mer än troligt att denna makt använder en mindre del af den öfverlägsna styrka, som den ej vid krigets början på en gång kan transportera öfver Östersjön, att landvägen kring Bottniska viken inrycka i landskapet. Af denna anledning finner han det skulle vara ett stort fel, att innanför gränsen vid Torneå uppställa den del af svenska arméen, som kan afdelas till Norrlands försvar, emedan, om den östra grannen har öfvermakten i Östersjön, — och derförutan kan han ej anfälla Sverige — han icke allenast skulle afskära Norrlands förbindelse med det öfriga riket, utan äfven genom landstigning förbindelsen till lands, all denstund kustförbindelsen skulle vara den *enda* som förefinnes emellan Norrland och det öfriga Sverige, "ty några inre parallellvägar finnes blott i sydligaste delen af samma landskap". Om, yttrar herr Mankell, försök gjordes till norrländska fördelningens samlande vid t. ex. Umeå, skulle fienden deraf inbjudas till en landstigning söder om denna punkt för att afskära den norrländska fördelningens förbindelse med både Norge och den öfriga delen af Sverige. Han tror, att den lämpligaste samlingsplatsen för nämnde fördelning skulle vara vid Sundsvall, emedan derifrån finnes en "annan förbindelse-reträtt och operationslinie" än kustförbindelsen, nemligen den "enda väg som från kusten genom Jemtland går till Norge"; ty denna omständighet betingar äfven fördelningens första uppställningsplats, som ej "får ligga norr om den nordligaste afvägen till Norge, d. v. s. om Ångermanelfvens mynning", emedan fienden då kan, sedan hans hufvudstyrka blifvit öfverförd, landsätta en särskild afdelning söder derom, och möjligen inkasta norrländska fördelningen i lappmarken, der den måste förgås i brist på underhållsmedel. Det sorgliga råd herr Mankell slutligen ger är detta, att *utan svärdsslag, i fiendens händer, öfverlemna två tredjedelar af Norrlands jord*; men han söker trösta dermed, att denna stora areal har blott en tredjedel af landets befolkning.

Vi anmärka redan här att den befolkning, som således skulle lemnas utan försvar, icke utgör blott $\frac{1}{3}$:del eller omkring 174,000 personer, utan 239,000 af landets inbyggare, hvilka just bebo den del af landet, der folkökningen hittills visat sig störst.

Herr Mankell har dessutom så till vida begått ett misstag i sin uppgift, att "inre parallellvägar finnas blott i sydligaste delen" af Norrland; ty i följd af under senaste tiden anlagda eller ifrågasatta nya vägar blir det möjligt att kunna draga trupper från Umeå dels till Lycksele och Stensele lappmarker, dels till Åsele och inom några år till Dorothea lappmarker*); och derjemte är förhållandet att i det inre af landet finnas *två* parallellvägar för underhållande af förbindelsen emellan nämnde två från Umeå löpande vägarne, och att afståndet från Åsele kyrka, som ligger vid norra grenen af Ångermanselfven,

*) På Riksdagens pröfning beror om väg skall fås från Åsele till Dorothea.

till Junsele kyrka i Ångermanland vid samma elf icke utgör mera än omkring 5 mil, likasom från Dorothea till Ström i Jemtland ungefärligen samma afstånd.

Då orten har behof af att få vägförbindelse dels emellan Åsele och Junsele, dels emellan Dorothea och Ström, lider det ej något tvifvel att dessa två vägar i den närmaste framtiden skola anläggas; och i så fall skulle den delen af norrländska fördelningen, som finge sin första uppställningsplats vid Umeå, väl möjligen kunna inkastas i lappmarken, men den vore icke ovilkorligen utsatt för att der förgås i brist på underhållsmedel, ty den hade en reträtt och operationslinia öppen både med Jemtland öfver Ström och öfver Junsele med Sollefteå, den punkt dit Ångermanselfven är segelbar, med tillfälle att två mil vester om Sollefteå på en sersklild befintlig väg komma fram till Jemtland.

Herr Mankell yttrar, såsom oss synes, mycket riktigt, att "en stats befästningsväsende bör i främsta rummet hafva till ändamål, att *lemnna säkra tillflyktsorter åt dess arméer och flottor*, när de blifvit slagna eller i allmänhet äro för svaga att hålla fältet eller sjön" och derjemte "afse försvaret af landets strategiska punkter." Hvad Norrland angår och om saken ses från den politiska och sociala sidan, torde trakten för Ångermans-, Indahls och Ljunga elfvarnes utlopp vara landets viktigaste strategiska punkter. Vi föreställa oss derföre, att man här borde uppsöka någon lämplig plats för befästning; ty, oberäknadt ett jemförelsevis rikt land, finnas här omkring 40 stora ång- och vattensågar nära kusten och en till många millioner rdr uppskattbar egendom af plankor uppstaplade vid dessa sågar, hvilket allt uppenbarligen först skall blifva föremål för fiendens härjningar, desto heldre som hela ortens näringslif derigenom för lång tid skulle alldeles tillintetgöras eller åtminstone i hög grad mattas och hafva till följd ett högst menligt inflytande på ortens förmåga att bära krigets bördor. Vissheten att två tredjedelar af Norrland skulle utan svärdsslag lemnas öppet för fiendens brandskattningar och lättheten för denna fiende att förstöra alla verk och inrättningar vid kusten i Norrland, skall hårdt trycka hela befolkningen så snart dessa sorgliga framtidsutsigter blifva närmare kände; men det skulle verka ytterst lugnande på befolkningen, om den hade hoppet, att någon afdelning af vår lilla skärgårdsflotta stationerades här uppe för Norrlands försvar mot landstigning; och man tror, att Ångermanselfven skulle vara serdeles tjenlig såsom reträttort för denna afdelning af skärgårdsflottan, likasom för ortens handelsflotta, om någon af de öar, som i samma elf finnas, blefvo befästade. Dit kunde den norrländska arméfördelningen draga sig tillbaka, som haft försvaret af Umeå sig uppdraget, i händelse detta försvar icke lyckats; och en fiende skulle icke gerna våga, att göra landstigning på någon punkt söder om Ångermanselfven, så länge der funnes en befästning, som innehades af landets egna trupper. Ty från denna befästning hade armén öppet att draga till sig förstärkningar och underhållsmedel från alla håll: från *Westerbotten* öfver Junsele; från *Ångermanland* dels på elfven och de två vägar som finnas en på hvar sida af elfven, dels på två andra vägar som från de vestra delarne af detta land sammanlöpa med de förra vid Sollefteå; från *Jemtland* dels öfver Ragunda, dels öfver Ström; från *Medelpad* på två linier både öfver Graninge och kustvägen och från Norge dels öfver Östersund och Ragunda, dels öfver Ström, när en gång dess vattudal, hvarom förslag redan är väckt, blir satt i förbindelse med Norges kust. Skulle nu tillika jernvägen komma att sträckas i linien B, så finnes efter vårt förmenande ingen *viktigare strategiskt punkt i politiskt och socialt hänseende i Norrland än Ångermanselfven.*

Vi äro visserligen icke i tillfälle, att kunna mera noggrannt bedömma de allmänna strategiska grunderna för den Skandinaviska halföns försvar; men de grunder herr Mankell sjelf uppgifvit såsom nödige för försvaret af det öfriga Sverige hafva vi tillämpat på förhållandena i Norrland och såmedelst kommit till den åsigt rörande Norrlands försvar, som vi nu uppgifvit. Fullt öfvertygade äro vi också, att så snart herr Mankell vunnit någon närmare upplysning om den utveckling, som Norrlands vägsystem under senare åren erhållit, så skall han göra någon rättelse i sin plan rörande Norrlands försvar och kanhända erkänna, att det vore skäl att flytta egentliga uppställningsplatsen för försvaret till någon lämplig punkt vid Ångermanselfven, och således några få mil nordligare än han nu föreslagit, med uppställande af en mindre fördelning vid Umeå, hvarigenom endast omkring 100,000 af fosterlandets innevånare skulle utan svärds- slag öfverlemnas till en fiendes råa behandling. På så sätt skulle fosterlandet undgå skammen att öfverlemna $\frac{2}{3}$:delar af hela Norrland till fiendens fria förfogande utan svärds- slag och utan det ringaste försök till hans utmattande.

Vi hafva äfven fäst vår uppmärksamhet derpå, att herr Mankell icke velat tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag vid 1871 års riksdag, nemligen att Frösön i Jemtland borde befastas, för att dels tjena såsom en skyddad depot för norra fördelningens förråder, krigsförnödenheter och reservtrupper, dels bereda densamma en tillflyktsort mot öfvermakten. Om några nya byggnader för depotens räkning skulle uppföras föreslår herr Mankell, att de förläggas invid den föreslagna jernbanan och ingalunda på Frösön.

I fråga om försvaret för det medlersta och södra Sverige har likväl herr Mankell starkt framhållit fästningen Karlsborg såsom en replipunkt för armén och en hufvuddepot för dess förråder o. s. v.; och det synes oss, som skulle alla de skäl herr Mankell anfört vid bevisföringen om behovet deraf, kunna tillämpas för behovet af Frösöns befastande i nämnde afseende. Denna stora ö, som genom en 1200 fot lång bro är skild från fasta landet och till hvilken förråder lätt kunna hemtas från stränderna af hela Storsjön med alla dess djupt in i landet sträckande vikar, synes af naturen vara serdeles lämplig för en repli-punkt, der förråder lättare torde kunna bevaras än om dessa skola, allt som fienden rycker fram, föras undan, såsom herr Mankell föreslår på jernvägen, som lätteligen på något ställe kunde upprifvas och såmedelst dessa för fienden blifva åtkomliga. Den omständigheten att redan två ångbåtar på Storsjön användas och att detta antal i den närmaste framtiden utan tvifvel skall ökas, torde också i väsentlig mån kunna underlätta försvaret af denna plats och öka vigten deraf att få den befastad.

Utan tvifvel skall denna fråga ådraga sig en stor uppmärksamhet af Norrlands folk; och i sanning är den också förtjent deraf; men önskligt vore det om antingen herr Mankell eller någon annan skicklig erfaren militär ville med begagnande af de upplysningar, vi lemnat om befintliga eller ifrågasatta vägar, närmare utreda frågan, som är af allt för stor vikt för att öfverlemnas åt likgiltigheten.

A n m ä l a n .

På denna tidskrift, som utkommer en gång hvarje månad, kan prenumereras på alla postkontor och boklådor samt hos f. Landssekreteraren A. J. Thomée i Sundsvall mot erläggande af 2 rdr för helt år. Vid requisition hos denne sistnämnde af fem exemplar fås derut- öfver ett exemplar gratis, under förbehåll att alla exemplar få under korsomslag sändas till en person.

Nr 2.

NORRLAND

Februari.

OCH

1872.

DESS FRAMTID.

Redaktör och ansvarig utgivare
A. J. Thomée.

Tryckt hos *E. A. Hollner & Comp.*
Sundsvall.

Den bästa plogen.

Ännu arbeta mängden af Norrlands jordbrukare med plogar, som göra ett uselt arbete och erfordra en vida större dragkraft, än som skulle ifrågakomma om en ändamålsenligare plog användes. Mången har hittills trott att engelska och skottska plogar skulle vara de bästa; men numera göras vid flera af våra svenska verkstäder utmärkta plogar, som i alla hänseenden äro de utländska i godhet och ändamålsenlighet mycket öfverlägsna. Då dessa svenska plogar tillika äro serdeles billiga, vore det önskligt att hvarje bonde i Norrland ville bruka dem. Derigenom skulle han bespara mycket arbete och reda sin jord vida bättre, än han kan göra med de plogar af äldre modell, som vanligen brukas.

För att våra jordbrukare sjelfva må kunna bedömma den olika kraftåtgång, som erfordras för serskilde plogar från en del af Sveriges verkstäder, redogöra vi här nedan för de försök, som i detta hänseende ägde rum vid senast i Göteborg hållna trettonde svenska landtbruksmötet. Der voro utställda 119 serskielte slags plogar från en mängd verkstäder, både in- och utländska. Den komité, som hade närmaste bestyret med dessa försök, utvalde af dessa plogar 24, som ansågos vara de utmärktaste, och med dessa verkställdes plöjning på en nedlagd vall af god och jemn lerjord. Resultatet blef följande:

1:o. Vid plöjning till 7 tums djup med 10 tums breda tilar intogo plogarne följande ordning i hänseende till erforderlig dragkraft:

Keillers	N:o 2 A.	behöfde 31,4 kraftenheter.
Forssviks	2	33,2
Öfverums	27	33,5
Keillers	2	33,6
Öfverums	2	34,3

Öfverums	N:o 16	behöfde	34,4	kraftenheter.
Keillers	1	„	36,4	„
Eklunds från Westlandaholm		„	36,7	„
Forssviks.	N:o 6	„	37,5	„
Eklunds		„	38,4	„

Derefter förekommo i ordningen några engelska, norska och skottska plogar, af hvilka en erfordrade till och med 60 kraftenheter. För framdragande af denna sistnämnde plog fingo alltså de hästar, som vid plöjningen användes, utveckla nära dubbel kraft och ansträngning mot de dragare, som begagnades för Keillers N:o 2 A.

2:o. Vid plöjning till 5 tums djup och 7 tums bredd blef ordningen som följer:

Keillers	N:o 3	B	erfordrade	20,8	hästkrafter.
D:o	3	C	„	22,2	„
Öfverums	27	„	„	28,1	„
D:o	30	„	„	29,0	„
D:o	28	„	„	32,6	„

Nämnda resultat var så lysande för de svenska plogarne, att M:r Amos, ingenjör hos engelska höglands åkerbrukssällskapet och som vid mötet var ordförande för den afdelning, hvilken fått sig uppdraget att bedömma och pröfva de svenska plogarne, fann sig befogad att uttrycka sin synnerliga tillfredsställelse öfver deras egenskaper samt den lätthet med hvilken arbetet af dem förrättades.

Vi hafva trott oss böra redogöra för nämnde resultat, emedan sådant möjligen kunde föranleda ett mera allmänt bruk här i Norrland af Keillers, Forssviks och Öfverums m. fl. andra svenska verkstäders plogar. Uti Jemtland äro de mera allmänt införde, men på andra ställen i Norrland äro de icke serdeles mycket uppmärksammade. Sådant skulle dock otvifvelaktigt blifva fallet om hushållningssällskaperna föranstaltade någon jemförelse mellan nämnde verkstäders och de ortens plogar, som af allmogen nu begagnas.

Vi taga oss friheten, att på vigten af en sådan jemförelse fästa hushållningssällskapens uppmärksamhet.

Fördelen att begagna artificiella gödningsämnen (superfosfater) för jordens bruk.

Frågan om de artificiella gödningsämnena har under de senaste åren i det öfriga Sverige, utom Norrland, vunnit en så utomordentlig vikt och betydelse för jordbruket, att denna omständighet ensamt för sig utgör en tillräcklig anledning för oss att söka sprida kännedomen om värdet af dessa äm-

nen i Norrland, der deras användande utan tvifvel bör medföra än större gagn än på andra orter. Norrlands jord fordrar betydlig gödning, så vida den skall blifva bärande, om än erkännas måste, att jorden i sig sjelf vanligen är af god beskaffenhet. Stora vidder odlingsbar jord finnas äfven, men derest odlingen skall verkställas på fält, som ligger mera af lägset från gamla odlade platser, behöfves antingen en ofantlig arbetskraft för framforslingen af ladugårdsspillningen derifrån, eller ock många års inköp af foder innan affallet från egna kreatur kan någorlunda motsvara en vanlig tarflig gödning. På sådant sätt kan jordens odling endast långsamt utföras och utan tvifvel blir den också, noga räknadt, dyrare än om artificiell gödning från början användts. Hr S. W. Moberg, som för två år sedan flyttade från Skåne, der han ansågs för en serdeles skicklig jordbrukare, och då emottog förvaltningen af egendomen Örbyhus i Uppland, har i ett meddelande till Kongl. lantbruksakademien redogjort för resultatet af användandet af superfosfater vid nämnde egendom, som är väl värdt den största uppmärksamhet af jordbrukaren i Norrland. Efter någon tids erfarenhet trodde han sig nemligen finna, att orsaken, hvarföre uplandslättens, af naturen eljest rika, jord i vanliga fall endast lemnade medelmåttiga grödor, vore en följd dels af otillräcklig foderodling, svag kreatursbesättning och gödning, dels af det vanliga slöseriet med jorden derutinnan, att allmogen vanligen brukar henne uti tvåskifte med årligen omkring hälften uti träde; och då hr Moberg haft mångfaldiga tillfällen i Skåne att erfara, huru förvånande hastigt en mycket svag jord kunnat genom användning af artificiella gödningsmedel omgestaltas och dess afkastning fördubblas, beslöt han att äfven på Örbyhus tillämpa den erfarenhet, han vunnit i Skåne. Våren 1871 lät han derföre å ett fält af 9 tunnland 16½ kappland, som året förut blifvit trädadt och höstplöjdt, för hand utså 27 centner Baker-guano och 18 centner ammoniak-superfosfat samt några dagar derefter 60 kub.-fot 6-radigt korn. Skörden utföll sålunda:

Hela fältet lemnade	857,7	kub.-fot	strid-säd.
	44,0	„	slö- d:o

Summa 901,7 kub.-fot korn,

deraf på 9½ kappland icke gödd 8,7, hvadan den gödda jorden alltså gaf 14 tunnor 29,69 kappar, men den icke gödda jorden blott 4 tunnor 20,83 kappar *pr tunnland*. Den gödda jorden lemnade sålunda ett öfverskott mot den icke gödda jorden af 10 t:r 8,86 kappar *pr tunnland* eller 113 rdr 05 öre, om priset för kornet beräknas à 11 rdr *pr tunna*, oberäknadt värdet af den betydligt

Trpt 113 rdr 05 öre.

Trpt 113 rdr 05 öre.

rikare halmskörden. Afdrages derifrån kost-
naden för gödningens inköpande, som
utom transporten uppgick till 45 „ 20 „
skulle nettovinsten pr tunnland blifvit 67 rdr 85 öre.

Den erhållna afkastningen öfverträffade de djerfvaste förhoppningar, då den erhöles på ett fält, som enligt sammanstämmande uppgifter af rättaren på stället och andra personer icke under de 30 år, som de kunde minnas, gifvit någon god skörd hvarken af säd eller gräs, utan vanligen knappt medelmåttig äring eller ock missväxter. Fältet var ett af de magraste på hela egendomen, å hvilket oakadt ofta återkommande trädeshandling ogräs, i synnerhet hästhof med sina breda blad och tistelarter, efter en kortvarig kamp med sädesbrodden, vanligen mer och mindre tagit öfverhanden öfver densamma. Detta visade sig också på den ogödda delen af fältet, der dessa ogräs äfven nu voro talrika och bidrogo jemte tegens magerhet till den svaga afkastningen af densamma. På den gödda delen af fältet tog deremot säden snart försteget framför ogräset och redan ifrån första veckorna af kornets växt gaf detsamma genom den frodiga bladutvecklingen, de talrika sidoskotten och bladens mörkgröna färg löfte om en rik skörd.

Då Baker-guano, som vanligen innehåller 20 % löslig fosforsyra, sannolikt icke medfört det vunna resultatet om det *ensamt* blifvit för fältets gödning användt, emedan detsamma äfven var i behof af qväfve, begagnades äfven ammoniaksuperfosfat — Löjtnant Nymans vid Landtbruksakademiens undersökta tillverkning deraf innehåller utom fosforsyran nära 9 % qväfve; — men till följe deraf att fältet ansågs ytterligt magert påfördes de artificiella gödningsämnen till en större mängd än som vanligen begagnas. Hr Moberg använde nemligen pr tunnland 2,84 centner Baker-guano och 1,89 centner ammoniaksuperfosfat för en kostnad af 45 rdr 20 öre pr tunnland, då gödning med artificiella ämnen i de flesta fall icke bör uppgå till mera än 20 à 30 rdr pr tunnland. Likasom hr Moberg anmärkt, att han uraktlåtit göda fältet med något artificiellt ämne, innehållande kali, emedan jordmånen i fältet af naturen var försedt med ett tillräckligt förråd deraf, till följd af sin kalkhaltiga beskaffenhet.*)

Ett nordligare läge bör, enligt hr Mobergs åsigt, icke förminska den stora nyttan af de artificiella gödningsmedlen.

*) *Nödvändiga* näringsmedel för alla växter äro: *qväfve*, *fosforsyra*, *kali*, *kalk* och *kalkjord*; men de förra förekomma dock *spar-*
samt i jorden.

"Tvertom!" yttrar han, "i nordligare bygder, der vegetationstiden är så kort emot uti sydligare, behöfva växterna, om någonsin, en särdeles rik förrådskammare, fylld af lösliga och derföre lätt tillgängliga näringsämnen, om de under den korta växttiden skola hinna utveckla sig till en frodighet, jemförlig med den, som kan vinnas under för växtlifvet mera gynnande luftstreck. Såsom bekant äro uti de artificiella gödningsmedlen de för växterna nödvändigaste näringsämnen uti den mäst lösta form. Om de, efter för de olika grödorne väl afpassad mängd, på *väl afdikad* och *väl brukad* jord begagnas, skola de säkert utmärkt väl återgälda kostnaden för deras anskaffande och den jordbrukare, som en gång klokt och med omtanka använt dem, mycket sent, om någonsin, dermed upphöra, utan år efter annat af desamma påföra mera och derigenom så småningom göra sin jord rikare samt dymedelst blifva i tillfälle att mycket hastigare än som annars varit möjligt, öka sin foderodling och sin kreaturshållning och såmedelst förrådet af animalisk gödning. Den sednares värde och behovet af densamma förringas visserligen icke genom den tillgång å gödning, som fosfaterne m. fl. bereda. Ökade skördar taga ökade näringsämnen hos jorden i anspråk och den dag kan visserligen tänkas aflägsen, då inköp af artificiella gödningsämnen icke mera är nödigt och lönande, men ännu mera aflägsen är sannerligen den dag, då förrådet af animalisk spillning blir större, än för jordbruket fördelaktigt kan användas."

För egen del vilja vi vidare tillägga, att då vid Örbyhus kunnat erhållas femtonfaldig afkastning endast genom begagnande af artificiell gödning å ett fält af serdeles mager beskaffenhet och som under 30 år lemnat blott svaga skördar, borde exemplet deraf mana Norrlands jordbrukare till försök med artificiell gödning på deras fält. Hr Mobergs meddelande bör kunna vara en god vägledning vid begagnandet; men på det en fullständig upplysning må vinnas om de fabriker der de bästa superfosfaterna tillverkas skola vi meddela något derom uti en serskild artikel.

I handeln förekommande gödningsämnen.

Vid tolfte allmänna landtbruksmötet i Stockholm år 1868 funnos endast 12 utställare af artificiella gödningsämnen, och då exponerades af inhemsk fabrikation hufvudsakligen benmjöl och pudrett; men vid det sednast hållna trettonde landtbruksmötet i Göteborg utgjorde antalet utställare närmare 40, som utställt icke allenast benmjöl och pudrett, utan derjemte rikhaltiga samlingar af alla slags superfosfater, kalialter, fiskguanosorter o. s. v. af så väl inhemsk som ut-

ländsk tillverkning. Den omständigheten, att en mängd fabriker uppstått inom landet och att en liflig täflan öfverallt eger rum för att framställa alla slags artificiella gödningsmedel af yppersta och bästa kvalitet, enligt det omdöme som fällts af landtbruksakademiens agrikulturkemist, professorn C. E. Bergstrand, bör utgöra fullt bevis derom att artificiella gödningsämnen numera är af en utomordentlig betydelse för jordbruket. Under förutsättning att den jordbrukande befolkningen i Norrland hädanefter mera allmänt skall begagnas af dessa ypperliga medel för framdrifvandet af sitt jordbruk, och få full kännedom om de fabriker inom Sverige och Norge, hvarest den utmärktaste varan tillverkas, skola vi göra ett meddelande i sådant hänseende med ledning af ett i November sistlidet år hållet anförande af bemälda professor.

Första priset eller 13:de mötets större silfvermedalj tillerkändes:

a) löjtnant A. Nyman, Upsala och Björnarbo, för dels superfosfat af benmjöl, pris 7 rdr pr centner, dels ammoniak-superfosfat 9 rdr, kali ammoniak-superfosfat 11 rdr och dels ångprepareradt benmjöl 7 rdr 50 öre;

b) hr K. R. Klingstedt, Oroust och Asmunderöd för fiskbenmjöl med 22 % forforssyra, pris 6 rdr 35 öre pr centner;

c) Fiskguano-fabriken i Lofoten för fiskbenmjöl.

Andra priset:

a) A. T. Wedelin & komp. i Göteborg för två slags superfosfat, ett dyrare, innehållande omkring 20 % löslig fosforsyra och ett billigare af omkring 14 à 15 %.

b) C. F. Wærn & komp. i Göteborg för 2:ne sorter superfosfat, pris n:o 1 6 rdr 75 öre och n:o 2 5 rdr 75 öre pr centner.

Tredje priset:

a) Klittbergs fosfat-aktie-bolag genom C. J. Hedman, Fahlun, för superfosfat af de i Dalarne nyligen upptäckte fosforsyrehaltiga konglomerat-lagren, innehållande 20 % löslig fosforsyra och således i godhet täflande med Baker-guano-superfosfat.

Hr Bergstrand erinrar, att juryn otvifvelaktigt skulle hafva tilldömt dessa produkter den *högsta* belöning, som den haft att förfoga öfver, så vida tillverkningen hade skett i stor skala eller om man kunnat ega någon visshet derom, att förfaringssättet skulle kunna med framgång praktiskt användas för ett fabriksmessigt tillgodogörande af de fosforhaltiga bergarterna i Dalarne och för jordbrukets behof.

b) aktie-bolaget Fertilitas, genom hr P. Dyrsén, Göteborg, för Baker-guano-superfosfat af omkring 20 % löslig fosforsyra.

c) A. W. Friestedt i Stockholm för benmjöl, hvitt superfosfat af benaska à 8 rdr samt ammoniaksuperfosfat à 9 rdr pr centner.

d) Stadsmäklaren David L. Leffler i Göteborg för kalk-pudrett.

e) Stockholms pudrett-aktie-bolag för concentrerad kalk-pudrett.

Flera andra fabriker finnas i de båda förenade rikena, men säkrast torde för norrlänningen vara att tillsvidare köpa varan från någon af de med juryns pris tillerkända tillverkingarne.

Jernvägarne upp till och i Norrland.

Med ingången af innevarande år har frågan om sådane jernvägar, som skola bereda Norrland ett stort gagn, blifvit förd väsentligt framåt. Utom det att 1871 års riksdag beslutit, att norra stambanan skulle fortsättas från Upsala öfver Sala till Storviks station vid Gefle—Dahla jernväg, har ett enskilt bolag numera bestämt sig för att bygga en särskild bredspårig bana från Upsala öfver Ellikarleby och Harnäs till Gefle. Inom några år blir således norrlänningen i tillfälle att, — men märk detta noga — dock endast från yttersta gränsen i söder af sitt land, sättas i förbindelse på ett fullt tidsenligt sätt med hela det öfriga Sverige, och man kan lätteligen föreställa sig huru behagligt det skall kännas för den, som vintertid, lidande af trötthet, långsamt sträfvat sig fram efter hästkraft högst 4 à 10 mil dagligen och på detta sätt fortsatt färden kanhända under flera veckors tid, att då äntligen få stiga in uti en varm kupé och, fri från alla bestyr och obehagligheter, föras fram med en hastighet af 3 à 4 mil i timman. Se der! en af våra förhoppningar i den närmaste framtiden; men, anmärker någon, skola vi då allt fortfarande färdas lika trögt fram i vårt eget land? Lösningen af den frågan torde i väsentlig mån bero på hvad norrlänningen sjelf må göra; och vi skola icke underlåta att hålla frågan vid lif, för att få någon förändring till något bättre beslutad.

Emedlertid är det med verklig glädje, som vi anteckna, att i dessa dagar påbörjas en jernbana emellan Sundsvall och Torpshammar. Fortfarande tro vi väl att man handlat klokast, om för närvarande byggnaden af denna bana blifvit inskränkt till den del deraf, som sträcker sig emellan Sundsvall och Hemgrafven, intill dess frågan om rätta linien för

transitobanan Sundsvall—Torpshammar blifvit afgjord, emedan det ju kan vara möjligt att transitobanan slutligen förläggas i en annan linia; men sådant oaktadt äro vi förvisade, att denna bana skall verka ofantligt godt för stora trakter af Norrland och att den stora allmänheten i landet med det varmaste intresse skall följa detta företag.

Det var naturligt att det raska lyckade schackdrag, som Sundsvalls affärsmän gjorde då medel tecknades för denna bana, skulle väcka ett ofantligt uppseende i Trondhjem, ty det kan icke förnekas att på bottnen i de båda samhällena Sundsvall och Trondhjem ligger en viss afundsamhet i fråga om handeln i Jemtland, som väl tämjles och hålles i tygel af ledarne och dem, som af själ och hjerta utan bialsigt arbeta för åstadkommande af en transitobana emellan de båda städerna; men afunden kan dock icke alltid hållas dold, utan då och då framträder den i beräkningar, om hvad som genom banan kan af det ena eller andra samhället vinnas eller förloras i handeln. Dessa beräkningar äro dock både naturliga och fullt befogade, ty det är icke utan att den af nämnde båda städer, som lyckas att först få en bana till stånd och utsträckt längre in i landet, innan den andre staden hunnit påbörja den mötande banan från sitt område, skall åt sin handel vinna ett företräde, som sedermera blir svårt för den andra att besegra. Detta inser man nogsamt å båda sidor och utan tvifvel var denna omständigheten en af de mäst bidragande orsakerne till den raska teckningen för Sundsvall—Torpshammars-banan; och nu måste man å norsk sida reparera det misstag man der gjort sig skyldig till, då man före den 11 September 1871 underlät att lemna nödig uppmärksamhet åt förslaget att bilda ett svenskt-norskt aktiebolag för den del af transitobanan, som sträcker sig emellan riksgränsen och Storsjön i Jemtland. Derföre hafva norr-männen nu sjelfva föreslagit:

1:o) att Storthinget i Norge skulle besluta, att för statskassans räkning bygges en jernväg från Trondhjem öfver Meraker till riksgränsen, med vilkor att det samtidigt beslutes en jernbana från motsvarande punkt i Sverige till åtminstone Storsjön och att kommuner och enskilte för banan inom Norge tillskjuta 1,840,000 rdr, — således skulle staten, kommuner och enskilte *bilda ett gemensamt bolag*; detta förslag lærer hafva goda utsigter för sig inom Storthinget; och

2:o) att ett särskilt bolag bildas för att fortsätta jernvägen från riksgränsen till Quittsle vid Storsjön 10,2 mil, beräknad att kosta högst 4,800,000 rdr. Detta särskilda bolag skulle tillskjuta ett aktiekapital af 2,000,000 rdr och återstoden af anläggningskapitalet anskaffas genom lån på banan,

möjligen med räntegaranti af vederbörande kommuner. Tjugoen stortingsmän hafva undertecknat en hos Norges storthing i enlighet med nämnde förslag väckt motion och dervid yttrat, att med afseende å förverkligandet af denna plan Trondhjems förmenskap skulle uttalat de bästa förhoppningar och att dessa delas af motionärerne, som tillagt följande betydelsefulla mening: "*Att banan derigenom till en början får till ändpunkt Storsjön i stället för Sundsvall lägga vi icke mycken vikt uppå.*" Denna ändpunkt erbjuder såsom central-punkt i Norrland ganska väsentliga fördelar, och det skall säkerligen icke dröja länge förrän banan österifrån kommer att tillstöta."

Från norsk sida förutsätter man ett bidrag af en million rdr såsom aktiebidrag för jernvägen Riksgränsen—Storsjön; och då från svensk sida i aktieteckning bör kunna påräknas minst ett lika stort belopp, lär man icke böra betvifla att, så vida storthinget nu beviljar det ifrågasatta bidraget för jernvägen Trondhem-Meraker-Riksgränsen, en jernbana emellan Trondhem och Storsjön i den närmaste framtiden skall komma till stånd. Vi tro derföre, att denna bana skall komma att påbörjas redan nästa år; och obetingadt uttala vi den mening, att detta vore serdeles lyckligt och att man genom ett beslut derom ställt frågan om transitobanan på en punkt, som ovilkorligen skall hafva dess byggande till följd i den närmaste framtiden. Under tiden skall man kunna medhinna, att få en fullständig undersökning af linien B för transitobanan och afgjort hvar den lämpligast bör förläggas. Genom de nu till en början ifrågasatta jernvägarne från Sundsvall till Torpshammar och från Trondhem till Storsjön har man emedlertid från båda sidor flyttat Jemtland närmare kusten och denna provins blir försatt uti ett jernförelsevis lyckligt läge.

De män, som bevakat den provinsens angelägenheter i jernvägsfrågan, äro emedlertid förtjenta af befolkningens stora tacksamhet; ty på ett särdeles klokt sätt hafva de fört provinsens talan och genom framkallande af kustfolkens täflan att få andel i handeln på Jemtland, hafva de förmått dem till uppoffringar, som eljest kunnat vara svåra att erhålla.

Ännu några år torde det komma att dröja innan beslut bör fattas om den behöfliga sammanbindningen af jernvägarne i sin helhet emellan Sundsvall och Trondhem; och vi för vår del hoppas, att under tidén norra stambanan skall hafva blifvit sträckt åtminstone upp till Sundsvall, på det Sverige må kunna i fullt mått njuta fördelarne af transitobanans öppnande. Att få dessa båda banor ungefärligen samtidigt färdiga bör emedlertid vara det mål, hvarthän man i Sverige bör sträfva och i den riktning tro vi att Norrlands tidningar böra ar-

beta, så vida hela fäderneslandets fördel må i första rummet bevakas.

Norrlands landtbruksskolor för år 1871.

Vid årets början fanns det bestämda antalet frilärningar i alla skolorne och af de vid årets slut utgående eleverne hafva många återvändt till hemmet för att sköta fädrens jord, ett ovedersägligt bevis derom att dessa skolor, sex till antalet, numera tillvunnit sig allmogens förtroende, hvilket för några år sedan icke öfverallt var händelsen. Jordbruket vid skolorne har förbättrats och täckdikning vid flera införts samt bruket af artificiell gödning vid några af dem med fördel användts.

Den fårstam af Cotswoldsras, som vid skolan i Jemtland underhålles, har fortfarande visat trefnad och tackorne öfverhufvud lemnat 9 skålpund otvättad ull samt en bagge 15 sk . Lammen hafva stark efterfrågan i orten. Till skolan å Wall i Gefleborgs län har man från England inköpt en gumse och två tackor af Cotswolds-Lincolnshireras för uppdragning af en stamjord af denna fårras.

Vid skolan å Wall finnes en ladugårdsbesättning af 65 djur af Ayrshires, Herjeådahls och Strömsholms ras, äfvensom några af blandad ras. Dessa djur skötas väl, enligt hvad vi nogsamt hafva oss bekant, och det kan derföre vara af vigt för allmänheten att få någon närmare kännedom om den afkastning i mjölk hvarje ras lemnat, och dervid finnes, att

hvarje djur af Ayrshire-rasen	gifvit i medeltal	826 k:r,
d:o „ Herjeådahls-rasen	„ „	763 „
d:o „ Korsad ras	„ „	716 „
d:o „ Strömsholms-rasen	„ „	644 „

I förhållande till lefvande vigten har afkastningen varit högst af Herjeådahls-rasen, dernäst af Ayrshire-rasen, vidare af Strömsholms-rasen och lägst af de korsade djuren.

Ett intressant försök har skett vid skolan Ope i Jemtland, der en fiskodlingsanstalt finnes. Man har nemligen i Maj månad 1870 derifrån utsläppt 2,000 laxyngel i Mörsillsströmmen, hvilken faller in uti Storsjön och står i förbindelse med några ofvanför befintliga större sjöar. Om några år får man således fullt utredt, om i Storsjön, likasom i Wernern, lax kan trifvas, utestängd som den är från hafvet. Uti Norge lærer det hafva lyckats.

Ekonomiskt.

Det har förundrat många, hvarifrån Norrland hemtar medel för betäckande af de högst betydliga partier spanmål och fabriksvaror, hvarmed Norrland, som sjelft, såsom bekant torde vara, i det närmaste saknar all egen fabriksindustri, förses från det öfriga Sverige, och den stora importen från utlandet som i Norrland konsumeras.

Hufvudsakligen är det med sina skogsalster, som Norrland kan betala utgifterna för nämnde förnödenhetsvaror; men omfånget af den inkomst skogshandteringen lemnar och fördelningen deraf på de serskilte provinserne torde vara mindre känt, hvadan vi här nedan skola redogöra för exporten af de hufvudsakligaste trävaror till utlandet under förlidet år med det sannolika värdet deraf samt tillika söka utreda värdet utaf några andra hufvudsakliga exportartiklar samma år såsom tack- och stångjern, tjära och trämassa, hvilken sistnämnda artikel hittills väl icke varit af någon betydelse, men utan tvifvel får den en sådan inom några års förlopp. (Se nästföljande sida.)

Utföres det sammanlagda värdet

för 5,566,656 k.-f. timmer m. m.	af 8,3 t:s och derutöfver à 22 öre med	1,224,664 rdr
„ 7,677,730 „ bjelkar o. sparrar „ 6,8 „	à 42 „ „	3,224,646 „
„ 5,128,315 „ d:o af mindre dimensioner	à 30 „ „	1,538,494 „
„ 63,305,795 „ plank och bräder	à 50 „ „	31,652,897 „
fås 81,618,496 kub.-fot trävaror	med ett exportvärde af	37,640,692 rdr

Då likväl åtskilliga slags trävaror icke här blifvit upptagne, såsom spjälved (Lathwood), timmer af mindre dimensioner än 8,3 tums diameter, plankor och brädstump, årträd, stäfvar m. m. och de åsatte värdena äro helt visst vida mindre än som exportören i allmänhet erhållit, tro vi att exporten för alla slags trävaror med all säkerhet kan uppskattas till 40 millioner rdr. Denna vår åsigt vinner stöd deraf, att vi sett beräkning uppgjord af en fullt kompetent person, som upptager värdet af Sundsvalls trävaruexport sistlidet år till 10½ millioner rdr, ehuru den enligt hvad här ofvan förekommer icke blifvit af oss upptagen till högre värde än 8,778,089 rdr.

Beräknas åter värdet af de öfriga exportartiklarne, nemligen:

för 147,638 c:r tackjern	à Rdr 3: 25	479,783 Rdr.
„ 842,270 „ stångjern	à „ 6: 50	5,474,755 „
„ 28,800 „ stål	à „ 10: —	288,000 „
„ 119,662 „ tjära	à „ 4: —	478,648 „
„ 2,916 „ trämassa	à „ 10: —	29,160 „

så blir summan häraf endast 6,750,306 Rdr.

Vi hafva gjort uppställningen på detta sätt, för att genom en jmförelse visa, på hvilken låg punkt jernstillverkningen och all egentlig förädling af skogen här i Norrland ännu be-

	Gefle.	Söder- hamn.	Hudiks- vall.	Sunds- vall.	Hernösand med stationer.	Umeå.	Piteå med stationer.	Luleå.	Haparanda med un- derlydande stationer.
Timmer, master m. m. af 8,3 tum och derutöfver. kub.-fot.	—	938,540	79,214	3,250,000	1,297,097	—	1,078	—	727
Bjelkar och sparrar af 6,6 tum diameter ”	54,285	823,063	629,989	4,887,378	232,526	19,900	451,159	527,151	52,279
Bjelkar och sparrar af min- dre dimensioner ”	—	—	—	806,567	5,191	—	3,373,089	878,275	65,193
Bräder och plankor ”	13,235,306	12,330,602	2,604 730	11,536,841	11,963,228	2,972,776	3,969,933	2,251,574	2,440,805
Summa kub.-fot	13,289,591	14,092,205	3,313,932	20,480,786	13,498,042	3,092,676	7,795,259	3,657,000	2 559,004
S:a penningar i värde om nedannäm- de värden åsättas Rdr	6,640,452	6,717,466	1,584,387	8,778,089	6,336,193	1,494,736	3,186,617	1,610,672	1,262,079
Tackjern Ctr	58,656	76,001	—	—	—	—	—	—	—
Stångjern ”	627,269	54,328	72,809	56,182	25,149	6,406	129	—	—
Stål ”	28,698	—	—	—	110	—	—	—	—
Tjära ”	—	—	—	—	78	35,789	63,497	7,655	12,643
Trämassa ”	—	—	2,916	—	—	—	—	—	—

finner sig, ehuru den förstnämnda dock synes vara så naturlig för landet just med hänseende till de stora skogstillgångarne, och dessa sednare borde medgifva en vida större och mera utbredd förädling eller tillvaratagande af skogens alla delar än som hittills egt rum. Bristen på kapital och lättare kommunikationsförbindelser har hittills gjort det nödigt, att mera ensidigt egna sig åt endast en viss del af skogshandteringen, men man bör hoppas att, sedan landets exportörer numera blifvit mera sjelfständiga i hänseende till kapitalet, dessa också skola söka draga all den nytta af skogen, som låter sig göra, i mån som jernvägsförbindelser fås.

Då förenämnda statistiska fakta äro hemtade från tullkamrarnes berättelser, sådane de varit intagne i *ortens tidningar* med undantag för Hernösand, Piteå, Luleå och Harparanda, som vi erhållit i General-tullstyrelsen, reservera vi oss mot de origtigheter, som kunna förefinnas. Utan tvifvel skola vi under de kommande åren få tillfälle att göra en mera fullständig tablå öfver Norrlands *hela* export, äfven den som bedrifves landvägen till Norge, och en så beskaffad årlig redogörelse bör blifva af stort värde i flera hänseenden för den, som vill bedömma de olika näringsgrenarnes utveckling, och för hela allmänheten, om den kan bli att tillgå någon kort tid efter hvarje års slut. När allmänheten får smak för dessa redogörelser skall sådant möjligen gifva anledning dertill, att statistiska uppgifter för Norrland i många andra ämnen skola af sällskapet Norrlands framtid samlas och bekantgöras långt *tidigare* än de eljest skulle kunna erhållas, hvilket vanligen blir så sent att uppgifterna förlorat mycket i värde.

Under året 1870 verkställdes Sveriges hela export till utrikes ort med fartyg, egande en sammanlagd drägtighet af 617,161 nyläster och för samma år utklarerade från Norrland fartyg med tillsammans en drägtighet af 332,656 nyläster. Då en ringa del af dessa senare fraktfartyg afgingo till svenska hamnar, bör det således med visshet kunna antagas, att minst hälften af de för export till utländsk ort för hela riket selsatta fartygen begagnades för fraktfart från Norrlands hamnar. Detta förhållande är i och för sig anmärkningsvärdt såsom ett bevis, om den stora betydelsen Norrland har i förhållande till hela rikets handel; men det är jemväl en annan omständighet, derpå vi trott oss böra fästa allmänhetens uppmärksamhet, nemligen den att af nämnde från Norrland utklarerade fartyg af 332,656 nyläster icke mindre än 269,265 nyläster eller nära 81 % utgjorts af främmande länders fartyg. Nu är det väl så, att rättigheten för utlännigen till fri täflan i fraktfarten från Sverige är lycklig både för Norrlands trävarurörelse, emedan eljest antingen exporten skulle blifvit hämmad eller ock frakten sannolikt dyrare, än den nu kan

blifva, då nästan alla länders fartyg äro lika gynnade, som rikets egna; men denna fraktfart med utländska fartyg drager dock ett betydligt kapital årligen, som rikets folk borde sträfvä efter att få andel i genom att öka sin handelsflotta och såmedelst kunna taga större del i fraktfarten på Norrland. Om för frakten af virke, som exporteras, beräknas blott 70 Rdr pr nyläst i medeltal, som i allmänhet bör anses såsom lågt, skulle denna frakt ändå för nämnde 269,265 nyläster främmande fartyg utgöra 18,848,550 Rdr, således ett belopp af den stora betydighet att det otvifvelaktigt bör framkalla förslag för tillökning af den svenska handelsflottan att deltaga uti fraktfarten från Norrland.

Af de år 1870 från Norrland utklarerade fartygen afgingo:

från Sundsvall	91,562 nyl.,	deraf främm.	79,706	eller 87 %	af hela lästet.
„ Gefle	60,264	„ „ „	47,296	„ 78	„ „ „ „
„ Hernösand	51,467	„ „ „	38,238	„ 74	„ „ „ „
„ Söderhamn	50,341	„ „ „	44,391	„ 88	„ „ „ „
„ Piteå	27,622	„ „ „	18,928	„ 69	„ „ „ „
„ Umeå	21,150	„ „ „	15,116	„ 71	„ „ „ „
„ Hudiksvall	13,446	„ „ „	11,074	„ 82	„ „ „ „
„ Luleå	11,799	„ „ „	10,551	„ 89	„ „ „ „
„ Haparanda	5,008	„ „ „	3,965	„ 79	„ „ „ „
Summa	332,654	„ „ „	269,265		

S:t Paulska ängsförbättrings-metoden tillämpad i Norrland.

Bank-Direktören H. Arnell vid Hernösand skrifver till oss, att han under sistlidet år på några kappland försökt denna method, hvarom vi uti n:o 3 och 4 af denna tidskrift för år 1869 lemnat ett meddelande och deraf funnit en "visserligen märkbar förbättring i gräsväxten; men dels användes methoden något sent och dels var den inträffade torkan för densamma ogynsam, så att ny gräsvall icke hann fullständigt bildas;" dock ämnade han detta år göra vidare försök och "hyser intet tvifvel att det skall lyckas".

För att emedlertid försök må med denna förträffliga och för många ställen i Norrland serdeles passande method vidare göras, taga vi oss friheten uppmana dertill och hufvudsakligen att använda den på någon närbelägen högländ gammal utvuxen äng eller väl utdikad sumpigare mark, som icke på länge varit under plogen. Nu under vintern utföres väl beredd kompost och lägges i högar af minst $\frac{1}{6}$ tunna för 12 qv.-fot, i nödfall mindre, men helst mera såsom aldrig skadligt. I mån som snön smälter och kälén ur högarne försvinner, utspridas dessa omsorgsfullt och utsås röd och hvit klöfver, thimothei och andra för marken passande grässlåg, bland andra

fogelvickern, som ger bästa fodret; hvarefter, när marken är upptinad 3 à 4 tum och underlaget ännu fruset, med all kraft vidtages det egentliga arbetet med den vanliga åkerharfven, som har 5 à 6 tum långa taggar. Detta arbete bör bedrivas med den största raskhet när marken därför är tjenlig eller då dragarne i det frusna underlaget hafva nödigt fotfäste; ty oftast kan denna tidpunkt endast räcka några dagar och samlas icke då arbetsstyrkan eller försummas tiden, så blir, särdeles om ogynsam väderlek inträffar, en stor del af arbetet fruktlöst eller illa utfördt.

Harfven köres *försigtigt* att hästarne ej må skadas, om hinder möter harfjernen, längs och tvärs, först i skridt och andra gången i traf tills grässvålen och mossan blifvit fullkomligt upprifven och tillsammans med komposten och utsädet hafva utseende af en gröt, ju tunnare desto bättre.

Endast god kompost bör användas.

Huru böra Sällskapet Norrlands framtids tidningar hufvudsakligen redigeras för att erhålla den största spridning?

Vi hafva från några håll emottagit förfrågningar i detta hänseende, åsyftande att sällskapet må kunna raskt och säkert nå den bestämmelse det har till uppgift. Till svar härå torde vi få meddela, att utrymmet i *denna* tidskrift icke tillåter att intaga andra än sådane uppsattser, som för den *tänkande* allmänheten kunna vara passande. Dessutom har denna tidskrift hufvudsakligen tillkommit för att bearbeta vissa för Norrland viktigare frågor; och då dessa ännu icke äro lösta, har det varit nödigt för det trånga utrymmets skull att bibehålla den prägel, tidskriften en gång fått, för att omkring den samla och bibehålla allt hvad Norrland har intelligent och framstående och såmedelst få en stam, som kunde ställas i spetsen för det syftsmål, hvilket "Sällskapet Norrlands framtid" med sin verksamhet afser. Detta är att för "Norrlands väl och raska framåtskridande sprida kännedom om och sunda åsikter i fäderneslandets och särdeles Norrlands angelägenheter till alla samhällsklasser samt utom Norrland sakrika meddelanden om" etc. — och vi fråga om sällskapet skulle hafva noga fullgjort denna sin förbindelse, ifall det skulle besluta att tidskriften med sitt nuvarande trånga utrymme belastas med allehanda värdelöst innehåll, eller sådant som endast för ögonblicket kan slå an, utan att lemna något minne efter sig för framtiden. Vi tro det icke och anse det långt bättre att möjligen få ett mindre antal prenumeranter, än afvika från den plan som blifvit uppgjord, men vi erkänna dock, att förhållandet blir helt annorlunda

när sällskapet en gång blir i tillfälle att få utgifva den till-
ämnade veckotidningen. Den bör bland annat innehålla "in-
tressanta drag ur historien och lifvet, anekdoter och berätt-
telser, der arbetsamhet, trohet o. s. v. blifva belönade, men
lättja, falskhet, girighet etc. straffade"; och vi hoppas att den,
som får redaktionen af den tidningen sig anförtrodd, äfven
skall inrymma sådant i tidningen och i allmänhet söka göra
tidningen fullt både *nöjsam* och *populär* för den större all-
mänheten, alltid dock med stadigt sigte på det mål, sällska-
pet afser, nemligen att öka hågen för vettgirighet och bild-
ning. Det är ock med hänsyn dertill, som förf:n häraf alltid
haft till ögonmärke, att den tidningen må komma att ut-
gifvas i hufvudstaden, ty onekligen finnas der säkrast att
tillgå de talanger, som erfordras för tidningens utgifvande
och endast i så fall kan man påräkna att få en verklig god
och för den stora allmänheten både passande och bildande
tidning författad.

Emedlertid skulle det i hög grad glädja redaktionen,
att få emottaga lämpliga uppsattser för tidskriften, hvilka
med nöje skola betalas efter värde och å dem nedlagdt ar-
bete, med bibehållande af förf:s anonymité om han vill vara
okänd.

Medlemmar af "Sällskapet Norrlands framtid" behagade
inbetala 10 % af deras teckningsbelopp till sällskapets skatt-
mästare, v. Häradshöfdingen Sv. af Sandeberg i Sundsvall.
Önskar någon att inbetala mera eller fulla beloppet står det
honom öppet.

Styrelsen.

A n m ä l a n.

På denna tidskrift, som utkommer en gång hvarje månad, kan
prenumereras på alla postkontor och boklädor samt hos f. Landssekre-
teraren A. J. Thomée i Sundsvall mot erläggande af 2 rdr för helt
år. Vid requisition hos denne sistnämnde af fem exemplar fås derut-
öfver ett exemplar gratis, under förbehåll att alla exemplaren få under
korsomslag sändas till en person.

N° 3.

NORRLAND

Mars.

OCH

1872.

DESS FRAMTID.

Redaktör och ansvarig utgivare
A. J. Thomée.

Tryckt hos *E. A. Hollner & Comp.*
Sundsvall.

Hvad är nu för Norrland helst att göra då forlönen stigit till 20 à 30 öre pr centnermilen?

En person, som ännu vill vara okänd, har till oss insändt ett förslag med nämnde öfverskrift, under anhållan att det måtte intagas i denna tidskrift, för att derefter möjligen blifva behandladt af "Sällskapet Norrlands framtid" och framdeles af några utaf Norrlands framstående män bringadt till utförande.

Onekligen hafva forlönerne här i Norrland under senaste tiden stigit mera än som är förenligt med det allmänna bästa, och tillfölje deraf har i de inre delarne af landet priset på en del sådane förnödenhetsvaror, som måste hemtas från kusten, höjts så betänkligt att det kan befaras antingen att omsättningen af dem skall hämmas, eller ock att det redan höga arbetspriset derstädes än vidare skall uppdrifvas.

Hvilketdera som nu än må bli händelsen, måste landet känna ett svårt tryck deraf; och serdeles måste jordbruket i hög grad blifva lidande, om arbetspriset skulle än ytterligare stiga, emedan det under de senaste åren redan varit högre än jordbrukaren i allmänhet med fördel kunnat betala, i följd af det oerhördt höga arbetspris, som arbetaren vid skogsafverkningen och flottningen kan betinga sig.

Landets egen arbetskraft är alldeles otillräcklig mot den, som behöfves, och under de föregående åren har derföre en mängd arbetare från det öfriga riket här sökt och alltid erhållit lönande sysselsättning; men huruvida dessa främmande arbetare äfven under innevarande år och de närmast följande åren skola infinna sig i lika stor myckenhet, kan med skäl betvivlas, i anledning af de jemförelsevis mot den föregående tiden storartade jernvägsarbetena, som i det öf-

riga riket redan äro påbörjade eller snart skola begynna, och den mängd andra byggnadsföretag som många nybildade bolag ämna företaga. Med all visshet kan man derföre förutse, att de möjligen hitkommande arbetarne skola fordra högre arbetspris än förr, och att de med hänseende till de äfven på denna ort förekommande jernvägsarbetena alltid skola blifva otillräckliga mot behovet samt att detta åter skall föranleda högre anspråk äfven hos ortens egna arbetare. För oss vill det derföre synas, som skulle ställningen i sådant hänseende blifva ganska betänklig i många af de inre delarne af landet.

Såsom sannolikt kan man alltså antaga, att forlönerna än ytterligare skola uppjagas, så vida ingenting göres för att på ett ändamålsenligare sätt underlätta samfärdseln, och att jordbruket troligen skall råka i ett stillastående, kanhända tillbakaskridande, derest man icke lyckas att för detsamma kunna bespara något af den ofantliga arbetskraft, som genom den stora, dock under närvarande förhållanden alldeles nödiga, nu rådande forslingen går förlorad för jordbruket. Det är denna arbetskraft som ins. vill för nämnde vår hufvudnäring tillgodogöra och det är ur sådan synpunkt som hans förslag är värdt den största uppmärksamhet af hela landet. Det lyder som följer:

”Forlönerne hafva under ett års tid stigit oerhördt och ofta har formannen erhållit till och med 30 öre pr centner och mil. Olägenheterne deraf ämna vi icke vidare framhålla, då en hvar torde nogsamt sjelf kunna bedömma dem, men starkt betona vi den åsigten, att enär, oaktadt denna höga forlön, brist ändå varit på formän, så skall forlönen än vidare höjas, åtminstone under den närmast kommande tiden, och det betänkliga i ställningen än mera förvärras.

Om ins. än derutinnan dock skulle misstaga sig, torde likväl rätta tidpunkten nu vara inne för framläggandet af något förslag, hvarigenom den ofantliga arbetskraften, som forslingen i Norrland nu medtager, må kunna minskas och denna arbetskraft komma jordbruket och öfriga näringar till godo.

Det vore önskligt att jernvägar måtte komma att byggas på många ställen i Norrland; men de långa afstånden och bristen på ledigt kapital torde ännu för lång tid komma att inskränka dessa dyra kommunikationsmedel till endast få orter i landet. Vi norrlänningar böra derföre tillika vara betänkta, att förskaffa oss något annat transportmedel, som billigare kan fås, om det än icke må kunna i ändamålsenlighet jemföras med jernvägar. Ins. håller före, att vi borde förse landet med så kallade landsvägslokomotiv öfverallt der, hvarest de *med fördel* kunna användas och ställa dem i för-

bindelse med landets större sjöar samt de jernvägar, som komma att anläggas.

Det är ådagalagdt, att landsvägslokomotiv äro fullt användbara och att man med dem kan befordra både passage-rare och gods, men huruvida de med någon fördel kunna brukas i Norrland, derom har man ännu icke någon visshet, ehuru sannolikt det än är. Mången tviflar dock. Men då det verkligen vore sorgligt och landets befolkning icke värdigt, att den med öppna ögon såge faran för alla våra näringar i ekonomiskt hänseende och äfven i andligt för den del af allmogen, som sysselsätter sig med den långväga forslingen, om den skulle få fortgå i samma stora skala som hittills, utan att ens något försök för erhållande af ett annat, billigare och för både folk och land ändamålsenligare transportmedel skulle göras; så vågar ins. hemställa att ett bolag bildas, för att i sådant afseende göra ett försök med anbringande af ett landsvägslokomotiv på någon för ändamålet lämplig förbindelseled och att, i händelse försöket lyckas så att företaget bär sig väl, utsträcka sin verksamhet i sådant hänseende till flera andra passande orter i Norrland.

Då likväl ett sådant försök möjligen kan lemna förlust, så borde bolaget bildas för ett *större* kapital än som för försöket erfordras, på det förlusten, om sådan uppstår, må blifva mindre kännbar för bolagsmännen. Ins. antydde häröfvan att bolaget borde blifva ett *gemensamt* för hela Norrland med förbindelse att, derest försöket lyckas, införa bruket af landsvägslokomotiv på flera andra orter. Ins.:s skäl därför äro, *att* ett gemensamt bolag, som äger en insigtsfull styrelse och under sig en särskild ortkomité för hvarje förbindelseled som ordnas, får en viss både erfarenhet, som skulle kosta hvarje mindre särskilt bolag, som skulle bildas, stora lärpenningar, och tillika en viss fullt tillräcklig styrka, som ett sådant mindre bolag skulle sakna; *att* kostnaden för förvaltningen borde kunna blifva något mindre än om hvarje särskild förbindelseled skulle ensamt för sig hafva egen styrelse; *att* det gemensamma bolaget kan till en ny förbindelseled eller en annan äldre, hvarest trafiken ökats, flytta den materiel som på sitt förra ställe icke längre är behöflig, om jernväg der skulle komma att byggas eller trafiken af en eller annan anledning der icke skulle komma att bära sig.

Bolaget borde således konstitueras på följande grunder:

1:o. Att ett gemensamt bolag för hela Norrland bildas i ändamål att, till en början på försök, anbringa något landsvägslokomotiv för person- och varutrafik å lämplig plats och att derefter, om försöket lyckas, utvidga och drifva en så beskaffad rörelse jemväl å andra passande platser.

2:o. Teckning i bolaget sker i två serier, nemligen an-

tingen i A för hela aktier à 300 rdr stycket, som inbetalas med $\frac{1}{10}$:del årligen, ovilkorligen under de fem första åren och efter den tiden, om behof deraf göres; med skyldighet att lemna förbindelse för återstoden vid första inbetalningen, eller ock i serien B för en eller flera tiondedelar af hel aktie, att till fullo på en gång inbetalas.

3:o. Teckningsbeloppet i serien A får användas för alla förbindelseleder, som öppnas, men hvad som tecknas i serien B endast för den förbindelseled, för hvilken teckning skett, och den senare teckningen får ej heller förr indrifvas, än beslut fattats om trafikens ordnande på samma led. Serien A har äganderätt i all bolagets egendom; men serien B blott i den materiel, som hör till den förbindelseled, teckningen afser.

4:o. För högst hälften af teckningsbeloppet i serien A må i mån af behof räntebärande obligationer utfärdas, att infrias minst $\frac{1}{10}$:del årligen. För likviden användes först delägarnes årliga inbetalningar, vidare återstoden af deras förbindelser och derefter i ordningen står all annan bolagets egendom i ansvarighet för denna skuld.

5:o. Årlig redovisning lemnas särskilt för hvarje förbindelseled. Delegare i serien B erhåller utdelning endast i det fall att den förbindelseled, därför han tecknat, lemnar nettoöfverskott. I så fall erhåller han förmånsrätt till utdelning, motsvarande intill och med 6 % af hans teckningsbelopp, sedan likväl först 5 % af nämnde öfverskott blifvit till reservfonden afsatt. Allt hvad som derefter af öfverskottet återstår tillfaller serien A.

6:o. Rösträtt vid bolagsstämma tillkommer endast serien A.

7:o. En gemensam styrelse utses och för hvarje förbindelseled en särskild komité, som under styrelsen har närmaste uppsigten öfver förvaltningen af den leden.

8:o. Bolaget börjar sin rörelse omedelbart efter det 30,000 rdr blifvit tecknade, deraf minst 20,000 rdr i serien B.

Motiver: Det är af vigt i flera hänseenden att få många af ortens innevånare der, hvarest förbindelseled skall öppnas, att teckna i serien B, emedan företagets framgång i viss mån deraf beror, och tillika är det nödigt, så vida en större teckning der skall kunna påräknas, både att teckning må kunna göras för lågt belopp och att dessa delegare må få förmånsrätt till utdelning, men den begränsad, hvaremot de rimligtvis icke kunna ha anspråk på rösträtt, utan förvaltningen bör helt och hållet öfverlemnas åt delegare i serien A, bland hvilka den största skickligheten bör kunna påräknas och äfven den omsorgsfullaste tillsynen, enär i mån af denna omsorg deras andel i öfverskottet kan bli jemförelsevis högst betydlig.

Då komitéerna i orterna få den närmare tillsynen hvar för sig öfver den förbindelseled, hvarje komité afser, både be-tryggas och underlättas derigenom styrelsens omsorg för det hela.

Ins. borde visserligen i denna ordning lemna någon be-räkning öfver den sannolika vinsten; men den kan ej göras innan först blifvit bestämdt, hvilken förbindelseled som skall ordnas för trafiken. Till ledning för omdömet om denna vinst meddelas emedlertid, att ett landsvägslokomotiv af 8 nominella hästkrafter, som kostar utom frakt 11,000 rdr, drager intill 432 centner last efter vägens beskaffenhet, la-sten fördelad på 4 à 5 lastvagnar, som kosta omkring 500 rdr stycket; att till ett sådant lokomotiv fordras på jemu väg blott $1\frac{1}{2}$ % ved pr mil för hvarje centner bruttolast, d. v. s. lokomotivets egen tyngd 144 centner öfriga lasten; men på dålig backig väg ända till $4\frac{1}{2}$ %; att under resan två personer behöfvas, och att ångare för persontrafik går med en fart af $1\frac{1}{4}$ mil i timmen, men ett godståg $\frac{1}{3}$ à $\frac{1}{2}$ mil i timmen. Under vanliga förhållanden bör alltså ett godt re-sultat fås, äfven om taxan nedsättes till 8 öre pr centnermil. Man kan likväl på många ställen höja den till 15 öre, om så skulle behöfvas, utan att befara täflan. Bli förbindelsen för-enad med någon större sjö, på hvilken bolaget kan anbringa någon ångbåt med pråmar, på hvilka, om så behöfves, lastvag-narne med last kunna införas, bör resultatet bli än bättre. Den hufvudsakligaste svårigheten ligger deri, att full tillgång på last kan komma att saknas; men iakttages såsom regel att öppna tra-fiken från kuststad eller från ändpunkten af någon jernväg och val med omsorg göres af de förbindelseleder, som skola be-gagnas, bör brist på last i allmänhet icke befaras, dock möj-ligen att den fås ojemnt, hvilket åter med någon omtanke kan förekommas.

Skulle företaget lemna blott 12 % nettovinst och 20,000 rdr på detsamma till en början användes, hvaraf 5,000 upp-lånas, 5,000 rdr tecknas i serien B och de återstående 10,000 rdr indrages af hvad som tecknas i serien A; så få delegarne i denna sistnämnda serie 18 % på det af dem inbetalta ka-pitalet, men 26 %, om nettovinsten blir 16 %, samt 34 %, om vinsten stiger till 20 % o. s. v.

Sådan är ins. plan. Den bör intressera folket i de inre delarne af landet, då den, utförd, kan bereda dem lättnad i samfärdseln och enligt all sannolikhet en nöjaktig ränta för de bidrag, som der tecknas. Åt de egentliga affärsmännen bereder den ett nytt fält för användande af deras kapital och skicklighet, tillika med en till visshet gränsande sannolikhet om en högre ränta än som vanligen kan påräknas.

För att emedlertid planen må blifva närmare känd och fullt nöjaktigt utredd innan någon inbjudning för bildande

af ett bolag vidare ifrågasättes, vore det önskligt om sällskapet Norrlands framtid ville anse frågan vara af den stora vikt för landet, att den må vara värdig en närmare utredning och behandling af sällskapet; och derom anhåller ins. vördsamt, under förhoppning att en sådan behandling skulle gifva en vida större betydelse åt frågan än den eljest möjligen kan få.”

Vårt fosterland och arbetaren.

I följd af dessa hänsynslösa bearbetningar, som under den senaste tiden egt rum, har mången trott sig ega full befogenhet, att anse den svenska arbetaren hafva en ytterst sorglig lott i både politiskt, socialt och ekonomiskt hänseende, i jämförelse med den som tillkommer arbetaren i flera främmande länder. Arbetaren skulle i vårt kära fosterland vara i alla hänseenden nedsatt och han lida af ett skamligt förtryck utaf de mera förmögne klasserna! Utan att närmare granska de verkliga förhållandena, som skulle ligga till grund för ett sådant omdöme, ledes arbetaren slutligen, efter att någon tid hafva lemnat fritt spelrum åt dessa betraktelser, dessutom till den sorgliga, dock fullkomligt obefogade åsigt, att hans gamla fosterland, som borde af flera skäl vara honom så innerligen kärt, är ett fattigt land, som icke kan bereda honom knappt den tarfligaste utkomst, — ett land, som han derföre med all Gewalt vill öfvergifva, för att i ett främmande komma i besittning af det välstånd, han tror sitt fosterland icke kunna lemna honom.

Det må anses vara vår pligt att upplysa arbetaren om det misstag, hvartill han genom sådana åsikter gör sig skyldig, och denna upplysning skola vi söka bibringa honom genom ett ärligt framläggande af några verkliga förhållanden, öfvertygade som vi äro, att den svenska arbetarens naturliga omdöme skall leda honom att af dessa förhållanden draga en fullt riktig slutledning om både sin och fosterlandets verkliga ställning i både ekonomiskt och politiskt hänseende, om han utan fördom vill begrunda frågan och icke blindt lyssna till hvad af okunnigheten eller af dålig bevekelsegrund kan för honom från andra håll framställas.

Hvad då först beträffar frågan, huruvida det gamla Sverige är ett så fattigt land, som mången i allmänhet föreställer sig, så skulle en utförligare utredning af den frågan fordra ett vida större utrymme än denna tidskrift medgifver; men vi tro, att några statistiska förhållanden skola vara fullt upplysande i detta hänseende och gifva ett sanningsenligt och riktigt svar på frågan. Låtom oss då se, till hvad dessa säga om landets ekonomiska tillstånd under det senare decen-

niet 1861—1870, derunder likväl flera delar af riket lidit af svåra missvexter och en vida större emigration ägt rum än någonsin förr varit händelsen. Vi inhemta då, att år 1860 funnos blott 28 mil statsjernbanor och att godstrafiken på dem var inskränkt till 2,473,911 centner; men att år 1870 staten ägde 104 mil med en godstrafik af 16,764,820 centner. År 1860 voro de enskilda jernbanorna endast några få af en obetydlig väglängd, men 1870 hade de en sammanlagd längd af 59 mil. Lägges nu dertill, att sedan sistnämnde tid 144 andra mil nya stam- och enskilda jernvägar antingen äro under byggnad eller blifvit ordnade för att byggas, torde en hvar inse att landet utvecklat en företagsamhet i detta hänseende, som vid betraktande af det dyrbara i sådane förbindelser måste icke allenast anses storartad, utan jemväl vara ett ojäfaktigt bevis om storheten i landets naturliga tillgångar, då alla jernvägarne kunnat lemna större eller mindre öfverskott, sedan det kostsamma trafikunderhållet blifvit betäckt. Sammanräknas antalet passagerare och vigten gods på alla jernbanor i Sverige under året 1870 fås den betydliga summan 2,484,621 resande och 50,609,054 centner gods. Läsaren får ett fullt åskådligt begrepp om mängden af detta gods, då vi uppgifva att för transport af detsamma skulle behövas 5,060 fartyg, om för hvarje skulle beräknas 10,000 centner och att ett fartyg som bär en så stor last, anses för medelstort efter våra förhållanden.

Det är intressant och bebådande en vida större framtida rörelse att betrakta, huru, i jemnbredd med denna lifliga trafik på landets jernvägar, samfärdseln på alla de inre vattenlederna ökats och den stora tillökning ångbåtsflottan fått. I fullkomlig öfverensstämmelse dermed utvisa en mängd andra förhållanden ett förvånansvärdt framåtskridande. Så har under nämnde decennium exporten ökats från ett värde af 81 millioner rdr till 152½ millioner rdr; och då importen kunnat hålla jemna steg dermed, måste sådant bevisa, utom ett sundt tillstånd i allmänhet, att arbetaren är i en ekonomiskt lyckligare ställning, emedan han otvifvelaktigt numera är i tillfälle att använda något af sin inkomst för ett fullare tillfredsställande af sådana behof, som han förr antingen måst rent af försaka eller i mindre mån tillgodonjuta; och detta bevises än ytterligare af den stora tillökningen från 69 millioner rdr till nära 92 millioner, hvarmed fabriker och manufakturer i riket under tiden ökat sin tillverkning; ty hade arbetaren icke haft större förtjenst än förr och således icke i någon större mån kunnat förskaffa sig af deras tillverkning, hade mången fabrikant icke kunnat så öka sin tillverkning som nu skett.

Den omständigheten, att ur landets grufvor kunnat år 1870 upphemtas 14½ millioner centner jernmalm, men 1861

blott omkring 68 % deraf, har äfven i sin mån ökat behofvet af arbetare och utan tvifvel äfven deras arbetsförtjenst, i följd af den mångfaldiga bearbetning som jernmalmen undergår innan den blir förädlad till de produkter af flersaldiga slag, som vanligen ifrågakommer. — Jordbruket, landets modernäring, har under tiden gjort så betydliga framsteg, att exporten af spannemål kunnat ökas från 11 millioner kub.-fot till mera än dubbelt; och detta förhållande måtte otvifvelaktigt ge en trygghet åt arbetaren, om han närmare tager i betraktande de stora vidder af duglig jord, som i vårt land ligga obrukade, ty för uppodlingen af dessa fordras långt flera armar, än som nu äro eller i den närmaste tiden kunna blifva lediga.

Betraktas åter de framsteg industrien och ladugårds-skötseln i några serskilda fall under tiden gjort, blir det uppenbart att några grenar af industrien, äfvensom mejeriskötseln äro så ytterst naturliga för vårt land, att de utan tvifvel hafva att motse den vackraste framtid. Vi hafva nemligen bemärkt, att under ifrågavarande period exporten af papper, i hvilket numera ingår massa af trä från landets skogar, ökats från 3,540 centner till 43,261 centner; tändstickor, dertill det hufvudsakligaste materialet äfven hemtas ur skogen, från 4,337 c:r till 57,927 c:r och smör från 917 c:r till 54,679 c:r. Det torde derföre icke lida något tvifvel, att exporten af dessa artiklar i den närmaste framtiden skall nå en vida större utveckling, på sätt ofvan anmärktes, då råämnet för de båda första artiklarna är hos oss jemförelsevis billigt och rik tillgång på detsamma derjemte finnes, då afsättning utan tvifvel kan beredas i vida större skala än nu är händelsen, då man börjar att öfverallt i landet inrätta mejerier och uppodling af landets stora ännu obegagnade jordvidder bör medföra ett ökadt antal kor, tillika med en starkare utfodring för dem, som finnas.

Genom det anförda antaga vi, det läsaren fått fullt klart för sig och således delar vår mening derom, att fosterlandet, som i flera sekler varit ansett för ett fattigt land, i sjelfva verket är ett ganska rikt land, om man till grund för ett sådant omdöme lägger de naturtillgångar landet eger. Vi hoppas äfven att det må erkännas, att vårt folk börjat i rikt mått göra dessa tillgångar sig tillgodo, alldenstund rörelsen under ett decennium kunnat utveckla sig som skett; men på det den läsare, som möjligen ändå skulle vilja tvifla, må blifva fullt öfvertygad och tillika vinna upplysning, huru denna utveckling verkat på några af våra viktigaste stats- och andra inrättningar torde vi få framlägga resultatet af de framsteg, som post- och telegrafväsendet samt bankväsendet under decenniet gjort.

Resultatet af en sådan redogörelse är en säker gradmätare för bedömmande af ett lands ekonomiska tillstånd och framåtskridande; och det visar sig att under perioden antalet bref, som med posten befordrats, blifvit dubbelt, att elektriska telegrafens tråledningar ökats från 913 mil till 1,956 mil och att telegrammens antal nära tredubblats. Uti sparbankerna funnos 1861 insatte blott 29,772,670 rdr, men 47,128,320 rdr år 1869, efter hvilken tid tillökningen skett i vida större skala, utan att vi nu närmare kunna uppgifva verkliga beloppet. Uti öfriga banker funnos år 1865 på upp- och afskrifning innestående endast 29,819,278 rdr, men 1869 51,728,104 rdr och år 1871 mera än 74 millioner. Hela besparingen, som i alla banker förvarades, uppgick således år 1869 till det stora beloppet af mera än 98 millioner rdr.

Med ledning af de uppgifna förhållandena kan man lätteligen göra sig ett begrepp om den utveckling, som landets rörelse i den närmaste framtiden, då vårt jernvägsnät kan hinna fullbordas, otvifvelaktigt måste komma att få, sedan landet under sista året börjat att med kraft bearbeta sina kolgrufvor och torfmossar för erhållande af brännämne, sina skogar för träpappersmassa och oljor m. m. samt nedlagt stora kapitaler för byggande af nya storartade jernförädlingsverk och en mängd ångbåtar. Utan tvifvel skall då också inträffa, hvad redan nu för tiden är händelsen i flera delar af riket, att den ordentlige arbetaren bör kunna påräkna en ganska god och säker arbetsförtjänst.

Att under sådana omständigheter, då landet befinner sig på en utvecklingsväg, som tager i anspråk alla lediga armar, emigrationen inom den arbetande samhällsklassen fått den utsträckning, att emigranternas antal under de tre sista åren af ifrågavarande decennium uppgått till sammanlagdt 86,091 personer, är ett i hög grad märkligt förhållande. Men tillika är det sorgligt, då deraf den slutsats kan dragas att, så vida förhållandet icke är en följd af det obetänksammaste lättsinne, våra utflyttade arbetare antingen måste befinna sig på en ytterst låg grad af upplysning och vara alldeles i saknad af af allt omdöme uti frågan om den för dem och deras utkomst lyckliga ekonomiska ställning, som deras gamla fosterland synes med så stora steg gå till mötes, eller ock att deras fosterlandskärlek måste vara serdeles ringa utvecklad; ty att orsaken till utvandringen skulle vara politiskt missnöje, det kunna vi svårligen förmå oss att tro; men skulle det likväl vara så, är det åter ett bevis på, huru lätt den oupplysta delen af arbetarne låter sig ledas af dem, som af usla bevekelsegrunder eller oförstånd städse söka öfvertyga den svenska arbetaren om hans ofrihet, som saknar all grund, och för öfrigt hänsynslöst bibringa honom ett hat icke endast emot

förmögenheten, utan emot allt som för andra kan synas stort, ädelt och fosterländskt, så snart olika mening uppstår om de medel, som skola lyckliggöra folket, d. v. s. arbetarne.

Väl kan det vara möjligt, att vi i något hänseende kunna stå efter andra folk; men i verklig, sann frihet äro vi långt framföre de flesta andra nationer; och skulle något än brista i detta hänseende, så borde man mera taga i betraktande den ofantliga förbättring, som under de senaste årtiondena kommit vårt folk till del i medborgerligt hänseende och de många verkligen tryckande band, som för ej många år sedan utgjorde hinder mot arbetaren, men nu äro lossade, ty arbetaren har nu fullkomlig frihet, att hvar som helst och huru det honom behagar idka det försörjningsmedel, han för sig anser bäst. Han har fri inflyttningsrätt, derest han icke är ett fattighjon; och han eger samtidigt på flera olika orter sköta så många, olikartade yrken han vill, då för icke lång tid sedan arbetaren, sorgligt nog, var i dessa hänseenden nära nog ofri. Han har numera blifvit en verkligen fri man i fråga om allt hvad som rör rättigheten att söka förvärf och vinna ekonomiskt oberoende. *Näringsfrihet* i fullkomligaste mått, *förenings-* och *associationsfrihet* äro de stora fördelar senaste tids lagstiftning beredt honom. Det svenska folket har dessutom tryckfrihet, undervisningsfrihet och en fri konstitution; samt för öfrigt — hvad som är af den största vikt för hela vår frihet, — en domaremakt, som icke utan medelst ransakning och dom kan af konungen afsättas. Den är således af statsmakterna fullt oberoende, men ändå för sina domar ansvarig och således i laga ordning af-sättningsbar. Hvarje svensk man eller qvinna är alltså i sitt eget fosterland beskyddad emot administrationen, om denna öfverskrider sin lagliga rätt, och då i våra seder och bruk ingår en frihetens anda, som både har förmåga att inse hvad som i vår lagstiftning ännu hämmande inverkar mot hela folkets sanna välbefinnande och kraft nog att, så snart rätta tiden kan vara inne, undanröjda dessa hinder, lär ingen med befogenhet kunna påstå att vårt svenska folk är ofritt.

Man har anmärkt såsom ett bevis på att ofrihet finnes eller åtminstone orättvisa, att den lika rösträtten saknas i vårt kommunalväsende; men vore det frihet eller fullt rättvisa att härutinnan införa lika rösträtt? Vi tro det icke; och vi äro fullt öfvertygade att en hvar ordentlig arbetare, som får vara fri ledbandet af dessa folktalare, deraf mången tagit om hand den frågan i uppenbar afsigt att gifva en viss betydelse åt sin egen eljest ringa personlighet, skall klart inse och vara benägen att erkänna det vår mening härutinnan är riktig. Snarare kan med fullt skäl sägas, att det skulle vara både ofritt och orättvist, om de som ingenting ha, men alltid ut-

göra det stora flertalet i en kommun och vanligen äro de minst upplyste, skulle genom sin numeriska öfvervigt kunna beskatta dem, som verkligen ega något. Vi för vår del skulle dock önska, att de förmögnares rösträtt blefve något mera begränsad; men då svårigheter torde komma att möta för att lösa den frågan genom en fullt lämplig graderad skala, torde möjligen det förslag, hvarom vi nämnt i N:o 12 af denna tidskrift för 1871 böra tillvinna sig någon uppmärksamhet. Arbetarnes sätt att gå tillväga för erhållande af politisk rösträtt åt hvarje myndig man, som skatt erlägger utan bestämmelse af någon census, kan sannolikt aldrig leda till målet; men äfven här föres arbetaren bakom ljuset af sina ledare tydligen i uppenbar afsigt af dessa, att fortfarande ännu någon längre tid hafva ett medel i sin hand, hvarmed arbetarne kunna hållas varma och oron vid makt. Dessa ledare inse allt för väl, att just genom att spänna bågen högt vinnes ej målet, och att eljest möjligen något kunde ernås, derest blott någon lämplig nedsättning i census nu föresloges; men att, om en sådan nedsättning gjordes t. ex. från 800 rdr till 600 rdr, som hvarje ordentlig arbetare årligen borde kunna bereda sig, så skulle denna politiska rösträtts-fråga icke längre kunna af ledarne begagnas som ett retmedel, emedan då endast återstodo de oordentlige arbetarne, för hvilka striden icke längre vore hvarken hållbar eller berättigad, emedan på dem sjelfve hufvudsakligen berodde, huruvida de kunde eller ville anmäla sig för den inkomst, som medgäfve rösträtt.

Hafva vi nu lyckats att klart och åskådligt gifva läsaren en kort utredning om fäderneslandets framåtskridande och några bevis för sannolikheten af vårt antagande, att den svenska arbetarens ekonomiska ställning bör i betydlig mån kunna förbättras, der hans arbetsgifvare ej redan gått hans önskan i detta afseende till mötes, så skall möjligen hos den oupplyste arbetaren ändå finnas qvar den tron, att han i Amerika, i det land som för honom hägrar såsom ett Eldorado, skulle hafva det än bättre, att der skulle finnas än större frihet än som hans gamla fosterland skänker honom. Ja, sannt är det, att der är en så utsträckt religionsfrihet, att icke ens staternas högsta man — Presidenten — behöfver hafva någon religion alls; att der saknas Statskyrka, och att der för hvart fjerde år väljes Statschef. Om den verkliga fördelen deraf kan man hysa olika mening; och visst är det, att de ädlaste, för folkfriheten varmaste tänkare och statsmän icke äro ense om hvad som i detta hänseende kan vara bäst. För oss, som äro varma vänner af religionsfrihet, är det alldeles uppenbart, att det svenska folkets sanna lycka icke *ovillkorligen* beror på någon förändring i nämnde

afseenden och att vi endast med största varsamhet böra emottaga hvarje sådant förslag, som afser ändring i den bestående ordningen, serdeles uti så viktiga frågor som de nyssnämnde, då derigenom lätteligen skulle komma att förloras den sanna lycka, nationen nu äger.

Man har likaledes anmärkt, dels att rösträtt tillkommer hvarje myndig amerikanare utan någon census vid tillsättningen af representanter i kongressen, men stater finnas dock i hvilka census för sådan rösträtt är bestämd; dels ock att den amerikanske medborgaren skulle vara nära nog skattefri, men detta är ett stort misstag, ty icke i något annat civiliseradt land finnes en så invecklad och gammalmodig skattelagstiftning som i de Förenta Staterna. En *kringvandrande* försäljare derstädes får t. ex. betala från 10 till 50 doll. årligen. Eger han derjemte ett guldur ökas skatten med 2 dollars och eger han dessutom en viss sorts vagn ytterligare med 6 eller 10 dollars. Icke mindre än 51 serskilta slags yrken äro påförde en efter våra förhållanden ganska betydlig årlig afgift och dessutom äro tullsatserna oerhördt höga. Hela skattesystemet är enligt det af v. Häradshöfding Alex. Nilsson, som eljest är en varm vän af republiken och i den uppehållit sig någon tid, utgifna arbetet "Amerika sådant det är" kostsam och *förhatlig*, enär det fordrar en armée af tjenstemän och förorsakar de skattskyldige allt för mycket besvär och obehag och derjemte åtföljes af husvisitationer, confiscationer, spionerier, bönhasjagter, undersökning af de skattskyldiges papper och dokumenter; och *förkastlig*: "emedan den demoraliserar en hel nation" och åstadkommer otaliga eder och meneder, bedrägerier och förfalskningar.

Se här en bild af det prisade Amerika!

Vi för vår del skulle anse det lyckligt om rösträtten för val till riksdagsman kunde något utsträckas, emedan sådant otvifvelaktigt skulle djupare ned till massan af folket sprida en större fosterlandskärlek i vårt land och uppenbarligen ett större lifligare intresse för alla dess angelägenheter samt i följd deraf mera bildning och hyfsning hos alla klasser; men vi vilja icke gifva de arbetande klasserna *makten*, ty det vore ett vapen, som skulle springa sönder i deras händer och ovilkorligen leda till ofrihet, eller just motsatsen af den frihet, som den sanne folkvännen sträfvar att vinna. Denne vet mer än väl, att vid de flesta revolutioner det egentliga folket, då vanligen alltid verktyg och bedraget, dervid endast fått tjena egennyttiga lidelser och afsigter. Han vill i stället upplysa arbetarens förstånd, lära honom att sätta eftertanken i lidelsens ställe, att akta sig sjelf och ej längre låna sig till redskap åt dessa demagoger, som endast vilseleda och vilja grunda sin makt på arbetarens misstag och förmenta lidanden.

"För mannen af folket, som vill komma uppåt, ges det", yttrar den utmärkte frihetsvännen Edouard Laboulaye, "blott ett medel, ett som är gemensamt för alla samhällsklasser, det enda som leder till verkliga jemnligheten: den sedliga förädlingen. Det är hos sig sjelf, i pligttroheten, i viljans kraft, i själens odling menniskan bör söka makten och lyckan. Dessa dygder kan den fattigaste arbetare tillegna sig genom att stärka sin tanke, medelst läsning och begrundande, genom att stärka sin karakter, medelst arbete och ädla handlingar. Må han beträda denna fruktbara väg, och han skall der finna själens frid, känslan af sin styrka och sin värdighet, som den rike ofta saknar, och jemte sin egen lycka äfven samhällets."

Ekonomiskt.

En af de orsaker, som förnämligast håller jordbruket tillbaka i Norrland, är den ofantliga arbetskraft, som förslingen af varor emellan de inre delarne af landet och kuststäderna medtager. Under närvarande förhållanden är denna försling ett nödvändigt ondt, emedan något annat sätt för varutransporten icke finnes att tillgå, men på andra orter i riket bör man lätteligen kunna göra sig ett tillförlitligt begrepp om den för Norrland ekonomiska förlusten af denna försling, i händelse den omständigheten bemärkes, att högst få ställen i det öfriga Sverige ha mera än 6 mil till hamnplats eller jernvägsstation, men att här i Norrland många folkrika trakter finnas på ett afstånd af 20 à 30 mil från närmaste kuststad, hvilkas alla förnödenheter, som derifrån afhemtas, måste med häst transporteras.

För att göra än mera åskådligt norrlänningens besvär och tunga kunna vi upplysa, att för transport endast till Torpshammar af de 211,000 centner gods, som enligt Löjtnanten Eric Sandells beräkning skulle komma att från Sundsvall på jernväg föras till Torpshammar och de vester derom i Medelpad och Jemtland belägna orter, nu erfordras icke mindre än 63,300 hästdagsverken och minst 40,000 mansdagsverken. Denna betydliga arbetskraft behöfves endast för det uppgående godset. Läggas dertill hvad som erfordras för det nedgående godset och för persontrafiken endast på de nämnde 6 milen, så fås ett belopp, som mer än nog bevisar, huru illa det verkligen i detta afseende står till i Norrland och hvilken ofantlig arbetskraft det nödsakas använda för varutransporten till de inre delarne af landet.

Lyckligtvis kommer en jernväg snart att finnas emellan Sundsvall och Torpshammar; men i Norrland äro så många andra väglinier, der försling bedrifves att, om en fullständig beräkning uppgjordes öfver hela den erforderliga hästkraften, den skulle sammanlagd bli så betydlig, att den skulle gifva anledning till förvåning, huru det är möjligt att Norrland kunnat göra några framsteg alls i jordbruk.

Nu kunna emedlertid snart nog förstnämnde häst- och mansdagsverken besparas, och sådant skall utan tvifvel gifva anledning dertill att antalet hästar i orten minskas, men flera kor i stället att underhållas. Kunde samtidigt dermed boskapen blifva bättre vårdad skulle ett stort steg framåt vara taget. Enligt hvad vi på ett annat ställe visat har nemligen djur af Herjeådalsrasen vid Walls landtbruksskola i medeltal lemnat 763 kannor mjölk pr år; men otvifvelaktigt fås ej mera än 500 kannor årligen i medeltal af hvarje ko i hela Norrland. Antages

emedlertid att genom bättre vård och underhåll afkastningen skulle kunna uppbringas i medeltal till 700 kannor pr ko och således till mera än som nu vanligeu fås, skulle *tillökningen* i mjölk för de 190,122 kokreatur, som år 1869 i Norrland funnos, uppgå till mera än 38 millioner kannor, i värde representerande nära nog en fjerdedel utaf hela Norrlands träexport.

Se der ett mål, som utan någon egentlig ansträngning kan vinnas. Det blott behöfves någon mera omtanke hos våra husmödrar och mera beredvillighet hos männen att låta de mjölkande djuren få den utfodring, som de behöfva.

Undersökning af norra stambanan och transitobanan Sundsvall—Trondhjem i linien B.

Sistlidne höst beslöto Gefleborgs och Wester-Norrlands jernvägskomitéeer, att genom frivilliga bidrag samla medel för undersökning af dessa båda banor i andra linier än som blifvit uppgångne vid den undersökning, som af Kongl. Maj:t blifvit anbefalld.

För *norra stambanan* har regeringen låtit undersöka linien A Ljusdal—Torpshammar, men nämnde båda komitéer önska att få undersökt en annan linie B från Ljusdal öfver Delsbo, Strömbacka, Sörfors och Matfors bruk till Majaån och vidare till Ångermanselfven. Wester-Norrlands komité har dessutom ifrågasatt en ny linie B för transitobanan från Majaån öfver Graninge, Ragunda, Stugun till Östersund. För jernvägsbyggnader i Norrland måste det vara af stor vikt att få undersökt flera linier; ännu mera då ett så storartadt företag ifrågasättes, som afser 60 mil långa jernbanor. Men det är icke lätt att i en ort, der få herremän finnas, få tillsammans de 27,000 Rdr, som undersökningen borde komma att kosta. — Det antages emedlertid, att de 7,000 Rdr som behöfvas för undersökningen inom Helsingland der också skola kunna samlas, och nu lär det också vara hopp att de för undersökningen i Westernorrlands län och Jemtland erforderliga 20,000 Rdr kunna fås. De *återkomna listorna* visa följande bidrag:

af befolkningen i Resele, Dahls, Graninge, Öfverlännäs, Thorsåkers, Ytterlännäs, Stigsjö och Styrnäs socknar	1,251 Rdr.
af allmoge i några få särskilda byar	64 „
Norå bolag	50 „
Sandö d:o	100 „
Graninge d:o	1,000 „
Brukspatron Fittinghoff	200 „
Possesionaten Nordstrand	1,000 „
Kaptenen J. Nyberg	100 „

S:a 3,765 Rdr.

Dessutom hafva underrättelser ingått att af enskilda personer i Hernösand tecknats 4,000 „
och af Herrar Thomson Bonar 3,000 „

Det redan bestämda beloppet skall således utgöra 10,756 Rdr, utom den fria handlangning, som Graninge bolag beslutat lemna vid undersökningen öfver bolagets ägor, hvilken handlangning torde kunna beräknas till minst 500 Rdr. Det skulle sålunda återstå omkring 9,000 Rdr, men, för den händelse Hernösands stadsfullmäktige anslå 3,000 Rdr, hvarom är fråga, blott 6,000 Rdr, som man borde kunna påräkna att erhålla af de många andra verk och inrättningar och de 40 socknar i Medelpad, södra Ångermanland och norra delen af Jemtland, som

alla få nytta af linien B, men från hvilka några listor ännu icke blifvit återsände.

Nämnde anmärkta resultat borde emedlertid vara en stark uppmaning för dessa verk och kommuner att snart insända de felande listorna, med rika belopp på dem tecknade.

**Blir det möjligt för "Sällskapet Norrlands framtid"
att för beredning af sina angelägenheter, åstadkomma en lätt vaxelverkan emellan alla
orter i det vidsträckta Norrland?**

Enligt sällskapets ordningsreglor bör för hvarje viktigare plats, der medlemmar finnas, och för hvarje annan ort, hvarest sådant af dervarande medlemmar begäres, utses en ständig eller tillfällig komité, för ändamål att dessa komitéer må lemna sällskapets styrelse nödiga upplysningar, dock med öppen rätt för dem, att sjelfva taga initiativet i de frågor, som de vilja skola underställas sällskapets behandling. För dessa komitéer ålåg det styrelsen att uppgöra ett förslag till instruktion. Ett sådant har nu blifvit uppgjordt och lyder som följer:

§ 1. Då, enligt 10 § i sällskapets ordningsreglor, komité för någon ort är ifrågasatt, kallas de i samma ort bosatta sällskapets medlemmar till möte, dervid ordet föres af den, som dertill af dem kan utses, och med slutna sedlar, om så påfordras, väljes bland medlemmar fem komiterade och för dem två suppleanter. Komiterade utse på enahanda sätt, om så yrkas, bland sig en ordförande och en vice ordförande.

§ 2. På kallelse af ordförande sammanträder komitén så ofta ärendena det påkalla.

§ 3. När omständigheterna dertill föranleda ege komité för öfverläggning med sig inkalla öfrige i orten bosatte medlemmar; och bör sådant ovilkorligen ske, om styrelsen så bestämt. I kallelsen, som på lämpligt sätt bör bekantgöras, bör ämnet för öfverläggningen eller då nytt val för komité skall ske, sådant alltid bekantgöras.

§ 4. Komité bör noggrant och med skyndsamhet behandla de ärenden, som af styrelsen underställas eller eljest kunna förekomma; och förväntar sällskapet, att komitén två gånger, i maj och december, afger en kort berättelse om de ortens förhållanden, som sällskapet för sin verksamhet bestämt.

§ 5. Komiténs kostnader för kallelser, porto, skrifmaterialier och dylikt ersättas af sällskapet efter räkning, som i slutet af hvarje år bör till styrelsen insändas.

Genom denna instruktion vore det möjligt att hvarje ort finge sin mening framställd. Otvifvelaktigt skulle såmedelst ett ytterst lifligt intresse för sällskapets verksamhet i alla landsdelar uppstå, om ortens medlemmar alltid till komiténs möten inkallas, då viktiga frågor skulle behandlas, och såmedelst hvarje medlem få tillfälle att gifva sin mening tillkänna. Man kan lätteligen föreställa sig af hvilken stor betydelse en sådan anordning är, alldenstund hvarje viktigare fråga då äfven samtidigt komme att diskuteras i hela landet, efter att den först varit förberedd af styrelsen eller eljest i sällskapets tidskrift behandlad. Utan tvifvel skola sällskapets medlemmar derigenom vinna en blick för och en vana vid allmänna angelägenhe-

ter, som kan blifva af omätlig betydelse för allmänna bildningen och för allt framåtskridande. Den skulle göra känd hvarje förmåga, som borde komma i fråga att representera landet vid riksdag.

Då nu tillika förekommer, att ordförande och ledamöter i komité ega deltaga i styrelsens öfverläggningar och beslut om och när de vid styrelsens sammanträden sig infinna, har man derigenom än ytterligare säkerhet att få hvarje ords mening bevakad. I väsentlig mån måste derigenom förekommas, att endast den ortens intressen, der styrelsen har sitt säte, hufvudsakligen blefve tillgodosedde. Sådant skulle i än vidare mån hindras, om sätet vore i hufvudstaden; och först då skulle landet af hela denna anordning hafva en fullt välsignelserik nytta, emedan Stockholm 4 månader af året är platsen för Norrlands riksdagsmän och alla tider der samlas och kortare eller längre tid uppehålla sig många andra män från alla orter i Norrland.

Det ligger emedlertid stor vikt uppå, att dessa komitéer må varda bildade så snart sig göra låter, emedan någon egentlig sällskapets verksamhet dessförinnan icke kan åstadkommas. Fullt tillräckligt antal medlemmar finnas uti Söderhamn, Hudiksvall, Hernösand och Nyland, möjligen äfven i Piteå och Luleå, för att ifrågasätta bildandet af komité å hvarje af dessa platser; och vi taga oss friheten erinra derom.

Medlemmar af "Sällskapet Norrlands framtid" behagade inbetala 10 % af deras teckningsbelopp till sällskapets skattmästare, v. Häradshöfdingen Sv. af Sandeberg i Sundsvall. Önskar någon att inbetala mera eller fulla beloppet står det honom öppet.

Styrelsen.

A n m ä l a n.

På denna tidskrift, som utkommer en gång hvarje månad, kan prenumereras på alla postkontor och boklädor samt hos f. Landssekreteraren A. J. Thomée i Sundsvall mot erläggande af 2 rdr för helt år. Vid requisition hos denne sistnämnde af fem exemplar fås derut öfver ett exemplar gratis, under förbehåll att alla exemplaren få under korsomslag sändas till en person.

Exemplar af tidskriften för 1869, 1870 och 1871 finnas ännu att få köpa mot nedsatt pris: 1 rdr för förstnämnde år och 1 rdr 50 öre för hvartdera af de båda andra.

N: 4.

NORRLAND

April.

OCH

1872.

DESS FRAMTID.

Redaktör och ansvarig utgivare
A. J. Thomée.

Tryckt hos E. A. Hollner & Comp.
Sundsvall.

Böra "två tredjedelar af Norrland utan svärds- lag öfverlemnas i fiendens händer?"

Att så bör ske, säger visserligen *J. Mankell*, på sidan 82 i den af honom utgifna brochyr:

"Kan Sverige försvara sin sjelfständighet?"

Att detta sorgliga råd *icke* behöfver följas skola vi med några ord söka visa. Vi kunde visserligen inskränka oss till att, såsom motvigt mot kapten Mankells föga hugnesamma åsigter, åberopa helt och hållet motsatta sådane, uttalade af general Lefrén m. fl. fullt kompetente domare; men då *sättet* att försvara Norrland, tillföljd af förändrade tids- och åtskilliga andra förhållanden, måste blifva något olika nu emot förr, skola vi, utan att tillmäta oss tillräckliga insigter och tillräcklig sakkännedom, men med en aldrig svalnande god vilja att "draga ett strå till stacken" då det är fråga om "Norrland och dess framtid", till den kraft och verkan deraf kan åstadkommas, meddela våra tankar i detta viktiga ämne, dervid, med all skyldig aktning för den illustre militärförfattaren, framhållande åtminstone en liten del af det *myckna*, enligt vårt förmenande, *ohållbara* som förekommer i kapten Mankells raisonnement om Norrlands försvar.

M. (för korthetens skull skrifva vi blott *M.*, i st. för herr kapten *J. Mankell*) — *eh, bien!* *M.* säger, sid. 82, i nyssnämnda brochyr, att den östra grannen kan "icke allenast" afskära Norrlands förbindelse med det öfriga riket till sjöss, "utan äfven genom landstigning förbindelsen till lands, som går utmed kusten. Och, som man känner, är denna kustförbindelse den enda som förefinnes mellan Norrland och det öfriga Sverige; ty några inre parallelvägar finnas blott i sydligaste delen af samma landskap; och äfven om den föreslagna jernvägen skulle byggas några mil från kusten,

”så torde den dock *genom en mindre landstigen styrka* när ”som helst kunna afskäras eller förstöras.”

Den, som *känner* förhållandena, borde dock veta, att ”inre parallelvägar” i verkligheten *finnas* från Wilhelmina och Lycksele i *Vesterbotten* ända till sjön Siljan i *Dalarne*, hvilka vägar antingen redan äro eller åtminstone inom kort tid blifva sinsemellan sammanhängande. Denna långa sträcka omfattar större delen af *hela* Norrland, och icke blott ”*sydligaste delen* af samma landskap.”

Till Wilhelmina är nemligen väg, som inom ett eller högst två år kommer att öppnas för allmän trafik, under arbete från Lycksele, och från sistnämnde by till Åsele finnes redan en för våra egna trupper framkomlig väg. För ett år sedan öppnades en annan allmän landsväg mellan Wilhelmina och Åsele, derifrån ny väg är utstakad *dels* till Dorothea att fortsättas öfver Tåsjö till Ström i Jemtland, som har förbindelseväg med Östersund, *dels* till Junsele i Ångermanland, hvarifrån förbindelseled finnes både med Sollefteå och med Östersund. Man hoppas äfven att få en särskild väg från Junsele öfver Fjellsjö till Ström.

Från Östersund och hela trakten kring Storsjön går vidare väg öfver Åsarnes Kapell, Kårböle och Woxna till Mora, Rättvik och Leksand (kring Siljan) och till Falun, från hvilka fyra sistnämnda ställen man kan komma vidare både söderut, till medlersta Sverige, och vesterut till *Norge*, dit äfven väg leder från *Kårböle*, öfver Elfros, Sveg o. s. v.

För öfrigt finnas i Norrland följande vägar, hvarom M. icke tyckes ega fullständig kännedom, nemligen: från Umeå både till Lycksele öfver Wännäs och Degerfors, och till Wilhelmina öfver Fredrika och Åsele. Från Örnsköldsvik går också en väg till Fredrika, hvilken redan är färdig till gränsen af *Westerbotten*, derifrån endast ett litet stycke, omkring $1\frac{1}{4}$ mil, från Flark-ån (en biflod till Gide-ån) och fram till Fredrika återstår att fullborda. Från Hernösand gå vägar upp till Sollefteå och Junsele, och från Sollefteå kommer man både till Medelpad och Östersund öfver Forss samt till Ström öfver Ramsele.

De många olika vägar, som för öfrigt gå från kusten uppåt landet, antager jag att M. känner till, men torde upplysningsvis böra tillägga, att den norrländska fördelningen, utom på den stora Östersundsvägen, äfven kan från Jemtland komma till Norge öfver Åsans-bro (nära Åsarnes kapell) Klöfsjö, Wemdalen, Hede, *genom Herjeådalen*, till Rörås. Med denna väg förenar sig (ungefär $\frac{1}{2}$ mil vester om Wemdals kyrka) den förutnämnda vägen, öfver Kårböle, från Hudiksvall.

Det är också ifrågasatt att få en ny kommunikationsled från Ström till Norge å den s. k. "Ströms Wattudal", der en ångbåt redan trafikerar och i riktning mot hvilken dal man i Norge redan byggt vägar.

Att man från det inre af Medelpad, Helsingland och Herjeådalen äfven kan komma genom Dalarne till Norge, är förut omnämndt eller åtminstone antydt.

I stället för "*en enda*" reträttväg från det inre af Norrland till Norge, finnes således eller fås inom kort tid *fyra*: *två* genom Jemtland, *en* genom Herjeådalen och *en* genom Dalarne, *alla* dessa sammanhängande med de "inre parallellvägar" och äfven dessa sammanbundna med den norrländska kustvägen. Faran, för att den i Norrland opererande försvarsstyrkan skall komma att afskäras, blir följaktligen *bedrägligt mindre* än hvad *M.* framhåller på mer än ett ställe i brochyren.

Om påståendet, att *en mindre* landstigen fiendtlig styrka när som helst skulle kunna afskära eller förstöra jernvägen Storvik—Torpshammar, våga vi också vara af olika tanke med *M.*, såvida icke Norrland skall förmenas allt, både *fast* och *rörligt* försvar. Då är naturligtvis allting möjligt. Eljest är terrängen, der den, mellan Gefle—Fahlu- och Sundsvall—Östersunds-banorna, "föreslagna jernvägen skulle byggas," åtminstone på de flesta ställen, i verkligheten *sådan*, att en *liten* försvarsstyrka lätt bör kunna hindra äfven en *större* landstigen styrka att från kusten fördjupa sig så långt in i landet som sex till sju mil och derutöfver, bakom de berg och vattendrag hvilka erbjuda många försvarsställningar i dessa nejder, med sin kärnfriska, intelligenta och kraftfulla befolkning. Säkert är, att här, om någonsin, de af *M.* eljest så varmt förordade "folkuppbåden" torde få ett tack-samt fält för att med framgång anlitas.

Den åsigt, som förfäktas af *M.* och på sid. 92 i hans brochyr är otvetydigt uttalad, att nemligen den stamtrupp vi ega bör utbytas mot en s. k. folkbevapning, hvars både antal, öfning och diciplin skulle blifva mycket "fluktuerande" och ovissa, kan så mycket mindre delas af oss, då genom en sådan åtgärd Norrlands rörliga försvar skulle komma att ännu ytterligare minskas. Der finnas för närvarande så litet trupper, att de minsann ej tåla vid någon minskning. Men skall så ske, och dertill intet åtgöras för det *fasta* försvaret, ja, då medgifves att intet annat återstår än att "*utan svärds-lag*" lemna Norrland i fiendens händer."

M. vill nemligen jemväl till en oviss framtid uppskjuta befästningars anläggande i Norrland, och detta oakadt han, sid. 85, försäkrar, att "ingen kan mera än förf. (*M.*) uppskatta befästningskonstens stora värde för försvaret," och,

sid. 46: "Hvarje truppafdelning, från den minsta till den största, begagnar sig, då den är underlägsen, af markens beskaffenhet, för att erhålla det tillskott af försvarskraft, som erfordras för att kunna motstå den öfverlägsnare. *Har han tid dertill, ökas detta tillskott genom fältbefästningar, och i samma mån förlänges försvaret.*"

I stället för att i consequens med dessa åsigter tillstyrka att, i ett landskap der, såsom i Norrland, nästan hvarje mil erbjuder goda försvarsställningar, i hvilka en liten styrka, med hjälp af tillfälliga fältbefästningar, kan hålla stånd mot en stor fiendtlig, något *i tid* måtte göras för att den försvarande skall kunna veta *hvar* han bör göra motstånd och att dervarande försvarsställningar måtte åtminstone *något* förstärkas af befästningskonsten, och framförallt att kanoner redan i fredstid föras upp till Norrland, för att, då behovet så påkallar, tillgång på rörlig bestyckning af en eller annan, på förhand undersökt och lämplig befunnen, försvarsställning må finnas, — i dess ställe klandrar *M.* hvad som i denna väg af krigsstyrelsen blifvit åtgjordt, och hvarken *Stugun*, *Åsarne* eller *Gällö* finna nåd inför hans ögon. Han gillar icke heller anläggandet i Norrland af en skyddad depôt, allraminst *på Frösön* (sid. 85), och detta oaktadt han, några rader straxt förut (sid 84) säger, att möjligen just *Frösön* skulle vara passande för den befästade replipunkt, som han "förr" ansett behöflig för Norrlands försvar.

M:s förändrade åsigter om befästningars anläggande i Norrland härröra, säger han, af jernvägsbyggnadernas tillkomst; vi tro dock, att just den blifvande jernvägslinien Sundsvall—Trondhem vara ett ytterligare skäl för att tillstyrka befästandet af *Frösön*, emedan jernvägen kommer att medföra samma gagn för befästningarne der, som Göta kanal för Carlsborg, hvilken fästning, äfven af *M.* ansedd och gillad såsom en lämplig "*replipunkt för armén och en hufvuddepot för dess förråder*", står uti nästan alla afseenden i samma förhållande till det sydligare Sverige, som *Frösön* till Norrland. Den nyssnämnda jernvägen kommer att gå nära förbi *Frösön*. Genom der anlagda befästningar skulle just fås en förrådsfästning, en plats der vapen och krigsförnödenheter af alla slag för en Norrland försvarande armé, under fredstid kunna uppläggas och i krigstid med säkerhet förvaras och försändas till den mot fienden opererande arméen, och i hvilken arméens rekryter samlas, öfvas och utrustas, hvarjemte denna fästning tillika skulle komma att skydda förbindelsen med Norge. Denna sednare egenskap bör vara af stort värde just för *M.*, som ifrigt förordar att den norrländska fördelningen skall söka skydd bakom Norges fjellar. Att en sådan förrådsfästning bör vara belägen vid *Storsjön* eller

på någon af dess öar har också flera andra skäl för sig. Den är der undandragen från en öfverlägsen fiendes första och kraftfullaste anfall, den ligger der i en af Norrlands minst folkfattiga, i afseende på bördighet minst vanlottade och med förbindelsemedel jemförelsevis bäst försedda trakter. — Storsjön trafikeras till och med redan af två ångbåtar; och då fienden ej rimligen kan antagas hafva krigsfartyg på denna sjö, kan fästningens förbindelse med den omgifvande trakten ej afstängas. Då fästningen dessutom ej kan inneslutas, vågar fienden icke gå förbi densamma och afstänga vägen till Norge. Transportvägarne från en fästning vid Storsjön till en vid kusten opererande armé äro visserligen långa; men ersättningen för de förluster i så väl manskap som vapen och materiel, ja till och med lifsmedel, som under krigstid fordras, kommer väl troligen att till största delen hemtas från Norge, och måste då i alla fall föras förbi Storsjön.

M. talar om de stora *kostnaderna*, som Norrlands förseende med befästningar skulle förorsaka, ja, om man, i likhet med *M.*, vill "betäcka hela Norrlands (*M.* tänker sig *hela Sveriges*) yta med befästningar samt derigenom spärra alla tänkbara vägar, der fienden kan framtränga" — då blir det dyrt, och isynnerhet om man vill bestycka fästningsverken med dyra stål- eller stålbandade kanoner. Vill man dertill uppföra *en sådan der massa* af storartade, *permanenta* fästen, ja, då är jag rädd att man endast får luftkasteller, hvilket blir ungefär liktydigt med Norrlands försvar *à la M. = noll!*

Låt i stället, under fredstid erfarne och kunnige topograf-, ingenjör- och generalstabsofficerare (just såsom redan börjats) undersöka, i hvilka trakter af Norrland lämpliga försvarsställningar finnas. Må dessa trakter kartläggas och anvisning på förhand meddelas *hvar* positioner finnas och *huru* de skola kunna förstärkas af befästningskonstens hjälpmedel, ifall tillgångarne icke medgifva deras bestående till fullo redan i fredstid; använd de kanoner, som finnas tillgängliga, så länge, — efter råd och lägenhet kunna dessa så småningom utbytas mot dyrare, men också verksammare pjäser.

Att göra som *M.*, eller att blott tillkännagifva att befästningar i Norrland *kunna uppskjutas till framtiden*, är visserligen både bekvämt och lätt, men ändamålsenligt är det icke.

I Norrland finnas en mängd defiléer, flodöfvergångar, vägknutar o. s. v., der en norrländsk fördelning, vare sig att den utgöres af *indelt trupp* eller *frivilliga* försvarare, kan och bör söka göra så mycket motstånd som möjligt mot en fiendtlig inkräktare. Många sådane punkter hafva också på-

visats af generalerna *Lefrén* och af *Kléen* m. fl. kompetente militärer. En blick på kartan angifver, såsom vid försvaret värda att uppmärksammas, bland andra, exempelvis: *Sollefteå* vid Ångerman-elfven, utefter hvilken elf den för öfre Norrlands försvar afsedda truppstyrka kan hafva sin operationslinie; *Fors* och *Stugun* vid Indals-elfven; *Gällö* vid Refsundsjön; *Åsansbron*, der Helsinge—Jemtlands-vägen skär Ljungan, äfvensom *Borgsjö* eller *Stöde* längre ned vid sistnämnde elf, hvarinvid äfven den punkt, der den blifvande stambanan skall träffa Sundsvall—Östersunds-jernvägen, kommer att blifva af stor vikt och således bör både förstärkas och försvaras. Äfven bör ihågkommas vigten af att vid inloppen till de norrländska städernas hamnar åtminstone sådane förberedande åtgärder vidtagas, att af kanoner skyddade stängsellinier må finnas, på det att icke båtar med en handfull fiender måtte kunna, liksom på Finlands kust år 1854, obehindradt löpa in och bränna, härja och förstöra de dyrbara förråd, som finnas kring de norrländska hamnarne.

Norrland är ett glest befolkadt och af ett svårt klimat ofta hårdt pröfvadt land; men den jemförelsevis föga talrika befolkning, det eger, är god och härdad samt kraftfull och modig. Genom ihärdighet och arbetsamhet sträfvar den att godtgöra hvad en karg natur förvägrat den. Men må Sveriges öfriga befolkning icke i farans stund lemna Norrland och dess trofasta befolkning åt sitt öde. Och må framför allt hvarje militär, som talar eller skrifver om norrlands försvar, med tanken på just de ord af general *Lefrén*, som kapten Mankell tagit till motto på sin broschyr, söka att bibringa sina landsmän den öfvertygelsen att, *om blott något göres i tid för Norrlands försvar*, detta landskap, tack vare de många naturliga försvarsställningar, som dess berg och floder dana, och hvilka lätteligen kunna ytterligare förstärkas, både *kan* och *bör* försvaras, och åtminstone ej *utan svärds slag* öfverlemnas i fiendens händer! Ty, låt vara "att Norrlands försvar hufvudsakligen skall utkämpas i medlersta och södra Sverige", Norrland kan dock göra anspråk på att äfven, liksom den öfriga fosterjorden, få räknas för ett *ärans fält*.

Stockholm i Mars 1872.

O. v. K—g.

Jernväg emellan Norge och S:t Petersburg öfver Haparanda.

Norrmannen O. T. Olsen har i Morgenbladet för den 10:de April framlagt plan för anläggande af en jernväg från köpingen Mo vid Ranenfjord i Norge vid 66° 15' n. b. Den skulle vid Haparanda sammanbindas med Finlands jernvägs-

nät, om detsamma, såsom hr Olsen förmodar, skulle utsträckas till Torneå; och då denna plan i flera hänseenden är värd att blifva närmare känd af Norrlands folk, vilja vi meddela något derom.

Såsom skäl för anläggandet af denna jernväg, framhålles dels den stora vikt för Sverige, Finland och Ryssland att kunna *vintertiden* hemta sitt behof af färsk fisk från Norges förnämsta fiskeplats, dels ock den stora betydelsen särskilt för Finland, vissa delar af Norrland och de norra trakterna af Ryssland att sådan årstid, då deras hamnar under 6--8 månader af is äro stängde, hafva tillgång på en närbelägen isfri hamn. — Då Haparanda, Torneå och Kem vid Hvita hafvet ligga ungefärligen vid samma breddgrad med Mo, och förslag redan skulle vara väckt att sätta Kem i jernvägsförbindelse med Uleåborg, den stad i Finland af någon större betydenhet, som ligger närmast svenska gränsen, skulle Mo vara den isfria hamn, som i nämnde hänseende låge bäst till.

Inom Norrland skulle jernvägen följa Vindelelven, läggas på norra sidan om sjön Storvindeln i Sorsele socken, derifrån sträckas till östra ändan af sjön Storafvan och fortsättas i genaste riktning på Råne, belägen något norr om Luleå, samt vidare följa kusten till Haparanda. Jernvägen emellan Mo och Haparanda blefve 46 n. mil lång.*) Dalgången på norrsk sida, bebodd af 3,000 personer, är skogb eklädd ända upp till fjellöfvergången, der banans största höjd blefve omkring 1,900 n. fot öfver hafvet, dock med så gynsamman förhållanden att snön på ingen punkt borde kunna lägga andra hinder i vägen för trafiken än sådane, som tillfälligtvis inträffa på många andra af de orter i de nordliga länderne, der jernväg finnes, och ej heller stigningen på norsk sida blifva större än 1 på 60 à 70. På svensk sida, säger hr Olsen, skall på hela sträckan ända till gränsen emot Finland, "enligt hittills erhållna upplysningar finnas de bästa terrainförhållanden, så att banan bör kunna läggas nära horisontelt".

Lofoten kallas Norges Kalifornien i hänseende till hafvets rikedom på fisk. I medeltal samlas der 21,500 män årligen för fisket; men dessa äro vanligen otillräcklige för upphemtande af de ofantliga massor af fisk, som hafvet der erbjuder. Under Januari, Februari och Mars fångas emedlertid årligen i medeltal omkring 20 millioner st. torsk, som tillsammans i färskt tillstånd antages väga omkring 2 millioner sv. centner. Men vid Lofoten har denna fisk såsom färsk icke högre värde än 50 öre pr 20 sk ; och ändå

*) Enligt vår beräkning vida längre eller omkring 62 svenska mil.

skall Lofotens torsk vara en "delikatess", i jemförelse med den som fångas i Christianiafjorden. "Den är fast och fyllig" och tål mycket väl att fullkomligt färsk och oskadad kunna föras öfver hafvet till Mo och derifrån i is eller snö eller frusen på jernväg ända till Petersburg, hvars stora behof af färsk fisk till en icke obetydlig del fylles från Finmarken eller öfver Arkangel från Hvita hafvet och till och med från Kaspiska hafvet.

Dessa herr Olsens antaganden, om afsättningen af färsk fisk på långa afstånd, äro ganska sannolika, ty om priset för 20 sk färsk fisk, inberäknadt arfvode till kommissionär, än skulle i Mo eller annan lämplig plats, der jernväg möter, höjas till 1 rdr 30 öre, så skulle samma fisk, efter att vara förd 150 mil på jernväg à 4 öre pr centnermil, likväl icke stå högre i pris än 2 rdr 50 öre pr 20 sk . När nu priset för sämre färsk fisk i flera af Norrlands städer vintertid vanligen gäller 4 rdr och derutöfver, torde det vara alldeles uppenbart, att Lofotens ypperliga fisk skulle såsom färsk, frusen eller förvarad i is kunna bli föremål för en högst betydlig trafik på ifrågavarande jernbana, om den ställdes i förbindelse med den svenska norra stambanan och Finlands jernvägsnät.

Redan år 1870 framställde vi uti denna tidskrift planen för en sammanbindning af Sveriges och Finlands jernvägar vid Haparanda, för att vintertiden kunna bereda en isfri hamn för Finland och vissa delar af Ryssland, och derigenom beredas större trafik på norra stambanan, men vi föreslogo, att Trondhjem borde bli denna hamn och att Norrlands jernvägar borde förläggas i sådan riktning, att denna plan med minsta kostnad kunde utföras; och vi trodde, att en sådan plan äfven skulle tillfredsställa Norr- och Westerbotten i hänseende till deras behof att få förbindelse med Norge; ty det längre afståndet skulle i väsentlig mån ersättas deraf, att dessa orter komme i beröring med en stor handelsstad, såsom Trondhjem är.

Sedan den tiden har likväl intresset i nämnde båda län, att komma i mera direkt förbindelse med Norrlands utmärktare fiskeplatser, så stegrats, att detta intresse sannolikt icke kan tillfredsställas med mindre en sådan direkt förbindelse öppnas. Den har också många skäl för sig. Utbytet med Norr- och Westerbottens tunnstaf, ladugårdsprodukter och husslöjd m. m. mot Lofotens fiskvaror kan alldrig med någon så stor fördel bedrifvas, om detta utbyte skulle ske genom mellanhand i Trondhjem, som om detta utbyte kunde besörjas direkt utan någon mellanhand derstädes. Dessutom skulle en jernväg i ginaste riktning emot Lofoten, otvifvelaktigt göra det för Norrlands arbetare möjligt att mera än hittills

varit händelsen deltaga uti Lofotens fiske; och för det tredje skulle transito-trafiken för Finland i betydlig mån göras lättare; likasom möjlighet förefinnas, att begagna denna jernväg för export vintertid dels för ortens tyngre skogsprodukter dels för de jernvaror, som i Norr- och Westerbotten då utan tvifvel i en snar framtid skola tillverkas, hvarigenom stora räntor och förlag kunde besparas.

Intresset för en sådan direkt förbindelse är emellertid numera så stort, att man i de två nordligaste länen ännu icke kunnat mera allmänt komma öfverens, i hvilken riktning denna förbindelseled bör läggas, ännu mindre huru den bör ordnas. Då en del vill begagna de stora sjöarne med vaniga sammanbindningsvägar dem emellan, vilja andra åter uteslutande begagna vanliga sommarlandsvägar, på det bonden sjelf må kunna färdas öfver till Norge i och för utbytet alla årstider. Sistnämnde förslag lär väl icke kunna godkännas, då den hufvudsakliga delen af de båda länens befolkning bor utmed kusten och i de inre delarne af landet, hvar est vägen är föreslagen att framgå — hvilken linia än må väljas — bor en ringa befolkning; ty huru kunna underhålla vägen då få eller inga hemman finnas i närheten? Och äfven om man lyckas nöjaktigt lösa den frågan, så torde trafiken sommartid blifva högst obetydlig, om för hela den 40 mil långa vägen från kust till kust hästkraft skall anlitas; ty icke reser kustbonden öfver, dertill är vägen alltför lång, och den närmare fjellet boende allmogen är, hvad erfarenheten nogsamt ger vid handen, sommartid så upptagen af sin slott och andra sommararbeten att han den tiden omöjligen kan vilja göra några forslor. Nej! bättre då att använda ångbåtar på sjöarne, sammanbinda dessa med vägar, för att å dem begagna landsvägslokomotiv. Hela anläggningen skulle då kosta mindre än byggandet af väg för hela sträckan; men enär ett sådant system så nordligt endast 3 à 4 månader årligen kan begagnas och trafiken otvifvelaktigt att börja med blir ringa, enär transportkostnaden torde blifvit någorlunda hög, så borde icke heller detta system nu för närvarande ifrågakomma, utan bör man *tillsvidare* åtnöjas med sådane vintervägar, att marken blir något jemnad, der så behöfväs, och fjellstugor anbringade på lämpliga afstånd från hvarandra. Ty man kan nemligen vara fullt förvissad derom, — och ertarenheten lär oss det — att hvilketdera af de öfriga två system som användes i denna folkfattiga ort, skall det snart visa sig att man högeligen missräknat sig. Man skall finna sig missbelåten och i en icke aflägsen framtid önska det jernväg funnes; ty *endast* genom den kunna alla de fördelar beredas, som man nu i orten afser att vinna; och då genom en jernväg tillfälle beredes, att åstadkomma

en liflig transitotrafik mellan tre kanhända fyra riken och att för stora delar af tre utaf dessa bereda tillgång till en isfri hamn under en tid, då sjöfarten i eget land af is är stängd, så borde man nu i främsta rummet *på allvar* taga i öfvervägande frågan, *huruvida icke i samband med norra stambanan, en särskild transitobana till Norge borde anbringas att från stambanan utgå från någon lämplig plats i Norr- eller Westerbotten.*

Man tänke sig en sådan jernvägsförbindelse emellan Hvita hafvet och Norges kust, emellan fyra riken, som hvart för sig saknar många produkter, som de andra rikena har öfverflöd af. Rysslands säd och Finlands ladugårdsprodukter skulle i Norge och Norrland vinna en stor marknad. Norges fiskvaror spridas vidt omkring i de andra tre länderna, likasom förhållandet skulle blifva med Norr- och Westerbottens jern. Sannolikt skulle äfven en väsentlig del af dessa läns trävaror kunna med fördel föras till Norge. Lägges nu härtill den stora transitorörelsen af annat vanligt köpmansgods, som under en del af vintren bör kunna påräknas; så vill det synas som borde hr Olsens plan från svensk synpunkt vara värd den största uppmärksamhet. Men då man ännu icke kan bedömma, huruvida den af honom föreslagna linia är den bästa, än mindre om den kan bära sig, torde det till en början vara angeläget att noga söka utreda, hvarest transitolinien helst bör förläggas. Det synes oss som borde man dervid från allmän synpunkt noga bemärka följande förhållanden:

a) hvilken linia fordrar den kortaste jernväg för sjelfva transitobanan;

b) hvilken linia skulle medföra den största utveckling af jernindustrien i denna del af Norrland?

c) hvilken linia får sin sträckning invid de bästa skogarne och den för odling bästa marken?

d) hvilken fjord i Norge är mäst passande för den itrågasatta transitotrafiken, jemväl med afseende å närbelägenheten till Lofoten eller annan vigtig fiskeplats, och hvilken erbjuder den bästa öfvergången af fjellet?

e) är det sannolikt att Finlands jernvägsnät skulle bli utdraget ända till Torneå, om en så beskaffad transitolinia kunde ifrågakomma?

För transitobanan har man endast fyra linier att välja emellan, nemligen:

1:o) från *Tysfjord*, den nordligaste, belägen 22 n. mil från Lofoten. C. A. Petterssons charta öfver Norrbotten antyder att en möjlig öfvergång af fjellet kunde finnas i Figgjocks dalgång till en sjö på gränsen, som tyckes lemna vatten åt

båda rikena och vidare utmed Sorkjaur, Sidnajaur, Stora Lule elf till Öfver-Lule, i hvars grannskap norra stambanan torde komma att framgå. Efter chartan blefve den linien 32 mil lång och komme att hela sträckan följa ett sammanhängande vattendrag. Utom det att denna linia blir för Finlands transitotrafik den kortaste, skulle den linien otvifvelaktigt mera än någon annan underlätta uppkomsten af en storartad jernindustri, emedan på ömse sidor om denna linia finnes en mängd koppar- och jernmalmberg, bland andra Gellivare och Ruotevare, de största malmfält i Norrland, men hvilka icke kunna fullt tillgodogöras utan att transitobanan lägges i denna linia.

2:o) från *Sörfjord*, 14 n. mil från Lofoten. Denna linia torde böra sträckas upp till Gukkisjaur och vidare utmed ett vattendrag till Vastjaur, 1,908 fot öfver hafvet, och derifrån till Sidnajaur samt derefter följa linien n:o 1 till Öfver-Lule.

3:o) från *Saltenfjord*, 18 n. mil från Lofoten, *antingen* utmed Nedevad, Overvad, Longvand, Piskejaur och vidare följa Pite elf till Elfsbyn, i trakten hvaraf norra stambanan torde få sin sträckning, *eller ock* efter en redan undersökt linia öfver Junkersdalen, Sädvajaur, Hornavan, Udjaur, Storafvan; och

4:o) från *Ranfjorden* efter den af hr Olsen föreslagna linia, som dock borde sträckas i ginaste riktning på norra stambanan.

Hvilken af dessa linier, som skulle blifva den bästa, kan omöjligen ännu icke bestämmas efter den ofullständiga utredning, som hittills om förhållanderne vunnits; ty om än n:o 1 blefve den kortaste för transitotrafiken med Finland och jemväl den som skulle framkalla den största jernindustrien, så ha deremot de öfrige linierne andra företräden.

För att emedlertid en fullständig utredning må kunna vinnas, torde till en början blifva nödigt att från norsk sida undersöktes, hvilken af dessa linier blir fördelaktigast med hänseende till hamn, snö- och stigningsförhållanden, fjellets öfvergång och de flera andra omständigheter, som för en så storartad anläggning böra uppmärksammas. Först derefter blir man i tillfälle att göra undersökningen å svensk sida; dock vore det naturligen mycket gagneligt, om man under tiden för hvarje linia förskaffade sig alla de upplysningar, som stå att vinna.

Frågan om en så beskaffad transitobana är utan tvifvel af en omätlig vikt för icke allenast Norrland, då förslaget om norra stambanans utsträckning ända upp till Haparanda, just till följd af frågan så mycket heldre bör af statsmakterne understödjas, utan jemväl för Norge och Finland. Serskilt bör den för det svenska statsverket hafva en stor betydelse, enär

både stambanan och transitobanan kan förläggas genom dess skogar, som således måste få ett större värde. Under sådana förhållanden och då transitobanan är det enda medel, som skulle kunna till kultur lyfta de delar af tre riken, som för närvarande befinna sig på en låg ståndpunkt i sådant hänseende, borde man kunna hysa det hopp både att regeringarne i dessa tre riken vidtaga gemensamma åtgärder för ett utförande af planen och att hos befolkningen i de orter, som ligga närmast till banan eller af den finge direkt nytta, det lifligaste intresse för frågan skulle framkallas. Utan tvifvel skola också det "Skandinaviske Selskab i Christiania" i hvilket sådane män som statsrådet *Brock* höjesterettsassessor *Lövenskjöld* och professorn *L. K. Daa* yttrat sitt lifliga intresse för en förbindelseled emellan Nordland och Norrland, "Selskabet for Norges vel", och "sällskapet Norrlands framtid", så till vida kunna verka mycket för frågan, som den genom dessa sällskap bör kunna blifva mera känd och utredd. Man till och med kunde förvänta, att dessa sällskap borde sätta sig i skriftvexling med utmärktare män i Finland, för att få intresset äfven der väckt.

Mången skall utan tvifvel erinra, att tiden ännu icke är inne för förslagets vidare behandling, men en sådan tanke är icke på sin plats i denna fråga, som ovilkorligen en gång måste lösas, men tillika kräver en snar lösning, så vida landet skall kunna bringas till någon högre kultur, och som utan tvifvel snarare blir uppmärksammas, ju tidigare ortens befolkning vaknar till fullt medvetande om frågans stora betydelse.

Sällskapet Norrlands Framtid.

Några korrespondenter hafva i bref till redaktionen uttalat sina önsknningar, huru sällskapet angelägenheter borde behandlas, på det intresset för dessa må kunna allt jemt ökas. Vi skola i hvad på oss ankommer understödja och förfäktat allt hvad som af deras förslag kan vara godt och leda till målet; men vi taga oss friheten att något närmare redogöra för hvad två af dessa korrespondenter, hvilka alla mer och mindre varmt yttrat sitt intresse för sällskapet verksamhet, hufvudsakligen framhållit såsom ledande till målet.

Den ene tror, att detta säkrast skall vinnas om sällskapet går sakta till väga och endast så småningom söker utveckla sig. Han håller derjemte strängt derpå, att icke "öfvertala" någon att bli medlem, utan låta den patriotism, som ovedersägligen hos Norrlands folk finnes, hufvudsakligen få vara verksam för erhållande af nya medlemmar. Efter hans förmenande borde man lägga stor vikt vid, att det må anses såsom en verklig heder att få vara medlem i sällskapet. —

Den andre anser nödigt, att förskaffa sig många medlemmar bland Norrlands allmoge, emedan det på den egentligen torde bero, såsom också Sällskapet styrelse i sitt program antydt, huruvida det mål skall vinnas, som sällskapet för sig bestämdt; men då man icke kan hoppas att allmogeklassen "utan påstötning" ingår i sällskapet, emedan den är för blygsam att sjelfmant anmäla sig, vore det nödigt, tror korrespondenten, att sällskapet sjelf sökte upp och till medlemmar inkallade redbare, aktningsvärde män af alla klasser. Då likväl ett bestämdt hinder mången gång skulle möta att få nya medlemmar, i den omständigheten att afgiften skall inom en kortare tid inbetalas, föreslås att afgiften skulle få med en tiondedel årligen under 10 år erläggas.

Den ene korrespondenten vill, att man skall låta anstå med utgifvandet af den föreslagna veckotidningen tills ett kapital af minst 30,000 Rdr vore samladt. Den andre åter föreslår, att med utgifvandet skall börja under instundande höst och den tidningen utgifvas i Stockholm; likasom han tror att sätet för Styrelsen borde dit förflyttas, sedan många utmärkta män derstädes i sällskapet ingått. Han befarar, att sällskapet eljest kan göra "fiasko", hvarförutan han är förvissad att hufvudstaden skulle för flertalet medlemmar vara i alla hänseenden lämpligast, likasom att en styrelse endast der skulle kunna fullt nöjaktigt uppfylla sitt svåra värf. Då sällskapet bör söka att oförminskadt bibehålla sitt grundkapital och nödigt således är, att sällskapet söker förskaffa sig behållning på utgifvandet af sina tidningar, men någon sådan icke rimligen kan fås med mindre veckotidningen utgifves, anser korrespondenten det ovilkorligen nödigt att raskt besluta derom, emedan sällskapet eljest skall alldeles sakna medel för utförande af den plan, den för sig uppgjort. Denna korrespondent synes icke hysa tvifvel derom, att ju veckotidningen skall bära sig. Han tror tvertom, att den skall lemna ett icke obetydligt öfverskott, derest den kommer att utgifvas i hufvudstaden och så vida sällskapet redan på förhand bestämmer, att detta öfverskott skall användas för något som mera allmänt kan gagna landet; ty om, yttrar korrespondenten, "en del af detta öfverskott anslås för fria föredrag att hållas för allmänheten af vetenskapligt bildade fackmän i åtskilliga, helst praktiska frågor, rörande jordbruk, husslöjd m. m. dylikt och om vidare en annan del bestämmes för premier eller undersökningar angående vissa förhållanden, som röra landets intressen och utveckling, skall allmogen otvifvelaktigt mera allmänt prenumerera på veckotidningen, i synnerhet om dess innehåll kan fullt uppväga hvad andra så beskaffade tidningar bestå. Korrespondenten förmenar, att den godt bör kunna inlåta sig i täflan derutinnan, emedan den i Stockholm

har goda källor och utmärkta förmågor att anlita, och emedan den för norrlänningen får ett särskildt värde i och för den grundligare behandling af Norrlands angelägenheter, som i den utan tvifvel skulle kunna påräknas. Iakttages detta allt och någon lifaktighet visar sig hos komitéerna samt det lyckas att få styrelsen tillsatt af sådana utmärktare män i Stockholm, som hafva någon närmare kännedom om eller förbindelse med Norrland, tror korresp., att sällskapet har att motse en serdeles vacker framtid, men eljest fruktar han en betänkelig svaghet. Korresp. slutar med den önskan, att nästa möte måtte hållas i Stockholm, emedan mängden af medlemmar ha lättare att der infinna sig, än på något annat ställe, och emedan det vore af vigt att dessa finge uttala sin mening om det nu hvilande förslaget, innan det antages.

Vi äro den sistnämde korresp. uppriktligt tacksamma för den öppenhet, hvarmed han behandlat frågan, och tro hans försäkran, att hvad han yttrat icke utgör något klander emot den eller de, som nu leda sällskapet angelägenheter, utan blott är sagdt i den goda afsigt att påskynda sällskapet framgång. Vi vilja ock uttala den mening, att, så vida sällskapet framtid skall betryggas, en veckotidning 2 ggr i veckan ovilkorligen bör utgifvas, ty derförutan kan något fullt lifligt intresse för sällskapet omöjligen åstadkommas, icke ens sällskapet med full kraft verka såsom det bör. Vi tro också dels att den bör utgifvas i Stockholm och början dermed göras den 1 inst. Oktober, på det den må blifva känd och godkänd innan tiden inträffar för nästa års prenumeration, dels att vid nästa möte bör bestämmas, huru det *öfverskott*, som kan erhållas, skall användas på för landet bästa lämpligaste sätt, emedan ett sådant bestämmande på förhand naturligtvis måste i väsentlig mån bidraga till ökad prenumeration. I fråga om erhållande af nya ledamöter efter mötet, borde det bruk införas att komitéer och medlemmar föreslå lämpliga personer och att sällskapet antingen sjelf eller genom sin styrelse besluta om den föreslagne skall antagas. — Derigenom vinnes en viss prägel af högtiglighet, som alltid för ett sällskap af ifrågavarande beskaffenhet är nödigt, så vida det skall kunna påräkna fullt anseende och framgång. Från början af sällskapet bildande allt hittills har det varit behöfligt, att gå till väga mera fritt för erhållande af nödigt kapital, men sedan detta nu uppgår till 10,000 Rdr borde man börja med införande af ett sådant bruk som nämndes. Hvad beträffar förslaget, att afgiften borde få inbetalas med $\frac{1}{10}$:del årligen har det skäl för sig. Den som vill får ju på en gång inbetala det hela; och då lottbref icke utfärdas förr än lottens hela värde blifvit inbetaldt, men uraktlåten betalning å bestämd tid medför förlust af hvad som

dittills varit guldets, borde förslaget icke medföra annan förlust än ökad besvär för skattmästaren, men deremot stora fördelar, emedan i sällskapet då skola ingå många hedervärda bönder.

Enligt sällskapets beslut åligger det styrelsen, att vid nästa möte afgifva yttrande om veckotidningens utgifvande, och det förslag, som är under arbete för att i detta hänseende till styrelsen aflemnas, visar såsom ganska sannolikt, att om prenumeration fås motsvarande 2,000 ex. af veckotidningen à 5 rdr ex. utom postarfvodet, skulle alla kostnader för utgifvandet kunna betäckas utan någon förlust för sällskapet. För hvarje öfverskjutande prenumeration af 1,000 ex. skulle en icke obetydlig behållning erhållas och för 10,000 exempl. uppgå till omkring 12,000 rdr. Med ett sådant årligt öfverskott borde mycket kunna uträttas.

I hvarje hänseende blir det nödigt att sällskapet visar sig ega full livsverksamhet, ty derförutan kunna icke de svårigheter undanröjas, som i ett så glest bebodt land, och med så tröga kommunikationer, som våra, alltid måste uppstå emot sällskapets utveckling. Hittills, så länge sällskapet varit under bildning och innan komitéer blifvit utsedde, har någon större lifaktighet icke varit möjlig; men många tecken antyda att rätta tiden nu med sommarens snara inträdande bör vara inne för utvecklande af sällskapets hela kraft.

Norrland 1571—1871.

Docenten Hans Forssell har i 2:dra häftet af Svensk Tidskrift för innevarande år lemnat åt allmänheten ett "försök till statistisk historik" rörande Norrland för en tidrymd af tre sekler. Utom flera offentliga handlingar har han dervid också begagnat denna tidskrift för åren 1870 och 1871. Han inleder sitt lilla intressanta arbete med det bekanta yttrandet af den store rikskanslern Axel Oxenstjerna: "Vi kunde också komma till förmögenhet, om Gud gäfvat vett och flit och idkesamhet och vi sloge oss från dryckenskap och rätt brukade det Indien som Gud oss gifvit i Sverige." Herr Forssell anser under närvarande förhållanden Norrland vara "det Indien som Gud oss gifvit i Sverige"; ty i våra dagar har Norrland en *framtid*, rikare kanske, än någon af Sveriges öfriga bygder kan bjuda och i Norrland röra sig i detta ögonblick de ungdomliga förhoppningarne lifligare än på något annat ställe. Ja, "det torde kanske finnas få landskap i Sveriges rike, der framtidsutsigterne hägra så lockande, der så många och viktiga ekonomiska, ja t. o. m. politiska, frågor kräva sin lösning, och der intresset för "landskapets" framtid är så vaket som i Norrland." Det begyn-

ner blifva allt mer och mer klart, att Norrland är ett af naturen rikt begåfvadt land och att Sveriges rike här eger en förråds-kammare, om hvars ymnighet vi ännu knappt kunna göra oss en föreställning, och det är likaledes lätt att ådagalägga, det Norrland under de sista femtio åren med större snabbhet än det öfriga Sverige ökat sin folkmängd, sin produktion och sin konsumtion." — Det vill förädla sina egna trävirkesprodukter och beräknar med säkerhet en lönande bruksrörelse, då en gång Dalarnes malmer kunna förädlas vid Norrlands elfver, "huru mycket mera då när Gellivaras malmberg en gång kunna öppnas för världsmarknaden". "Men framför allt detta", fortsätter han, "kräver Norrland vägar, vägar, framförallt af jern, och i detta begär efter tidsenliga kommunikationer koncentrera sig därför helt naturligt alla dess intressen".

Den egentliga statistiken i detta arbete är serdeles både förtjenstfull och sakrik, och på den har hr Forssell utan tvifvel nedlagt mycket arbete. Då ett serskilt aftryck af detta arbete blifvit af hr Forssell gjordt, hoppas vi att hvarje vettgirig norrlänning förskaffar sig detsamma. Det kostar blott 50 öre ex. och lärers väl finnas att tillgå i boklådorne.

Medlemmar af "Sällskapet Norrlands framtid" behagade inbetala 10 % af deras teckningsbelopp till sällskapets skattmästare, v. Häradshöfdingen Sv. af Sandeberg i Sundsvall. Önskar någon att inbetala mera eller fulla beloppet står der honom öppet.

Styrelsen.

A n m ä l a n .

På denna tidskrift, som utkommer en gång hvarje månad, kan prenumereras på alla postkontor och boklådor samt hos f. Landsekreteraren A. J. Thomée i Sundsvall mot erläggande af 2 rdr för helt år. Vid requisition hos denne sistnämnde af fem exemplar fås derutöver ett exemplar gratis, under förbehåll att alla exemplaren få under korsomslag sändas till en person.

Exemplar af tidskriften för 1869, 1870 och 1871 finnas ännu att få köpa mot nedsatt pris: 1 rdr för förstnämnde år och 1 rdr 50 öre för hvarterdera af de båda andra.

Nr 5.

NORRLAND

Maj.

OCH

1872.

DESS FRAMTID.

Redaktör och ansvarig utgivare
A. J. Thomée.

Tryckt hos *E. A. Hollner & Comp.*
Sundsvall.

Norrbotten.

Otvifvelaktigt kommer detta land att i en icke aflägsen framtid intaga en framstående plats bland Sveriges län. Flera förhållanden antyda sådant; och ju närmare vi taga kännedom om dessa och få en klar överblick af dem, ju intressantare finna vi landet, ju vissare står det för oss, att en storartad utveckling der skulle kunna utföras och för visso blir vunnen, när en gång Norrbotten får tidsenliga kommunikationer.

Det är isynnerhet rikedomerna i dess stora malmlager, som ådrager sig den största uppmärksamheten. Den hittills mest fullständiga förteckning och beskrifning öfver Norrbottens malmlager återfinnes i en af framlidne friherre S. G. Hermelin år 1804 från trycket utgifven afhandling: "Försök till Mineral-Historia öfver Lappmarken och Westerbotten". Dessa malmlager äro med få undantag alla belägna inom Norrbottens fjell-land, inom de fyra socknarne Jukkasjerfvi, Gellivara, Jockmock och Qvickjock; men ehuru flertalet af dessa malmberg innehålla endast ren jernmalm och äro af en betydlig utsträckning, är det icke möjligt under närvarande förhållanden, så länge jernvägar i dess närhet saknas, att med någon fördel kunna bearbeta dem. Tvertom upphör arbetet allt mera i dem och enligt landshöfding Bergmans senaste femårsberättelse för åren 1866—1870 brytes numera blott en obetydlighet af jernmalmen. Åren 1869 och 1870 tillverkades icke heller något tackjern, utan infördes sådant från annan plats för de i orten varande stångjernshamrar. — Norrbottens bergsbruk ligger således nästan aldeles nere och måste fortfarande göra det allt intill dess jernvägar fås, ehuru i orten finnas de mäktigaste kända malmfält i världen, god tillgång på kalk och fullt tillräcklig drifkraft i dess många och starka vattenfall.

Under sådane förhållanden skulle någon kunna säga det vara ett hån af landshöfdingen Bergman, då han i nämnde berättelse yttrar: "Det vill synas, som naturen i dessa rika jernmalmberg gifvit anvisning på en näringsgren, som för Norrbotten bör blifva ett viktigt och rikligt bidrag till befolkningens utkomst vid sidan af åkerbruket, hvilket derstädes i anseende till det hårda klimatets inverkan icke alltid lemnar arbetaren lön för nedlagd möda, och man har derföre all anledning att hoppas, det bergsrörelsen, denna för orten naturliga näringsgren, förr eller senare skall komma till stånd genom företagsamma personer, då det har all sannolikhet för sig, att ett sådant företag, rätt ordnad, skall lemna förlagsmannen nöjaktig inkomst". Men detta yttrande är både väl och riktigt sagdt och serdeles *passande för tiden* nu, då för träkol på många orter i riket betingas ända till 10 rdr pr 12 tunnor, men i Norrbotten betalas blott med 2 rdr 50 öre, om ej transporten från kolmilan är serdeles lång, och således, om någon tillökning i priset eger rum, stora kolpartier kunna fås, då stångjernspriset ökats med 50 % mot hvad som för ett år sedan gälde, då sannolikt är att det ännu under många år eger bestånd och då ledigt kapital allt jemnt hopas på många händer.

Nämnde yttrande får dessutom en viss betydelse just nu, då, enligt hvad vi nogsamt hafva oss bekant, en af Norrlands mera framstående ingenjörer inmutat Ruotivari malmfält och ämnar under instundande sommar besörja om en oculär undersökning, för att få visshet om jernväg från nämnde grufva utan större svårigheter kan framdragas antingen till Folden- eller Saltenfjorden i Norge. Ruotivari malmfält, som på jernmalm antages vara lika rikt som Gellivara, ligger likasom ett annat berg *Karvek*, innehållande magnetisk jernmalm, men hvars utsträckning och gedigenhet ännu icke är närmare undersökt, båda nära Qvickjocks kyrka på $\frac{1}{4}$:dels mils afstånd från hvarandra och på omkring tio mils afstånd från isfri hamn i Norge. Lyckas det nu nämnde ingenjör att anträffa någon för jernväg passande linia från Qvickjock till Norges kust, vore det hans afsigt att för export af Ruotivaris jernmalm till England bilda ett bolag, som äfven skulle bygga jernvägen. Då enligt uppgift från London transporten af malm skulle från Folden- eller Saltenfjord till Hull i England kosta högst 7 sh. pr ton, eller 26 öre pr sv. centner, och således med tillägg af jernvägsfrakten efter dubbelt högre pris än på svenska statens banor icke öfverstiga 46 öre pr centner, skulle företaget otvifvelaktigt blifva lönande för delegarne. Men denna export af malmer skulle deremot icke bereda Norrland det gagn, som borde kunna vinnas, om malmen der blefve förädlad. En sådan

förädling, vare sig till tackjern eller stångjern, är dock möjligen icke att förvänta med mindre att den ifrågasatta banan emellan Norge och Qvickjock blefve utdragen ända fram mot Luleå, på sträckan hvaraf stora, äfven Svenska statsverket tillhöriga skogstrakter finnas, af hvilka största delen är tjenlig till kolfångst. Huruvida jernbanans utdragning från Qvickjock utmed lilla Lule elfs vattendrag i riktning mot Öfver-Lule kan komma i fråga, torde till väsentlig del bero derpå, huruvida "The New Gellivara Company limited", som äger Gellivara-verken, verkligen vill göra något allvarligt för att ordna och bedriva sitt bergsbruk, såsom det tillkännagifvit, och icke hufvudsakligen egna sin verksamhet åt trävarurörelsen såsom det hittills gjort, ty omkring 14 mil öster från Qvickjock anträffas den punkt vid Lule elf, der en föreslagen jernbana från Gellivara skulle möta.

Frågan derom torde väl i den närmaste framtiden komma att bestämmas af nämnde bolag; men emedlertid har "Sällskapet Norrlands framtid" på sätt å annat ställe i detta nummer af tidskriften inhemtas, beslutit, att inom sällskapets komitéer skall behandlas frågan om vigten och utförbarheten af ett från Norsk sida framställt förslag att få en jernvägsförbindelse till stånd emellan Nordland och Norrland, för att vid Haparanda sammanknytas med Finlands jernvägsnät. Och då styrelsen tillika bestämt, att sätta sig i förbindelse med ej mindre Sällskapet för Norges Vål och det "Skandinaviska Selskab i Christiania", än med framstående män i Finland, lär det vara anledning att hoppas, att denna för Norden så viktiga fråga skall få en nöjaktig utredning. Derjemte har man all anledning förmoda det, att svenska statsverket, som inom Jockmocks, Qvickjocks och Gellivares lappmarker eller just i de trakter, genom hvilka jernbanan borde förläggas, eger, utom 797,350 qv.-refv. *Kronparker*, en till icke mindre än 36,410,000 qv.-refv. beräknad öfverloppsmark, som visserligen till större delen utgöres af impedimenter, men tillika innehåller stora vidder af för kolfångst tjenlig skogsmark, så belägen att den bör kunna tillgodogöras för en storartad jernhandtering af malmer från Gellivara och Ruotivari malmfält, bör begagna hvarje tillfälle, som erbjudes, att söka få frågan utredd, dels att den norska regeringen skall gå en sådan utredning till mötes, då frågan ur norsk synpunkt redan under närvarande förhållanden har den aldram största betydelse och i ännu högre grad borde framkalla det norska folkets lifligaste intresse, om det lyckas att i Norge anträffa brytvärda stenkol vid de borrhningar, som i sådant afseende nu pågå; ty i sådant fall skulle en stor del af den för England afsedda jernförädlingen kunna ske i Nordlanden och der, likasom i stora delar af Norrland den lifligaste verk-

samhet komma att inträffa och många nya bosättningar att ega rum.

Sådane äro de förhoppningar som folket i Norrbotten vågar hysa; men när, frågar detta folk, skola dessa förhoppningar gå i fullbordan? På den frågan kunna vi endast svara: Sök att snarast möjligt utreda den och tiden för dess utförande skall otvifvelaktigt förkortas.

Vi antydde härofvan den framstående ställning Norrbotten utan tvifvel i en framtid kommer att intaga, och vi hänvisa läsaren att i detta afseende taga närmare kännedom om en förtjenstfull uppsatts, som Norrbottens hushållningssällskap afgifvit och som finnes intagen uti landshöfding Bergmans femårsberättelse för perioden 1866—1870, af hvilken uppsatts bland annat inhemtas, att under 1867, som varit ett af de svåraste missväxtår man minnes, för befolkningen måste införas spannmål och mjöl, motsvarande omkring 3½ kub.-fot för hvarje af länets innevånare. Ehuru det utan tvifvel alltid torde blifva regeln, att länet för sin årliga förbrukning måste införa stora förråd spannmål och mjöl, antages dock såsom en möjlighet att under mycket gynsamma år behofvet af erforderlig spannmål skulle inom länet kunna sköras och detta är det mål, som Hushållningssällskapet tror böra kunna nås, om nödig omtanke lemnas på *modernärin- gens* förkofran i länet. Den jordens afmattnings som föranledes af det från "ålder brukliga sättet att årligen beså en stor del af den till åker använda jorden med korn, under det att endast en obetydlig del deraf stundom förunnas en kort hvila" och åkerjordens ofullständiga afdikning, synes vara de hufvudsakliga fel som vidlåda jordbruket. Men då befolkningen inom länet under perioden utdikat mera än 72,000 refvar vattendränkt mark för en beräknad kostnad af 110,000 rdr utöfver det anslag staten lemnat och denna areal, som således blir torrlagd, mer än 2½ gånger öfverstiger den under förra femårsperioden i sådant hänseende förbättrade jordarealen, och derjemte ett ordnadtt koppelbruk på flera ställen redan inom länet blifvit infördt, lär det vara att hoppas, dels att jordbruket i denna ort skall i en icke aflägsen framtid komma att intaga ett aktadt rum, dels att ett så svårt missväxtår, som det år 1867 inträffade, hädanefters skall blifva sällsynt. Det året var emellertid ett olycksår, som icke snart förglömmes af folket i Norrbotten. De klimatiska förhållandena voro då äfven de ovanligaste. När medeltemperaturen i Neder-Kalix från år 1832—1858 varit + 0,168, uppgick den för år 1867 blott till — 1,51 grad. "Också voro ännu i Juni månad länets elfvar körbara, sådden kunde först midsommarstiden verkställas och redan i Augusti inträffade frost." "Om icke statens kraftiga mellankomst och

den enskilda välgörenheten i storartad skala hade understött den under ett så tungt olycksslag dignande befolkningen, som dessutom var försvagad genom flera föregående års knappa skördar, står det icke i mensklig makt att inse, huru hon skulle kunnat bära denna tyngd eller huru hon skulle förmått att återhemta sig efter en så tung pröfning." Detta har dock folket gjort. Det har i det närmaste betalt sin skuld till staten för det låneunderstöd den lemnade; och hvad bättre är, det har genom kloka, omtänksamma åtgärder af vederbörande dels lärt sig "iakttaga och vänja sig vid en bättre och förståndigare hushållning med sina tillgångar", dels åstadkommit en väsentlig uppmuntran till bättre och tidsenligare jordbruksskötsel genom det vilkor, hvarpå en del af nödhjelpsmedlen utdelades till kommunerne, nemligen att en del af understödet till utsäde lemnades endast som lån att återbetalas, för att deraf inom hvarje kommun bilda en understödsfond, hvaraf räntan skall användas till premier för odlingsflit, samt årligen redovisas.

Då vi nu tillika kunna meddela, att lagsökningen hos Konungens Befallningshafvande nedgått till en obetydlighet mot de siffror som 1867 ägde rum; men att i sparbankerne deremot vid periodens slut innestod dubbelt mot hvad som fanns vid dess början; att brottens antal i hög grad aftagit och att allmogen i hemmet lefver i allmänhet måttligt och nycktert; så tro vi att läsaren skall få ett fördelaktigt begrepp om denna vår nordligaste provins.

Men två äro de förhållanden som svårt trycka befolkningen i denna aflägsna provins, det *ena* att, ehuru jord finnes i öfverflöd för odling och till anläggande af verkliga jordtorp icke saknas, likväl icke flera än 295 jordtorp vid periodens slut funnits inom länet, men deremot 3,015 backstugor. Detta förhållande, som bland de norra provinserne är egendomligt för Norrbotten, emedan i Westerbotten och Jemtland icke finnes någon backstuga, men respektive 367 och 2,646 jordtorp, skapar för landet en lös arbetarebefolkning, utgörande emellan 30 och 40 % af landtsöknarnes folknummer, hvars enda utkomst är beroende af arbetet hos andra. "När genom mindre gynsam konjunktur för trävaruhandeln arbetarne vid denna näring ej kunna erhålla sysselsättning, äfvensom då vid inträffande svag skörd eller missväxt hemmansegarne nödgas inskränka sin arbetspersonal, uppstår brist och nöd hos denna arbetarebefolkning. Vid sådane tillfällen drabbas den jordbrukande befolkningen icke blott af missväxtens eller den svaga skördens följder, utan äfven af den dryga extra fattigvård, som måste åtgå för att lifnära den arbetslösa befolkningen". Detta förhållande torde vara förtjent af den största uppmärksamhet, ty faran deraf

att hafva en så jemförelsevis stor lös befolkning är större för Norrbotten än någon annan provins, just derför att vid missvextår större svårigheter finnas att i *rättan* tid få införd den säd, som för den lösa befolkningen behöfves, på sätt vi här nedan närmare skola utreda. Kunde den lösa befolkningen mera allmänt erhålla jordtorp vore faran vida mindre, ty deras jordbruk och ladugård borde alltid lemna något för deras underhåll intilldess seglationen ett kommande år ånyo börjat. För afböjande af de vådliga följder för länet, som hota af det anmärkta förhållandet, har väl Hushållningssällskapet och Landstinget anslagit premier för jordtorps inrättande; men ännu "har icke någon ifver för erhållande af dessa premier försports och sannolikt äfven framgent kommer den att slumra". Vi beklaga verkligen om så blefve förhållandet.

Det *andra* förhållandet som är ett beklagligt hinder för Norrbottens framåtskridande, är bristen på en tidsenlig kommunikation under de 7 à 8 månader, som dess hamnar äro afis stängde. Under tidsperioden af femton år från 1850 till och med 1865 ökades Norrbottens folkmängd från 58,835 personer till 74,576 eller närmast 27 %. Skulle folkmängden ökas i lika proportion under de efter 1865 följande femton åren, som är högst sannolikt, borde folkmängden vid slutet af 1880 uppgå till 93,635. Antages vidare att den tiden inträffade någon sådan svårare frostskada på årsvexten, att för folkets föda under vintern import af spanmål erfordrades af blott 2 kub.-f. för hvarje person, i stället för de 3½ som år 1867 blifvit införde, så skulle för hela befolkningen ändå behöfvas omkring 190,000 kub.-f. spanmål, motsvarande omkring 66,500 centner säd. Men huru få ett så stort parti infördt utan jernvägar, om frostskadan inträffar plötsligt i September och hamnarne, såsom ej sällan inträffar, tillfrysa i Oktober? Under närvarande förhållanden vore det omöjligt att hemta sädesbehofvet från Norge, ehuru der alltid finnas öppna hamnar, ej heller från Finland i anseende till långa afstånd, ehuru der kunde finnas öfverflöd på säd, och rimligtvis ej heller från den närmaste svenska provinsen, Westerbotten, då frostskadan äfven der antagligen skulle hafva härjat. Hvad vore då att göra? Vi veta det sannerligen icke; men att följderna af denna olycka kunde blifva förfärliga, det antaga vi med visshet, och att faran af en sådan händelse för hvarje år ökas i jemnbredd med den starka folkökningen, så länge skogsafverkningen fortfarande har behof af landets största arbetskraft och bättre än jordbrukaren kan ersätta den, det bör för en hvar vara uppenbart, emedan jordbruket under tiden ovilkorligen måste styfmoderligt behandlas i brist på nödiga armar och omöjligen kan göra

framsteg i bredd med folktillväxten. Att såsom docenten Forssell så sannt uttrycker sig, därför i begäret efter tidsenliga kommunikationer koncentrera sig alla Norrbottens intressen, det är högst naturligt och derförutan kan denna provins icke blifva hvad den borde kunna vara. Vi göra oss dock ännu inga *öfverspända* förhoppningar på riksdagens medverkan att få norra stambanan utsträckt till fosterlandets gräns vid Haparanda, ehuru denna utsträckning är af behovet högeligen påkallad; men vi sky icke heller att uttala vår mening derom, och vi tro det vara både klokt och riktigt, att hela Norrlands allmänna önskan i detta hänseende starkt uttalas och vid alla passande tillfällen framhålles på det opinionen i hela landet må göras förtrogen med den. Också berättas det med fulla anspråk på tillförlitlighet att, sedan stambanorna numera betraktas såsom en verklig lönande affär för statsverket, från regeringen vid nästa riksdag förväntas en proposition rörande norra stambanans fortsättning norr om Storvik; och för den händelse böra redan nu anspråken framställas i sin fullaste utsträckning på det banans riktning må så bestämmas, att dessa anspråk i den närmaste tiden må kunna efter ett visst system utan själförvållade hinder utföras. Vi tro också, att all fråga om en transitohamn till Norge i denna nordliga provins bör stå i samband med norra stambanan; ty dessa båda banor böra blifva ett gemensamt stöd för hvarandra, och utan stambanan lär väl icke transitobanan kunna byggas, men frågan om denna senare i viss mån underlätta möjligheten att få allmänna opinionen gynnsamt stämd för norra stambanans utsträckning upp till dessa bygder.

Jernvägsundersökningar i Norrland.

Det upprop, som Gefleborgs- och Westernorrlands jernvägskomitéeer hvar för sig låtit till allmänheten utgå om insamling af frivilliga bidrag för undersökning af norra stambanan i linien B inom både Helsingland och Westernorrlands län, har vunnit sådant erkännande inom orten, att den sistnämnde komitén beslutit, att hos Kongl. Maj:t göra den framställning, att *ej mindre norra stambanan* i linien B måtte denna sommar af statens ingenjörer fullständigt undersökas, allt från gränsen emellan Helsingland och Medelpad öfver Sörfors, Matfors, Wattjom vid Sundsvall—Torpshammars-banan och vidare från någon punkt å den banan till Timrå, öfver Bergeforsen, Westanå bruk till Majaån, *än för transitobanan* emellan Sundsvall och Trondhiem, likaledes i linien B, från Majaån öfver Forsse bruk, Helgum i Ångermanland, Ragunda och Stugun i Jemland till någon lämplig punkt, hvarest

transitobanan från Norge kunde mötas. För den händelse denna framställning bifalles, förbinder sig komitén likaledes, att å det ställe, som bestämmes nedsätta dels 12,000 rdr eller hvad som efter 600 rdr pr mil, ungefärligen motsvarade undersökningskostnaden för den del af linien som låge inom Westernorrlands län, dels derutöfver 4,800 rdr, utgörande efter samma beräkningsgrund, undersökningskostnaden inom Jemtlands län, detta sistnämnde belopp dock med förbehåll att deraf återfå hvad som af socknarna inom detta län kunde för ändamålet tillskjutas.

Komitén har ansett det vara af väsentlig vikt, att denna undersökning blefve af statens ingenjörer verkställd, på det full tillförlitlig jemförelse emellan de båda alternativa linierne A, som förut af dem blifvit undersökt, och B kunde göras.

Gefleborgs läns jernvägskomité lärer åter med de inom Helsingland samlade medel, omkring 7,000 rdr, ämna sjelf ombesörja undersökningen, genom särskild ingenjör, af norra stambanan i linien B genom Helsingland från Hybobäcken öfver Delsbo, Bjuråker och Bergsjö till gränsen emot Medelpad.

Om än allmogen inom de respektive länen lemnat icke obetydliga bidrag för undersökningen, äro dessa dock små i jemförelse med dem, som gifvits af de inom orten varande verk och inrättningar m. fl.; och det må i sanning anses utgöra ett stort bevis på både ortens behof af linien B, och att omkring den en ganska anseelig industri redan finnes, då det lyckats att för undersökningen af hela linien samla sammanlagdt 23,800 rdr. Då nu derjemte förekommer att tre landsting: Gefleborgs, Westernorrlands och Norrbottens förordat att norra stambanan bör förläggas i nämnde linia B och tre landsting Westernorrlands, Wester- och Norrbottens att transitobanan jemväl bör sträckas i linien B; så torde det icke böra befaras att Kongl. Maj:t afslår den nu gjorda framställningen, desto mindre som med den egentligen afses en undersökning, hvarförutan två för hela norrlands industri och vidare utveckling så viktiga kommunikationslinier som norra stambanan och transitobanans bästa läge rimligtvis icke kan till folkets fulla belåtenhet nöjaktigt bestämmas. Också har jernvägskomitén i sin underd. ansökning till Kongl. Maj:t förklarat sig "bäst fullgöra det uppdrag Westernorrlands landsting lemnat komitén, då den i sin sträfvan för jernbanornas riktnings strängt hyllar den åsigten att främst afse *hela* Norrlands bästa och icke låta komma sig till last uttalandet af någon sådan mening som kunde stämplas såsom ett sådant serskildt ortintresse, hvilket icke låter sig förenas med den mening, som majoriteten af *Norrlands* folk hyser".

Det skall emellertid blifva i hög grad intressant att få Kogl. Maj:ts beslut öfver den gjorda framställningen, men huru detsamma än må utfalla, bör man förvisso dock kunna antaga, att Kongl. Maj:t, ifall han, som man tror, gör någon proposition till nästa riksdag rörande norra stambanan och transitobanan gemensamt, alltid lemnar öppet frågan om riktningen af den omtvistade delen utaf dessa båda banor till dess en *fullständig* både utredning af denna del skett och plan för Norrlands hela jernvägsnät ägt rum samt då endast *bestämmande* uttalar sig om riktningen emellan Storvik och Hybobäcken för norra stambanan samt riksgränsen mot Norge och Storsjön i Jemtland, hvarom ingen stridighet finnes. Under tiden bör det låta sig göra, att få både utredningen om den stridiga delen och hela planen i öfrigt fullt färdig.

Om bigödningsämnen.

Enär vi anse införandet af bruket utaf bigödningsämnen vara för Norrland utaf den största betydelse intaga vi en af länsagronomen i Örebro län J. Nyberg skrifven uppsatts, så lydande:

Hvad slags bigödningsämne och huru mycket deraf skall jag använda på min jord för att erhålla högre afkastning af densamma? är en fråga som med många variationer på sednare tiden blifvit så ofta till undertecknad framställd, att ett lättfattligt, på detta sätt meddeladt svar på densamma, torde blifva till något rättesnöre, åtminstone för den mindre jordbrukaren.

Tre ämnen isynnerhet är det, som landtmannen behöfver för att öka jordens fruktbarhet, och dessa heta *fosforsyra*, *kali* och *qväfve*. Egde han dessa i stor mängd och till mycket godt pris, behöfde han blott dertill lägga en smula flit, och hans egen lycka vore gjord på samma gång som vår modernärings. Ännu hafva vi visserligen ett godt stycke väg till detta allmänna önskningsmål, men många veta hvar det ligger, och det är godt, andra kunna redan tydligt se det, det är bättre, och stegen uttagas allt längre och längre för att uppnå detsamma. Förr i världen, hvilken tänkte väl då på fosforsyra, kali eller qväfve, och hur många har ej lefvat och dött såsom jordbrukare utan att ens hafva hört de besynnerliga orden uttalas. Nej, då använde man sin ladugårdsgödsel på sina åkrar, och endast denna, och dermed punkt.

Men under tidernas lopp började ängen bli sämre och fodertillgången ringare. gödselmängden minskades på samma gång, som öppna åkern genom ängens uppodling ökades och gödselbehovet tilltog i följd af ökad sädesproduktion för af-

salu. Ännu en tid gick det att vara jordbrukare "på det gamla viset," men med ständigt minskad afkastning och ökad arbetskostnad, tills slutligen hushållningen ej mer ville bära sig, misströstan grep landtmännen, och en och annan ville till och med påstå, att "jordbruket var en onaturlig handtering för vårt klimat." Men landtbruket hade flera goda och mäktiga gynnare, som tänkte annorlunda och ville det väl, och under dessa svåra omständigheter kom en vacker dag en af dessa, han hette Kemi, och sade till landtmannen: "Vi måste blifva närmare bekanta med hvarandra, och jag vill hjälpa dig, du har burit dig litet dumt åt i din hushållning och därför har du också fått sitta emellan; du har haft för mycken jord öppen och odlat för mycket säd till afsalu, du har haft för många kreatur och födt dem dåligt, du har behandlat din gödsel illa och låtit det värdefullaste deraf bortrinna och förkomma, och på så sätt har din jord så småningom blifvit utarmad på just de ämnen, som växterna mest behöfva för en frodig utveckling. Dessa ämnen måste jorden få åter, de äro ej fler än tre och heta *fosforsyra*, *kali* och *qväfve*, och dessa vill jag nu skaffa reda på åt dig ur naturens stora förrådsammare; men du måste också begagna dem, och använda dem rätt, och ej skjuta skulden på mig, om du genom eget förvållande någon gång skulle misslyckas; ty att dessa tre ämnen, om de rätt användas, medföra åsyftad verkan, det sker i följd af en naturlag, lika bestämd och lika orubblig, som att dag följer på natt."

Och så gick landtmannens nya vän ut i verlden och sökte, och efter hand påträffade han det ena ämnet efter det andra, som han ansåg kunna vara till nytta för landtmannen. Sålunda fann han *fosforsyra* i stor myckenhet i kreatursben — i flera berg och stenarter både i främmande länder och hos oss — i sammanhopade massor af förstenad spillning efter fornverldens djur och i ytan till flera fots djup på många öar och holmar i hafvet. Alla dessa ämnen innehöllo äfven kalk, och som en del af dem äro mycket hårda och svåra för växtrötterna att taga åt sig, lärde han, att de borde krossas fint, och upplösas med svafvelsyra, och på så sätt uppkom den *sura fosforsura kalken* eller *superfosfatet*. *Qväfve* upptäckte han i ett rödbrunt jordartadt pulver, kalladt guano, som bildar lager af många fots mäktighet på små öar vid Sydamerikas vestkust, äfvensom han fann det i mängd i ett saltlikt ämne, som ligger i jordytan å stora sträckor i landet Chili i sydvestra Amerika, och som därför fått namn af *chilisalpeter*. Vid förbränningen af stenkol och torf befanns, att stora massor qväfve bortgå i luften. Han påpekade då hur detsamma borde uppfångas med svafvelsyra, och härigenom

har det kraftiga gödningsämnet *svafvelsyrad ammoniak* erhållits.

Kali tog han reda på i jorden vid Stassfurt, i Tyskland, der ett lager af öfver 250 fots mäktighet nu bearbetas och tillgodogöres under namn af *kalisalt* eller *stassfurtersalt*; i hafsvatten påfann han äfven kali, och visade, på hvad sätt man borde gå tillväga för att göra sig till godo äfven detta.

Och på så sätt har Kemin sitt löfte trogen gjort landtmannen mången god tjänst, och fortfar dermed än i dag, och följden häraf har blifvit, att nu så många olika slags gödningsämnen och jordförbättringsmedel under så mångahanda konstiga namn erbjudas jordbrukaren, att det sannerligen ej är att undra på, om han skulle blifva litet rådvill i valet. Men hvad de utbudna gödningsmedlen än må kallas, och hur de må se ut, alltid måste de dock innehålla en eller flera af de tre förutnämnda beståndsdelarne fosforsyra, kali och qväfve, såvida landtmannen skall hafva någon nytta af dem.

Frågar man nu, hvilket af dessa ämnen bör företrädesvis begagnas? torde svaret blifva: mången gång gagna alla tre, oftast två och alltid ett af dem; ty sandjord behöfver oftast alla tre ämnena, lerjord två af dem neml. fosforsyra och qväfve, och dyjord äfven tvenne neml. fosforsyra och kali. *På sandjord* och lättare jord i allmänhet torde man därför göra bäst uti att använda en blandning af 2 centner stofftint benmjöl, $\frac{1}{2}$ centner svafvelsyrad ammoniak eller ock lika mycket chilisalpetar, samt 2 centner kalisalt med 15 till 18 % ren kalihalt pr tunnland. Denna gödning kostar omkring 32 rdr. *På lerjord* kan med fördel användas en blandning af 2½ c:r superfosfat med 18 % fosforsyrehalt, samt 1 c:r svafvelsyrad ammoniak eller chilisalpetar. Kostnaden härför pr tunnland blir ungefär lika med föregående. *På dyjord* och mycket myllhaltig jord i öfrigt torde vara förmånligast att begagna en blandning af 1 c:r stofftint benmjöl, 1½ c:r superfosfat och 3 c:r kalisalt pr tunnland, och kostar denna gödning omkring 30 rdr.

Som priset på ett gödningsämne numera noga sättes efter den större eller mindre halt af fosforsyra, kali eller qväfve det innehåller, samt efter den för växterna mer eller mindre tjenliga och njutbara form, hvaruti dessa ämnen befinna sig, må landtmannen ej tro sig hafva gjort en god handel, om han t. ex. fått en c:r superfosfat för 3½ rdr, då en annan betalt 7 rdr pr c:r, ty af den förra sorten erfordras dubbelt så mycket för att åstadkomma samma verkan som den sednare. Man får därför ej anse prisskilnaden häröra från en möjlig förfalskning af varan, hvilket mig veterligt på sednare tiden hos oss ej förekommit, utan beror densamma endast på råämnets beskaffenhet samt beredningssättet;

superfosfat, som ej är fint pulverformigt, och som innehåller hårda eller sega klumpar, bör man dock söka undvika.

I ofvan angifna gödningsförslag är antaget att med närvarande pris på fosforsyra och kali en c:r superfosfat skall kosta 6½ rdr och 1 c:r kalisalt 4 rdr; är priset pr c:r högre eller lägre än detta, bör i samma förhållande mer eller mindre användas af varan.

Bigödningsämnen bör väl blandas tillsammans med 3 till 4 gånger så mycket torr dy, jord eller sand, för att så jemnt som möjligt kunna spridas öfver fältet, och nedharfvas bäst någon tid före sådden. Användes bigödningsämnena samtidigt med ladugårdsgödsel, hvilket heldst bör ske, åtminstone för höstsäd som sås igen, är superfosfat och benmjöl att föredraga framför andra. På dyjord är dock enligt min öfvertygelse oriktigt att begagna kreatursspillning, såvida man eger fast mark, hvarpå den kan användas, och der den gör mycket större gagn än på dyjorden, hvilken deremot lämpar sig bäst för bigödningsämnena enbart.

Joh. Nyberg.

Skogens vårdande.

Allmänna meningen i Norrland torde vara ense derom, att den stora afverkningen af landets skogar icke står i något rimligt förhållande till hvad dessa *under närvarande förhållanden* kunna tåla vid. Vi vilja dock icke anmärka detta såsom något ogillande, för så vidt afverkningen är inskränkt till mogna träd eller sådane som skulle förlora i värde, derest de icke afverkades; men hvad vi anse vara af vikt är att framhålla nödvändigheten, att något göres för ett bättre vårdande i öfrigt af skogen än som hittills egt rum. Beklagligen har man i hela Norrland i allmänhet gjort sig skyldig till ett förbiseende i detta hänseende. Det kan ingen bestrida; och vid en vandring i våra skogar måste man häpna öfver den vanvård som äger rum, om man än måste medgifva, att ingen numera tänder eld på sin egen skog för erhållande af bete åt kreaturen, äfvensom att hos mången ett bemödande visar sig att för vedbrand blott använda sämre skog. Men dervid är icke allt gjort, som borde göras för skogens goda skick, och man bör icke såsom en ursäkt derföre längre oanmärkt få anföra det svar, som förr alltid lemnades: "att vi hafva för vidsträckta skogar och skogen för ringa värde"; ty de vidsträckta skogarne minskas och skogens värde ökas för hvarje år, som går till ända.

För oss var det ett sannt nöje, då vi af allmänna tidningarne underrättades, att hrr Dickson & comp. å sina stora marker i Westerbotten utsådde skogsfrön; men ännu hafva

vi icke fått någon visshet derom. Skulle underrättelsen emellertid vara med verkliga förhållandet öfverensstämmande och skogssådden lyckas, hvarom tvifvel icke bör hysas, vore ett exempel gifvet, som otvifvelaktigt skulle medföra de lyckligaste följder för skogshandteringen i vårt land; ty högt är det af behovet påkalladt, att något kraftfullt göres för att med skog få beväxt de många och stora trakter, der elden, okunnigheten eller vårdslösheten gjort marken fullkomligt blottad på skog.

Den utmärkte vetenskapsmannen J. A. Stöckhardt, professor vid Landtbruks- och Skogsakademien i Tharand har anfört några "Skogshushållningens iakttagelser, rörande jordens utarmande", som vi anse just denna tid kunna vara till nytta för mången vettgirig norrlänning, och derföre här intaga under förhoppning att de af honom skola tillämpas vid skogshandteringen. Sjelfva iakttagelserne äro ungefär följande:

1:o. En skogsmark blir öde och *utarmad*, i fall man låter den *ligga obrukad* efter verkställd trädfällning. Kunna ljus, värme och luft under en längre tid inverka på en mark, från hvilken man borttagit skogen, så alstras, allt efter som jorden är mer eller mindre kraftig, en lösare eller tunnare gräsbetäckning, som fortfar så länge som ännu kraft finnes qvar i jorden. Men är denna förtärd, så upphör gräsväxten, serdeles på torra jordmåner, ljung och andra lägre växter infinna sig och jorden blir kraftlös, ödelagd och kan endast med stor svårighet och efter lång tid åter bringas i sådant skick att hon kan odlas för skog.

2:o. Der, hvarest *trädlösa platser* uppstå i skogen, utarmas äfven jorden på de fria obeskuggade ställena, dels derföre att hon ej erhåller något affall af löf eller barr, dels isynnerhet emedan hon der träffas af de direkta och med sin fulla kraft verkande solstrålarne, hvarigenom hon göres torrare och lemnas fattigare.

3:o. En förminskning i kraft tillskyndas äfven jorden der, hvarest *utgallringen* är drifven så vidt, att solen kan verka uttorkande på jorden. Derföre är äfven afqvistning, serdeles hvad angår unga barrträd, vanligen skadlig.

4:o. Äfvenledes blir jorden *utarmad* och *afmagrad* under sådane träd, som ha ett tunnt löfverk och som tycka om fria för solljuset utsatta platser, såsom fallet är med björkar, aspar m. fl.

5:o. Öfverallt inträffar slutligen en ofelbar utarmning, som vid klenare och lättare jordmåner snart nog kan öfvergå till fullkomlig *kraftlöshet* och ofruktbarhet, hvarest man från skogen borttager och under namn af "skogsströ" samlar affall af barr och den jorden betäckande mossan samt andra växter.

Genom dessa affall förser sig skogen sjelf med gödsel och förskaffar sig ett förråd af näringsmedel för gamla dagar och för sina efterkommande. Genom dessa affall förbättrar han äfven på samma gång sin bostad i yttre hänseende, i det derigenom hvarje ytterlighet så väl af värme och köld som af väta och torka m. m. jemnas och förhindras att inträffa. Skogen måste alltså i dubbelt hänseende lida deraf, att man beröfvar honom hans närande och skyddande markbetäckning.

Bristen på förbindelsevägar emellan provinserne i Norrland.

För den som på kartan närmare undersöker, huru de allmänna vägarne i Norrland blifvit förlagde, skall det otvifvelaktigt synas i hög grad anmärkningsvärdt, det afsöndringssystem som kan spåras i bemödanderne att hvarje provins liksom skulle utgöra ett samhälle för sig, och knappt ens ha behof af några förbindelsevägar med den närgränsande provinsen. Det förefaller likasom skulle man tro, att folken i de serskilta provinserne icke hade något utbyte med hvarandra, icke ens behof deraf, utan att utbytet skulle vara inskränkt till det egna landet. Att ett sådant isoleringssystem verkat skadligt är naturligt och sannolikt har derigenom frön blifvit lagda till den afund, som på botten finnes emellan de olika provinserne och som alltid ger sig luft, när tillfälle dertill erbjudes.

Det kan möjligen synas ursäktligt hos de styrande om de i främsta rummet sett till godo sådane förbindelser, som varit behöflige såsom utfartsvägar till den egna provinssens förnämsta stad, om än befolkningens egentliga stråkväg för handeln och industrien gått i en annan riktning; men sedan förstnämnde behofvet numera är i det närmaste tillfredsstäldt, borde man med allvar ingripa i frågan och tjena handeln och industrien med anläggande af de vägar emellan provinserne, som för utbytet behöfvas, men ännu saknas. Ty likasom tiden medför en allmän sträfvan att närma nationerne till hvarandra genom öppnandet af nya förbindelseleder, borde man öppna dessa korta vägstumpar som äro af sådan stor vikt för hela den inre rörelsen, men som till så stor skada för densamma ännu saknas.

Vi skola framställa några af dessa brister och vill läsaren lägga en god karta öfver Norrland framför sig skall han häpnad deröfver att dessa vägförbindelser icke långt före detta kommit i fråga. Så t. ex.

1:o. Emellan Wåhlsjö kapell i Helsingland och Borgsjö i Medelpad är afståndet blott 4 à 5 mil, men vill man sommartiden åka emellan dessa orter måste man resa 25 à 30 mil antingen öfver Jemtland eller Sundsvall.

2:o. Emellan Rätan i Jemtland och samma Borgsjö. Genom 5 mils ny väg kunde man bespara en eljest behöflig omväg af 20 mil för en stor befolkning i både Herjeådalen, Jemtland och Medelpad.

När jernbanan Sundsvall—Torpshammar blir färdig skulle dessa båda förbindelseleder blifva af stor betydelse och jemväl

3:o. Emellan Torps socken i Medelpad samt Ragunda tingslag, ty för färd emellan dessa ställen måste man sommartiden nödsakas resa mångdubbelt den väg, som skulle erfordras.

Men märkligare äro förhållandena i detta hänseende emellan Ångermanland och Westerbotten och emellan Jemtland och Ångermanland. Se här.

4:o. Emellan Fredrika socken i Westerbotten och Björna socken i Ångermanland saknas en omkring 1 mil lång väg utmed samma vattendrag som sträcker sig genom socknarne, hvilka derigenom skulle få en af dem länge ifrågasatt kommunikation.

5:o. Från Åsele i Westerbotten, dit vägar finnas från nästan alla socknar i lappmarken, saknas sommarväg till Junsele, den närmast belägne socken i Ångermanland, ehuru den norra Ångermanselfven löper genom båda socknarne, som derföre borde hafva eller kunde få ett stort utbyte med hvarandra. För att nu komma till hvarandra åkande måste man färdas en omväg af 50—60 mil, i stället att afståndet är blott några få mil.

6:o. Emellan Dorothea kyrka i Westerbotten och Tåsjö kyrka i Ångermanland är icke mera än högst två mil; men då sommarväg saknas, får den resande åka en längre omväg än som uppgifves i mom. 5, och

7:o emellan Tåsjö kyrka och Alanäsets kapell i Jemtland är afståndet icke heller längre än 2 mil; men resan omkring på landsväg är ofantligt lång.

Vi hoppas, att vederbörande nu, sedan uppmärksamheten blifvit fästad på dessa vidunderliga förhållanden, skola vidtaga åtgärder för att dessa brister i Norrlands landsvägssystem må blifva afhjelpne; och vi våga påkalla dessa åtgärder snarast möjligt, emedan de ifrågasatta vägarne äro behöfliga i och för möjligheten att någon armé skall kunna i Norrland uppställas emot en fiende utan att behöfva befara att af honom blifva innestängd och möjligen tillintetgjord utan svärdsslag.

Litteratur.

En liten för dagen serdeles lämplig skrift, som med rätta väckt en ganska stor uppmärksamhet, om *Norrlands försvar*, har åter blifvit synlig i boklådan. Denna skrift benämnes: Några af J. Mankells brochy: "Kan Sverige försvara sin sjelfständighet" föranledda ord om Norrlands försvar m. m. af R—N—G—. Skriften är förtjensfull. — Pris 50 öre. Utan tvifvel skall mången norrlänning med stort intresse läsa den.

Karta öfver Norrland.

Allmänna önskan i Norrland har länge varit att få tillgång på en fullständig karta öfver detta landskap. De anspråk man haft på kartans fullständighet ha icke blifvit *till fullo* tillfredsställda af den karta, som A. Hahr nyligen från trycket utgifvit. Den är i många afseenden förtjensfullt utarbetad och för de flesta behof fullt användbar; men den är icke nog fullständig och upptager icke heller alla de i senare tiden tillkomne nya vägar, hvilket dock är af den största vikt för att man skall kunna få en noggrannare insigt i landskapets förhållanden. Dessutom finnes på den icke utmärkta hvarken statens skogar eller sågverkens privilegiiskogar, hvilka dock spela en så stor roll i tidens historia.

Vi hafva varit i tillfälle att taga närmare kännedom af en för skogskomitén upprättad karta, på hvilken nämnde skogar finnas anmärkte, och vi tro att den kartan, något utförligare utarbetad och rättad, skulle blifva serdeles passande och till fullo kunna motsvara behofvet, serdeles om på den äfven blefve utprickad de föreslagne jernvägarne i Norrland med alternativer jemte den del af Norge med dess jernvägsnät, som gränsar intill Norrland.

Är man nu ense derom att en sådan karta är för allmänheten nödig, återstode frågan om sättet huru den skulle kunna blifva utgifven och i boklådan tillgänglig. I detta afseende har man föreslagit, att sällskapet Norrlands framtid skulle taga hand om saken och sätta sig i spetsen för företaget. Vi dela denna mening, om sällskapet kan göra det utan penningeuppoffring, och utan tvifvel skulle frågan tillvinna sig allmänna förtroende, om sällskapet åtog sig saken; ty då blefve allmänheten förvissad, att få kartan så noggrann och fullständig som möjligt.

Meddelanden för "Sällskapet Norrlands framtid".

Sällskapet utgöres för närvarande af 220 medlemmar, som tecknat ett kapital af 11,880 rdr rmt, hvaraf 3,000 redan blifvit inbetalta, ehuru plott 10 % af teckningsbeloppet indragits. Således hafva många inbetalt mera än som utskrifvits.

För Hernösand och närmast belägna ort har komité blifvit utsedd och dertill valde: Landshöfdingen E. A. Weidenhielm, Apotekaren J. W. Liedberg, Bankdirektören H. Arnell, Grosshandlarna S. J. Hamberg och W. Kempe samt till suppleanter: Skogsinspektören A. F. Kjellerstedt och direktören C. A. Dellvik.

Följande frågor böra snarast möjligt behandlas inom komitéerna och anmodas de att utlåtande till Styrelsen insända:

1:o. Angående vigten och utförbarheten af ett utaf norrmanen Olsen väckt förslag om en jernvägsförbindelse emellan Nordland och Norrland att vid Haparanda sammanknytas med Finlands jernvägsnät. Se tidskriften n:o 4.

2:o. Huruvida ett af en ins. i n:o 3 af tidskriften väckt förslag om ett gemensamt bolag för Norrland för anbringande af ånghästar i landet vid trädtransporten, vore praktiskt utförbart och önskvärdt.

3:o. Om, och sättet huru, Sällskapet lämpligast bör sätta i verkställighet förslaget att utgifva en särskild half- eller veckotidning.

Styrelsen.

Medlemmar af "Sällskapet Norrlands framtid" behagade inbetala 10 % af deras teckningsbelopp till sällskapets skattmästare, v. Häradshöfdingen Sv. af Sandeberg i Sundsvall. Önskar någon att inbetala mera eller fulla beloppet står der honom öppet.

Styrelsen.

A n n ä l a n.

På denna tidskrift, som utkommer en gång hvarje månad, kan prenumereras på alla postkontor och boklådor samt hos f. Landsekreteraren A. J. Thomée i Sundsvall mot erläggande af 2 rdr för helt år. Vid requisition hos denne sistnämnde af fem exemplar fås derutöver ett exemplar gratis, under förbehåll att alla exemplaren få under korsomslag sändas till en person.

Exemplar af tidskriften för 1869, 1870 och 1871 finnas ännu att få köpa mot nedsatt pris: 1 rdr för förstnämnde år och 1 rdr 50 öre för hvartera af de båda andra.

N: 6.

NORRLAND

Juni.

OCH

1872.

DESS FRAMTID.

Redaktör och ansvarig utgivare
A. J. Thomée.Tryckt hos E. A. Hollner & Comp.
Sundsvall.

Det första vilkoret.

Det första vilkoret för att sällskapet "Norrlands framtid" må sjelft hafva någon framtid är *endragt*. Det är så med allting här i verlden; utan samverkan förmår man föga eller intet. Om Norrlands innevånare vore endragtiga, skulle de kunna uträtta storverk. Vi måste först och främst tänka oss, att Norrland står såsom en temligen isolerad del af vårt fädernesland. Obetydligt känner man om oss och vår landsända, och det lilla man tror sig känna, är sedt och bedömdt ur en skef synpunkt. Norrland har dock icke skäl att beklaga sig, ty det har i första rummet sig sjelft att tacka för en sådan opinion i landet. Norrland har icke varit enigt; det har rört sig inom en liten sfer; det har icke vågat tänka stort om sig sjelft. Norrlands befolkning är en intelligent befolkning, men han har i allmänhet icke följt med sin tid. Om eller när en framstående man från Norrland varit i tillfälle att på ett offentligt rum och inför en offentlig församling, man skulle kunna säga inför landets ögon, uppträda och göra sin förmåga gällande, så har denna förmåga likväl icke gjort sig gällande på ett för Norrland i sin helhet fruktbringande sätt, utan har nöjt sig med att föra en viss orts talan och att bevaka den bästa samt för vinnande af dessa inskränkta syften till och med kastat öfver bord sina förut skarpt markerade åsigter. En sådan hållning har icke varit egnad att ingifva aktning eller att gifva ett högre begrepp om Norrland. När dertill kommer, att om Norrland emellanåt vågat framkomma med större fordringar på bidrag eller uppmärksamhet, detta har skett i tiggarens skepnad, när nöden stått för dörren och man icke sett sig någon annan råd, så finner man lätt, att en sådan anledning icke förmått förringa det ofördelaktiga intryck som Norrland gjort på det öfriga landet. I stället för att framlägga sina grundade skäl

för vinnande af rättvisa och erkännande, har Norrland uppträdt bönfallande. I stället för att göra våra oerhörda tillgångar kända och låta våra sanna behof blifva betraktade ur statsintressets synpunkt samt framhålla medlen för de förras tillgodogörande och de senares afhjelpande, ha vi icke haft annat än vår ögonblickliga nöd att beklaga och begärt en allmosa. Vi skulle ha varit vida mer respekterade och våra önsknningar skulle ha blifvit med vida större beredvillighet uppfyllda, om vi kunnat ådagalägga, att samma omtanka, som gjort sig gällande om det öfriga landet, äfven skulle kunna befria Norrland från den förödmjukande ställning det hittills intagit. Vi kunna vara förvissade om, att ett rent och öppet språk å Norrlands vägnar skulle hafva mottagits med större bifall än våra rörande och rädda framställningar om hjälp i nöden. Om vi rent ut sagt, att Norrland behöfver så och så många millioner för sina framtida behofver, om vi med stolthet och sjelfkänsla förklarar, att vi icke vilja mottaga några allmosor, men att vi göra anspråk på att blifva omhuldade med samma intresse som andra landsändar och att vi i ersättning därför otvifvelaktigt skola bereda staten en motsvarande styrka både hvad finanserna angå och hvad utveckling i moraliskt och ekonomiskt afseende förmå, om vi med ett ord vågat höja oss till en sann uppskattning af vår betydelse, så lider det intet tvifvel, att man skulle lyssnat till oss, följt oss med uppmärksamhet och omfattat våra förslager med välvilja. Att Norrland icke helt och hållet saknat röster som på sista tiden på ett värdigt sätt fört dess talan, är obestridligt, men det kan icke tillkomma denna tidskrift att derom närmare yttra sig. Hvad som i synnerhet kan läggas oss till last är just det att vi brustit i hvad i början af denna uppsatts anförts såsom det allra första vilkoret, nemligen enighet. Det saknas ej exempel på, att det ena länet sökt tillrycka sig en förmån som ett annat län begärt, och att det förra dervid icke skytt att betjena sig af de skamligaste medel. Ett sådant sätt att bekämpa hvarandra länder det hela till skada och motverkar i hög grad de ansträngningar som till Norrlands fromma och för Norrlands framtid kunna göras. Skulle medlemmar af ofvannämnda sällskap göra sig skyldiga till sådana misstag, så äro de dåliga och ovärdiga medlemmar, hvilka dermed bevisade sig icke hafva förmått uppfatta den vackra tanke, som ligger till grund för sällskapets bildande. Låt hvar sak, hvart län, hvar industri, hvart företag och hvarje naturtillgång tala för sig allt de förmå; understöd dem, understöd hvarandra, då skall Norrland stiga i aktning, rikedom och vikt; då skall vårt arbete icke hafva varit fruktlöst, utan lemna djupa spår och vackra frukter efter sig, då skall vårt ändamål vara vunnet. Men

bort med alla ogräsfrön, all småsinthet, afundsjuka och kälkborgerlighet. En varning har af förekomna anledningar varit behöflig, och vi icke ansett olämpligt att gifva den.

Cs.

Mathias Norbergs Norrländska nationsfond.

Genom testamente af den 14 Januari 1831 förordnade professoren Jonas Stecksén i Lund, att hela hans behållna egendom i löst och fast skulle tillfalla kungl. universitetet i Upsala till bildande af en fond benämnd "Mathias Norbergs Besparingsfond" till minne af testators välgörare kanslirådet, professoren m. m. Math. Norberg. Denna fond skulle stå under akademiska konsistoriets förvaltning och förräntas, tills den vuxit till ett värde af 45,000 lod bergfint silfver svensk viktualivievig, hvarefter en tredjedel eller 15,000 lod fingor deraf afsätts till ändamål som nedan nämnes. "De öfriga två tredjedelar eller tretiotusen lod", heter det vidare i testamentet, "utgöra besparingsfonden, som förräntas och räntorna åter utlånas tills fonden vuxit till sitt dubbla värde eller 60,000 lod, hvaraf en tredjedel eller 20,000 lod afsättes och de öfriga två tredjedelar eller 40,000 lod utgöra besparingsfonden, som förräntas och räntorna åter utlånas till dess fonden vuxit till sitt dubbla värde eller 80,000 lod, då åter en tredjedel afsättes. Dessa fördubblingar och afsättningar fortfara i samma framskridande förhållande till dess tionde afsättningen bör ega rum, då besparingsfonden helt och hållet får delas på sätt som i det följande föreskrifves, likväl obetaget att vidare fortsätta besparingen med minskad fond och i det framskridande, som kan prövas tjenligast."

"Så snart något kapital blir afsatt, delas det, äfvensom den slutliga besparingsfonden, i två lika delar, hvaraf den ena kommer att utgöra en stående fond under benämning af: *Mathias Norbergs Universitetsfond*; inkomsterna deraf användas consistorium academicum till allt hvad som lärer Upsala akademi till nytta och fördel — — — — — Den andra delen kommer att utgöra en stående fond under benämning af: *Mathias Norbergs Norrländska Nationsfond*, hvaraf inkomsterna komma att användas till stipendier vid akademien, resestipendier, premier, premier för utmärkta kunskaper och framsteg i hvilken vetenskapsgren och i hvilket yrke som helst eller till andra nyttiga inrättningar för studerande ynglingar, som äro födde och uppfödde i Norrbottens län, Westerbotten, Ångermanland, Medelpad och Jämtland. Användandet af dessa inkomster till norrländska studerandes förmån, må bero af tidernas kraf och fordringar och bestämmas genom omröstning på det sätt, att consistorium akade-

micum i Upsala utgör en röst, consistorium ecclesiasticum i Hernösand en röst och samtliga ledamöterna af studerande samhällena ifrån ofvanskrifne Norrländska landskap en röst."

Vid nästlidet års slut utgjorde besparingsfonden 94,128 rdr 20 öre, således något öfver värdet af 45,000 lod finsilfver, som nu motsvarar 93,750 rdr. Första afsättningen har alltså blitvit gjord med 31,250 rdr, hvaraf ena hälften eller 15,625 rdr tillfaller Norrlands nation, och efter tionde afsättningen skall enligt vår beräkning "Mathias Norbergs norrländska nationsfond" befinnas ega ett kapital motsvarande omkring 1,200,000 rdr. Men minst 135 år erfordras ännu innan den tionde afsättningen kan komma att äga rum, derest utlåningen af kapitalet sker mot 5 % ränta; dock blir det tillfälle under tiden att till gagn för studerande ynglingar af norrlands nation årligen få använda ett visst bestämdt räntebe-
lopp, som för hvarje period af omkring 15 år ökas till vida mera än dubbelt mot det som varit att utdela under de närmast föregående femton åren. Efter 135 år skola möjligen 120 stipendier, hvartdera å 500 rdr, kunna finnas vid Upsala akademi att tillgå för nämnde studerande. För denna stora fördel står Norrland egentligen i förbindelse till en landets egen son, framlidne kanslirådet Mathias Norberg, som, född i Norrland, var professor vid Lunds akademi och en i allo utmärkt man. Han intresserade sig mycket för aflidne professorn Jonas Stecksén, som innan han utnämndes till professor vid nämnde akademi var befälhafvare på ett köpmansfartyg. Men förhållandet lärar varit något spändt emellan Stecksén och akademiens öfrige professorer, som icke velat fullt tillerkänna honom äga vetenskaplig bildning. Huruvida detta spända förhållande var, såsom mången trott, orsaken dertill, att Stecksén skänkte sin förmögenhet till Upsala universitet eller om anledningen dertill bör sökas i afsigten att vilja visa någon uppmärksamhet och välvilja emot det landskap, der hans välgörare blifvit född och uppfödd, veta vi icke. Nog af! Stecksén glömde sitt eget universitet och gaf förmögenheten till ett främmande. Vi skola hoppas endast för att vörda minnet af sin välgörare.

En ny industri.

När man vill göra något för Norrland, måste man tänka sig hurudana dess naturtillgångar äro. Man skall då finna att i stort taget dessa kunna sammanfattas under fyra hufvudpunkter: jordbruk med boskapsskötsel, bergsbruk, skogsbruk och fiske. Hvar och en af dessa stora näringar hafva en framtid för Norrland som ännu knappt låter ana sig. Men hvar och en af dem inrymmer i sig en mängd mindre nä-

ringar, en mängd industrier, som hittills endast till ringar del i Norrland kommit till användning. Utaf de icke använda skola vi i dag taga blott ett enda litet exempel. Om vi afsigtligen taga ett af de minsta, kommer sig detta deraf, att det ligger nära till hands, att det är nytt, att det gifver god belysning åt föremålet för våra gemensamma sträfvanden: Norrlands framtid, — att det är tillgängligt och känt af alla utan undantag, samt att af ett enda litet exempel man kan få en aning om det större, det stora hela. Menniskans synkrets är icke synnerligen stor. Om hon endast skulle betrakta sakerna i stort, skulle hon förblifva den okunnigaste varelse i verlden. Den som på afstånd betraktar en stor stad hemtar deraf mycket ringa upplysning i jmförelse med den som under förstoringsglaset skärskådar ett föremål, så litet att man med blotta ögat knappt kan skönja det. Ju större ett föremål är, ju rikare utrustadt det är, desto svårare att uppfatta det i sin helhet eller med en enda blick. Man måste stanna vid detaljerna, studera dem en och en i sender; endast på detta sätt kommer man till insigt om dess verkliga värde, betydelse och storhet. Just så är det äfven med Norrland. Då vi nu sysselsätta oss med ett ämne, som hittills varit kanske det mest försmådda, förbisedda och ringaktade af alla, men då vi på samma gång skola göra det till ett ämne af den högsta vikt för Norrland, skall man således deraf kunna finna, huru ofantligt stora rikedomar Norrland innesluter, till en stor del utan att vi derom hafva ens en aning.

Detta obetydliga, omnämnda, men för alla tillgängliga ämne är — *tallbarr*.

Användningen af tallbarr har tillkommit genom en tillfällighet. Den liknar deruti många andra stora uppfinningar. Skaparen af denna nya industrigren var en pappersfabrikant vid namn Joseph Weiss från Zuckmantel i östra delen af Schlesien. Denne industriidkare ämnade använda tallbarr i stället för halm vid tillverkningen af omslagspapper. Men hans undersökningar ledde honom snart till en upptäckt som han icke afsett. Han upptäckte nemligen att dessa barr, som man så litet fäste sig vid, inneslöt dyrbara rikedomar, kådor, olja, garfämne, fina trådar, hvaraf industrien borde kunna draga stor nytta. Uppmuntrad af framgången vid några i liten skala gjorda försök, förvandlade Weiss år 1846 sin pappersfabrik till en fabrik för skogsullsberedning. Skogsull (*waldwolle*) är det namn tyskarne gifva åt växtullen och detta namn har af svenskarne blifvit adopterat. Olyckligtvis måste Weiss en längre tid uppehålla sig i Wien och under tiden aftynade hans företag.

Då han likväl icke ville öfvergifva försök som tycktes hafva en så vacker framtid, flyttade han till Preussen och lyckades der bilda ett aktiebolag. En ny fabrik uppfördes och man förenade med densamma en inrättning för tallbarrsbad.

Exemplet vann efterföljd. På många andra skogstrakter i Tyskland inrättades dylika fabriker och badanstalter, som till största delen åtnjuta ett förtjent anseende.

Weiss' fabriksanläggning förföljdes äfven nu af motgångar, och man beredde honom många svårigheter och besvär. Det har nu en gång för alla blifvit en vana hos människorna att med otack bemöta sina välgörare, att det icke kan väcka förvåning, att Weiss icke undgick samma öde. Han hade icke längre sin förra kraft. Tyngd af år och ännu mer af de hårda pröfningar han måste undergå, drog han sig tillbaka till en obemärkt ort, der han tillbringade sina sista år. Om han icke lyckades att förvärfva de rikedomar som han hoppats vinna och som otvifvelaktigt lifvat honom för de första försöken, kunde han dock dö med den tillfredsställelsen att hafva skänkt sitt fädernesland en ny industri och den lidande menskligheten en verklig välgerning.

Sådan är den korta historien om en ny uppfinnare. Nu några ord om sjelfva uppfinningen.

Ur tallen utdragas safter, oljor, kådor, men äfven vadd, kardull, trådar som förvandlas i de mest olika tyger, mättade af balsamiska, ljufva och pånyttfödande essenser. Det vackra trådämne, som man medelst en kemisk process erhåller af tallbarren, har blifvit kalladt skogsull och såsom denna är krusig och filtad samt likaledes kan spinnas och väfvas.

Tallens, granens och i allmänhet kottbärande träds raka och nålformiga blad bestå af ett ytterst fint och segt nät af fibrer, hvilka äro omgifna och hållas tillhopa af en lätt hud af kådartad ämne. Genom att upplösa detta ämne medelst en kokningsprocess, med tillägg af vissa kemiska reagentia, lyckas man afskilja fibrerna, och det finare eller gröfre ull-likä ämne, som man af dem erhåller, användes antingen såsom bomull eller som madrassull.

Hospitalet i Wien är den första inrättning, som i större skala användt denna ull och dessa skogsullstyger. Man har anmärkt, att tallull befriar sängarne från parasitinsekter och att dess vällukt är likaså helsosam som angenäm. I längden blir äfven skogsullsmadrassen billigare än halmmadrassen, emedan den förra räcker många år, hvaremot den senare måste ombytas hvarje år eller till och med hvar sjette månad. Största delen af de i Tyskland befintliga allmänna inrättningar begagnar numera sängar med skogsullskläder, och

den som skrifver detta har till sin stora belåtenhet redan i tre år använt sådana madrasser.

Växtvadden, som utdrages ur samma träd, ger ifrån sig en ytterst välgörande vällukt och användes vid en mängd tillämpningar af helsovården. Schmidt-Misselers flanell, som tillverkas af skogsull, har den största framtid; de essenser den innesluter befordra på ett underbart sätt respirationens viktiga förrättningar på samma gång de understödja transpirationen, åt hvilken de gifva en anmärkningsvärdt välluktande egenskap, efter att såsom ett föryngrande grundämne hafva genomträngt hela organismen.

Vid beredningen af växtull bildas en eterisk olja, af angenäm lukt och grön färg, som användes för gikt och reumatiska lidanden, för sårnader och svullnader.

Den essens som likaledes utdrages ur tallbarren rekommenderas icke blott som ett ypperligt toilettmedel, utan äfven för dess helsosamma egenskaper. Några droppar deraf, utgjutna på ett hett jern, utdunsta som ånga och utbreda i rummet den ljufvaste parfym, som är i hög grad välgörande för svaga bröst. Talltvålen hemtar sina renande och förmildrande egenskaper omedelbart från den eteriska olja, som ingår i dess sammansättning och bildar derigenom ett dyrbart försköningsmedel.

Det är äfven erkänt att den vätska, som begagnats vid barrens kokning, eger läkande egenskaper. Man låter den tjockna medelst koncentrerings och expedierar den i väl slutna kärl till personer som önska taga bad i sina hem. Det i vatten upplösta extraktet åstadkommer ett bad, som kan i goda medicinska egenskaper jämföras med Franzeusbads ryktbara vatten, hvilket så mycket förordas mot gikt och vissa hudåkommor.

Sjukdomar och skröpligheter af alla slag mångdubblas på ett förfärande sätt hos vårt släkte, nya njutningar som framstegen medföra, ett högt lif som de införa i samhället enervera, uttömma, försvaga kroppen och blottställa den för tusen plågor, — hvart skulle det leda, om icke framsteget fann botemedlet vid sidan af sjukdomen?

Man kan, säger den franska författare af hvilken vi lånat några af oss nu lemnade upplysningar, — man kan med skäl säga, att växterna i allmänhet, och skogarne isynnerhet, innehålla verkliga botemedel för vår räknings; att de äro naturliga apotek, som försynen har inrättat på jorden för att förekomma våra sjukdomar eller för att bota dem. Ack, hvilken skada att vi så föga förstå att begagna oss deraf! Låtom emellertid oss hoppas, att de utmärkta frukter man nyligen erhållit genom att studera ett enda träd skola förmå forskarne att ösa ur dessa nästan okända skatter.

Denna nya, till alla sina följder ännu oberäkneliga industri är icke helt och hållet okänd i Sverige. Det är oss likväl obekant, om det finnes mer än en fabrik af detta slag, den i Jönköping. Det är oss till och med obekant, om denna fabrik tillverkar varor af alla de slag som här ofvan äro antydda, men vi hålla detta troligt, emedan samma person i Stockholm*), som förut varit försäljare af skogsull, tallbarrs-extrakt och olja från Jönköping, nu äfven annonserar om tvål, maggördlar, tröjor, strumpor, kalsonger, flanell, garn och vadd — allt af skogsull.

Vi hafva ansett denna industri vara förtjent af den största uppmärksamhet i Norrland. Eller kan någon säga hur många millioner riksdaler förspillas genom försummandet att tillgodogöra en obetydlig del af det outtömliga tör-råd af tallbarr som finnes i Norrlands skogar? Eller kan någon säga, huru stor arbetskraft, huru många menniskolif gå förlorade, derföre att man icke förstår att använda en naturprodukt, som försynen liksom enkom räckt oss till skydd mot den hårda kölden och deraf förorsakade sjukdomar och lidanden?

Vi hafva funnit den s. k. skogsindustrin beklaglig i synnerhet af den orsaken, att den låter trädet undergå endast en behandling som skulle kunna kallas den råaste, samt att den i högsta grad förlamat all annan spekulation och hämmat nästan hvarje annan industri. Vi hafva funnit denna s. k. industri beklaglig äfven af en annan orsak, den nemligen, att den gjort Norrlands befolkning illa ansedd af det öfriga landet. Vi hafva slutligen funnit denna s. k. skogsindustri beklaglig af det ytterliga skälet att den splittrar krafterna. Förr än vi i Norrland med allvar börja egna oss åt verklig skogsförädling, jemte den egentliga träsågningen som sker i massa, är det att befara, att Norrland icke skall tillvinna sig den uppmärksamhet, det anseende och det afseende hvar-på dess oerhörda naturtillgångar berättiga det att med största fog göra anspråk. Genom trämassefabrikers anläggande är en liten början till det bättre gjord; den nu anförda industrin kunde bli en god fortsättning. Mätte man fortgå i denna riktning och vårt ändamål är vunnet: Norrlands framtid är betryggad!

Cs.

Finnes det verkligen någon linia som kan vara lämplig för en jernväg emellan norsk hamn uti Nordland och Bottniska viken?

Det finnes verkligen en linia, som eger alla för en transitöled önskvärda egenskaper, nemligen minsta längd, goda

*) Hr J. R. Nordling, Lilla Nygatan, N:o 23.

terrängförhållanden, utsigt till en betydlig trafik genast efter det en sådan jernväg blifvit fullbordad och goda hamnar vid liniens båda ändpunkter. Denna linia utgår från Ofotenfjorden i Norge och har sin andra ändpunkt vid Siknäs hamn i Kalix socken uti Norrbotten. Den kan dragas antingen förbi Schiangeli kopparfält, som ligger vid gränsen emot Norge, längs Routajakki elf, eller ock längs Torneträsk. Dessa alternativlinier sammanträffa vid Luossavara jerngrufvor, 12 mil från Ofotenfjord, hvarefter linien går förbi Kärnåvåra jerngrufvor och vidare ned emot Kalix elf, c:a en mil söder om Svappavara jern- och koppargrufvor, derifrån till Gällivara malmfält och slutligen till Siknäs. Denna linia som är 38, högst 40 mil lång, är undersökt till Gällivara; och derifrån till Torne elf har jag gått flera gånger och vet därför att några terränghinder icke möta för anläggande ända dit af den ifrågasatta jernvägen. En blick på kartan ger mig visshet att någon svårighet icke skall möta för jernvägens vidare framdragande längs Torne elf och Torne träsk, ty den sistnämnde sjön ligger endast 1,308 fot öfver hafvet och ifrån denna sjö skall, enligt intyg af fullt trovärdiga personer, landet ända till norska gränsen vara nära nog en slätt. Detta förhållande öfverensstämmer äfven med landets allmänna natur, ty fjellryggen afplattar allt mera mot norr och blir slutligen mycket låg. Icke desto mindre blir lutningen på norska sidan temligen brant, serdeles för linien Torne träsk, men denna olägenhet är med ingeniörvetenskapens nuvarande ståndpunkt mycket lätt öfvervunnen, så mycket heldre som största lasten kommer att föras utföre.

I afseende å trafikförhållanderne kan jag för närvarande ej uppgifva mera än att från Luossavara och Kärnåvåra malmberg, af hvilka det sistnämndes malmgång enligt baron Hermelins berättelse har 8,400 fot i längd och 400 till 800 fot i bredd utan oart och gråberg, således ren malm af 64 till 68 % jernhalt böra årligen till Norge, Belgien och England kunna försälgas 150,000 tons = 3,600,000 c:r, helst frakten från Ofoten till Engelsk eller Belgisk hamn icke lär vara högre än 8 eng. sh. pr ton. Från Gällivara böra åtminstone 2 mill. c:r kunna omsättas för jernverken vid Bottefjordenens båda kuster. Dertill kommer fisk från Lofoten, tjära, bräder och tunnstafrån Sverige samt koppar och kopparmalm från Svappavara, Schiangeli och 5 till 6 andra kopparmalmfält, belägna norr om Jukkasjärvi gamla kyrka.

Jag antager att denna bana skulle kunna trafikeras minst 8 månader af året; ty som den icke kommer att sträckas genom djupa dalar, faller snön öfver den jemnt och utan att sammanpackas, hvarföre den med snöplog lätt kan bortskaffas. Skulle någon betydligare genomskärning blifva nöd-

vändig är ett snögalleri icke så kostsamt eller svårt att åstadkomma.

I afseende på ändpunkterne är jag ej säker på om Ofotenfjord är öppen hela året; men har dock skäl att tro det, emedan fjordar både norr och söder om denna med visshet äro isfria hela året om. Siknäs hamn är den bästa i Norrbotten. Den har enligt sjökort 24 fots djup och är förr öppen och senare tillfrusen än andra hamnar i trakten.

Skulle ett bolag kunna bildas för utförandet af denna jernväg, har jag vidtagit sådane åtgärder att de förnämsta af grufvorne kunna till detsamma öfverlemnas på mycket moderata villkor. Längre fram i sommar reser jag till Wittangi, då jag skall taga närmare kännedom om förhållandet i afseende på förenämnde jernväg, hvarom jag hoppas att i höst kunna meddela fullständigare upplysningar; men emedlertid tror jag att det för Norrland skulle kunna medföra stort gagn att redan nu allmänhetens uppmärksamhet fästades på detta företag; och så mycket känner jag med full visshet, att skulle någon transitobana norr om Sundsvall—Trondhem vara möjlig, är det just denna.

I anseende till de nu höga jernprisen bör man icke, tror jag, beräkna kostnaden för denna jernväg lägre än 400,000 rdr pr mil, såvida bolaget icke ville vid Torne elf anlägga masugn och valsverk för vägens behof, ty starka vattenfall för slika anläggningar finnas i mängd efter den föreslagna linien. Likasom kolskogar finnas i närheten af grufvorne och vid elfdalarne. Tillgång på stora torfmossar finnas äfven, om kolskogen i det öfre landet skulle för jernindustrin blifva otillräcklig. Man kan med all visshet likväl antaga att koltillgången skulle blifva ganska stor, om priset höjes till 5 rdr pr 12 tunnor, som blefve omkring dubbelt mot hvad som nu betalas. För öfrigt synes det mig fullt sannolikt, att den jernmalm som erhålles från malmfälten i denna jernvägslinia komme att i medeltal lemna 64 % jern.

R. S.

Den fråga, som ins. behandlat, är en af de viktigaste som rör Norrland och man borde lemna den största uppmärksamhet åt de upplysningar, som R. S. här ofvan lemnat. Mången skall dock möjligen anse frågan först i en aflägsen framtid kunna komma till utförande; men så är det icke, utan tvertom bör frågan blifva föremål för den närvarande tiden. R. S. har riktigt nog anmärkt att denna transitolinia har "utsigt till en betydlig trafik genast efter det den blir fullbordad; och så är det sannerligen, ty från de båda malmfälten Luossavara och Kärnåvara, hvilka ha malmtillgångar

liggande i öppen dag, bör man utan svårighet kunna årligen bryta förenämnde 3,600,000 c:r, som, om malmen skulle föras i medeltal 13 mil på jernväg, efter en taxa af blott 2 öre c:r och mil, skall bereda jernvägsbolaget en årlig inkomst af 72,000 rdr pr mil eller för alla de 13 milen rdr 936,000 och för 2 millioner c:r malm transporterade från

Gellivara till Söknäshamnen, 16 mil, skulle bolaget kunna påräkna „ 640,000.

Således skulle bolaget för en enda artikel, malm,

få den betydliga inkomsten af rdr 1,576,000; motsvarande för hela sträckan fyratio mil 39,400 rdr pr mil. Om än hälften deraf beräknas såsom utgifter för banan, hvilket utan tvifvel vore vida mera än som borde för denna malm komma ifråga med hänseende till den enkelhet, hvarmed trafiken på denna bana borde kunna besörjas, skulle likväl återstå nära 20,000 rdr pr mil eller 5 % ränta på det för jernvägsbyggnaden erforderliga kapitalet. Och såsom ren vinst borde då kunna i det närmaste påräknas inkomsten för all den öfriga trafiken, af hvilken färsk fisk från Lofoten icke skulle utgöra någon obetydlighet, då denna stora fiskeplats ligger närmast Ofotens fjord. Vi tro också att just till följd af den stora samling af män som årligen samlas vid Lofoten för fisket skall äfven en ganska betydlig persontrafik på jernvägen uppstå. Förenämnde taxa för malmtransporten vore serdeles billig och skulle otvifvelaktigt föranleda en högst liflig jernhandtering i orten, som skulle gifva en ofantlig lyftning åt landet, och tillika ett väsendtligt högre värde åt statens dervarande skogar.

Då kalk finnes i orten och masugnar med bessemersverk utan tvifvel kunna anläggas i närheten af malmfälten, borde det tagas i betraktande, huruvida icke sådane verkstäder borde anläggas öfverallt i orten der jernvägen berör vattenfallen, dock allt i mån tillgång på trädkol kunde beredas. Genom tillämpning af en sådan plan skulle man otvifvelaktigt skapa ett mera gagnande näringslif i orten än om malmen skulle utföras utom riket.

Hvilketdera som skulle vara bäst, antingen att särskilda bolag bildades för jernvägen och jernhandteringen eller att ett gemensamt bolag bildades för jernvägen och åtminstone malmfältens inköpande, tilltro vi oss icke att ännu kunna bedömma; men det synes vara aldeles uppenbart att det ligger stor vikt derpå, att bolaget hufvudsakligen bör utgöras af svenskar och norrmän på det hela företaget må få prägel af att vara svenskt-norrskt, i hvilket fall det utan tvifvel skall tillvinna sig stora sympatier, förutsatt att män med stort anseende ställas i spetsen.

Hela jernvägen borde efter ins. uppgift kosta högst 16 millioner rdr. Med en god finansplan och statens mellankomst med ett lån på goda vilkor borde kapitalet kunna huvudsakligen i de båda förenade rikena samlas. Det skall emedlertid blifva intressant att få frågan närmare utredd, och vi skola följa den med största uppmärksamhet. Vi äro ock förvissade att kunna längre fram under året lemna närmare upplysningar i denna för Norrland så viktiga fråga.

Norrlands folkmängd den 31 December 1871.

		Under året ökats med	Tillökning i procent.
Gefleborgs län	150,374.	2,958.	2,06.
Westernorrlands län .	136,939.	1,981.	1,47.
Jemtlands län	71,338.	875.	1,20.
Westerbottens län . .	93,154.	1,395.	1,50.
Norrbottens län	77,323.	1,267.	1,60.
S:a	529,128.	8,476.	1,56. i med:l.
I öfriga delen af riket	3,675,049.	26,821.	0,73.
Summa i hela riket	4,204,177.	35,297.	0,84.

Häraf inhemtas, att folkmängden i Norrland har ökats dubbelt mera än i den öfriga delen af riket; och att i Gefleborgs län, hvarest samfärdseln något underlättas af jernvägar, dertill varit vida större, hvadan man lätteligen bör kunna göra sig ett begrepp om den starka folkmängdstillökning man i Norrland borde kunna motse, derest samfärdseln i hela Norrland vore af jernvägar underlättad.

Skogskomiténs karta öfver Norrland.

Kostnaden för att få denna karta lithografierad och tryckt blir ungefärligen följande, enligt den upplysning af fackman som erhållits.

Lithografi	rdr 1,500.
Tryckning pr 100 ex. och för hvarje färg 36 rdr,	
således för 5 färger och 1,500 ex.	„ 2,700.
Papper för 1,500 ex.	„ 600.
Extra omkostnader	„ 1,500.
Summa	rdr 6,300.

Om priset bestämmes till 7 rdr pr exemplar skulle 10,500 rds fås och således något öfverskott, dermed agenter skulle kunna ersättas, i händelse de blefvo nödige för af-sättningen. Då sällskapet likväl icke borde besluta sig för utgifvandet med mindre det vore fullt betryggadt, torde väl sällskapet endast vilkorligt bestämma sig därför och göra det

beroende på den prenumeration som kan fås och i sådant afseende utlemna prenumerationslistor till sina medlemmar och alla boklådor i riket. Göres detta är det all anledning hoppas, att en ganska stor prenumeration bör erhållas. För sällskapet gifves det äfven ett annat sätt att bereda sig trygghet och tillgång för företagets utförande. Det är nemligen ganska sannolikt att, om hvarje på kartan befintlig statens skogstrakt försåges med n:r och uti någon serskild, kartan åtföljande tryckt beskrifning, hvarje sådan skogstrakt vore till areal och beskaffenhet närmare uppgifven, kartan borde få ett så väsentligt värde äfven för kronan, att regeringen, om någon framställning hos den gjordes, icke borde tveka att inlösa ett visst antal exemplar.

Kartan kommer emedlertid att förevisas vid mötet, och man bör hoppas, att frågan om dess tryckning der bör komma till del lika varma sympatier som den fått öfverallt, hvarest kartan blifvit uppvisad.

Den ifrågasatta veckotidningen.

Då styrelsen för sällskapet Norrlands framtid beslutit, att vid nästa ordinarie möte bör behandlas frågan, huruvida sällskapet skall utgifva någon särskild veckotidning af samma format ungefärligen som Svenska Veckobladet och om det fortfarande skall låta utgifva månadsskriften "Norrland och dess framtid", har jag trott mig böra meddela några upplysningar om de kostnader och den risk, hvarmed ett sådant företag är förenadt.

Under förutsättning att dessa båda tidningar skulle utkomma i Stockholm, är det enligt erhållna uppgifter antagligt, att tryckningen af hvarje n:r med 1,000 ex. af veckotidningen skulle kosta högst 52 rdr, med förhöjning af 4 rdr för hvarje öfverskjutande 500 ex. af upplagan samt månads-skriften med 500 ex. högst 24 rdr pr n:r och papperet omkring 7 rdr pr ris.

Om nu för hufvudredaktören bestämdes såsom fast årligt arfvode högst 3,000 rdr och till ersättning åt honom för kontorshyra, bokföring m. m. 700 rdr årligen med förhöjning för dessa sistnämnde kostnader af 100 rdr för hvarje fulla 500 ex. som utöfver 2,000 ex. af veckotidningen såldes, med skyldighet för hufvudredaktören att bekosta allt erforderligt biträde, utom det som kunde föranledas af illustrationer, om sådane någon gång skulle erfordras, och om vidare prenumerationspriset på veckotidningen bestämdes till 3 rdr och för månadsskriften till 2 rdr, utom postförvaltare-arfvode, så skulle resultatet blifva följande:

1:o.	Om upplagan blefve 1,000 ex. af veckotidningen och 500 ex. af månadsskriften:	
	Utgifterne	7,494 rdr.
	Inkomsterne	5,200 „
	Brist att ersättas af sällskapet	2,294 rdr.
2:o.	För händelse upplagan blefve respektive 2,000 o. 500 ex.	
	Utgifterne	8,648 rdr.
	Inkomsterne	8,200 „
	Brist	448 rdr.
3:o.	Om upplagan blefve respektive 3,000 och 500 ex.:	
	Inkomsterne	11,200 rdr.
	Utgifterne	10,076 „
	Öfverskott	1,124 „
4:o.	Om upplagan uppginge till 4,000 och 500 ex.:	
	Inkomsterne	14,200 rdr.
	Utgifterne	11,420 „
	Öfverskott	2,780 rdr.
5:o.	Med upplaga af 5,000 och 500 ex.:	
	Inkomsterne	17,200 rdr.
	Utgifterne	12,680 „
	Öfverskott	4,520 rdr.

I denna beräkning är dock ingenting upptaget för agenter, som för tidningarnes spridning möjligen torde erfordras, ehuru, om ett verkligt intresse hos sällskapets medlemmar förefinnes, man skäligen borde kunna antaga att 5,000 ex. lätteligen borde kunna utan agenter säljas.

För den händelse hufvudredaktören skulle ersättas endast med 3,000 rdr och själf bekosta sina biträden, lär sällskapet icke kunna påräkna att för den platsen få någon utmärktare förmåga; men finge hufvudredaktören sig dessutom tillförsäkradt halfva behållningen af hvad som utaf inkomsterna återstodo sedan alla omkostnaderne blifvit ersatte, så borde man kunna påräkna att få en för hufvudredaktionsbestyret lämplig person, i hvars fördel det då alltid låge att göra tidningarne intressanta och derigenom blefve också sällskapets fördelar bäst tillgodosedde.

Tryckningskostnaden för 5,000 ex. af veckotidningen och 500 ex. af månadsskriften är i ofvanstående beräkning upptagne att kosta 4,650 rdr; men om sällskapet förenade sig med något annat sällskap eller annan tidning, för att gemensamt inköpa ett tryckeri med snällpress, som torde kosta omkring 9,000 rdr och att derå trycka sina tidningar, borde enligt de uppgifter jag erhållit från skiljda håll kostnaden för tryckning af detta sällskaps båda tidningar icke uppgå till högre belopp än högst 3,200 rdr, deri inbegripet 10 % ränta på det erforderliga kapitalet. Ville dessa båda

assosierade tillåta någon välkänd faktor att såsom meddelegare i tryckeriet få ingå, blefve möjligen kostnaden för trycket af sällskapets tidningar något större, men då åt honom kunde anförtros förvaltningen af tryckeriet, blefve affären för sällskapet såmedelst vida enklare och mindre både besvär och kapital komme för sällskapet i fråga. Genom andel i tryckeriet blefve sällskapet vida mindre beroende och det kunde då också få billigare tryckt andra arbeten, som det behöfver utgifva, äfvensom lättare få ändring i tidningarnes format m. m., än eljest blefve fallet.

Vissheten att sällskapet, som borde tillsvidare söka bibehålla såsom grundfond hvad som medlemmarne för sina lotter tecknat, vill använda det för tidningarnes utgifvande årliga öfverskott, som kan fås, på ett för den allmänna bildningen och det ekonomiska framåtskridandet gagneligt sätt, torde väl få anses utgöra en borgen därför att hvarje norrlänning, äfven icke medlem af sällskapet, med någon den ringaste kärlek för sitt land, skall i sin mån söka bidraga för spridning af detta sällskaps tidningar. En sådan spridning borde dock i väsentlig mån påskyndas, om något vore rörande användandet bestämdt, och det vill synas som skulle i flera afseenden det blifva till verklig nytta för folket och sällskapets syftemål bäst befordras, om *någon del* af öfverskottet finge användas till arvoden åt vetenskapligt bildade män, för att sommartiden hålla fria föredrag i ämnen som kunna intressera allmänheten och derjemte gifva sällskapet meddelanden om de iakttagelser de under sina resor kunde göra om ortens förhållanden i ett eller annat hänseende. Enär sällskapets nästa ordinarie möte sannolikt torde inträffa sådan tid nästa år att det då blefve för sent för anskaffande af några förmågor, som under det året kunde hålla dessa föredrag, men redan i början af nästa år det bör för styrelsen vara känt, om tidningarne lemna något öfverskott, så torde sällskapet handla välbetänkt om det redan vid detta möte fattar något beslut i nämnde afseende. *A. J. Th.*

Meddelanden för "Sällskapet Norrlands framtid".

Sällskapet Norrlands framtid håller sitt möte innevarande år i Sundsvall och dess Styrelse får med anledning af de flera viktiga frågor, som dervid förekomma, anmoda sällskapets medlemmar att mera allmänt infinna sig vid mötet, som börjas måndagen den 26 instundande Augusti kl. 4 e. m. och fortsättes den 27 samt, om så erfordras, den 28:de.

Följande ärenden och frågor skola bland andra vid mötet behandlas:

Den 26 Augusti.

1:o. Granskning för slutligt antagande af Sällskapets reglemente samt instruktionerne för styrelse, komitéer och skattmästare.

2:o. Redogörelse för Sällskapets ekonomiska ställning.

Den 27 Augusti.

3:o. Skall sällskapet utgifva sin tidskrift "Norrland och dess framtid" jemväl under nästa år?

4:o. Skall sällskapet utgifva någon ny serskild veckotidning? Se tidskriften n:o 6.

5:o. Hvar böra dessa båda tidningar företrädesvis utgifvas?

6:o. Behandlas följande diskussionsfrågor:

a) Kunna Norrlands naturliga rikedomar i någon större mån tillgodo göras utan att norra stambanan utsträckes längre upp uti Norrland?

b) Hvilket inflytande bör en sådan utsträckning medföra för det öfriga Sveriges näringslif och trafiken på de jernvägar som finnas söder om Gefle—Dala jernväg anlagde?

c) Är transitobanan emellan Sundsvall och Trondhiem af den stora betydelse att svenska staten bör i någon mera väsentlig mån bidra till banans åstadkommande?

d) Hvilka åtgärder böra bäst befordra framgången af en fullt ändamålsenlig skogshandtering i Norrland?

e) Bör skogskomiténs förslag i 42 § till skogsordning för Norrland antagas och således stadgas, att utan vederbörligt tillstånd *hvarken* för sågning får användas stock af träd, som i genomskärning icke innehåller minst 8,3 dec-tum på ett afstånd af 16 fot från storändan eller 11 dec-tum i storändan, *ej heller* sådant träd i form af sparre, pitpropps eller annat rundvirke från orten afskeppas?

f) Vore det icke önskvärdt att Sveriges skogsegare, trävaruexportörer och förädlare af skogsprodukter årligen sammanträda för att utbyta åsikter i frågor, som utöfva inflytande på denna landets, snart sagdt, viktigaste näringsgren?

g) Är frågan om en jernvägsförbindelse emellan norsk isfri hamn i Nordlanden och Haparanda, att der sammanknytas med Finlands jernvägsnät, *redan nu* af den vikt, att den bör utgöra föremål för Sällskapets särskilda intresse? Se tidskriften n:ris 4, 5, 6.

h) Är ett väckt förslag om ett gemensamt bolag för anbringande af landsvägslokomotiv å de ställen i Norrland, hvarest de med fördel kunna användas önskvärdt och praktiskt utförbart? Se tidskr. n:o 3.

i) Hvilka åtgärder böra säkrast leda dertill, att den på landet i Norrbotten nu befintliga stora lösa befolkningen s. k. "inhysingar", utgörande 30 å 40 proc. af landtsocknarnes folknummer och den vid jordbruket biträdande särskilda "backstugusittarepersonalen" må komma att mera allmänt än nu är fallet förses med jordtorp?

k) Är skogskomiténs karta öfver Norrland, af det stora värde för landet, att sällskapet bör vidtaga åtgärder för kartans komplettering och tryckning och, i så fall, hvilka åtgärder beslutar Sällskapet skola vidtagas? Se tidskriften n:ris 5 och 6.

l) Huru skall ett mera allmänt intresse för Sällskapet och spridning af dess skrifter, kunna bäst åstadkommas?

8:o. Hvar önskar Sällskapet att nästa ordinarie möte hålles?

9:o. Val af styrelseledamöter och för innevarande års räkenskaper revisorer.

De som önska att i sällskapet som medlemmar ingå torde anmäla sig före eller vid mötet hos någon styrelse- eller komitéledamot; och den som ämnar besöka mötet, torde vända sig med bref till styrelsen, om rum för honom skall betingas.

Styrelsen.

För nedannämnde orter hafva komitéer blifvit ordnade och till ledamöter i dem valde i följande ordning:

1:o. För *Nyland*: Sägverksegaren Fr. Malmberg, brukspatronen och riddaren J. E. Gavelius, distriktläkaren P. Kempe, grosshandlaren P. E. Thunberg och protokollssekreteraren C. M. Schönmeyr samt såsom suppleanter: Herr O. Fahlen och brukspatronen C. Rinman.

2:o. För *Hudiksvall*: Häradshöfdingen P. Staaff, apothekaren och riddaren J. Brun, fabrikören E. Frisk, disponenten E. Regnander och lektorn H. Lundqvist; samt till suppleanter rådmannen och v. Häradshöfdingen W. Waldenström och läroverksadjunkten J. Hallgren.

3:o. För *Söderhamn*: Grosshandlaren och riddaren J. G. Brolin, konsul J. F. Schöning, t. f. borgmästaren F. Berglöf och grosshandlarnerna L. Wærn samt A. F. Hillman samt som suppleanter: bruksdisponenten A. J. Helleberg och konsul Fougé.

Rättelse:

I n:o 5 pag. 78 står: "*Våhlsjö*" kapell; läs: "*Ramsjö*".

N° 7.

NORRLAND

Juli o. Augusti. a)

OCH

1872.

DESS FRAMTID.

Redaktör och ansvarig utgifvare
A. J. Thomée.

Tryckt hos E. A. Hollner & Comp.
Sundsvall.

Sällskapets "för Norrlands väl" första årsmöte i Sundsvall.

Det möte, hvartill sällskapet "Norrlands framtid" kallat sina ledamöter, sammanträdde å Sundsvalls stadshus den 26 Augusti, dervid 69 medlemmar möttes, hvaraf 8 från Helsingland, 34 från Medelpad, 16 från Ångermanland, 4 från Jemtland, 3 från Westerbotten och 1 från Norrbotten samt 3 från andra orter.

Mötet öppnades af landssekreteraren Thomée, hvilken såsom ordförande i interimsstyrelsen uppläste denna styrelses till sällskapet afgifna berättelse. I denna berättelse erinrades om, huru sällskapet den 30 Januari detta år provisoriskt bildades, och att man då blef allmänt ense om behovet af ett organ, som med insigt och kraft kunde hufvudsakligen genom skrifter verka för Norrland och söka gifva sammanhållning åt de spridda krafter, som hvar för sin ort kunna vara i arbete. Man ville icke i ringaste mån underkänna värdet af detta arbete eller göra det obehöfligt; tvärtom, man skattade det högt, men man trodde, att Norrlands stora utsträckning och de olika åsikter som der kunna förefinnas om bästa sättet, huru de stora, delvis obegagnade tillgångar, som detta land eger, bäst skulle kunna tillgodogöras, voro i behof af något hvarigenom enhet och sammanhållning gäfves åt de idéer och förslag, som kunde väckas, och detta allt i det lofvärda syftemålet, att deråt gifva en större betydelse. På grund af dessa vid sammanträdet uttalade åsikter bildades sällskapet "Norrlands framtid" provisoriskt och för detta antogs tills vidare ett reglemente och en särskild interimsstyrelse utsågs, som skulle dels söka verka för spridandet af sällskapets program, i ändamål att göra dess syftemål känt och såmedelst möjligen vinna ett ökad antal medlemmar

jemte ett allmännare intresse för sällskapet, dels den tiden, när ett sådant intresse vore visadt, skulle ega till nytt möte kalla medlemmarne i sällskapet, för att få det mera officiellt konstitueradt. Interimsstyrelsen hade städse sökt verka i sällskapets syftemål och meddelade, att sympatierna för sällskapet i flera delar af Norrland varit så lifliga att sex månader efter sällskapets bildande medlemmarnes antal utgör 297 och deras teckningsbelopp 15,300 rdr, hvaraf enligt skattmästarens redogörelse redan 2,987 rdr äro inbetalte, ehuru endast 10 % af teckningssumman blifvit uppsagde. Dessa förhållanden ansåge interimsstyrelsen ovedersägligen böra få anses ej mindre som bevis om behovet af sällskapets bildande och göra af mindre vikt betydelsen af de få röster som deremot höjts, än ådagalägga befogenheten i interimsstyrelsens åtgärd att sammankalla till årsmöte. De åtgärder som styrelsen vidtagit voro hufvudsakligen endast förberedelser för en framtida större verksamhet och frukten deraf komme i väsentlig mån att bero af de beslut, som sällskapet vid detta årsmöte komme att fatta. Styrelsen hade dels för sällskapets räkning öfvertagit tidskriften Norrland och dess framtid, som, ehuru flera tidningar yttrat sig fördelaktigt om denna tidskrift, dock icke vore så spridd som önskligt varit, dels anordnat lokalkomitéeer i Luleå, Hernösand, Hudiksvall, Nyland och Söderhamn. Styrelsen fäster stor vikt vid lokalkomitéeerna, ty om än dessa såsom dels först nyligen bildade, dels på några ställen, hvarest de böra och kunna bildas såsom i Piteå, Skellefteå, Umeå, Örnsköldsvik och Sollefteå, ännu icke ordnade, derföre hittills icke kunnat visa någon egentlig verksamhet, antager likväl styrelsen att dessa lokalkomitéeer voro serdeles lämpliga och att de borde kunna verksamt bidraga för det mål, sällskapet åsyftar. Berättelsen slutade med den erinran, att ingen borde af hvad i den förekommer få anledning öfverskatta sällskapets betydelse, ty dess verksamhet kan möjligen blifva vida mindre än hvad dess program antyder, såsom alltid beroende på den lifaktighet som hos medlemmarne blir gällande, men om sällskapet än icke skulle kunna åstadkomma mera än blott en del af hvad det nu åsyftar, blefve detta dock till gagn för Norrland och huru ringa det än blir, skulle detta dock alltid höja befolkningens fosterlandskänsla och i sin mån medverka för fäderneslandets utveckling i både andligt och ekonomiskt hänseende.

På hr Thomées förslag utsågs landsh. Weidenhielm till mötets ordförande. I det tal hvarmed ordföranden mottog klubban yttrade han, hurusom det icke torde vara obekant att den man, som öppnat mötet, ansett såsom en bland sitt lufs dyraste uppgifter att bringa detta sällskap till stånd.

Sannolikt hade tal. varit en bland de första, med hvilka han derom rådgjort, och tal. kunde icke neka, att han, oaktadt sin prosaiska natur, verkligen hänförts af det mål, som stiftaren dervid förespeglat. Att Norrland, i förhållande till rikets öfriga delar, under en längre tidsperiod varit missaktadt och tillbakasatt, torde icke kunna bestridas. Att Norrlands invånare till en stor del sjelfve dertill varit skulden, torde icke heller kunna motsägas, och till ursäkt i båda fallen torde gälla en mängd af på hvarandra följande missväxtår, hvilka här modtällt sinnena, minskat folkets sjelfförtroende samt framkallat dessa nödrop om förbarmande, som i andra landsändar medfört den felaktiga föreställning, att Norrlands nordliga läge och deraf föranledda fattigdom gjorde det otillgängligt för det välstånd, som upplysning och kultur spridt till rikets öfriga delar. Det var för några år tillbaka, under höjden af denna bedröfliga ställning, som tanken på behovet af en stiftelse af nu itrågavarande beskaffenhet första gången blifvit tal. delgifven. Skapandet af en allmänanda, som då saknades, en lyftning i allmänna tänkesättet, som då försöfats, ett nyväckt förtroende till egen kraft, som förslöats, bibringandet af kännedomen om de rika hjälpkällor, naturen oss förlänat, — allt detta utgjorde *målet* för det då tilltänkta sällskapets verksamhet, och *medlet* dertill var en sammanhållning, en samverkan af allt hvad Norrland eger af intelligens och fosterlandskärlek, för att på öfvertygelsens väg genom det moraliska tryck, som sällskapets upplysning och inflytande kunde utöfva, söka verka icke blott till spridande inom det öfriga riket af ett allmännare intresse för Norrlands väl, utan äfven till väckandet af dess egna invånares rätta uppfattning af de skatter, denna landsdel eger till beredande af trefnad och välstånd. Det torde icke kunna förnekas, att detta mål var stort, — alltför stort måhända, — men medlet var icke mindre storartadt, och planen hade gripit tal. med mäktig kraft. För undanröjdande af de ofördelaktiga begrepp det öfriga Sverige fattat om Norrlands tillgångar och förmåga, för lifvandets af dess egna inbyggares hopp och verksamhet fordrades ostridigt någon utomordentlig åtgärd, och huru skulle dessa ändamål bättre kunna vinnas än genom ett upprop till alla dem, hvilkas intelligens och fosterlandskärlek sjelfskrifvet manade dem att häråt egna sina bemödanden, och huru skulle dessa åter kunna enas utan genom stiftandet af ett sällskap, som genom delegarnes möten lemnade tillfällen till tankebyten och samverkan? Också hade genom stiftarens oförtröttade nit och omsorger denna fråga vunnit anklång, och en jemförelsevis icke ringa teckning till delaktighet i sällskapet egt rum. Om än numera genom inträffade lyckliga omständigheter någon del af förutnämnde

motiver icke vidare vore tillämpliga, om än genom några efter hvarandra följande goda år nödroppen upphört, och den allmänna ställningen förbättrats, hade likväl derigenom sällskapets hufvudändamål långt ifrån att förfalla, fasthellre fått en ytterligare näring. Det vore nemligen endast under en tid af någorlunda välstånd, som ett samhälle kunde fatta behofvet att för tryggandet eller framtida utvecklingen deraf, underkasta sig en eller annan uppoffring, — det vore endast under befrielsen från tryckande dagliga näringsbekymmer, det kunde förmås att lyfta blicken till en högre åskådning af sin bestämmeelse, och det vore alltså under dessa relativt gynnsamma konjunkturer, sällskapet öppnade sin verksamhet.

I saknad af erforderliga materiella medel vore det, på sätt tal. nyss nämnt, endast på öfvertygelsens väg, sällskapet tillsvidare kunde utöfva sitt inflytande, och i de föreslagna ordningsreglorna, som komme att underställas sällskapets pröfning, hade blifvit infördt, att detta inflytande hufvudsakligen skulle beredas genom skrifers utgifvande. Men detta sätt vore, efter tal:s åsigt, icke ensamt på långt när tillfyllestgörande. Det skrifna ordet vore dock blott en död bokstaf, som måhända af många icke lästes, då deremot förmågan af ett lefvande intresse fordrade icke blott en innerlig uppfattning af syftemålets värde och nödvändighet, utan ock ett rastlöst bemödande att genom personligt meddelande bibringa andra samma lifliga öfvertygelse. Utan denna gemensamma sträfvän hos sällskapets ledamöter, kunde icke de utgifna skrifterna hafva den dermed åsyftade följd, och sällskapets stiftelse, äfvensom de dermed afsedda verkningarna, måste anses förfelade, om icke åtminstone flertalet af dess medlemmar hyste det intresse för sällskapets uppgift att för främjande deraf sorgfälligt använda alla lofliga medel. Det torde dock ligga i sakens natur, att en förening med det storartade syftet, att arbeta för hela Norrlands framtida väl måste hos allmänheten tillvinna sig en viss uppmärksamhet, och att, ehuru ändamålet endast småningom kunde vinnas, och för sin fullbordan uppenbarligen fordrade många år af mödor och sträfvanden, sällskapet sannolikt hade att för de ringa verkningar, som till en början deraf kunde åstadkommas, emotse mycket misstroende och klander. Tal. ville vid detta tillfälle icke inlåta sig i en vederläggning af hvad i en här utkommande tidning nyligen blifvit yttradt om sällskapets berättigande. Denna tidningsinsändare syntes icke vilja hysa aktning för andra uttryck af allmänna omdömet än dem, som utginge från författningsenligt godkända myndigheter, och ansåge snart sagdt för ett ingrepp i dessas rätt om en eller flera personer, utan laglig auktoritet, tillåte sig att i sin mån söka bidraga till utvecklingen af ett väl-

stånd, som myndigheterna, huru goda afsigter de än måtte ega, likväl visat sig ej kunna åstadkomma. Tal. trodde emellertid, att sällskapets medlemmar lugnt kunde underkasta sig denna anmärkning. Kunde de verka något godt, då kunde de ock gerna lida den smälek, att de efter bästa förmåga sökt gagna, utan dertill förut gifven autorisation. Äfven det minsta fördelaktiga resultat af sällskapets bemödanden måste dess medlemmar tillsvidare anse för en tillfredsställande lön, och om sällskapets nu öppnade första möte ådagalade det nit, den endrägt och den upplysning, hvarpå man skäligen kunde göra anspråk, om allmänheten derigenom öfvertygades att hvarken något lokalintresse eller några enskilda förut kungjorda åsigter utöfvade inverkan på mötets förhandlingar, hvilka fasthellre uteslutande hade Norrlands gemensamma framåtskridande till sitt mål, då skulle otvifvelaktigt kraften och intelligensen hos den del af Norrlands upplyste män, hvilka hittills nekat sällskapet sitt biträde, snarligen komma detsamma till hjälp.

Det vore och under hopp härom, tal. tacksamt emottagit det honom lemnade förtroende att vid detta möte vara sällskapets ordförande, en egenskap den han dock ansåge sig bättre kunna fylla genom sitt nit än sin förmåga, men hvars gagnande syfte i hvad fall som helst icke kunde vinnas utan det öfverseende och den medverkan, som han af mötets medlemmar vågade utbedja sig.

Sedan ordf. förklarar mötet öppnadt och litteratören Lundgren i Sundsvall blifvit utsedd till mötets sekreterare, företogs granskning för slutligt antagande af sällskapets reglemente, och beslöts först, på förslag af häradsh. P. Staaff, att sällskapet skulle utbyta sin hittillsvarande benämning "Norrlands Framtid" mot det exaktare och mindre anspråksfulla namnet "Sällskapet för Norrlands väl", hvilket är det namn som stiftaren af sällskapet först tänkt för detsamma bestämman; men hvarifrån han, när frågan derom uppstod, då måste afstå. — I ordningen härefter företogs granskningen af reglementet hvarvid detsamma gillades med undantag af nedannämnda §§, i hvilka förändringar gjordes, och dessa fingo följande lydelse:

§ 1. Sällskapet, som utgör ett bolag under benämning "Aktie-Sällskapet för Norrlands väl", har för ändamål hufvudsakligen att genom skrifers utgifvande söka verka för Norrlands framåtskridande.

§ 2. Sällskapet är grundadt på lotter, enligt aktielagen af den 6 Oktober 1848, hvardera å 30 rdr, deraf 10 % inbetalas inom en månad efter den dag, som bestämmes af styrelsen och 40 % inom en månad efter den dag Styrelsen beslutar, sedan bolagsordningen blifvit af Kongl. Maj:t

fastställd, dervid tillika aflemnas skuldebref för inbetalningen af återstående 50 %, som inbetalas å den termin styrelsen bestämt. För den teckning, som sker efter det fastställelsen ägt rum, bestämmer styrelsen betalningsterminerna, derest icke sällskapet derom beslutat.

§ 4. Till och med 2,000 lotter må i sällskapet tecknas. Företrädesvis inbjudas till medlemmar sådane personer, som i något hänseende gjort sig bemärkta i sträfvandet för Norrlands framåtskridande eller äro i tillfälle att kunna dertill bidra.

§ 5. Medlem, som derom anmodas, bör lemna sällskapet all den upplysning om offentliga förhållanden, han kan ega om sin ort, samt derjemte söka verka för spridning af sällskapets skrifter.

§ 7. Det äldre förslaget i denna § blef helt och hållet uteslutet och i stället § 8 intagen under § 7 o. s. v.

§ 8. Sällskapets styrelse, som har sitt säte i Sundsvall, utgöres af högst åtta medlemmar, hvilka etc.

§ 13. En gång årligen — — — hvarefter företages:

a) fråga om ansvarsfrihet för styrelsen;
b) val, om så yrkas, med slutna sedlar dels af nya styrelseledamöter i stället för dem, som enligt instruktionen äro i tur att afgå, dels ock af tre revisorer och två supplanter för dem;

c) andra frågor, som styrelsen ansett nödiga att framställa för pröfning och diskussion eller som uti revisorernas berättelse innefattas eller enskild medlem framställt i den ordning 15 § stadgar.

Styrelsen eger före mötet bestämma, huruvida personer icke tillhörande sällskapet må dervid få deltaga i något särskilt förekommande ämne.

§ 14. Vid omröstning gälla rösterna efter hufvudtalet. Är medlem ombud för annan, eger han en röst för hvar och en af sina hufvudmän, dock må han ej rösta för flera än 6.

§ 17. Fråga om ändring i bolagsordningen får ej afgöras med mindre uti kallelsen varit tillkännagifvet att frågan skall till öfverläggning förekomma; och fordras för beslut en pluralitet af två tredjedelar af de närvarandes röster, dock vare beslutet icke till efterlefnad gällande innan Kongl. Maj:ts fastställelse derå erhållits.

§ 18. Sällskapets upplösning kan beslutas å bolagsstämma endast så vida uti kallelsen varit tillkännagifvet att fråga derom förekommer. Sällskapet upplöses om medlemmar, representerande $\frac{5}{8}$:delar af hela lottkapitalet derom besluta, men skulle en så stor pluralitet icke fås, bör kallelse till extra stämma utfärdas, om frågan fullföljes, samt upp-

lösningen dervid ega rum i händelse $\frac{5}{8}$:delar af de närvarandes röster då erhålles.

Vid granskningen af 8 § föreslog häradsh. Enblom, att styrelsens säte måtte förläggas till Stockholm i stället för i Sundsvall, der sätet nu är, och då diskussionen i den frågan fördes serdeles lifligt och den kan vara förtjent att blifva närmare uppmärksammas, enär frågan otvifvelaktigt i en snar framtid åter torde blifva föremål för sällskapets behandling, vilja vi här återgifva det hufvudsakliga af hvad som yttrades, under erinran att af komitéerna endast Luleå komité i denna fråga uttalat sig och hemställt att Stockholm borde blifva sätet för sällskapet.

Hr *Unander* fann tanken att förlägga sätet till Stockholm, nästan oförklarlig. Om en sådan flyttning skedde skulle man ej längre kunna säga, att sällskapet vore ett organ hvarigenom Norrland sjelft arbetade för sitt eget framåtskridande. Vore våra bygder så fattiga på talanger att vi behöfde tigga hjälp af Stockholms litteratörer, då vore hela landsdelen ej mycket värd. I det ögonblick flyttning till Stockholm företogs, hade sällskapet sett sina bästa dagar, och tal:s nit för sällskapet vore dermed i samma ögonblick förbi. Hr *Thomé* ansåg den förre talarens yttrande såsom uttryck af en alltför stark "norrlandism", (ordet användt af den ofvan omtalade artikelförf. i Sundsv.-Posten) och erinrade att Norrlands framåtskridande och utveckling alldeles icke vore eller finge anses vara ett speciellt norrländskt intresse, utan fastmer vara ett gemensamt intresse för hela fäderneslandet. Visserligen hade i Sundsvall visat sig ett hoppgifvande intresse för sällskapet, men osäkert kunde vara, huru länge detta fortfore; och rimligtvis kunde anspråken icke sträckas derhän att personer, som vore strängt upptagne af enskilte bestyr, skulle åsidosätta sina ekonomiska angelägenheter för att egna sig åt dessa frågor. Stockholm erbjöde i detta hänseende större garantier genom den mängd bildade oberoende män från Norrlands alla bygder som, mer eller mindre fria från andra bestyr, på äldre dagar nedsätta sig i hufvudstaden. För mången af dem skulle det helt visst blifva ett nöje att ingå i styrelsen och med mera säkerhet än på något annat ställe skulle man der ha tillgång på verkliga förhållanden i skiljda riktningar, hvilka sällskapet kunde blifva i tillfälle fästa vid sig. Derförutan vore för de flesta orter i Norrland kommunikationerna i allmänhet lättare med hufvudstaden än med Sundsvall, utom det att der samlades och längre tider uppehölle sig män från alla delar af Norrland. Man borde likväl icke nu upptaga denna tvistefråga, ty ehuru tal. för sin del ingenting högre önskade än att sätet kunde

flyttas och det på honom nu hvilande arbetet öfverflyttades på någon annan med större förmåga, trodde tal. att styrelsens omedelbara förflyttning vore nu förenad med så många svårigheter att densamma för närvarande icke borde förekomma, men tal. hoppades, att dessa svårigheter skulle i den närmaste framtiden kunna undanröjas och då vore tiden inne att flytta sätet för styrelsen.

Hr *Enblom* ansåg hr Unanders ord i viss mån behjertansvärda, men betonade nödvändigheten att här endast selsätta sig med realiteter. Sannt vore att Sundsvalls samhälle under de senaste årtiondena på ett förvånande sätt gått framåt, men dock mera på det materiella området än i intelligensens värf och vore denna stad derföre mindre egnad att utgöra medelpunkten för sällskapets litterära verksamhet. Tal. skulle visserligen anse bäst att denna medelpunkt förlades inom Norrland, om någon ort der finnes, hvarifrån framstående krafter från hela Norrland kunde samlas, men då någon sådan ort ej finnes, borde man ej draga i betänkande att förlägga styrelsens säte till Stockholm, den stad der Norrlands skiljda bygder äro bäst och fullständigast representerade. Skulle man försumma att genast välja det rätta stället, hvarifrån sällskapets verksamhet bör utgå, så torde det ej dröja länge innan intresset för sällskapet dunstar bort. Det vore dessutom ingen ringa sak att väl redigera en tidskrift och Sundsvall vore icke stället, der sådant med framgång fortfarande kunde ske. Ätven vore det lättare att organisera en styrelse i Stockholm än i Sundsvall och årsmötena skulle på det förra stället bli allmännare besökte än på det senare. Tal. yttrade slutligen att slutorden i hr Unanders anförande på honom gjort ett smärsamt intryck.

— Hr *Unander*. Nog finnes norrlänningar i Stockholm, men att många af dem voro skriftställare derom hyste tal. tvifvel. De skulle icke kunna känna hvad vi behöfva och tror man, att personer, bördiga från Norrland, men som blifvit naturaliserade Stockholmare äro i stånd att redigera en folkskrift? Tal. trodde det icke; och en folkskrift bör sällskapets tidskrift vara. Den bör behandla frågor, som omedelbart röra massan af befolkningen, den bör ingå i de minsta detaljer i fråga om de norrländska landens hushållningsangelägenheter. För den som vill skriva populärt är det nödigt att lefva bland det folk, för hvilket man skrifer. Påståendet att Norrland skulle sakna allt sjelfständigt litterärt lif stode illa tillsammans med den erfarenhet man hade af dess fem hushållningssällskaps skriftställareverksamhet. Detta sällskap har ju ett likartadt mål som hushållningssällskapen och dessa borde just kunna blifva de bästa medarbetarne vid fortsättandet af sällskapets tidskrift. Att den-

na tidskrift har utkommit i Sundsvall utgjorde bästa beviset för att den fortfarande der *kan* utgifvas. — Hr *Staaff* ansåg att någon flyttning till Stockholm nu ej bör ifrågakomma, emedan sällskapet först bör vinna ett stadigare fotfäste. Dock borde man i tid göra sig förtrogen med den tanken att en sådan flyttning måste ske i en ganska nära framtid och detta ej blott för den större tillgång på litterära förmågor hufvudstaden erbjuder, utan äfven, emedan der finnes offentliga handlingar, o. s. v. som oundgängligen behöfvas för hvarje grundlig granskning af allmänna frågor. En sådan skrift, som den docenten Forssell senast utgifvit om Norrland, hade omöjligen kunnat åstadkommas i någon norrländsk stad. Denna förträffliga uppsats visade för öfrigt, huru en man, boende utom Norrland, kunde med användande af de i hufvudstadens arkiver och biblioteker förvarade källor ge en sannare bild af Norrlands förhållanden och behof än någon inom Norrland vistande författare skulle kunna göra. — D:r *Axell* ansåg behofvet af de Stockholmska arkiven ej vara så trängande då tidskriften mindre har att sysselsätta sig med det förflutna än med det närvarande, hvadan det blefve bäst att sätet finge vara i Sundsvall tills de befarade olägenheterna deraf visat sig inträffa. För norrlänningen vore det medvetandet godt att genom egen sjelfhjelp arbeta sig upp, — ett medvetande som skulle störas derest sällskapets medelpunkt blefve Stockholm och i denna mening instämde fabrikör *Frisk* under erinran, att det blefve ett oförtjent fattigdomsbevis om man i Stockholm skulle behöfva leta efter medarbetare i sällskapets tidskrift, då Norrland inom sitt eget sköte icke saknade litterära krafter. — Hr *Thomée* anmärkte att af den omständigheten, att sätet för styrelsen och tidskriften flyttades till Stockholm, aldeles icke följde hvarken att man afsade sig Norrlands litterära krafter eller att Norrland saknade sådane. Dessa slutsatser voro aldeles origtiga, men tal. trodde, att det vore lättare för en redaktör i hufvudstaden, dit vettgirigt folk reste från alla delar af Norrland, att komma i beröring med dessa norrländska litterära krafter, än för redaktören i Sundsvall, dit tilloppet af dem vore både inskräntare och blott tillfälligt. Under den tid, han redigerat tidskriften, hade han också med verklig oro iakttagit de stora svårigheter, som med dess utgifvande i en landsortsstad varit förknippade; och detta bad han sällskapet taga i allvarligt öfvervägande, då frågan om stället för tidskriftens utgifvande skulle afgöras och det vore, sade han, förtjent af ej mindre uppmärksamhet den svårighet som i Sundsvall mötte för erhållande af någon lämplig redaktör.

Sedan härefter dels hr *Enblom* erinrat om svårigheten för en i Norrland utgifven tidning att höja sig öfver ett pro-

visoriskt åskådningssätt, dels doktor *Christiernin* från Sundsvall förklarar sig dela den åsigten att Styrelsens säte framtiden måste förläggas till Stockholm, men att den diskussion, som deraf föranledts, icke egentligen hörde till ämnet, ehuru den varit serdeles intressant, och att han för närvarande bestämdt motsatte sig någon sådan förändring i reglementet, som afsäga förflyttning af sätet från Sundsvall till Stockholm, dels ock hr consul *Schöning* från Söderhamn förenat sig med hr *Unander*, — blef hr *Enbloms* ändringsförslag af mötet ogilladt.

Då någon mera erfarenhet borde vinnas hade styrelsen ännu icke uppgjort något förslag till instruktion för styrelsen, och beslöts att dermed skulle anstå, men detsamma vara utarbetadt så tidigt att det kunde föredragas vid nästa års möte, hvaremot instruktionen för komiteerne nu föredrogs och godkändes.

I denna ordning föredrogs skattmästarens, v. härads-höfdingen *Sv. af Sandeborgs* berättelse om sällskapets kassaställning den 24 Aug. 1872, hvaraf inhemtades att 84 delegare till fullo inbetalt tecknade aktiebelopp

med	rdr 2,520: —
och 64 delegare å sina aktiebelopp inbetalt	„ 467: —
	<u>Summa rdr 2,987: —</u>

af hvilka medel blifvit 1:o inköpte 2:ne Sundsvalls stads obligationer à 500 rdr med rdr 1,020: —
2:o. Insatt på depositionsräkning i Sundsvalls

Enskilda Bank	„ 1,000: —
3:o. D:o på giroräkning	„ 805: —
4:o. Omkostnader betäckte med	„ 137: 76.
5:o. I kassan innestående	„ 24: 24.
	<u>Summa rdr 2,987: —</u>

Efter föredragandet af denna redogörelse åtskiljdes mötets medlemmar omkring kl. 9 på aftonen.

(Forts. i nästa n:r.)

Förteckning på ledamöter i "Sällskapet för Norrlands väl" den 26 Augusti 1872.

A ltin, L. M., skeppsr., Sundsvall.	A rnell, H., bankdirekt., Hernösand.
A grell, A., handl., d:o	A nderberg, A., landsk. d:o.
A rhusiander, M., grossh., d:o	A xell, S., filos.-d:r, Sundsvall.
A lmqvist, E. V., landsh., Umeå.	A sp, A., Stockholm.
A ndersson, C. J., d:o	A splund, G., landsh., Östersund.
A lthaintz, F. G., Stockholm.	A hlnander, H., Örnsköldsvik.
A lmqvist, Bernh., grossh., Stockh.	B ack, A., lärov.-adj., Hudiksvall.
A delsköld, C., major, d:o	B run, J., apoth., d:o
A skberg, J. G., apothek., Sollefteå.	B erglöf, Fr., t. f. borgm. Söderh.

Brolin, J. G., grossh. Söderhamn.
 Blombergsson, A. J., kr.-l:n, d:o
 Bredenberg, E., v. consul, Sundsvall.
 Berg, L., löjtnant, d:o
 Besche de, W., förv. S-vall & Lögdö.
 Björkå bruksegare, Nyland.
 Block, G., handl., Sollefteå.
 Bäckström, L., handl., d:o
 Beckman, A. F., biskop, Hernösand.
 Bergfors, J., handl.
 Backlund, N. R., t. f. kr.-l:n, d:o
 Bodén, M., sågverkseg., Hernösand.
 Baijard, C. J., d:o Nyland.
 Bellander, B., jägmästare.
 Brändström, O., kapten, Skellefteå.
 Brännström, P. A., koms.-l:m. Luleå.
 Bergman, Hummel & c:i, N.-Kalix.
 Bäckström, A., v. consul.
 Bergmark, J., handl.
 Berger, J., grossh., Stockholm.
 Bünsow, F., d:o Sundsvall.
 Berggren, E., rektor, Sundsvall.
 Berencreutz, H., bruksförv., d:o
 Bergh, H. J., d:o
 Bergvall, J., Ragunda.
 Callin, P., handl., Nyland.
 Charlier, A. W., prov.-l., Sollefteå.
 Cornell, J. F., löjtnant, Sundsvall.
 Christiernin, A., läkare, d:o
 Callin, C. J. fil. d:r, d:o
 Christiernin, E., disp., d:o
 Cajanus, A., telegr.-koms., Luleå.
 Clarberg, Ferd., Stockholm.
 Cederberg, A. T. O., löjtn., S.-vall.
 Christiernin, G., Borås.
 Carleson, C. C., Hernösand.
 Dellvik, C. A., direktör Hernösand.
 Dahlberg, J. P., bruksintr. d:o
 Dahlberg, N. W., br.-b:h- Sollefteå.
 Dahlström, J. A., prost, Söderhamn.
 Dahlström, C. G., boktr.-f:r S:vall.
 Dahlman, A. G., handl. Sundsvall.
 Dahl, G., v. häradshöfding, Piteå.
 Edström, O., inspektor, Hernösand.
 Edquist, J., handlande, d:o
 Engblom, N. P., kr.-l:n, Ullånger,
 Engblom, C. A., coms.-lmt., d:o
 Engströmer, Th., Sollefteå.
 Ersson, E., h:seg., Nyland & Åhlsta.
 Englund, P., kronofogde Östersund.
 Edling, L., handl., Söderhamn.
 Edling, G., d:o d:o
 Enhörning, J. A., grossh. Sundsvall.
 Edström, A., v. konsul, d:o
 Ekström, J., disponent, d:o
 Ekborhn, J. H., tlgr.-k. Skellefteå.
 Ekevall, A. F., häradsh., d:o

Eckell och Lagerlöf, Skellefteå.
 Engman, A. F., handl., Piteå.
 Ennes, C. A., jägmästare, Luleå.
 Enblom, W., häradsh., Stockholm.
 Ekström, B. A., kam.-rättsråd, d:o.
 Edholm, E., Hernösand.
 Engberg, O., Sundsvall
 Edén, A., Örnsköldsvik.
 Fahlén, O., hemmansegare,
 Nyland & Nordanåker.
 Frölén, C., kapten, Sundsvall.
 Frölén, F., borgm., d:o
 Fougst, P. N., landtränth., H-sand.
 Fröberg, C. A., borgm. d:o
 Fahlén, P., handlande, Sollefteå.
 Fahlén, J., sågverksegare, d:o
 Finnberg, N., d:o
 Fittinghoff, K. B., brukseg. Nyland.
 Falck, Const., handlande, d:o
 Fogelmark, W., direktör, Gefle.
 Frisendahl, D., hem.:eg., Ragunda.
 Frisk, E., fabrikör, Hudiksvall.
 Fougberg, S., löjtnant, Sundsvall.
 Fellenius, W., jägmästare d:o
 Flygt, L. A., insp., S-vall & Ljungå.
 Fredriksson, C. J., kapt., Sundsvall.
 Forssell, H., docent, Stockholm.
 Fröding, N., brukseg. Smedjebacken.
 Falck, C. G., handl., Nyland.
 Fahlén, O., h:meg. Nyland Framnäs.
 Gavelius, C. A., bruksf:v. Sollefteå.
 Gavelius, J. E., brukseg. Hernösand.
 Guntrum, F., sågverkseg., Nyland.
 Genberg, J., grosshandl., Sundsvall.
 Gillberg, G., landtbr., d:o
 Grahl, Hj., jägmästare, Skellefteå.
 Gunterberg, S., kollega, d:o
 Grenholm, P. A., rektor. Umeå.
 Grafström, F., th. d:r, Stockholm.
 Glas, L., bruksegare, Umeå.
 Gjörud, O., bruksförv., Nyland.
 Gihl, G., bankdirektör, Sundsvall.
 Hamberg, S. J., grossh. Hernösand.
 Holm, E. F., häradsh., d:o
 Hernod, J. E., skeppsr., d:o
 Hultin, J., kapten, d:o
 Holmberg, S. Z., sjökapten.
 Hamnqvist, G., Nyland.
 Högberg, L. J., bruksf:v., Sollefteå.
 Högberg, C. A., d:o Hudiksvall.
 Hedberg, O., insp. Sollefteå, Edsvik
 Hedberg, A., d:o Nyland.
 Hülphers, W., ombudsman, Nyland.
 Hamberg, J. P., handl. d:o
 Hallgren, J., lärov.-adj. Hudiksvall.
 Hedberg, P. J., inspekt., d:o
 Hallin, J., handl., Bergsjö.

Helleberg, A. J., bruksd:t. Söderh:n.	Malmberg, T., student, Hernösand.
Hillman, A. F., grossh. d:o	Marchander, T., ingeniör Sundsvall.
Hillman, R., student, d:o	Markgren, P., brukseg. Skellefteå.
Hillberg, P. R., kapten, Bollnäs.	Markstedt & Söner, d:o
Hedberg, A. P., grossh., Sundsvall.	Mannberg, E. G., & c:i d:o
Hammarberg, E. J., dispon., d:o	Malmin, E. J., komminister d:o
Häggbom, O., handl., Skellefteå.	Mannberg, C., handlande, d:o
Huldt, Ch., auditör, Umeå.	Marklund, J., d:o d:o
Hamrin, J. O., kronofogde, Umeå.	Manderström, L., greffe o. presid. Stockholm.
Hammarberg, P., d:o Piteå.	Nordstrand, J. M., possessionat, Hernösand.
Hedström, F., borgmästare, Luleå.	Nyberg, J., kapten, d:o
Häggström, E., brukseg., Dalkarlså.	Näs, N. O., grossh., Östersund.
Holmberg, E. O., fil. d:r. Hernösand.	Näslund, J., kyrkoherde, Ragunda.
Henr. Holmbergs söner, trävaruh. Nyland.	Norlin, P. A., Söderhamn.
Hejdenberg, P. F., körsnär, S-vall.	Nyström, L., Skellefteå.
Jacobsen, C., grossh., Sundsvall.	Nordlander, P., th. d:r, Skellefteå.
Janze, P., handl., Umeå.	Nyblad, J. O., häradsskr. d:o
Jansson, J. E., handl., Piteå.	Nettelbladt, A., kr.-länsn. d:o
Jacobsson, förvaltare, Sundsvall.	Nyström, J. E., f. landtm. Luleå.
Kjellberg & Söner, Hernösand & Kramfors.	Nordenfalk, C., exp.-chef, Stockh.
Kempe, P., distriktläkare, Nyland.	Nordlander, D., öfverstelöjtn. d:o
Kiörkander, W., skogsförv., d:o	Näsström, A., Sollefteå & Ramsele.
Krutmejer, T. A., handl., d:o	Nyberg, N. J., sjökapten, Nyland.
Kidron, C., tullförvalt., Sundsvall.	Olsson, P., br.-förv. Sundsvall.
Klockhoff, O. D., br.-fv. Skellefteå.	Pahlberg, C. A., handl. Skellefteå.
Kullenberg, J., d:o	Pettersson, H. P., träv.-h., S-vall.
Klockhoff, H. C., d:o	Petré, R., handl. Sundsvall.
Knös, A. J. W., brukseg. d:o	Pontén, D. J., insp., Österström.
Kempe, J. C., brukseg., Stockholm.	Qvist, N. D., sågv.-eg. Hernösand.
Knorring, v. O., kapten d:o	Rydval, C. J., landssekreterare, Hernösand.
Kempe, W., grossh., d:o	Rinnman, E., Nyland.
Kjellberg, V., grossh., d:o	Rettig, C. A., brukseg., Söderhamn.
Kjellberg, J., d:o d:o	Rettig, G., bruksdispon., d:o
Liedberg, J. V., apoth. Hernösand.	Rothman, A., kronokassör d:o
Lövenhielm, A., landtbruksing. d:o.	Regnander, E. O., dispon., Hudiksv.
Lohman, H., postmästare, Sollefteå.	Roberg, L. O., handl., Sundsvall.
Landström, A., handl., d:o	Rothman, E., v. konsul, d:o
Lyth, J. P., direktör, Hernösand.	Ruth, A., handl. Skellefteå.
Löthner, O. W., sågverkseg. d:o.	Rydin, C., handl., Umeå.
Lundeberg, C., brukseg.. Gefle.	Ringius, L. A., tlgr.-komiss. Piteå.
Lindberg, J., handl. Östersund.	Rydin, H. L., professor, Upsala.
Lundqvist, H., lektor, Hudiksvall.	Rystedt, G., jägmästare, Piteå.
Lyth, J. F., tullförv., Söderhamn.	Ruuth, L., ex. jägmästare d:o
Lindahl, C. T., fil. d:r, Sundsvall.	Rehausen v., J. G. W., öfverstelöjtn. Piteå.
Lindgren, A. J., handl., d:o	Sundelin, J. A. J., v. past., Hernös.
Lindbeck, S., handl. d:o	Schönmeyr, C. M., protok.-sekret. Nyland.
Lundström, N., brukseg., Skellefteå.	Sunnström, machinist, Hernösand.
Lundeberg, J., källarm., d:o	Sundelius, A., bankkamrer d:o
Ljungberg, B., landskamr. Umeå.	Sjödin, J., handl. d:o
Löf, G., d:o	Staaff, O., hofrättsnotarie, d:o
Lundström, A., collega, Piteå.	Sjödin, J. L., t. f. kr.-l:n Sollefteå.
Lindhagen, C. A., revis.-s. Sthlm.	Sundelin, P. A. N., kyrkoh. d:o
Malmberg, Fr., sågverksegare, Hernösand & Wäija.	
Malmberg, H., student, Hernösand.	

Söderhielm, W. A., brukseg. Gefle.
 Sahlin, N. O., hemmansegare,
 Ragunda & Stugun.
 Svinhufvud, W., löjtn., Söderhamn.
 Schöning, J. F., grossh., d:o
 Schöning, C. J., grossh., d:o
 Sund, A., bankkamrer, d:o
 Staaff, P., häradshöfd., Hudiksvall.
 Sahlström, E., handl., d:o
 Segerstedt, C., inspektor, Bergsjö.
 Steinmetz, J. R. E., jordbr., d:o
 Sandeberg, af, Sv., v. häradshöfd.
 Sundsvall.
 Sundberg, A., grossh., d:o
 Sjödin, N. T., kr.-ln., d:o
 Stadin, G. O., handl., d:o
 Södersten, C., verkstadseg. d:o
 Sjöberg, C. A., landtm.-auskultant,
 Skellefteå.
 Ström, N. M., ingen. Robertsforss.
 Sidén, J. T. B., dispon., Skellefteå.
 Svartling, O. H., handl., d:o
 Sparrman, E. J., kr.-fogde d:o
 Sidenmark, J., handl., d:o
 Sjöström, C. L., d:o
 Scharin, N., bankdirektör, Umeå.
 Scherdin, A., d:o
 Schoug, R., kapten, Luleå.
 Sundström, H. J., v. consul, Luleå.
 Sandqvist, S. J., v. häradsh., Sala.
 Sundin, N., brukseg. Christinehamn.
 Sundberg, J. E., guldsmed, S-vall.
 Sandelin, E. skeppsredare, S-vall.
 Sommelius, F., handl., Nyland.
 Thunberg, P. E., handl., Nyland.
 Trolle, L., bruksförv. Örnsköldsvik.
 Thorell, J., handl., Bergsjö.
 Tannlund, F. O., handl. Söderhamn.
 Tengvall, T., v. hhfd., Sundsvall.
 Thomée, A. J., f. d. landssekreter,
 Sundsvall.
 Trysén, A., bergmästare, Luleå.
 Tersmeden, F., brukseg. Westerås.
 Unger, A., sågverkseg., Bergsjö.

Unander, F., direktör, Umeå.
 Uggla, L. M., kapten.
 Veersteegh, F. H., sågv.eg. H-sand.
 Wikner & c:i Hernösand.
 Widén, J., th. dr., dito
 Weidenhielm, A. landsh. Hernösand
 Wiborg, W. A., v. konsul, dito
 Westrin, A. P., skollärare, dito
 Wiborg, J., disponent, dito
 Westerlund, D., handl. Nyland.
 Wikström, C. T., inspektor.
 Wertin, I., handl., Sollefteå.
 Walldén, N. G., kontr.-prost Gefle.
 Waldenström, W., v. hhfd. H-vall.
 Wahlström, F., bankkassör, dito
 Wallin, P., kyrkoh., Bergsjö.
 Wærn, L., grossh., Söderhamn.
 Wessén, C. O., handl., Sundsvall.
 Wifsta Warfs Bolag, dito.
 Wall, C. J., handl. Skellefteå.
 Wåhlin, P. G., direktör dito
 Wideberg, A., lazar.läkare dito
 Widmark, C. A., kapten, Luleå.
 Wessell, S., disponent, Hernösand.
 Wikström, A., Sundsvall.
 Wikström, N., grossh. Sundsvall.
 Widmark, C. O., kommissionslandt-
 mätare, Ljusdahl.
 Ytterlännäs Handels-Aktie-Bolag,
 Hernösand.
 Ydén, N. O., handl., Sundsvall.
 Zetterberg, A., handl., Sollefteå.
 Ahman, C., trävaruh. Örnsköldsvik.
 Åhlin, A., br.-förv., Sollefteå.
 Åkerhjelm, A. W., handl. Hudiksvall
 Åslund, F. A., v. konsul, Sundsvall.
 Åslund, D., landtmätare, dito
 Åkerhjelm, P. F. W., frih., tullin-
 spektor, Skellefteå.
 Ångström, C. A., professor, Stkhlm.
 Åhrling, A., v. häradsh., Umeå.
 Öhman, R. F., handl., Skellefteå.
 Östman, F., skoladjunkt Hudiksvall.
 Örnberg, P., handl., Sundsvall.

Sädesodlingen i Norrland.

Af — U — r.

Den del af Sveriges rike, som norr om Uppland sträcker sig allt upp emot finska gränsen, har sammanfattats under benämningen Norrland med en geografisk längd af ungefär 80 mil och bredd af omkring 30 mil, inbegripande en vidd af 2,300,75 kvadratmil, med närmast 7,140 mantal säterier, frälsehemman, boställen, kronohemman och skattlagda nybyggen. Af förestående areal belöper sig på Gefleborgs

län 169 qv.-mil med 2,174,400 mantal, på Westernorrlands län 215,75 kvadratmil med 1,832,891 mantal, på Jemtlands län 444 kvadratmil med 1,101,801 mantal, på Westerbottens län 520,50 kvadratmil med 1,052,866 mantal samt 951,50 kvadratmil med 977,537 mantal på Norrbottens län, hvilket ensamt utgör ungefär $\frac{1}{4}$ af rikets hela areal. Dessa de fem nordligaste länens totalsumma af oafvittrad och afvittrad mark uppgifves vara 53,254,140 tunnland. Detta vidsträckta land, hvilket kan sägas hafva varit mest känt såsom stamhåll för lappar, renar och björnar, såsom rymlig tummelplats för deras vilda lif i drifvor, fjäll och skogar, har på senare åren inom det öfriga Sverige ådragit sig en viss uppmärksamhet, hvilken till någon del föranledts af för Norrland ogynnsamma förhållanden, synnerligast under det olycksdiga missvextåret 1867, då i följd af felslagen sädesskörd allmän och enskild välgörenhet af behof påkallades. Stora äro ock de förbindelser till mensklighet och stat, hvilka Norrland, synnerligen de mindre väl lottade länen, hvaribland de nordligaste må räknas, iklädt sig efter denna tid. Kännes det nedslående för individen att finna sin vanmagt gentemot lifvets nödtorftigaste fordringar, så måste detta i ännu högre grad sägas om kommuner och hela landsändar. Den kritiska ställning, hvaruti en stor del af befolkningen befann sig förr uppgifna år, hvilket dock var det sista af flera på hvarandra följande svagår, kan ännu inträffa, men bör blifva af mindre betydelse, om menigheterna tillgodogöra sig den erfarenhet, som står till buds för förbättrande af deras ekonomi, följa de lärdomar, som motgången efterlemnar, samt de källor till förkofran, som förefinnas, med allvar ålitas. Ehuru missvexter kunna inträffa öfver hela den kultiverade verlden, drabba de dock olika länder olika; ett land med öfvervägande sädesodling kan af ett enda missvextår försättas i yttersta förlägenhet, men ett enda missvextår i Norrland är en obetydlighet, om detsamma företräds eller efterföljts af ett medelgodt år. Det ligger dock nära till hands antaga, att ett land, som utgör ändpunkten för all kultur i norr, bör deraf oftare träffas.

Sädesodlingen inom Norrland, hvilken sålunda genom missvexter mest blir känd i andra orter, har ock derföre helt naturligt blifvit af mången ansedd såsom antingen ytterst betänkelig eller omöjlig, hvarföre det torde vara mödan värdt att återgå till äldre tider, för att finna hvilka öden densamma genomgått. Att häröfver lemna en fullständig bild är i följd af ämnets beskaffenhet omöjligt; utan komma endast några antydningar ifrån skilda håll af Norrland att angifvas och helst ifrån de nordligaste delarne, hvilka anses vara minst passande för sädesodling, synnerligast Westerbotten.

Huru länge odling af säd förekommit inom Norrland är med de osäkra och ofullständiga upplysningar, som finnas att tillgå ifrån äldre tider, ytterst svårt att afgöra, men att densamma tidigt nog förekommit åtminstone i de sydligare provinserna Helsingland och Jemtland synes framgå af de sparsamma uppgifter, som antyda näringsförhållanden under de äldsta tiderna, då nuvarande Norrland utom Jemtland inbegreps under den del af Uplanden, som kallades Helsingland, hvilket sträckte sig ifrån Dalelfven allt intill Uleåträsk i Österbotten, lydande under Helsingelagen och hvari nuvarande Westerbottens och Norrbottens län omtalas korteligen med "Uma (Umeå) och Bygda (Bygdeå socken) och alla där bygga nordanför." Helsingland och Jemtland befolkades tidigt dels söderifrån, dels ifrån Norge, derefter Medelpad och Ångermanland samt sist Westerbotten och Norrbotten, oafsedt den lappska befolkningen, hvars uppträdande i Norrland går tillbaka till sagotiden. Under 1500-talet har redan i Helsingland ej obetydlig sädesodling egt rum, hvilket synes deraf, att kronotionden ifrån provinsens alla socknar år 1559 i råg, korn och ärter utgick med 4,490 tunnor.*) Under Gustaf den I:s tid omtalas 8 pastorater i dåvarande Westerbotten.

Under Gustaf I:e, hvilken på sina irrfärder undan fiendernas förföljelser blifvit satt i tillfälle att besöka en del af norra Sverige samt göra sig förtrogen med folklifvet, vidtogos åtgärder, som mäktigt ingrepo i det nordliga Sveriges ekonomiska förhållanden. Bland andra märkliga föreskrifter, som af denna konung utfärdades, förtjenar anmärkas mandatat af år 1546, hvilket utfärdades till alla landsorter om den då öfverklagade dyrheten på spannmål och andra landtmannavaror, att denna dyrhet å spannmål förnämligast deraf vore uppkommen, att i Norrlanden, som äro Dalarne, Helsingland, Gestriland, Medelpad, Ångermanland och Botten, brukades ganska liten åker, så att, då det oaktadt folket mycket ökades och hemmanen sönderklöfvos, allt för litet, i förhållande till behovet, belöpte på mansdelen. Konungen påbjöd därför, att enhvar efter sin förmögenhet skulle rödja åker och äng, hugga svedjor, bruka jorden och bygga nya hemman, allt under åtnjutande af några års skattefrihet; att de gamla byarne icke till byägarne fingo lägga mer än det, hvarunder de kunde vara fullsutne och ingen hafva rätt att förhindra nya hemmans upptagande och byggnader, der sådant efter fogdens, häradshöfdingens eller domarens ransakning ske kunde: men för att gifva större kraft åt nämnde helsosamma

*) Enligt framlidne landshöfding Widmarks beskrifning öfver Helsingland.

påbud, ingreps våldsamt i folkets rättigheter genom det stadgande, att bonden skulle uteslutande akta på åker och äng och ej bedrifva landsköp vid bot af 40 mark första gången, 100 mark andra gången och halsen (lifsstraff) tredje gången, och sådant oaktadt hvarken städer eller allmänna marknadsplatser funnos i hela Norrlanden. Dalkarlar och norrländningar plägade, när nöden påträngde vintertiden, utåga till Westmanland, Upland, Södermanland och andra sädesorter, att der erbjuda sin tjänst såsom tröskare och fingo för sitt arbete säd i betalning men sådant blef nu förbjudet, ty spannmålsbristen skulle häraf ökas. Bonden nödgades således först i staden sälja säden för att erhålla penningar till betalning åt tröskaren, och denne tilläts icke för samma penningar på landet anskaffa sitt sädesbehof, utan skulle taga detta i staden hos köpmannen. Icke heller tillätos Norrländingarne att å landet mot fisk tillbyta sig spannmål. Att detta stränga påbud åstadkommit en större ifver för jordens uppodlande synes framgå deraf, att tillvuxen i folkmängd skall hafva varit så stor, att under Johan III:s tid den dåvarande nordligaste provinsen i riket skall hafva egt omkring 42,000 människor. Ej obetydlig förmögenhet fanns vid denna tid ifrån Birkarlarnes tid och var framåtskridandet ej ringa vid denna tiden, då Westerbottens flesta stenkyrkor blefvo uppförda, hvilket inträffade omkring 1500-talet. Under de krig, som sedermera följde allt till och med Carl XII, synes framåtskridandet varit ojemnt. Under denna konungs krig, som kräfde mycket folk, ödelades många hemman inom de norra länen. Endast inom nuvarande Umeå socken räknas enligt anteckningar efter 1750 års jordransakningsprotokoller 67 ödelagda hemman ifrån slutet af 1600-talet till omkring 1720 i de nuvarande bästa byarne inom socknen. Vid medlet och under sednare delen af 1700-talet synas jordbruksförhållandena inom de nuvarande 2 nordligaste länen af riket hafva betydligt förbättrats. För ungefär ett århundrade sedan fanns, enligt hvad ifrån Landskontoret i Umeå finnes angifvet öfver socknar och hemmantal, i dåvarande Westerbotten 4 fögderier med 12 pastorater, upptagande tillsammans $1,085\frac{95}{128}$ mantal och 20,577 mantalsskrifne personer. Enligt 1780 års tabell antages för Westerbotten vid pass 50,000 människor, hvaruti lappmarken inberäknas. Under närvarande tid uppgår mantalet i det gamla Westerbotten innefattande Norr- och Westerbottens län till 2,030 mantal och folkmängden vid 1870 års utgång till 167,816 människor. Om ock i de äldsta tiderna sädesodling varit ytterst inskränkt eller om hon ens idkats, är mycket osäkert, utan torde behöfvat af säd mest erhållits genom utbyte mot skinnvaror, fisk m. m.

(Forts.)

N° 8.

NORRLAND

Juli o. Augusti. b)

OCH

1872.

DESS FRAMTID.

Redaktör och ansvarig utgivare
A. J. Thomée.Tryckt hos E. A. Hollner & Comp.
Sundsvall.Sällskapets "för Norrlands väl" första årsmöte
i Sundsvall.

(Forts. fr. n:o 7.)

På tisdagen den 27 Aug. sammanträdde mötet kl. 10 f. m., då ordet först begärdes af hr *Staaff*, hvilken förklarade att han, vid närmare begrundande af det vid gårdagens sammankomst fattade beslutet att benämna sällskapet för ett "aktie-sällskap", fann denna benämning oformlig för ett samfund som hade sig ett ideelt syfte förelagdt, men att han trodde det ifrågavarande oformlighet på det sätt kunna undvikas, att vid sidan af det lagligen konstituerade aktie-sällskapet för Norrlands väl ställde sig ett annat med en mera obunden verksamhet; och derföre hemställde han till sällskapet, att med beslutet om sökande af Kongl. Maj:ts fastställelse å bolagsreglorne måtte anstå till nästa möte och styrelsen få i uppdrag att under tiden utarbета och förbereda ett förslag i det af honom antydda syfte, som han närmare utvecklade sålunda, att sällskapet borde konstituera sig såsom en fri association efter samma mönster som patriotiska sällskapet och sällskapet Pro Patria, under det vid sidan deraf existerade ett aktiebolag, hvars verksamhet vore begränsad till skrifter utgivande. Tal. förbehöll sig att, derest hans förslag vunne erkännande, få till styrelsen inkomma med ett mera utförligt förslag och sedan hrr Schönmejr, Enblom, Asplund och Thomée yttrat sig och denne sistnämnde hemställt, att rådrum borde lemnas hr Staaff för att närmare utveckla sin motion, förklarade ordf., att det sålunda väckta förslaget vore stridande mot ett gårdagen fattadt beslut och att han icke kunde framställa proposition å detsamma med mindre sällskapet dertill gäfvade honom särskildt bemyndigande. Detta lemnades honom, hvarefter ordf. framställde den

proposition, huruvida mötet beslutar att låta med bolagsreglornes öfverlemnande till Kgl. M:ts pröfning tills vidare anstå, hvarpå svarades blandade ja och nej, men befanns vid företagen omröstning ja-sidan betydligt öfvervägande.

Efter detta afbrott, som möjligen kan gifva anledning till undanrödjande i formelt hänseende af ett uttryck som mången funnit anmärkningsvärdt, företogs de å föredragningslistan för dagen upptagna öfverläggningsämnen och beslöt sällskapet, efter en kortare diskussion, på förslag af hr Thomée, att sällskapets tidskrift äfven under nästa år skall utgifvas, att frågan om utgifvande af en veckotidning skulle uppskjutas till nästa möte samt att bestämmandet af orten för tidskriftens utgifvande under nästa år skulle öfverlemnas åt styrelsen, dock med uttalande af den önskan att den, om möjligt vore, fortfarande måtte utgifvas i Sundsvall.

Härefter öfvergick man till behandlingen af de mötet förelagda diskussionsfrågor, och företogs först frågan

a) *"Kunna Norrlands naturliga rikedomar i någon större mån tillgodogöras utan att norra stambanan utsträcket längre upp uti Norrland?"*

Sällskapet ansåg det allmänna tänkesättet i denna sak vara så stadgadt, att någon vidare utredning deraf vid detta tillfälle icke vore af nöden och endast skulle försvaga betydelsen af det korta "nej", som nu på ordf:s proposition allmänt och högljuddt uttalades.

b) *"Hvilket inflytande bör en sådan utsträckning medföra för det öfriga Sveriges näringslif och trafiken på de jernvägar, som finnas söder om Gefle—Dahla jernväg anlagde?"*

Hr Thomée afgaf å denna fråga ett utförligare svar af följande hufvudinnehåll. De norrländska jernvägarne skulle hafva till följd att Norrlands befolkning proportionellt i mindre grad, än hittills varit fallet, komme att odla spannmål, deraf skörden på många ställen i Norrland vanligen är ytterst osäker, hvarföre den aldrig heller med någon egentlig framgång der på flera orter kan bedrifvas. Till följe deraf borde en större införsel af säd utan tvifvel komma att ega rum, men denna införsel antagligen hufvudsakligen försiggå under antingen senhösten, då transporten sjöledes alltid är dyr, eller ock den tid då Norrlands hamnar äro af is stängda; och uppenbart är det alltså, att en högst betydlig tillökning i trafiken på jernvägarne i det södra och medlersta Sverige skall komma att inträffa till följe af förändringen dels i norrlänningens brukningssätt af sin jord, dels af den årstid då spannmålen hufvudsakligen kommer att införas. — Norrlands ladugårdsprodukter skulle kunna hela året om föras nedåt

till det öfriga riket och utförseln dit blifva ofantligt mycket större än den nu är, hvarigenom en jemnare tillförsel af billiga ladugårdsprodukter skulle komma det öfriga Sveriges näringslif tillgodo och detta derföre kunna raskare utvecklas.

— Om Norrland får jernvägar, som ställas i förbindelse med medlersta Sverige, skall sådant ovilkorligen alstra en vida lifligare bergshandtering än den som finnes, antingen derigenom att Norrlands ofantliga skogar användas till träkol för transport på jernväg ned till medlersta Sveriges bergslager eller att malmen derifrån på jernväg föres upp till Norrland att der vidare förädlas. Det lider ej tvifvel om tid, förlag m. m. noga beräknas, att det måste blifva billigare att för transporten af malm och kol använda jernväg, (på några statsbanor föras de för 1 öre pr centnermil), framföre med fartyg, allt likväl under förutsättning att stället, der jernförädlingen skall bedrifvas, ligger utmed jernvägen och för ett sådant ordnande af bruksrörelsen gifves här i Norrland ypperliga tillfällen medelst de många starka vattenfall, som äro att tillgå i den linia der jernvägen torde bli förlagd. Tages i betraktaude, att köpmannen för närvarande under den tid då sjöfarten ännu är öppen merändels måste förse sig med lager af fabriksvaror ofta för åtta månaders tid, att det dryga förlaget tvingar mången att inskränka lagret till en obetydlighet mot hvad som skulle blifva händelsen, derest transporten vintertid vore möjlig, att Norrland i allmänhet saknar fabriker, men att det konsumerar högst betydligt af fabriksalster, så blir det alltid en verklig förlust för det öfriga Sverige att det saknar jernvägsförbindelse med Norrland. Denna brist torde blifva än mera anmärkningsvärd om i betraktande tages, att Norrlands folkmängd för närvarande utgör omkring $\frac{1}{8}$:del af hela rikets, men att, om endast folkökningen i procent blir lika den som under senaste tjugu åren ägt rum, innevånareantalet femtio år härefter i Norrland skall utgöra en femtedel af det, som då enligt nuvarande procentiska tillväxt borde finnas i hela landet. Folk-tillökningen har nemligen under de senaste tjugu åren i Norrland växt med 35 %, men i det öfriga Sverige, som dock under den tiden haft fördelen af jernvägsförbindelser, med blott 16 %. Tal. var dock öfvertygad, att med jernvägar en vida starkare folkökning, än som för Norrland blifvit anmärkt, der skulle komma att ega rum; och han slutade sitt yttrande dermed att det vore ett olyckligt förbiseende af landets statsmakter, om Norrlands anspråk på erhållande af jernvägar lemnades utan afseende.

Sedan hr Schönmeyr yttrat sig emot den åsigt att Norrlands spannmålsodling skulle blifva mindre med än utan

jernvägar, antog mötet följande resolution: "Då förslaget för den stora mängd varor, som under närvarande förhållanden måste för hela årsbehovet uteslutande sjöledes under 4 högst 6 månaders tid till Norrland transporteras, är högst betydligt, tror sällskapet att, om norra stambanan blir sträckt längre upp i Norrland, en väsentlig omgestaltning i handeln för många artiklar måste komma att ega rum och dessa till betydlig del blifva föremål för transport på nämnda stambana under de återstående 6 à 8 månaderna af året. Sällskapet tror derföre att denna jernvägstransport tillika skall i betydlig mån bidraga till ökad trafik i allmänhet på jernvägarne i det öfriga Sverige och att stambanan derjemte dels i Norrland bereder en lifligare omsättning af det öfriga rikets både spannmål, hvaraf Norrland alltid får behof, och af fabrikater, som till största delen från andra orter måste införskrifvas, dels verkar derhän att det öfrigarikets inwånare kunna jemnare förse med ladugårdsprodukter från Norrland, dels ock sätter medlersta rikets bergshandtering i starkare framåtskridande, än som torde bli händelsen derest den skulle sakna tillgång på träkol från Norrland."

c) *"Är transitobanan emellan Sundsvall och Trondhiem af den stora betydelse, att svenska staten bör i någon mera väsentlig mån bidraga till banans åstadkommande?"*

Öfverläggningen om denna fråga öppnades af hr Staaff, som föreslog att å frågan afgifva ett så lydande svar. "En lämpligen utlagd transitobana emellan Trondhiem och Sundsvall, såsom utgörande en sammanbindning mellan Westerhafvet och Östersjön, kommer att medföra en stor utveckling af ortens industriella och merkantila förhållanden samt af dess jordbruk; och finner sällskapet en sådan bana synnerligen förtjent af verksamt statsunderstöd."

Hr Asplund erinrade om, huru man tillföre vid ett i Sundsvall hållet möte förklarar Sundsvalls—Trondhiemsbanan vara af den vikt för hela fäderneslandet, att den borde af staten anläggas och ingå i dess stambanesystem och kunde icke undgå att finna det otacksamt, att man nu ville till en vanlig handelsväg degradera och långt under norra stambanan sätta denna bana, som likväl drifvit de andra norrländska jernvägsfrågorne ett godt stycke framåt mot deras lösning. Tal. hoppades emellertid, att man skulle vidhålla det en gång förut fattade beslutet samt hemställde till sällskapet, att det såsom sin åsigt måtte förklara, "att en jernbana som från någon lämplig punkt på en söder ifrån kommande stambana och i tjenligaste riktning komme att sträckas genom Jemtland till norska gränsen en norsk statsbana från Trondhiem till mötes, är af den vikt så väl för Norrland som för

riket i öfrigt, att en sådan bana bör i vårt stambanesystem ingå och således af staten anläggas.”

Hr *Staaß* uppträdde mot bifall till hr Asplunds förslag och förklarade den ifrågavarande banan ej vara af den natur, att den borde såsom stam- eller statsbana anses samt helt och hållet för statsmedel byggas, ty den afsågo en förbindelse mellan Sverige och ett annat land, och borde därför ej ställas i jembredd med banor för lättade förbindelser inom landet. Om man lemnade en sådan vikt åt transitobanan, som hr Asplund ville, gäfvade man dödsstöten åt alla öfriga norrländska jernvägsfrågor och all stambanebyggnad mot Norden skulle derigenom åtminstone för lång tid omöjliggöras. — Hrr *Malmberg*, *Axell* och *Tengvall* instämde med hr Asplund med förklaring af den förste att alla, som önska Norrlands framåtskridande, böra med all ifver understödja transitobanan, af hr Axell, att intet skulle mera påskynda norra stambanans förverkligande än just transitobanans bringande till stånd och af hr Tengvall att transitobanan egde till och med större vikt än stambanan, i det den förre beredde kommunikation emellan Östersjön och ett ständigt öppet haf, en kommunikation, som säkerligen komme att höja vår industri på ett sätt, hvarom man nu knappt kan göra sig en aning.

Hr *Asplund* fick åter ordet och anmärkte, att hr *Staaß*s yttrade farhågor möjligen hade sin grund i en viss uppfattning af tal:s förslag, såsom skulle deri ingå ett yrkande att den s. k. transitobanan borde byggas före norra stambanan. Sådan vore dock ej meningen. Jemtland skulle tåligt vänta. Ej heller skulle det på något sätt inverka på undersökningarne af denna banas afbrytningspunkt eller inlåta sig i några strider rörande den blifvande liniens riktning. Emot ett uttryck af hr *Staaß*, att transitobanan vore en ”secundär bana”, framhöll talaren dess stora vikt äfven ur politisk och ekonomisk synpunkt samt erinrade, huru nordvestra stambanan, hvilken byggts för statsmedel, vore af samma internationella art, hvilken hr *Staaß* anförde; såsom skäl, hvarför banan öfver Jemtland borde anses såsom en sekundär bana.

Hr *Thomé* förklarade, att hr Asplund misstagit sig om sällskapets styrelses mening, då han ansåge formuleringen af frågan innebära ett underkännande af eller angrepp emot transitobanan. Denna och norra stambanan voro af största vikt för så väl Norrland som hela fosterlandet, ehuru tal. önskade, med hänseende till den svenska handeln och Sveriges fabriksväsende, att norra stambanan först måtte komma att byggas och sammanbindas med transitobanan innan den senare i hela sin utsträckning gjordes färdig.

Vid framställd proposition å hr Staaffs resolution med hr Asplunds resolution såsom kontraproposition, ropades blandade ja och nej. Vid anställd omröstning utföllo 37 röster för den senare och 17 för hr Staaffs resolution, emot hvilket beslut hr Staaff och disponenten Rasch från Hudiksvall reserverade sig.

1) *"Hvilka åtgärder böra mäst befordra framgången af en fullt ändamålsenlig skogshandtering i Norrland?"*

Den lifliga diskussionen i denna fråga öppnades af hr Enblom, som med anledning af en artikel med rubrik "En ny industri", hvilken signerad "Cs" funnits införd i n:o 6 af denna tidskrift yttrade sitt stora ogillande, att en sådan art. i hvad slutstycket angår kunde få inrymmas i en sällskapets tidskrift. De orden i artikeln, "att den (skogsindustrien) gjort Norrlands befolkning illa ansedd af det öfriga landet" hade på talaren gjort ett högst sorgligt intryck och sällan hade han läst en så svår beskyllning mot denna näringsgren, som snart sagdt vore Norrlands viktigaste. I vältaliga ord skildrade han de välgärningar den tillskyndat landet, huru den genom den välmåga den spridt förjagat detta eländiga barkbröd, som i flera orter under långa tider utgjort den hufvudsakliga födan, huru den verkat till upprensning af floder och vattendrag, och såsom en civilisationens förtrupp fört det idoga näringslifvet djupt in i landet samt derjemte i betydlig mån höjt jordbruket. På hvad sätt skulle då denna industri hafva kunnat draga förakt öfver norrlänningen? Tal. gjorde en jemförelse emellan skogsafverkaren och åkermanen och frågade, huru skulle man döma om den åkerman, som låte sin säd stå och ruttna ned? Norrlands befolkning hade gjort sig förtjent af förakt, om den ej afverkade sin mogna skog. Denna industri vore ej blott för vår landsdel lämplig, utan för närvarande äfven den lämpligaste. Det vore derföre sorgligt, om sällskapets tidskrift skulle bidra till spridande af falska begrepp om skogshandteringen icke allenast i Norrland utan ännu mera i sydligare bygder, hvarest man redan har de skefvaste föreställningar om den norrländska skogsindustrien. Tal. hade särskildt fäst sig med ett uttryck att den nuvarande skogsindustrien "låter trädet undergå en behandling som skulle kunna kallas den råaste". Tal. medgaf och fann visserligen beklagligt att mycket förfares vid sågverken, men anmärkte att det just icke vore någon leksak inrättandet af snickerifabriker eller dylikt. För öfrigt fordrade råämnets producerande sin man för sig och ändamålsenligt blefve det alltid att ej samme man splittrade sin kraft på förädlandet. Uttrycken att skogsindustrien "förlamat all annan speculation och hämmat nästan hvarje annan industri" samt att "den splittrar krafterna", fann tal.

obegripliga, och lofordandet af trämassafabrikerna ville han ej ogilla, men underligt förekomme det honom hos artikel-författaren, då dessa fabriker just lefva på omogen ungskog. Efter tal:s åsigt låge dock deri ingen fara. Norrland eger alldeles för mycket skog och det är sorgligt att se, huru små och nästan försvinnande de odlade sträckorne äro i den stora skogsöknen; och mycken skog måste rent af ödeläggas för att lemna rum för plogen, om jordbruket skall erhålla sin vederbörliga betydelse i de nordliga byggderna. En skugga hvilade på skogsindustrin, men den vore också den enda, nemligen den skogsåverkan som vanligen i vidsträckt mått förekommer i de båda nordligaste länen och som gifvit anledning till uppbåd af militär till äganderättens skydd. Öfver denna åverkan ville tal. fälla en lika sträng dom som trots någon annan och han betonade såsom värdiga föremål för den allmänna harmen köparne af olofligen afverkad skog. Denna beklagliga företeelse hade dock sin serskilda förklaringsgrund derutinnan, att kronoskogarne förr benämnts "allmänningar", hvilket hos massan af befolkningen lemnat kvar begreppet, att de utgjorde "res nullius."

På ordf:s erinran, att det hittills sagda icke innebar något svar på frågan, angaf tal. såsom sin åsigt, att vilkoren för en sund och kraftig utveckling af Norrlands skogsindustri vore: först att den ej göres till föremål för missaktning och af pressens organer brännmärkes såsom något föraktligt; vidare att den får utveckla sig fritt efter sin egen natur, utan att lagstiftningen deri ingriper på ett hämmande eller inskränkande sätt.

Hr *Thomé* anmärkte, att den siste talaren missuppfattat den ifrågavarande artikeln:s syfte, som ej ginge ut på att framkalla någon missaktning emot skogsindustrin, utan blott att frambålla ett lyte hos den, hvilket sätt att tillvägagå här som i alla andra näringar borde lända denna industri till gagn, men att vid detta tillfälle ett angrepp emot artikeln eller tidskriften icke vore på sin plats, utan borde man uteslutande hålla sig till den framställda frågan.

Hr *Rasch* yttrade sig för en lagstiftning, som underlättade skogs afskiljande med evärdelig äganderätt från det hemman, hvartill skogen hörde samt betonade att skogsmarkers försäljning på vissa år för afverkning vore en ständig orsak till en dålig skogsvård.

Hr *Malmberg* ansåg en förbättrad skogsvård endast derigenom kunna väsentligen främjas, att ett högre värde bereddes skogen och skogsprodukterne, hvilket åter bäst kunde ske genom lättade kommunikationer, som i sin ordning skulle framkalla många under närvarande förhållanden alldeles omöjliga industrigrenar, för hvilka den ej fullt timmerdugliga

skogen då blefve användbar, t. ex. jernindustri, hvilken lättade kommunikationer otvifvelaktigt skulle framkalla och som i sin ordning skulle gifva träkolen ett vida högre värde än som nu eger rum. Trämassafabrikerna skulle också bidra till erhållande af högre värde på skogen och först då skulle skogsägaren få verklig anledning, att väl vårda sin skog och sköta den på ett vida fullkomligare sätt än nu är möjligt och alldraminst skulle det komma i fråga att för erhållande af bete tända eld på skogen, som beklagligen ännu ofta eger rum.

Ordföranden trodde att en god undervisning om skogens rätta vård borde verka välgörande; men anmärkte att Westernorrlands landsting deremot funnit att hvarken några lagstiftningsåtgärder voro af nöden, eller några ytterligare åtgärder för upplysnings spridande rörande skogens rätta vård af behovet påkallade, emedan det enskilda intresset skulle vara den bästa undervisaren.

Hr *Enblom* förklarade att det var med synnerlig glädje han hört sådane åsigter, som dem hr Rasch yttrat, uttalas af en man från främmande land och föreslog att mötet måtte uttrycka den önskan, att de hinder och inskränkningar, hvilka den nuvarande lagstiftningen lägger i vägen för skogs skiljande från hemman under evärdlig äganderätt, måtte bortfalla endast med det vilkor, att hemman får behålla nödig husbehofsskog. Utom att en sådan förändrad lagstiftning skulle hafva till följd en bättre skogsvård skulle den äfven hafva till gagn jordbruk. Jordbruk och skogshandtering äro för mycket för en man, och en hemmansegare kommer sig ej förr för att väl odla sin jord än han blifvit qvitt skogen; men tal. ville fästa mötets uppmärksamhet på ett sorgligt och ömtåligt ämne, som hade ett visst samband med förevarande fråga, nemligen skogseldarne, som ej blott förstörde den växande skogen utan gjorde skogsväxt nära nog för all framtid omöjlig. Oftast om ej alltid vore mensklig vårdslöshet och lättsinne orsaken till dessa förödelser. Till minskande af detta onda skulle bidra om kronobetjeningen vid inträffande skogseldar med kraft och ifver uppbådade till släckning samt strängt och obevekligt hölle manskapet till arbete. Derigenom skulle allmogen lära att förstå, det skogseldarne vore en verklig olycka och mången skulle derigenom mera varsamt umgås med elden. Af vikt vore det ock, att vederbörande myndigheter med mera kraft än hittills varit fallet efterspanade och till laga näpst befordrade dem, som med eld ute på marken ovarsamt umgås.

Hr *Christiernin* ansåg i likhet med hr *Axell*, denna diskussion om svedjande och skogseldar ej tillhöra frågan om en god skogsvård, och förmenade att mötet i dess ställe

borde uttala sig för skärpta straffbestämmelser emot skogsåverkan. Den utveckling det allmänna rättsbegreppet under de senare åren vunnit i detta afseende bör möjliggöra att samma skydd, som lagen egnar annan egendom, äfven till skogen utsträcket; men hr *Bünsow* uttalade sina betänkligheter mot en strängare lagskipning, då oloflig åverkan i Norrland ej ägde rum annorstädes än i de två norrligaste länen och den der hade sin orsak i blott tillfälliga förhållanden; hvilket åter motsades af hr *Rasch*, som trodde att åverkan ej var äfven i de andra norrländska provinserna så sällsynt och hemställde, att åverkan borde såsom stöld betraktas. Sedan hr Enblom erinrat om huru sällskap bildadts för hindrande af oloflig jagt och för befordrande till straff för dem, som bröto mot jagtlagarne och hemställt att detta sällskaps medlemmar måtte öfverenskomma att hvar i sin ort utöfva en likartad verksamhet för det ojemförligt viktigare målet, hindrande af skogsåverkan, blefvo på proposition af ordföranden följande resolutioner antagna:

1:o) att det vore önskligt att lagstiftningen utvecklades i det syfte, att skog finge alltid och ovilkorligen från hemman afsöndras, utan afseende på skogsområdets vidd i förhållande till hemmanets egorymd, dock att hemmanet behölle tillräckligt med skog för husbehof samt att på skogsmarken sattes sådan afgäld, att kronan vunne tillräcklig trygghet för sina hittillsvarande intägter af hemmanet;

2:o) att lättade kommunikationers åvägabringande inom de norrländska länen dels skulle gifva anledning till uppkomsten af en tidsenlig jernhandtering, hvilken i sin ordning skulle möjliggöra användandet af den till kolbränning tjenliga skogen, dels åt skogen gifva ett förhöjdt värde, som åter skulle befordra en bättre skogshushållning;

3:o) att enär de årligen uppkommande skogseldarna, hvilka i de flesta fall vore en följd af den gröfsta vårdslöshet, visa sig medföra oberäknelig skada, det vore serdeles önskvärdt, att lagens föreskrifter ej mindre i afseende på svedjande än äfven ifråga om upptändandet af eld under bar himmel måtte allvarligen tillämpas och förbrytelser emot dessa föreskrifter till laga beifran af åklagaremakten kraftigare befordras än hvad för närvarande i allmänhet plägar ske; men för det

4:o) afslog mötet med stor pluralitet att oloflig skogsåverkning skulle såsom olofligt tillgrepp betraktas.

e) "Bör skogskomiteéns förslag i 42 § till skogsordning för Norrland antagas och således stadgas, att utan vederbörligt tillstånd hvarken för sågning får användas stock af träd, som i genomskärning icke innehåller minst 8,3 dec.-tum på ett afstånd af 16 fot från storändan eller

11 dec.-tum i storändan, ej heller sådant träd i form af sparre, pitprops eller annat rundvirke från orten afskeppas?"

Hr Staaff fann formelt olämpligt att ur ett lagförslag uttrycka en särskild paragraf och uttala sig för eller emot densamma samt yrkade att mötet ville lemna frågan obesvarad; men hvad sjelfva saken beträffade, befarade han att stadgandet skulle lända dem till verkligt förfång, som köpt skog för afverkning utan bestämmande af dimensioner.

Mötet antog hr Staaffs förslag till resolution med instämmande i motiveringen.

f) "Vore det icke önskvärdt att Sveriges skogsegare, trävaruexportörer och förädlare af skogsprodukter årligen sammanträda för att utbyta åsikter i frågor, som utöfva inflytande på denna landets, snart sagdt, viktigaste näringsgren?"

Hr Bünsow framhöll de mångfaldiga angelägenheter, hvarom skogsegare, trävaruexportörer och förädlare af skogsprodukter kunde behöfva samråda och de fördelar detta samrådande borde kunna medföra; och beslöts att samtidigt och i sammanhang med "sällskapets för Norrlands väl" årsmöte, ett årligt möte borde af dem hållas.

g) "Är frågan om en jernvägsförbindelse emellan norrsk isfri hamn i Nordlanden och Haparanda att der sammanknytas med Finlands jernvägsnät redan nu af den vikt att den bör utgöra föremål för sällskapets särskilda intresse?"

I denna fråga hade svar afgifvits af komitéerna i Hernösand, Nyland och Luleå. Den förra komitén hade, under förlitande på rigtigheten af de i sällskapets tidskrift meddelade uppgifter, ansett opinionen böra bearbetas i ifrågavarande hänseende, så att förslag om denna banas anläggande kunde i sinom tid väckas. Komitén i Nyland trodde att denna bana vore för Norrlands behof önskvärd och komitén i Luleå ansåg banan vara af den största vikt för Norrland och trodde att, om den anlades så att "Norrbottnens outtömliga malmtillgångar på densamma kunde utföras i marknaden, den hade goda utsikter att kunna lemna nöjaktig vinst, hvar dan komitén anbefalte densamma till sällskapets synnerliga uppmärksamhet." — Sällskapets styrelse hade satt sig i förbindelse med fyra i det nordliga Norge varande amtmän samt från tre af dessa erhållit svar, vittnande om lifligt intresse för saken; men amtmannen i Nordlanden, hvars amt skulle få direkt gagn af denna jernväg, hade ännu icke yttrat sig. Enligt det ursprungliga från en norrman utgångna förslaget, hvilket hufvudsakligen afsåg att bereda afsättning för de oerhörda massor af fisk, som fångas vid Lofoten, borde banan löpa från Mo i Ranenfjord öfver Westerbotten direkt

på Råneå i Norrbotten; men styrelsen hade för sin del ansett banan företrädesvis böra sträckas genom Norrbotten öfver eller invid der-
varande outtömliga jern- och kopparmalmfält, i enlighet med den linia
som en med Norrbottens topografi förtrogen man uppgjort och hvar-
om vid mötet förevisades en karta. Denna linia skulle i Norge ut-
mynna i Ofotenfjord och i Bottniska viken vid Neder-Kalix samt der
sättas i förbindelse med den norra stambanan. Amtmannen i Nordre
Trondhjems stift, som förr varit amtman i Nordlanden, har, med led-
ning af den erfarenhet han då vunnit, "trott sig böra uttala den me-
ning, att saken för visso ville vinna stora sympatier i Nordlands-,
Tromsö och Finmarkens amter för hvars rika fiskerier jernbanan
otvifvelaktigt blir af oberäknelig stor vikt, men att ändpunkten för
banan med afseende så väl för dessa fiskerier, som Norrbottens jern-
malmfält, närmast bör sökas i Ofotenfjord, hvarest efter hans förme-
nande isförhållanderne icke skulle lägga något väsentligt hinder i
vägen för trafiken och hvarifrån till riksgränsen i närheten af Schan-
geli, — efter hvad honom blifvit berättadt, — lokalen skulle vara
rätt gynsam, åtminstone för en vanlig landsväg, "dock fann amtman-
nen sig befogad anmärka, att den ifrågasatte jernbanan emellan Trond-
hjem och Sundsvall vore af långt större vikt och att det vore att be-
klaga om för det förslaget intresset i något hänseende skulle minskas
af förslaget om Norrbottensbanan."

Hr *Enblom* instämde i styrelsens åsigt. — Rektor *Berggren*
ansåg planen vissserligen tankvärd, dock vore frågan ännu så ny, att
någon resolution deri ännu ej borde fattas, utan frågan få till nästa
årsmöte hvila, dermed hr *Enblom* sig förenade med hemställan att
styrelsen under tiden borde inhemta alla till buds stående upplys-
ningar om så väl behovet som utförbarheten; och blef mötets beslut
i enlighet med detta förslag.

h) "Är ett väckt förslag om ett gemensamt bolag för anbrin-
gande af landsvägslokomotiv å de ställen i Norrland, hvarest de med
fördel kunna användas, önskvärdt och praktiskt utförbart?"

Denna fråga föranledde icke till något beslut från sällskapets
sida.

i) "Hvilka åtgärder böra säkrast leda dertill att den på lan-
det i Norrbotten nu befintliga stora lösa befolkningen, s. k. "inhy-
singar", utgörande 30 å 40 procent af landtsocknarnes folknummer
och den vid jordbruket biträdande serskilda "backstugusittareperso-
nalen" må komma att mera allmänt, än nu är fallet, förses med
jordtorp?"

Luleå komité, erkännande frågans stora betydelse, har dock
icke för tillfället kunnat lemna något fullt lämpligt förslag för frå-
gans besvarande, och komitén har äfven upplyst, att de åtgärder som
af länets landsting och hushållningssällskap blifvit vidtagne, för be-
fordrande af någon förändring i det anmärkta förhållandet, hafva "ty-
värr visat sig föga verksamma och att ett bättre resultat kan svårli-
gen väntas innan den besutne jordegaren visar större benägenhet än
hittills att uppoffra någon ringa del af sin odlade jord för vinnande
af ett mål, som särskildt för densamma är af så stor vikt." — Hr *En-
blom* förklarade det denna fråga vore af ett synnerligt intresse. Det
vore sorgligt att erfara den obenägenhet jordegarna visade att upp-
låta jord till brukning och ansåg han, att man borde söka inverka på
allmogens åsikter i detta ämne, äfvensom uttala sig för ett förenk-
lande af de laga formerna för jordupplåtelse.

På hrr *Unanders* och *Bergs* förslag beslöt mötet att lemna
frågan obesvarad.

k) "Är skogskomiténs karta öfver Norrland af det stora värde
för landet, att sällskapet bör vidtaga åtgärder för kartans komplet-

tering och tryckning och i så fall, hvilka åtgärder beslutar sällskapet skola vidtagas?"

Hr *Berg* framhöll den kännbara bristen på en god karta öfver Norrland samt yttrade sig på ett lofordande sätt om den nu föreliggande. För dess fullbordande kräfdes emedlertid mätningars verkställande i åtskilliga orter, enär Westerbotten och en del af Westernorrland ännu ej vore astronomiskt bestämda. Den härför erforderliga kostnad beräknades af honom uppgå till 20 à 25,000 rdr, som han hoppades borde kunna utan någon egentlig uppoffring för sällskapet bli betäckta dels genom anslag af landstingen, möjligen ock af staten, dels genom prenumeration. Under afvaktan härpå föreslog tal., att sällskapet måtte bemyndiga styrelsen att förskaffa sig tillförlitliga uppgifter om kostnaden för kartans komplettering och utgifvande samt att för ett annat sammanträde framlägga ett fullständigt kostnadsförslag jemte någon plan för nödiga medels anskaffande.

Hr *Enblom* motsatte sig bifall dertill, då kartan otvifvelaktigt skulle kosta vida mera och öfver de serskilda länen, med undantag af Westerbotten, tillgång på rätt goda kartor finnes, hvaremot hr *Thomée* biträdde hr *Bergs* förslag, under förutsättning att ingen egentlig uppoffring komme att tillskyndas sällskapet för kartans utgifvande; beklagande att ännu många år torde erfordras innan någon utgifning kan ske, trodde han att en utredning af frågan emedlertid var både behöflig och nyttig. — Hr *Bergs* förslag blef ock af mötet antaget.

1) "*Huru skall ett mera allmänt intresse för sällskapet och spridning af dess skrifter kunna bäst åstadkommas.*"

Hr *Unander* ansåg, att för det uppgifna syftet, tidskriftens redaktion borde sätta sig i förbindelse med de norrländska länens hushållningssällskap, af hvilka några lefde ett tynande lif och det vore att befara, att dessa kunde komma att indragas. Detta kunde dock förekommas genom det, att detta sällskap räckte dem en hjälpsam hand. Hushållningssällskapens egna årstryck kunde dervid upphöra, i det de protokoller och statistiska uppgifter, hvilka deri förekomma sökte sin plats i de allmänna tidningarne, afhandlingarne åter i sällskapets månadsskrift. Vid en sådan uppgörelse borde hushållningssällskapen förbinda sig att till tidskriftens uppehållande lemna ett visst årligt penningebelopp, för hvilket de finge ett motsvarande antal exemplar af tidskriften, som derigenom vunne större spridning. — Ordföranden framhöll åtskilliga praktiska svårigheter, som han ansåg vidlåda den föregående talarens förslag.

Hr *Frisk* föreslog att en hemställan måtte göras hos hushållningssällskapen, huruvida de ej för viss tid ville anslå ett visst belopp till tidskriftens uppehållande mot skyldighet för denne att upptaga från hushållssällskapen insända artiklar. Härmed förenade sig hr *Asplund*, som tillika ansåg, att man genom hushållningssällskapens och hushållningsgillenas ordförande borde väcka allmänhetens uppmärksamhet på tidskriften och derigenom vinna prenumeranter.*)

Mötet bemyndigade styrelsen att med hushållningssällskapen inleda underhandlingar i den af hrr *Unander* *Frisk* och *Asplund* angifna riktning och att bringa till verkställighet den öfverenskommelse som kan träffas.

Sedan diskussionen öfver dessa frågor afslutats, skred man till bestämmande af platsen för nästa årsmöte. Hernösandskomitén hade dertill föreslagit Hernösand, Luleåkomitén Stockholm. Hr *Thomée* föreslog, att årsmötet borde hållas hvartannat år i Stockholm och hvartannat år i någon norrländsk stad, hvarest då tillika en exposition af norrländska

*) Detta mål borde också i väsendtlig mån kunna ernås, om hvarje medlem på allvar lade vinning vid att för tidskriften skaffa prenumeranter. Red. a n m.

industrialster borde anordnas; sådana expositioner skulle, så vidt de kunde komma till stånd, blifva af stor nytta och hjälpa till att korrigera den alltför blygsamma tanke norrländningen i allmänhet har om värdet af sina egna slöjdalster. — Beslutet blef, att nästa årsmöte skall hållas i Hernösand.

Till styrelseledamöter valdes f. landssekreteraren A. J. Thomée, borgmästaren i Sundsvall Fr. Frölén, filos. d:r S. Axell, med. d:r A. Christiernin, löjtnanterne J. F. Cornell och L. Berg, v.-konsul F. A. Åslund samt häradsh. Sv. af Sandeberg.

Till revisorer utsågos: kamrer Ad. Sandelin, handl. A. Agrell och v.-konsul Emil Bredenberg samt till revisorssuppleanter: grossh. L. M. Altin och Fr. Bünsow.

Slutligen beslöts att protokollet öfver mötets förhandlingar skall tryckas och på lämpligt sätt utdelas till sällskapets ledamöter.

Sedan ordföranden härefter förklarar mötet upplöst, gaf hr Thomée uttryck åt mötets innerliga belåtenhet och lifliga tacksamhet för det utmärkta sätt, hvarpå hr landshöfdingen ledt förhandlingarna.

Sädesodlingen i Norrland.

Af —U—r.

(Forts. fr. n:o 7.)

Förbrukningen af säd var naturligtvis, då densamma ej producerades inom orten och ännu mer då kommunikationer saknades, i förhållande till folkmängden betydligt mindre än nu, och torde fisk äfven i äldre tider hafva varit ett surrogat för bröd såsom ännu är fallet i vissa fjälltrakter. Eftersom byarne utvidgade sig och folkmängden tilltog, togo behofven dock ut sin rätt, och gynnsamma lägenheter för sädesodling uppsöktes.

Under förra århundradet producerades ej obetydligt säd. År 1714 och följande år, då Westerbotten underhöll finska krigsmakten med spannmål, skall en bonde i Skellefteå socken på en gång hafva utlemnadt 150 tunnor spannmål; år 1780 sändes ifrån Skellefteå sjöledes till Nyköping 1000 tunnor säd af kronans tionde, som ej kunde säljas i orten. I Öfver-Torneå socken afkastades redan under förra århundradets sednare hälft omkring 4,000 tunnor korn årligen. I Pajala funnos vid samma tid hemman, der största utsädet utgjorde 9 tunnor, men vanligen 4—8 t:r.*) Af jordransakningar med allmogen inom socknarna i Westerbottens län 1750 angående hemmanens beskaffenhet, vård, utsäde och underhållna djur finnes enligt handlingar vid landskontoret i Umeå, att t. ex. Röbäck, en mycket gammal by i närheten af Umeå stad, sagde år (på $12 \frac{25}{64}$ mantal) hade ett utsäde af $157 \frac{3}{4}$ tunnor säd, samt underhöll 31 hästar, 222 nötkreatur och 200 får, (hvilket utgör vid pass $12 \frac{1}{2}$ tunnans utsäde, 2 à 3 hästar, 20 kor och 17 får på mantalet. De dåvarande byarne disponerade aflägsset liggande betesmarker och skogar. Deras gamla

*) Enligt Hülphers beskrifning öfver Westerbotten.

fäbodas äro nu folkrika byar. Utsädet var i förhållande till arealen mycket stort, så att det åtgick ända till 3 tunnor på tunnlandet. Högländta ställen med lätt jord uppsöktes för kornsäde, upparbetning af jorden till åker skedde med spade eller hacka, hvilket har på åtskilliga ställen fortfarit till sedanaste tider. Dock omtalas plogen vara använd redan på 1780-talet till och med i Pajala socken i Norrbotten. Dikning i vanlig bemärkelse var om ej alldeles okänd, dock ingalunda med allvar utöfvad, och detta förklaras under förra århundradet af framstående män vara beroende af "folkets oöfvervinnerliga obenägenhet för diken, dem de tro bortleda musten ur jorden," hvilken åsigt har bibehållit sig till allrasista årtiondena, hvarunder dock förändrade tänkesätt inträdt. Kornet uppgifves efter äldre anteckningar hafva gifvit i afkastning 5—8 kornet. Att under förr angifna förhållanden den inskränkta sädesodlingen skall hafva varit osäker i ett land, uppfyllt af vilda skogar, moras och sumpiga marker, hvilka då, liksom ännu, så synnerligt bidrogo att nedstämman temperaturen under sommarmånaderna, synnerligen vid mognadstiden, är helt naturligt. Enligt iakttagelser ifrån äldre tider uttalas ock de åsikter, som synas hafva varit gängse och ofta följts vid anläggande af hemman och lägenheter och hvilka ännu i tradition gå ifrån man till man. I sitt inträdestal till Kongl. Vetenskaps-Akademien 1755 anför doktor Högström ifrån Skellefteå: "att i landsbygden och vid sjösidan ibland varit missvext, när de mot fjellen boende haft god skörd. Utom myrar och sumpiga ställen, som gifva köld ifrån sig, bidraga äfven sjöar och elfvar med grundt vatten dertill, emedan den derifrån uppstigande dimban närmer frosten, då kölden sätter till; deremot bevarar dimban ifrån djupa vatten mot köldens häftighet, hvarföre ock de orter alltid äro fria från frost, som ligga vid djupa forsar i elfvarna. Vid nybyggens och nyodlingars anläggande, böra dylika ställen noga undersökas. Tjenlig jordmån med svartmylla eller sandblandad lermylla, som bäst står sig emot heta och väta, måste dertill sökas, äfvenså högländta platser, der morgonsolen straxt får bestråla och trakter, hvilka äro fria från moras, kärr och små bäckar, som komma ur kallkällor, särdeles från norr. Efter blåbär ej tåla hårdare köld än säden, så gifva de ock anvisning på frostria ställen, der de i kalla somrar fins oskadade" o. s. v. Då afdikning ej ännu var utöfvad vid sädesodling, var det naturligt, att odlingen var ytterst osäker och ansågs här, såsom i allmänhet under förra tider öfverallt, då ännu vetenskapen ej spridt något ljus öfver jordbruket, det vara ett lyckligt fynd att träffa jord, som passade för en sädesskörd. Hade detta skett, odlades på denna årligen säd; derifrån ensädesbruket. Det religiösa föreställ-

ningssättet ställde ock skörden i omedelbart beroende af Försynen; missvext var ett af de ris, hvarmed Allfadren agade sina olydiga barn. Med fatalistiskt lugn och undergifvenhet emottog menigheten detta straff af Försynen. Man var äfven derpå beredd: bark, missne m. fl. andra vextämnen ersatte den förfelade skörden, när ej tillräcklig spardom förefanns i kornboden. Hjelp af kronan och kommunen var ej den tiden dagens rop under svagår, utan försakelse och ospard möda. Fattigvård var knappast känd.

Missvext å säd var icke sällsynt och synes periodiskt hafva återkommit, så långt tillbaka i tiden, som några skriftliga underrättelser angifva. Sålunda omtalas en tid af missvexter i slutet af 1500-talet, en period under åren 1695—1697, 1740—42, som i gamla handlingar kallas de stora oåren samt 1780—87. Om missvexten 1787 berättas i Stockholms-Posten för påföljande år om Öfver-Calix socken i Norrbotten, "att flera byalag det året efter 100 skylar korn (hvarje med 15 band räknade) ej erhöilo mer än 1 eller 1 $\frac{1}{4}$ tunna mjöl, men på några ställen ficks en tunna korn efter 5 skylar, dock så svagt, att vanligt tunnbröd ej deraf kunde bakas. På 100 år hade ej så svårt år varit." Andra källor angifva, att missvexten sist angifna år blef desto kännbarare, som den äfven träffade foderskörden, hvilken förstördes af regn, hvarigenom en stor del af kreaturen måste nedslagtas, så att mjölk fanns knappast för barnen i några byar. Under innevarande århundrade hafva missvexter å säd inträffat förnämligast på 30- och 60-talet, hvaribland det under 1867 var måhända det svåraste. Efter missvext-åren hafva följt år med ymniga skördar, och tvärtom, hvilket förhållande äfven synes i äldre tider hafva egt rum. År 1694, "då Carl XI besökte Torneå, blef der så herrlig årsvext, att ingen i mannaminne sett dess like," men efterträdades af "det stora svartåret" 1695 med exempellös missvext. 1700, 1750, 1766 och 1779 anmärkas för Jemtland såsom ovanligt gynnsamma år, då sådden skall hafva egt rum den 20—30 April å Frösön. År 1703 bergades moget korn å Frösön den 23 Juli, tidigaste skörden derefter inträffade år 1766 den 4 Augusti. Efter 1867 års missvext, då säden frös den 3 September i Westerbotten, skördades påföljande år fullmoget korn i Juli inom samma provins. Brist på äldre handlingar har omöjliggjort uppställande under en längre tidsföljd af serier af missvext och goda år, men synes det antagligt af hvad som blifvit anfördt, att en viss periodicitet, måhända talet 30 eller 40, i detta fall eger rum, som bör sammanställas med istiden, af hvilkens utbredning under längre eller kortare tid skördens förfelande eller framgång i väsendtlig grad beror inom dessa nordliga trakter. Studiet af de meteorologiska förhållandena inom riket, som numera bedrifves i allt vidare kret ar, kommer väl att sprida ljus öfver åtskilliga hithörande detaljer samt måhända slutligen uppspara den naturlag, hvarmed sädesodlarens bemödanden i dessa trakter böra ställas i sammanhang. De förtjenstfulla sammandragen öfver sednaste årets isförhållanden i riket föranleda redan betraktelser i detta hänseende. I folktron förefinnes traditionellt antvdingar om perioder, hvilket grundar sig på gammal erfarenhet, som gått i arf ifrån slägte till slägte.

Rågodling omnämnes väl tidigt i Norrlands sydligaste delar, men synes sent hafva inkommit i de nordligaste provinserna. Den samma såddes mest på svedjeland, hvilket bruk förekommit in till senaste tider i olika delar af Norrland samt å myrodlingar efter "kytting" på finska sättet.

Råg uppgifves ifrån äldre tider hafva gifvit ända till 30:de kornet, men slår ofta alldeles fel, som mycket torde härröra af bristande afdikning och befolkningens "oöfvervinnerliga obenägenhet för diken". "Denna fördom", säger under sednare hälften af förra århun-

dradet Prosten Nordin i Bygdeå, "är ett af de största hindren för jordbrukets uppkomst i Norrland. Landet har nu börjat få någon böjelse för odling, hvilken heder likväl icke länge tillhört folket derstädes. Nu felar blott något pådrifvande och undervisning, så skulle betydliga framsteg häruti göras; ty nöden och fattigdomen begynner att tvinga allmogen till uppletande af nya utvägar och försök till förkofran." Rågodling har i gamla tider varit förordad, samt är ännu mer i våra dagar att anbefalla, sedan afdikning vunnit tillbörlig uppmärksamhet. Rågsädet skadas ytterst sällan af barvintrar, snarare af mild temperatur under snömassan, mognar efter tidig sådd för än kornet, samt är det bästa skyddsädet för en blifvande gräsvall. Hafre omnämnes visserligen under förra tider, men odling deraf måtte hafva varit ytterst obetydlig. Inom de nordligaste länen har hafren varit skydd som ett ogräs i all åker allt intill de sednaste årtiondena. Kornets förvandling till hafre har äfven i folktron lefvat intill sednaste tid, liksom i andra orter (t. ex. Wermland) rågens förvandling till råglösta. Denna föreställning, som går tillbaka till alkemiens och mysticismens dagar, spörjes äfven i andra fall såsom ifråga om gräsets uppkomst, hvilket stundom antages ske genom en naturens lek, då tillfälle att antaga närvaro af frö ej förefinnes. Till och med folkspråket angifver i uttrycket "hafreren", i öfverflyttad mening betydande i sitt slag felfri, oförfalskad, den ringa betydelse hafre haft såsom kulturväxt. Odling af hafre dels enbar till foder eller säd dels i blandning med korn har dock numera betydligt tilltagit inom Norrland och äfven i dess nordligaste delar.

Ärter odlades i förra tider endast vid några prestgårdar och boställen i norra delen af Norrland såsom kryddgårdsväxt, men hafva länge tillhört Helsingland, Jemtland, Medelpad och Angermanland, samt afstannat odling deraf vid Angermanlands norra gräns, ehuru spridda försök ega rum i de emot Jemtland tillstötande lappmarkssocknarne, t. ex. Dorothea och Wilhelmina. Sädesodlingen fortfar att vara inskränkt i förhållande till folkmängden och den odlade jorden. Den gräsbärande odlade jorden tilltar i areal emot den sädesbärande ifrån södra delarne af Norrland norrut, ehuru skillnaden ej synes vara stor emellan Norr- och Westerbotten. Förminskningen å sädesodling blir ännu större, om man stiger upp ifrån kusten utefter hela landet emot fjellryggen och detta ännu mer, ju mer man närmar sig norden, stundom dock mer beroende af trakternas naturförhållanden och jordmånens beskaffenhet än af ett nordligare läge. Provinsen Herjedalen med 10 socknar och 133,8 mantal egde år 1857 ett utsäde af omkring 1,109 tunnor korn, då Lycksele socken i Westerbotten med 95,198 mantal under samma år utsådde 1,085 tunnor korn. (Forts.)

Anmälän.

På denna tidskrift, som utkommer en gång hvarje månad, kan prenumereras på alla postkontor och boklädor samt hos f. Landsekreteraren A. J. Thomée i Sundsvall mot erläggande af 2 rdr för helt år. Vid requisition hos denne sistnämnde af fem exemplar fås derutöfver ett exemplar gratis, under förbehåll att alla exemplaren få under korsomslag sändas till en person.

Exemplar af tidskriften för 1869, 1870 och 1871 finnas ännu att få köpa mot nedsatt pris: 1 rdr för förstnämnde år och 1 rdr 50 öre för hvardera af de båda andra.

*J. Wilhelmsson. Harelda.
Sundsvall*

№ 9.

NORRLAND

September.

OCH

1872.

DESS FRAMTID.

Redaktör och ansvarig utgifvare
A. J. Thomée.

Tryckt hos *E. A. Hollner & Comp.*
Sundsvall.

Sädesodlingen i Norrland.

Af —U—r.

(Forts. fr. n:o 8.)

De norrländska landskapens befolkande af jordbrukande svenskar, tog sin början, om ock tidigt i kustlandet, i öfre landet eller lappmarken först vid slutet af 1600-talet. Genom Kongl. Maj:ts plakat af den 27. Sept. 1673 skulle svenske och finske uti Wester- och Österbotten, Ångermanland och Jemtland boende öfvertalas att inflytta till lappmarken för att derstädes upptaga sig boställen, som de kunde finna för sig heqväma emot åtnjutande af vissa frihetsår och andra rättigheter, som tydligare angifvas i ett senare Kongl. plakat af år 1695. Denna kolonisation fortgick under 1700-talet och framgent samt pågår ännu under våra ögon. De ytterst inskränkta odlingarne, som afse sädesbruk, hafva i dessa trakter utförts å naturligen goda och gynnsamma lägen, men hvilka genom inskränktheten af odlingarne, genom bristande afdikning, närheten af ofantliga kärr under en följd af år och intilldess större byar uppstått af nyställena, ofta varit ytterst osäkra för sädesodling. Inom mannaminne förekomma dock byar, som förvandlats ifrån obetydliga och förr lågt värderade till numera goda och för sädesodling lämpliga. Detta är företrädesvis dikningens förtjenst. Rotfrukter odlades fordom högst obetydligt. Potatisen, som föregicks af rofvor, inkom under sednare hälften af 1700-talet. "För jordpäronsplantager hafva flere i Böle, Grisbacka i Umeå socken, Inner- och Ytterön fått belöningar af Kongl. patriotiska sällskapet enligt inrikes tidningar år 1774." Vid samma tid utbreddes sig potatisodlingen småningom efter hela kustlandet. I det öfre landet inkom potatisen så sent, att det på några ställen skett i nuvarande mannaminne, ett bevis på huru det öfre landet varit isolerat och afstängt från kustlandet och den öfriga världen.

Huru inskränkt sädesodling är i Norrland torde inses af det följande. I kustlandet inom de nordligaste länen ställer sig den till säd anslagna åkern till den gräsbärande i lindor eller legdor liggande som 1: 2 ända till 1: 8 och derutöfver. Inom lappmarken, hvarest ensädesbruket allmänt förefinnes, bär ännu för det allrämesta allåkerjord säd. Men huru obetydlig är ej denna! Ifrån Wilhelmina lappmarkssocken af Westerbottens län må anföras några exempel enligt derstädes af vederbörande kronolänsman och synemän hålles besigtning år 1869 å åtskilliga kronohemman.

Risträsk by, $\frac{5}{8}$ mantal, anlagd 1796, nu med 3 åboer, tillsammans 8 tunnland åker;

Bäcksjö by, anlagd 1782—1797, $2\frac{5}{8}$ mantal, nu med 20 åboer, disponerar öfver en kvadratmils egovidd, har 36 tunnland åker;

Norra Latiksbergs by, anlagd 1787, $\frac{1}{4}$ mantal, med 4 åboer, har 18 tunnland 19 kappl. åker.

Kronohemmanet *Norrbäck* i Lycksele socken, anlagdt 1807 med 15 frihetsår, befanns efter 50 år eller år 1857 enligt syneinstrumentet ega 14 tunnland 5 kappl. åker, begagnade dels till åker dels till lindor.

Kronohemmanet *Brännträsk*, för närvarande det största i Malå kapellförsamling, skattlagdt 1804, och sedermera i skattförökadt 1870 till $\frac{1}{4}$ mantal, eger enligt syneinstrumentet under sist sagde år 3 tunnland 24 kappland. En ytterligt liten areal för säd är genomgående karakteristiskt icke allenast för hela nybyggsväsendet i Norrland allt ifrån dess början och intill närvarande tid, utan äfven för den gamla bygden. Grundtanken har varit, hvad betyder att jag köper några tunnor korn, om skörden slår fel, emot att köpa foder åt flera kreatur. Den med förhållandena obekante torde derföre med skäl ega rätt att sätta i fråga möjligheten för dessa nybyggare att lifnära sig och de ofta stora familjerna under dylika förhållanden, då dertill kommer, att sädesodlingen är ofta osäker, så osäker att en skörd stundom infaller på hvart tionde år på ogynnsamt belägna nyhemman. Detta finner dock en förklaring af det myckna gräset och deraf underhållna djur, som förefinnas å hemmanen. Vid anläggningarna har nemligen med rätta gjorts afseende å gräsgången, lämpliga marker till röjdningar, ängar, ängsvattningar m. m. Gården förlagd på någon höjd har omgifvits med några kappland odlad sandig eller stenig åker, hvilken småningom utvidgats; ifrån dalarne hafva grässkördarne erhållits. Till belysande af förhållandet torde böra omnämnas några exempel. På kronohemmanet *Ulfvoberg* i Wilhelmina socken $\frac{1}{16}$ mantal utsås $1\frac{1}{2}$ tunna korn, $1\frac{1}{12}$ tunna potatis och vinterfödes 1 häst, 6 kor, 2 ungnöt och 10 får eller derefter beräknadt på mantalet 16 hästar, 100 kor, 96 ungnöt, 160 à 200 får. Förrberörda Risträsk med 8 tunnland åker egde vid sista synetillfället 109 hölador, 414 odlade hässjeland gräs, en antydning om höbergsele. Norrbäck med 14 tunnland åker vinterfödde vid förr angifna tillfälle 6 hästar, 25 st. kor, 2 oxar, 5 à 6 ungnöt och öfver 100 st. får. Detta sednaste, ett resultat af en kraftfull mans femtioåriga arbete i vildmarken, är stort nog att bereda honom ett namn, synnerligen som rörelsekapitalet hufvudsakligast utgjorts af medfödd intelligens och fysisk styrka i förening med energie, utan några biförtjenster af skog eller fiske.

Brännträsk med 3 tunnland 24 kappl. vinterfödde under förr angifna år 3 hästar, 12 kor, en tjur, 2 à 3 ungnöt samt 30 à 40 får, hvilket utgör på mantalet 12 hästar, 60 nötkreatur samt 15 får. Här af inses lätt odlingens beskaffenhet såsom hufvudsakligen afseende fodertillgång, mjölkproduktion och djuruppfödande, hvilket är och måste blifva det hufvudsakliga vid allt norrländskt jordbruk. Naturförhållandena hafva dock inom så väl det öfre som nedre landet delvis betryggat sädesodlingen, så att byarne derefter grupperas i sädesbyar och gräsbyar, hvilken skilnad börjat så småningom ega mindre betydelse, sedan dikningen tillåtit gräsbyarne, hvilka af gammalt varit frostländta, att äfven frambringa säd och deremot de förra vanligen bestående af lätt och torr jord genom gräsodling kunna utvidga sitt gräsbruk och föda ett större kreatursantal än i forna tider, då gräsodling på vall var okänd; fodret hemtades då ifrån långt bort belägna skogar och ängar. Såsom prof, på hvilken areal en nybyggare behöfver, huru han bereder sig utväg och skapar sig egendom kunde flera exempel anföras. Första anläggningen har berott på godt val med afseende å framtiden och på anläggarens insigt och kraft. Med denna fortgående kolonisation står den starka folkförökningen inom Norrland i närmaste samband. Den naturliga gräsgången i de gamla och årligen utvidgade byarne försämras dock mer och mer, då

de i århundraden ålitade naturliga ängsmarkerna börja neka tillfredsställande afkastning. Hvarje tid har haft sina grundsatser, men nya åsikter måste inträda. Uppodling till åker eller ängens behandling efter nya och förbättrade metoder blir en följd och kommer åkerarealen att år ifrån år tilltaga samt måste det med den ständigt stigande folkmassan men dock alltid förblifva inskränkt i förhållande till gräsmarken. Sammanfattas de norrländska provinserna från och med de under Gefleborgs län lydande till och med Norrbottens län, så gestaltar sig de olika länens sädesodling ungefär på följande sätt i enlighet med de statistiska uppgifterna för år 1869:

Gefleborgs	län med ett utsäde af 323,000 kubikfot,
Westernorrlands	” ” ” ” ” 227,000 ”
Jemtlands	” ” ” ” ” 122,448 ”
Westerbottens	” ” ” ” ” 200,950 ”
Norrbottens	” ” ” ” ” 155,167 ”

eller tillsammans 1,028,565 kubikfot,

hvilket efter folkmängden gör omkring 2 kubikfots utsäde per person, då länens folkmängd var 511,820 menniskor. Ofvanstående utsäde med 6:te kornets afkastning lemnar endast omkring 10 kubikfot för hvarje person, hvilket tydligen lägger i dagen, huru beroende Norrland är af skörden endast till brödföda, äfven om årsbehofvet i säd i fjällsocknarne kan nedgå lågt, ända till 3 fot per person i Tärna kapellförsamling invid norska gränsen eller till 8 i Stensele socken af Westerbottens län; i kustlandet till 10, 12 och 15 fot.

Då förhållandet är sådant, är det ock helt naturligt, att det ligger nära till hands att hylla den åsikten, att sädesodling bör i Norrland öfvergifvas såsom föga tillfredsställande, alltid underkastad fara vid mognadstiden genom inträffande frost o. s. v. Denna åsigt, ofta hörd bland turister och dem, som lätt konstruera framtiden, är visserligen plausibel, men föga hugnande för en half million brödätande menniskor, hvilka ej ännu äro satta i tillfälle att ega bekväm samfärdsel med de sädesbärande delarne af det öfriga landet den tid af året, då behofvet sådant påkallar, för att hastigt omsätta de produkter, som deras landtmannanäring kan afstå. Olägenheten vore dock lätt afhjelpat, om i stället för de 12 à 15 millioner rdr, hvartill en skörd i Norrland minst bör uppskattas, något annat sattes i stället, som hastigt och jemnt fördelades ibland dess innebyggare, spridda på en yta af öfver 2,000 kvadratmil, hvarest ofta nog under sommaren antingen milslånga stigar eller vattendrag äro de enda kommunikationsleder för befolkningen att närma sig kusten och hvarandra eller hvarest under vintern det urgamla skidet, eller den med trugan försedda hästen stundom är det enda fortskaffningsmedel, hvarigenom han letar sig fram till en afsättningsort för sina ladugårdsprodukter, som af brist på konkurens ofta stå till det pris, köparen finner för godt att bestämma. Sedan vintern med is spärrat kusterna för 6 månader efter för sädesodlaren ogynnsamma år, har landtmannens smör ofta stått till 6 à 8 rdr, kött till 2 rdr pr 20 skålp. o. s. v., men sädestunnan till 3 à 4 gånger smörets värde. Hvar finnes då den sporre, som äggar husdjursskötseln framåt? Landtmännen i det öfriga Sverige skulle under sådana förhållanden rifva upp himmel och jord. Ett önskningsmål, hvartill Norrland så småningom derföre måste närma sig, är lättade kommunikationer, och framförallt sådana, som medgifva samfärdsel året om ej allenast med det öfriga Sverige, utan äfven med den norska kusten.

Under tiden och intilldess detta sker måste näringslivet i i Norrland hafva den prägel, det nu bär. Om ock boskapsskötsel är och förblifver hufvudsakliga stödet för folkmassan, för familjens dagliga underhåll, bör det anses vara väl betänkt, att den landtman, som saknar afsättning för mjölken och andra ladugårdsprodukter, hellre

förbrukar denna enkla och helsosamma föda, än förvandlar och omsätter den till lågt pris med stor förlust genom långa och mödosamma resor för att skaffa sig ett annat födoämne, som är långt dyrare. Så tillgick äfven i gamla tider ibland det kraftiga bergsfolk, som bebodde de Schweiziska alperna och dalarne. Likasom der efter mjölken förvarades ostar, som gingo i arf till barnen, finnes här exempel på många år gamla lifsförnödenheter, som skiftas bland barnen vid föräldrarnes fränfalle. Ifrån sommaren bevaras stundom vid fäbodarne (Jemtland) samlad mjölk till vintern o. s. v. Med kommunikationers tillkomst försvinna dylika sagolika företeelser. Norrland befinner sig i denna öfvergång. Med kommunikationer inträda nya idéer, hvilka omgestalta förhållandena i enlighet med människans och naturens fordringar. Menniskan blir ock då först naturens herre. Den norrländska jordmånen, — den sämsta jorden torde tillhöra Herjeådalens och Westerbottens län, — visserligen ej i allmänhet så särdeles fruktbar, är dock lämpad för kultur af sädesslag, rotfrukter och förnämligast gräs växter. Sommaren, om ock kort, eger ett mäktigt biträde i det intensiva solljuset, som sprider sig öfver landet och som i de norra delarne ej tillåter vexterna någon hvila under dygnets alla eller flesta timmar. Vegetationen framdrifves med en förvånande hastighet, som knappast har sin motsvarighet annorstädes i världen, åtminstone ej vid samma breddgrad. Tiden för sädesvexternas tillväxt och mognad, som i Skåne uppgår till en tid af 150 dagar, i mellersta Sverige till 120, Helsingland till 100, nedgår i Westerbotten till 80, i Norrbotten till 70 å 56 dagar. Denna period blir den tidrymd, inom hvilken sädesodlaren måste frambringa sin skörd. Detta måste gälla för honom som en naturlag, hvarefter han måste sig ställa. Utsås kornet t. ex. den 1 Juni vid Umeå, bör det i gynnsamma fall vara moget den 20—25 Augusti. Kan det deremot sås i Maj månad, en vecka eller några dagar tidigare har detta stort inflytande på skördens raskare framgång. Inträder våren sent med påföljande ogynnsam väderlek och jorden ej snart befriats från öfverflödigt vatten, fördröjes sådden och perioden öfverskrides, hvilket lätt kan vålla missväxt. Vårfroster inträffa sällan i Norrland. Merändels är jorden efter snömassornas nedsmältning, hvilket ofta sker mycket hastigt, vattenfylld och låter ej så snart beså sig. Den tidiga sådden förhindras derigenom stundom betydligt. För att derföre kunna efterkomma de fordringar, sädesodlingen uppställer för lycklig utgång i dessa trakter, är fullständig afdikning ett af de oefftergifligaste villkoren för de högre kulturvexternas lyckliga framgång och mognad. Härigenom vinnes den stora fördelen, att vårbruket är fullbordadt i rätter tid, vextperioden följes, hvarigenom ock sädens mognad inträffar före den tid frostnätterne plåga infalla. Genom erfarenhet är ock bekräftadt, att fullständig afdikning äfven med rör ej har något att befara af kälens: tvärtom eger täckdikning ett skydd i vintrens snötäcke, efter hvars utbredning höstetid täckdikena obehindradt verka, vissa år ända emot jultiden och före snösmältning på våren redan flera veckor, innan marken blifvit bar, hvarefter ofta den grunddikade jorden finnes vara antingen utan käle eller till obetydlig grad kälad. Kälens bortgång följer samma lag som isens och snöns smältning, hvilken vårtiden sker både uppifrån och nedifrån samtidigt. Å ett täckdikadt fält måste kälens smältning nedifrån ytterligare befordras, genom den vattenomsättning, som dikena förmedla. Efter denna vigtiga grundförbättring, utförd å åkerjord har å densamma vunnits en vecka tidigare vår, hvilket i förening med förminskad kyla i jorden betryggat skörden. I detta hänseende har fullständig afdikning större betydelse för Norrland än för någon annan del af riket.

Norrland har varit och är ännu för det öfriga Sverige ett slags barbareskstat i staten, ett Olof Trätäljas land, som har något värde så länge skog finnes.

Så länge det lönar sig att använda kapital i Norrland i denna riktning, anse många talet om jordbruk och husdjursskötsel derstädes vara fåfängt; dessa göra äfven gerna landet känt ifrån dess ogynnsammare sidor och finna stöd i återkommande missvexter, och vederläggas hvarken af dess egna söner eller af andra utom Norrland boende, hvilka ofta ej känna Norrland mera än till namnet. Den praktiske jordbrukaren, i allmänhet mer än andra beroende af den torfva, vid hvilken han är fästad, mäter gerna andras jordbruk och ekonomi efter sitt eget, efter hvad han sett, hvad han upplefvat. Eger han ringa kännedom dertill om ett land och detta blir mest för honom känt under ogynnsamma förhållanden, blir omdömet oblidare. För Italienaren finnes ingen nämnvärd vegetation norr om Apenninerna, för sydskåningen är landet norr om Dalelfven is och snö. Sammanföras dock de ämnen och utvägar till bergning, som förefinnas inom detta vidsträckta land i dess tillvexande boskapsskötsel, hvilken ensamt kan föda socknars befolkning, då några missvexter å säd inträffar, dess skogsbruk, som under sednare tiden årligen exporterat för omkring 40 millioner rdr och framgent kommer med förnuftig behandling att lemnas snarare mer än mindre, dess ofantliga rikedom på odlingstillfällen för en mångdubblad befolkning, de fiskrika floderna och sjöarne, den outtömliga tillgången på malmer, kan man med tillförsigt påstå, att Norrland inom sig bär en löftesrik framtid, om dess innevånare med gammeldags svensk ihärdighet och kraft arbeta hvar i sin stad på framåtskridande samt tillgodogöra sig nutidens lärdomar i alla riktningar: härigenom skall ock detta land tillvinna sig anseende samt slutligen blifva en prydnad för svenska kronan.

Behofvet af en serskild exposition för Norrlands husslöjd.

Höjandet af den landtliga industri, som hos oss vanligen kallas *husslöjd*, är en fråga som i de flesta af Europas länder står på dagordningen. Hos vår östra granne Ryssland, hvarest denna husslöjd kallas byindustri, — har under loppet af sistlidne sommar hållits en internationel utställning, der äfven hussløjden varit rikt representerad och hvarest vid jernförelse full visshet vunnits om de utmärkta anlag för slöjd, som vår svenska allmoge äger. Detta har också visat sig vara händelsen vid den utställning, som nyligen hållits i Wenersborg. Men ehuru alla hushållningssällskapen i Norrland intresserat sig för att der upphjelpa hussløjden, står den det oaktadt på en ganska låg punkt här i Norrland, der flera förhållanden dock borde bidraga till en ganska utvecklad sådan industri. Hittills har dock vid så väl de större allmänna utställningarne i riket som vid dessa mindre, hvilka de norrländska hushållningssällskapen hvar inom sin ort ordnat, just ingenting förekommit, som ens antyder att de norrländska hushållningssällskapens bemödanden i berörde hänseende haft någon egentlig framgång; och detta har gifvit mången anledning att tro, det norrlänningen i allmänhet saknar fallenhet för slöjd. Detta är dock icke fallet. Men hvad är då orsaken dertill att prof på hussløjdskicklighet så sällan förevisas? Det torde anses förmätet, att med någon

bestämmdhet yttra sig i detta hänseende, men utan tvifvel kommer man ganska nära det verkliga förhållandet, om man såsom hufvudorsak antager att norrlänningen i anseende till de långa afstånden och de svåra kommunikationerna i det inre af Norrland så sällan får se prof på annan husslöjd än den, som i hans hemort vanligen i liten skala och i primitivt skick åstadkommes, och att han i allmänhet saknar begrepp och än mindre undervisning om den formfulländning som behöfs, för att dessa artiklar skulle kunna bli passande föremål för den större marknaden. Det synes också vara ganska naturligt, att någon afsevärd husslöjd alldrig kan uppkomma i ett land med fåtalig befolkning och svåra kommunikationer, såsom i Norrland hittills varit förhållandet; men det vore oförsvarligt om dess befolkning numera, sedan folkökningen med stora steg går framåt och förslag är väckt om kommunikationernas förbättrande, icke skulle, likasom alla andra civiliserade folk, vidtaga kraftiga åtgärder för hussløjdens upplifvande. Det är väl sannt att arbetskrafterna här i Norrland äro serdeles otillräckliga och därför så högt i pris, att det rimligen icke kan löna mödan för en fullt duglig arbetskarl att i regeln sysselsätta sig med husslöjd, men han bör alltid hafva fördel vid att, efter ansträngande annat arbete, någon dag dessemellan eller då väderleken är otjenlig för arbete utom hus eller under de långa vinteraftnarne få i hemmet sysselsätta sig med den mindre ansträngande hussløjden, som dessutom alltid bör komma barn och den mindre arbetsföre till stort verkligt gagn. Under de många resor förf. vintertiden i Norrlands landsbygd företagit, har han vanligen fått tillfälle att bemärka, hurusom den norrländska qvinnan oftast på aftnarne har för sig något arbete som utmärker husslöjd, men att detta vanligast icke är fallet med männerna och barnen, som oftast sitta sysslolösa kring brasan. Att i penningar uppskatta den förlust som denna sysslöshet, beräknad för hela Norrland, föranleder låter sig icke göra, men uppenbart är det att den motsvarar ett ganska betydligt kapital, om än mången skulle tycka förlusten för individen icke vara af något serdeles värde; men beräknas blott några ören för det arbete i husslöjd, som hvarje person under en vinteraften skulle kunna serskildt förtjena, blir den sammanlagda summan deraf för de sex vintermånaderne dock mera än tillräckligt, för att ensamt deraf skulle bildas en ganska betydlig lifränta för hans ålderdom. Uti denna arbetsförtjenst ligger dock icke största vinsten, den ligger mera i den smak för arbete och verksamhet som på detta sätt kan lemnas barnen, i den odling uti handslöjd som dessa derigenom kunna få och i det sinnets förädling som ständig verksamhet medförer. Vi hoppas likväl att icke hafva gjort oss missförstådda derutinnan, som skulle vi med det sagda vilja förorda hussløjden på jordbrukets eller ladu-

gårdens bekostnad. Tvertom! vi anse dessa två näringar af den stora vikt för landet att ingenting derutinnan bör försummas; men vi gilla icke heller den åsigt, som en eljest framstående man för några år sedan till oss fällt, nemligen att husslöjden förstör jordbruket, derpå han såsom exempel framhöll förhållandet i Wåhla socken i Westmanland, hvarest jordbruket skulle stått högt innan dervarande allmoge mera allmänt började med en utsträcktare husslöjd i möbeltillverkning, men hvarest jordbruket numera skall finnas i ett ganska uselt skick, ty vi tro att tillfällig husslöjd mycket väl låter förena sig med både jordbruk och ladugårdsskötsel. Förhållanderne i Marks och Kinds härader uti Westergötland äro framstående bevis derom. Uti ingen annan del af riket lärers finnas en så högt drifven husslöjd, men den orten har i senare tid ändå visat ett framstående jordbruk och från dess ladugårdar föras numera ståtliga djur till marknaden i England.

Är man nu ense derom att husslöjden, rätt bedrifven, skulle kunna bereda vårt land stora fördelar, borde man med all kraft söka verka för att få den fullt utvecklad. Men i Norrland blir detta icke så lätt. Hittills har norrlänningen just icke gjort sig serdeles känd såsom idkare af slöjd och af den lilla slöjdfärdighet, som förr funnits, har sannolikt en del gått förlorad under de år då skogsafverkningen i Norrland varit större, än att den af landets eget folk kunnat bedrivas utan hjälp af tusentals arbetare från andra orter. Och visst är det, att norrlänningen vid de expositioner, som ägt rum, icke haft något serdeles att förevisa. Såsom vi här ofvan sagt vilja vi dock icke tro att sådant närleder sig af brist på fallenhet för slöjdskicklighet, utan snarare hålla vi före att de långa afstånden och en viss blygsamhet afhållit norrlänningen från att begagna expositioner utom Norrland och att antingen felaktighet i anordning vid hushållssällskapens små möten eller brist på täflan dervid hållit vår allmoge tillbaka att uppvisa prof på sin slöjd inom landet.

Med det intresse som våra Hushållningssällskap och till en del äfven landsting visat för husslöjden, har man full anledning till antagande att tiden verkligen är inne, för att just nu sätta i fråga ett för hela Norrland gemensamt och kraftfullt uppträdande i och för husslöjdens upphjelpande; och detta borde ske på det sätt, att en gemensam exposition för hela Norrland anordnades. Ett sådant sätt att gå till väga har vestra Sverige begagnat, då länen i den delen af riket sistlidne sommar haft en gemensam exposition, som verkligen lemnat ett serdeles godt resultat och derföre är förtjent att tagas till mönster af oss norrlänningar, som dock i husslöjd stå långt efter befolkningen i vestra Sverige och derföre ha mera behof än andra folk af en större kraftutveckling för husslöjdens framkallande. Vi våga derföre hem-

ställa, huruvida icke en sådan exposition borde för Norrlands husslöjd anordnas, med utsträckning äfven till andra produkter af Norrlands konst och industri, af dess jordbruksalster och lefvande kreatur. Och föreställa vi oss att "sällskapet för Norrlands väl" borde kunna sätta sig i spetsen därför och i sådant afseende meddela sig med hushållningssällskaperna och jemväl söka att få frågan underställd landstingen. Utan tvifvel skola dessa senare ej mindre än hushållningssällskapen finna frågan värd den största uppmärksamhet och anslå nödiga medel för verkställigheten.

Vi hafva tänkt oss att år 1875, derförinnan husslöjdens betydelse för Norrland torde blifva mera insedd och sjelfva husslöjden mera allmän än för närvarande är fallet, en sådan exposition skulle kunna hållas i den stad uti Norrland, hvar-est "sällskapet för Norrlands väl" då har sitt årsmöte; men frågan bör emedlertid underställas hushållningssällskaperna och landstingen redan nästa år för att få deras understöd, hvarförutan hvarken tillräckliga medel kunna motses för kostnadernas betäckande än mindre ett sådant intresse för frågan erhållas, som betryggar framgången. Om expositionen hålles en eller två veckor vid midsommarstiden, då Norrlands ångbåtar vanligen äro mindre upptagna med gods-transport och innan befolkningen börjat slottern, skulle sannolikt fri eller åtminstone en billig frakt för expositionsgodset kunna fås och ett icke obetydligt antal besökande kunna påräknas. Kostnaden för sjelfva expositionen borde alltså kunna inskränkas till hyra för lokal, dess enkla anordnande och betjening, men deremot afgiften af de besökande kunna påräknas så betydlig att landstingens och hushållningssällskapens understöd borde kunna inskränkas till ett förslagsanslag af högst 600 rdr utaf hvarje, deraf endast 400 rdr ovilkorligen skulle utgå och återstoden endast i det fall att denna andel jemte afgiften utaf besökande icke försloge för kostnadernas betäckande. Det bestämda understödet skulle såmedelst uppgå till minst 400 rdr och skulle derjemte 15,000 dagbiljetter à 30 öre pr stycke försäljas, hvilket synes icke vara osannolikt, borde alltså sammanlagdt erhållas 8,500 rdr, som otvifvelaktigt borde för kostnadernas betäckande blifva fullt tillräckligt och dessutom lemna tillfälle till några premiers utfästade.

Frågans stora vikt och betydelse för Norrland förvisar oss, att "sällskapet för Norrlands väl" skall med det lifligaste intresse omfatta den, och sådant ha till följd ett lämpligt förslag af sällskapet, för att underställas allmänheten och i vederbörlig ordning de auktoriteter, vi här ofvan nämnt. Fullt förvissade äro vi också, att om expositionen komme att afse icke allenast husslöjden utan alla andra norrländska produkter af konst, industri m. m. skall frågan komma att intressera hela allmänheten och det lyckas att på ett ställe få sammanförde vida mångsidigare prof på Norrlands slöjd- och

arbetsskicklighet än man nu ens vågar antaga vara möjligt. Man skall få tillfälle att uppvisa sina arbeten och produkter tillsammans med en mängd andra saker af andra uppvisare, utan att ovilkorligen känna sig förtryckt af tanken, att arbetet, som man inlemnadt, är mycket underlägset andras. Denna känsla skulle otvifvelaktigt för mången varit ett hinder mot uppvisningen, om fråga varit att expositionen skulle hållits utom Norrland, men med täflan endast med landsmän skall denna fruktan blifva mindre. Och är blott isen en gång bruten, skall det sedermera blifva lättare att få uppvisningen mera allmän, och af bättre beskaffenhet. Utan tvifvel skall ett sådant sätt att gå till väga hafva ett väsentligt välgörande inflytande på Norrlands hela näringslif, som derigenom otvifvelaktigt vida raskare och säkrare skall utvecklas än eljest låter sig göra. Mycket beror derpå att för den första expositionen erhålles en lämplig plats. Men lyckas denna första exposition, och ett förnyande af expositionen såmedelst kan ifrågakomma, borde alltid för den följande expositionen andra ställen väljas, hvarigenom de goda frukter, som mera direkt komme den ort tillgodo, hvarest expositionen hålles, skulle blifva jemnare fördelade och komma hela Norrland mera till godo.

A. J. Th.

Svenska statens skogar och skogsväsendet.

Skogsstyrelsens underdåniga berättelse för år 1870 har nu utkommit. Den är serdeles upplysande och väl förtjent att allmänheten må få en närmare kännedom om den, hvilket vi nu göra.

Kronoparkerne till ett antal af 306, inpedimenter inberäknade, upptogo vid årets slut en areal af 4,175,355 qv.-ref., deraf den hufvudsakligaste delen var belägen inom Norrland. Det redan under nämnde år vunna resultat, att inkomsterne för försåldt virke å allmänna skogar lemnat en *behållning* af icke mindre än 121,034 rdr, sedan aflöningen till hela skogsstaten, alla andra utgifter och jemväl en icke obetydlig kostnad för skogsodling blifvit frändragne, är redan i och för sig glädjande för fosterlandsvännen; men tages i betraktande, att flera omfattande arbeten för de norrländska vattendragens flottbargörande under året påbörjats vid åtskilliga af de kronoplatser, å hvilka flerårig afverkningsrätt blifvit försåld, att en bättre vård och tillsyn af statens skogar kunnat handhåvas, sedan en af behovet påkallad förstärkning af bevakningspersonalen i Norrland egt rum, samt att dessa skogar hädanefter otvifvelaktigt årligen skola förbättras; så bör man efter vårt förmenande kunna hysa den förhoppning, att de allmänna skogarne i en snar framtid, sedan alla flottleder blifvit uppreprensade och till följe deraf större täflan emellan kö-

pare i de båda nordligaste länen blir möjlig, skola för statskassan blifva serdeles inbringande. Man kan lätteligen göra sig ett begrepp om framtida förhållanden i detta hänseende om man lägger märke till de uppgifter, som den för Norrland sammansatta skogskomitén meddelat. Den har väl icke upptagit arealen för de i Norrland bestämda eller ifrågasatta kronoparker till mera än 2,870,445 qv.-refv. skogbärande mark, men deremot uppskattat kronans dels nu egande dels efter slutad afvittring antagligen öfverblifvande öfverloppsmarker till 24,720,075 qv.-refv. likaledes skogbärande mark. Kronan skulle således endast i Norrland ega nära 5 millioner tunnland eller omkring 223 qv.-mil skogbärande mark. Samma komité har beräknat den *årliga* atkastningen på denna yta till 618,265 mogna träd om minst 8,3 tums diameter på 16 tots längd och till mera än 55 millioner kub.-fot af annat virke, och detta blott efter skogens nuvarande förhållande; men för den händelse marken vore i fullt bevuxet skick har komitén trott sig kunna uppskatta den årliga afverkningen till 1,318,823 träd och nära 78 millioner kub.-fot virke af annat slag. Detta allt oberäknadt hvad den privilegierade stockfångsten i Norrland årligen lemnar. Skulle såsom försäljningspris blott erhållas det medelpris af 2 rdr 2 öre pr träd, som kronan fått vid försäljning år 1870 af flerårig afverkningssrätt af skog i Gefleborgs och Westernorrlands län, hvilket icke synes osannolikt när en gång i framtiden en större kultur hinner sprida sig till de båda nordligaste länen, der den största skogsarealen finnes, så att virket af "annat slag", som nu vanligen får ligga qvar i skogen äfven må kunna tillgodogöras, så måste kronans inkomst af sina i Norrland varande skogar blifva högst betydlig.

Högst intressant och lärorik är den berättelse som skogsstyrelsen lemnar om hushållningssättet på de allmänna skogarne i Norrland.

Den ordnade timmerblädning eller utgallring i en viss tids- och ordningsföljd af de mogna träden till en bestämd minimidimension med qvarlemnande af de öfriga för att tillväxa och i sin tur efter uppnådd mognad tillgodogöras, hvilket system med hänsyn till förhållandena inom Norrland varit nödvändigt att derstädes antaga, är visserligen, säger styrelsen, ingalunda öfverensstämmande med den rationella hushållning, som i den s. k. trakthuggningen funnit sitt uttryck. Den fordrar att å den trakt, der afverkning sker, alla äfven de minsta träd och buskar medtagas; men intilldess, att äfven uti Norrland virke af de obetydliga dimensioner, hvartill trakthuggningen måste sträcka sig, kan komma till nytta, synes ofvannämnde timmerblädning, oberäknadt upprepning af vindfällen m. m., vara det enda förfarande, som utan allt för stora kostnader och tillspillogifvande af virke kan användas för tillgodogörande af Norrlands

skogsalster. Skogsstyrelsen anmärker också, att den med uppmärksamhet iakttagit det inflytande, som för längre tid tillbaka företagen timmergallring och den ordnade timmerblädningen utöfvat på den qvarstående tillväxande skogen och på återväxten och dervid inhemtat ej allenast att plantor efter några års förlopp i följd af sjelfsådd uppkomma, utan äfven att, oaktadt skogarne genom afverkningen af de mogna träden för tillfället blifvit glesare och uppfyllda af timmerskator, hvilka, jemte de vindfällen som efter huggningen ofta uppstå, bidraga till förökande af för granskogen skadliga skogsinsekter, och ehuru många af de närstående träden blifva vid fällandet af den gröfre skogen toppbrutna eller eljest skadade, försvinna dock spåren efter dessa olägenheter, att döma efter de trakter der timmergallring för längre tid sedan framgått, innan timmerblädning ånyo kommer att öfvergå samma område, "och från en del trakter, der dylik blädning endast för 12 à 13 år tillbaka egt rum, har meddelats, att den qvarstående skogen derefter erhållit en lifligare vext, så att en ej obetydlig del af träden redan uppnått sådan storlek att de kunna räknas till mindre sågtimmer". Detta låter ju serdeles godt och lugnande! Hvad styrelsen yttrat, öfverensstämmer fullkomligt med de upplysningar i detta hänseende vi från flera orter i Norrland erhållit, men vi hafva allt hittills befarat att återväxten af skog icke skulle förr än efter flera årtionden i allmänhet infinna sig der, hvarest skogseld öfvergått marken. Enligt skogsstyrelsen skall dock återväxten ej heller der uteblifva, "enär de på skaren af den ännu qvarliggande snön om våren utfallna skogsfröen föras milsvidt ut öfver de afbrända fälten, der fröen slutligen finna för groning gynnsamma förhållanden uti den af snövatten genomdränkta jorden." Till följe häraf "är skogsåterväxten inom de norra orterna utom de trakter, som nyligen hemsökts af skogseld eller der timmerblädning de senaste åren egt rum och der sjelf sådden sålunda ej ännu hunnit blifva tillräcklig, i allmänhet lofvande, hvarföre skogsodling derstädes icke annat än undantagsvis varit behöflig, likasom den ock i anseende till de i dessa orter högt uppdrifna arbetspriserna, endast i obetydlig utsträckning kunnat ske."

Det är beklagligt att inom första inspektionsdistriktet eller Norrbottens och Westerbottens län åverkan å de under skogsstatens förvaltning eller uppsigt stående skogar skall ha varit så betydlig, att icke mindre än sammanlagdt 224,668 mastträd, bjelkar, timmer och sparrar, utom plank och ved, blifvit år 1870 olofligen afverkadt. Att åverkans brott kunnat i denna stora skala ske är högst betänkligt; och om än vi tro, att de ha sin närmaste grund i den förklaring att de allmänna skogarne i dessa nordliga trakter förr af allmänheten ansetts som en gemensam tillhörighet, bör dock denna

förklaring numera, efter det att dessa skogar blifvit reglerade såsom statens egendom, icke kunna förebäras såsom någon ursäkt för den anmärkta lagöfverträdelsen. Det är hufvudsakligen i Pajala, Gellivare, Jockmocks, Arjeplogs, Kalix, Luleå, Råneå, Piteå norra samt Skellefteå revier, hvarest den anmärkta åverkan egt rum, och om än emot den laglydige delen af befolkningen i orten ingen skugga bör kunna kastas, är det likväl ovedersägligt att hela ortens befolkning i den allmänna opinionen lider af dessa jemnt återkommande åverkars brott; och kanhända vore det derföre nödigt, likasom vi ock hålla före att det skulle alldeles stäffa det inrotade ofoget, om de laglydige ville för hvarje socken särskilt träffa föreningar i syftemål att söka understödja jägeri- och kronobetjeningen i deras bemödanden till åverkningarnes förekommande. I Skellefteå revier, hvarest mera än fjerdedelen af den anmärkta åverkningen egt rum, är den dock numera aftagande och "i de öfriga revieren inom första skogsdistriktet hafva åverkningarne så väl till antal som belopp minskats betydligt och äro i vissa revier, såsom Lycksele norra och södra, nästan upphörda, likasom åverkningarne uti andra skogsdistriktet — Westernorrlands, Jemtlands och Gefleborgs län — varit af ringa betydenhet, och i allmänhet visat sig i starkt aftagande". Detta tillskrifves en verksam skogsbevakning samt skogspersonalens nit vid åverkars efterspanande och åtalande inför domstol. Man har således all anledning att hoppas det förhållandet i anmärkta hänseendet uti Norrbottens län ätven skall i den närmaste framtiden upphöra, men visst är det att dertill skulle i väsentlig mån bidraga, om de föreslagna föreningarne komme till stånd.

För att angripa dessa laglösheter i deras ömtåligaste punkt har i senare tid den methoden någongång användts, att alldeles onyttiggöra det virke som blifvit åverkadt, men tagits i beslag; och styrelsen anmärker att vid försäljning af sådant virke har ej sällan betingats ett så högst otillfredsställande pris att, oaktadt beslagtagandet, lagbrotten blifvit vinstbringande för åverkarna, och derföre, anmärker styrelsen, borde onyttiggörande af beslagsvirke användas oftare så snart ej priset uppgår till minst detsamma, som i orten vanligen betalas för skogseffekter. Vi dela till alla delar denna mening och hålla före att den förlust, som derigenom i första hand drabbar kronan, snart skall blifva ersatt; och nödigt är det också att något kraftfullt göres till skydd för de allmänna skogarne, som under många år lidit mycket af denna olofliga åverkan, och på det att dessa åverkans brott, som i moraliskt hänseende så menligt inverka på befolkningen och på den trycker den sorgliga stämpeln att vara lagbrytare i massa, en gång må upphöra och kronan få draga verklig fördel af sin norrländsöa skogsegendom. Ingenting skulle i detta hänseende verka bättre och säkrare än att onyttiggöra det tim-

mer, som ej blir till fulllo betaldt; ty märker den, som för-
öfvar åverkningen, att allt det arbete han på virkets utdrif-
ning nedlagt icke blir på något sätt ersatt, skall han otvif-
velaktigt icke längre fortsätta den oloffliga afverkningen.

Skogseldar hafva under år 1870 i Norrland förekommit
mindre än föregående år och de flesta varit af ringa om-
fattning och förorsakat föga skada. Befolkningen har visat
större beredvillighet än förr att biträda vid eldarnes däm-
pande, sedan äfven den yngre skogen erhållit högre värde.
Ej heller har någon betydande stormskada inträffat.

I afseende å hvad skogsstyrelsen anmärkt om enskildes
skogar inom Norrland anteckna vi tillsvidare, att med un-
dantag af endast några få bruk, der särskilda skogsförvaltare
finnas antagna, samt ett och annat sågverk, der skogseffek-
terna tillgodogöras i mer ändamålsenlig följd, är ordnad hus-
hållning å de enskildas skogar i det närmaste okänd; att å
de skogar, hvarifrån virke kan utdrifvas i förefintliga vatten-
drag, afverkas allt som kan vinna afsättning, utan hänsyn
till framtiden, under det att skogen å trakter, som ännu sakna
uppreprensade flottningsleder, har föga eller intet värde och till
följd deraf lemnas att förfaras; och att den ofta på längre
tid upplåttna afverkningsrätt, der någon minimidimension för
afverkningsbart träd icke blifvit bestämd, verkar i hög grad
förstörande på skogarne, sedan battens blifvit begärliga å
virkesmarknaden och sparrar af ända ned till 5 å 4 tum vin-
na afsättning.

Hvad beträffar de enskilde skogarne utom Norrland
innehåller skogsstyrelsens skildring derom några förhållanden,
som det vore värdt att norrlänningen ville fästa uppmärk-
samheten vid. Så äro inom Kopparbergs, Wermlands och
Örebro län, hvarest kolvedsafverkningen stundom sträcker
sig till 40 å 60-årig skog, brukens och de större egendo-
marnes skogar dock i allmänhet temligen väl vårdade och
åtskilliga af dessa ställde under skogsförvaltare, till ordnad
hushållning indelade samt föremål för en ej obetydlig skogs-
kultur. I det sistnämnda länet hafva äfven ägarne till smärre
gårdar och hemman börjat att allt mer anlita en af hus-
hållningssällskapet serskild anställd skogsförvaltare. Å all-
mogens skogar i Dalarne och Wermland finnes deremot vis-
serligen ingen ordnad hushållning och äro de, som hafva lämp-
ligt läge, ofta på vissa år, 5 till 50, upplåttna till afverkning
åt sågverk och virkeshandlare, men, då minimidimensioner
för afverkningen här merändels blifvit bestämd, har afverk-
ningen emedlertid visat sig mindre menlig för skogen än
den saluafverkning som allmogen sjelf drifver. Äfven inom
Westmanlands, Stockholms, Upsala, Södermanlands och Öster-
götlands län, hvarest ett ej obetydligt antal af de större jord-
och bruksegendomarne för en sparsammare hushållning med
skogen, ofta grundad på hushållningsplan i förening med skogs-

odling samt under ledning af kunniga skogsförvaltare, synes äfven allmogen egna något mera omtanke åt den ringa skogstillgångens bevarande och stundom söker den att föröka skogstillgången genom skogssådd, hvilket äfven börjat iakttagas inom Skaraborgs och Elfsborgs län. Hvad särskildt beträffar Gotlands län, så har efter utfärdandet af förordningen den 10 sept. 1869 angående skogshushållningen derstädes en märkbar inskränkning egt rum i försäljningen af smärre skogsalster till afverkning, äfvensom i sådane hemmansköp, som ske med beräkning på skogens realiserande och under året hafva sex hemman ståtts under sådant förbud, som förordningen i afseende å saluafverkning stadgar.

Vi hafva sökt att mera utförligt meddela allt det som i skogsstyrelsens berättelser förekommer om förhållanderne med skogshandteringen i Norrland. Vi hafva trott oss böra göra det, emedan denna handtering är af största vikt och betydelse för Norrland, och därför att hvad som i berättelsen förekommer kan blifva till en god ledning i afseende å hvad som är att göra för att denna skogshandtering må kunna så vårdas, som öfverensstämmer med landets framtida nytta och trygghet.

A. J. Th.

Verkan af underdikning eller dränering af åkerjorden.

Det är otvifvelaktigt att underdikning af åkerjorden verkar lika fördelaktigt på samma sorts jord, vare sig i Norrland eller i Skåne och att den allestädes är behöflig, ej minst i vårt nordliga land. Således kunna de resultat som på andra ställen om dräneringen vunnits och under en lång följd af år iakttagits med säkerhet ligga till grund för norrlänningens omdöme för dräneringens verkan på jordbruket i Norrland. Har den motsvarat och fullt ersatt kostnaderna på andra orter, bör norrlänningen icke längre tvifla att allmänt införa bruket af underdikning, icke sky de kostnader den medförer.

Särskilt hafva vi fått anledning att just nu skrifva något om denna viktiga fråga, efter den stora nederbörd som nu någon tid fallit, då olägenheterna deraf för åkerjorden i väsentlig mån blifvit undanröjde, om underdikning förefunnits.

Vid det allmänna skånska landtbruksmöte, som under sistlidne sommar hållits, framställdes den frågan: Hvilka resultat hafva vunnits genom dräneringen af åkerjorden inom Skåne? Och efter att denna fråga blifvit besvarad af förståndaren för Orups landtbruksskola, direktören F. von Ekensteen med ett anförande blef detta antaget såsom mötets svar på frågan. Det omdöme som hr Ekensteen lemnat om

dräneringens verkan, bör derföre vara att anse såsom fullt pålitligt; och vi meddela derför anförandet i sammandrag, under förhoppning att det skall gifva anledning till ett mera allmänt införande af dränering här i Norrland.

För 20 år sedan börjades de första dräneringarne med tegelrör inom Skåne att utföras, utan att exemplet i början verkade betydligt, kanske hufvudsakligen emedan man dels ej var fullt öfvertygad om att jorden på det sättet skulle kunna torrläggas, och öfvertygelsen om nödvändigheten af en fullständig afdikning då ej var tillräckligt stadgad. *Afdikningens* nödvändighet började man dock snart inse, men vare sig att tron på *dräneringens* ändamålsenlighet saknades eller man fruktade den större kostnad detta dikningssätt medförde, så blef dock en tid bortåt den nödvändigaste afdikningen utförd medelst öppna diken, oftast genom s. k. landdiken, till dess så småningom fördomen emot dräneringen började gifva vika och densamma blef allmännare. Man hade dock för stora fordringar på verkningarne af detta dikningssätt, enär man till och med väntade en fortfarande betydligt förökad afkastning, utan att vilja göra annat än dika, ej besinnande att den åkerns ökade verksamhet, som dräneringen medförde, väl kunde medföra några få goda skördar på samma gång som jordens kraft uttömdes, men att sådant ej *i längden* kunde fortgå med mindre att åt åkern *återgafs tillräcklig ersättning för de vunna skördarna*.

Detta i förening med några ogynnsamma år hade så när vållat en reaktion, om ej ett par våta år och vunnen insigt om nyttan och nödvändigheten af en *starkare* gödning kommit den goda saken till hjälp. Derjemte började den erfarenhet vinnas, att afdikningen med *öppna* diken blef i sjelfva verket lika dyr som dräneringen, ty den jord som genom dräneringen vanns och den besparade underhållskostnaden *ersätta*, åtminstone på bättre jord, ofta hela, alltid största delen af dräneringskostnaden.

Under de sednare åren har dräneringen fortgått med jättesteg och hvarje våtår eller regnig höst har gifvit ökad anledning till en ytterligare stegring i denna riktning, så att man i Skåne numera är på den standpunkt, att *dräneringen af våt åker* anses för en *nödvändig sak* och att numera de äro få, som hysa fruktan att jorden genom dräneringen göres för torr.

Det har här ofvan erinrats, att genom dräneringen förbyggas en förlust af jord och att vinsten deraf jemte den besparade underhållskostnaden i de flesta fall betäcka dräneringskostnaden. Man får således sin jord torrlagd så godt som för intet. Redan derigenom ha millioner blifvit åt Skåne vunna. Men detta resultat är dock ej det största; ty den vunna jorden icke allenast brukas, besås och skördas utan ett

öres tillökning i brukskostnaden, utan genom dräneringen utföras nästan alla landtmannaarbeten på den förstörade arealen för *mindre kostnad* och *bättre*, än förut på den genom öppna diken sönderstyckade och förminskade jordrymden på samma gång som användandet af flera maskiner underlättas och möjliggöres. Man vinner dessutom en för vårt nordliga läge ganska behöflig *tillökning i arbetstiden* i synnerhet har den på icke dränerad jord ofta så besvärliga, ibland omöjliga höstplöjningen blifvit alldeles oberoende af en allt för stark nederbörd, hvarjemte man i många riktningar blir mindre beroende af ogynsam väderleks och ett hårdt klimats inflytande och grödan blifver *bättre, jemnare* och *säkrare* än förut.

Det finnes dock ännu de som förebrå dräneringen, att den för hastigt uttömmar jordens kraft, — och dock är just den förebråelsen ett bland de största bevisen för dräneringens förträfflighet. Ty hvad kan för landtmannen *vara bättre* än att *hastigt* återfå det gödselkapital han nedlägger i jorden, då han just derigenom blir i stånd att med verklig fördel producera eller från andra håll anskaffa gödsel, denna landtbrukets så viktiga häfstång.

Dräneringens verkningar för Skåne hafva alltså varit så stora och välgörande att hr Ekensteen slöt sitt anförande dermed, att det för den provinsen varit mindre skadligt om fjerdedelen af dess jord ej funnits till än om den saknat detta förbättringsmedel för den odlade jorden. Man kan deraf göra sig ett begrepp, huru högt dräneringen är af Skånes jordbrukare uppskattad. Må norrlänningen taga detta omdöme i nödigt betraktande, så att äfven Norrland tjugu år härefter må kunna uppgifva samma resultat af dränering, som det hvilket vunnits i Skåne och i sådant afseende af Norrlands hushållningssällskap med det snaraste vidtagas alla de åtgärder, som kunna underlätta ett allmännare införande af denna förträffliga afdikningsmetod.

A n n ä l a n .

På denna tidskrift, som utkommer en gång hvarje månad, kan prenumereras på alla postkontor och boklådor samt hos f. Landsekreteraren A. J. Thomée i Sundsvall mot erläggande af 2 rdr för helt år. Vid requisition hos denne sistnämnde af fem exemplar fås derutöver ett exemplar gratis, under förbehåll att alla exemplaren få under korsomslag sändas till en person.

Exemplar af tidskriften för 1869, 1870 och 1871 finnas ännu att få köpa mot nedsatt pris: 1 rdr för förstnämnde år och 1 rdr 50 öre för hvarterdera af de båda andra.

NORRLAND

Oktober.

OCH

1872.

DESS FRAMTID.

Redaktör och ansvarig utgivare
A. J. Thomée.

Tryckt hos *E. A. Hollner & Comp.*
Sundsvall.

**Bör svenska staten fortsätta med utförandet af
landets stambanebyggnader?**

Uti "Nya Dagligt Allehanda" för den 18 i denna månad förekommer en artikel, hvilken tidningen synbart velat rekommendera till allmänhetens synnerliga uppmärksamhet, och hvari bland annat om landets stambanor yttras, att "länge kan det väl icke numera dröja innan både norra och östra stambanorna nått sin fullbordan, hvarefter det torde blifva stor fråga om, huruvida icke staten kan anse sig hafva till fullo uppfyllt sin skyldighet att bygga stambanor, så framt den icke skulle besluta sig för att fortsätta norra stambanan norrut genom Norrland. Att man kommer att göra anspråk derpå är säkert, och den, som följt med de häftiga jernvägsstriderna, allt sedan det första gången blef fråga om att staten skulle bygga stambanor, skall det icke förvåna, om riksdagen beslöte något dylikt. Här äro de enskilda intressena de enda, som taga sig den afgörande rätten, och hvar och en vet, hvilken stor rol de hittills spelat i våra riksdagsförhållanden och huru de begagnats äfven för att genomdrifva politiska planer" o. s. v. Det vore dock högst önskligt, yttrar tidningen slutligen, att det efter ofvan omtalade banors fullbordan kunde blifva slut på statens sysslande med jernvägsanläggningar, *just för att vi en gång måtte blifva befriade**) från dessa obehagliga och understundom skandallösa jernvägs- och partistrider, som gjort oss så mycket ondt. Ehuru den ärade tidningen tillstyrker, att staten borde med sitt understöd bidraga till möjliggörandet af mycket viktiga enskilda jernvägsanläggningar, såsom t. ex. Sundsvalls—Trondhjems-banan och till och med göra detta med frikostighet, framställer hon dock slutligen den mening, att staten

*). Kursiveringen af tidskriftens redaktion.

hädanetter bör undvika att i någon större utsträckning, än som *hittills blifvit beslutat*, sjelf öfvertaga trafikerandet af stambanor, som må vara den enskildes angelägenhet och alltid bordt ha varit det, *om det icke hade befunnits omöjligt*, att på annat sätt åstadkomma några jernvägsanläggningar i vårt land.

Det har väckt norrlänningens synnerliga uppmärksamhet, att N. D. A., som alltid vid andra tillfällen yttrat sig så välvilligt för Norrland, skulle just nu i en af Norrlands verkliga lifsfrågor, — utan tvifvel den viktigaste — understödja en åsigt, som ur både rättvisans synpunkt samt fäderneslandets och statens sanna fördel icke kan försvaras, på sätt vi här nedan vidare skola utreda.

I den föreliggande frågan utgafs år 1869 en liten skrift, om jag icke misstager mig, författad af en man, som haft ett stort inflytande på hela landets jernvägssystem och som utan tvifvel mer än någon annan varit i tillfälle att sätta sig in uti saken. Vid den tiden var det ock starkt i fråga, att staten skulle i väsentlig mån minska anslagen till stambanor, i följd af inträffade missväxter och tryckt penningeställning. Den gjorde det äfven, oaktadt staten i många hänseenden borde haft stor fördel af att just under en tid, då hela näringslifvet var tryckt, ha utvecklat hela sin kraft för ett raskare arbete på stambanorne; men i nämnde lilla förtjenstfulla skrift höjdes en varnande röst deremot. Det syntes nemligen förf. oförklarligt, hurusom — efter det såväl regering som riksdag först medelst sällspord enighet och berömvärd kraft gripit sig an, "att på vinst och förlust skuldsätta landet i ganska stor skala till utförandet af ett företag, om hvars förmåga att återgälda kostnaden de då måste sväfvä i okunnighet, och hvarom till och med de mest klarseende icke vågade förespegla annat resultat än att det skulle i bästa fall bära sina egna driftkostnader, lemnande för öfrigt åt staten eller de skattskyldiga att draga tyngden af annuiteterne, — samma statsmakter likväl, sedan resultaten visat sig öfver all förväntan lyckliga, plötsligt rygga tillbaka, liksom förskräckta öfver sitt eget till landets oberkänliga nytta och redan till största delen utförda storverk."

En sådan förändring i allmänna opinionen om ett viktigt statsintresse, utan att det föreliggande resultatet med trafiken på stambanorna dertill gaf den ringaste anledning, var desto mera märkligt som samtidigt dels i England, hvarest man allt hittills städse motsatt sig statens inblandning i industriella bestyr, fördes lifliga debatter i parlamentet derom att statsverket skulle öfvertaga vissa enskilda jernvägar såsom statsbanor, ehuru frågan då icke afgjordes utan skulle hållas öppen, dels då blef fullleligen bekant det utom-

ordentligt vackra resultat som Belgiens statsbanor lemnat. År 1835 började Belgiska statsverket att bygga jernvägar och år 1867 dels ägde dels arrenderade det sådana till en längd af 80 svenska mil, hvilka dock intill år 1851, således under loppet af 17 år, ständigt lemnade staten mer eller mindre förlust efter det annuiteterne af ränta och amortering blifvit betäckta; men efter 1851 uppstod en stadig tillökning i öfverskottet af inkomsterne utöfver utgifterna, endast något minskad år 1856 genom dåvarande tryck på de allmänna affärsförhållanderne och 1857 genom en nedsättning i statens frakttaxa, som dock beräknades hafva lemnat allmänheten eller trafikanten en ren vinst af mera än 14 millioner rdr rmt. Öfverskottet var det oaktadt år 1867 högst betydligt och beräknades då till något öfver 36 millioner rdr rmt, *sedan* räntor och amorteringar å de lånade medlen, jemte afgiften för de arrenderade jernvägarne blifvit för *hela* tiden ända från 1835 godtgjorde.

Någon kan vilja anmärka, att detta exempel från Belgien icke är tillämpligt på ett land sådant, som Sverige med dess glesa befolkning och jemförelsevis mindre utvecklade industri; men såsom en regel bör det kunna antagas, att rörelsen, då den erhåller nya kommunikationer alltid ökas starkare i ett land, hvars naturliga hjälpkällor dittills blifvit förbisedda eller obegagnade, än i ett land der industrin i alla grenar nått en så hög utveckling som i Belgien. Detta påstående har också visat sig hålla fullkomligt streck, hvad Sverige angår. Å statsbanorne började trafiken 1856; och dessa lemnade såsom brutto-inkomst per *banmil* i medeltal: år 1858 36,125 rdr, år 1860 37,115 rdr, år 1865 55,581 rdr och år 1870 64,987 rdr. I förhållande till anslagna byggnadskapitalet har nettoinkomsten af trafiken för hvarje år sedan 1862 blifvit i procent större. Det året utgjorde den blott 1,386 %, men efter jemn stigning 1870 icke mindre än 3,752 %, och det är all sannolikhet, att nettovinsten vid innevarande års slut skall befinnas vara nära 5 %. Skulle nu staten för de i och för jernvägsbyggnaden upplånade medel icke fått betala högre ränta än 5 % eller den ränta, som staten numera ger, så skulle förhållandet här i Sverige med hänseende till den växande trafiken på statsbanorne varit aldeles detsamma som i Belgien. Efter en tidrymd af 17 år skulle de svenska statsbanorne fullkomligt burit sig och derutöfver lemnat nöjaktig ränta på byggnadskapitalet. När nu detta har varit möjligt under en tid, då landets industri stått på en jemförelsevis låg punkt, och då allmän missväxt och en tryckt ställning rådt i hela landet, torde man utan öfverdrift med visshet kunna antaga, att sedan statsbanorne dels numera närmat sig bergslager,

dele inom några år komma i förbindelse med en hel mängd vigtiga enskilda banor, som otvifvelaktigt komma att ge en högst betydlig ökad trafik åt statsbanorne, så skall det här liksom i Belgien snart nog inträffa, att statsbanorna lemna ett verkligt högst betydligt öfverskott och att dessa alltså kunna bereda nationen lindring i sina skatter.

Så förhåller det sig med nu befintliga statsbanor; men, anmärker någon, dessa banor hafva sitt läge söder om Dal-elfven och rimligtvis skall trafiken blifva vida mindre på statsbanor norr om denna elf. De som känna de norrländska förhållanderne äro dock af den meningen, att statsbanorne i Norrland skola lemna en fullt ut så god trafik som i det öfriga Sverige, om de blifva förlagde i trakter, der det största invånareantalet finnes och den största odlingen och industrin råder, och icke i ödemarker, der ingen kultur hvarken nu finnes eller på länge kan komma att ega rum. Riktigheten af denna mening kan med siffror bevisas; men här är ej rätta stället att framställa dem. För en hvar som vill taga i betraktande de 5 à 7 månaders tid, som Norrlands hamnar årligen äro stängda, norrlänningens kända rörlighet och den starka konsumtion som i Norrland råder, jemte de långa afstånden, som åter betinga att medellängden för både gods och passagerare skall blifva större och i följd deraf afgiften pr centner eller passagerare vida högre än som i medeltal är fallet i det öfriga landet, skall det blifva sannolikt, att staten icke bör få förlust på de stambanor som byggas i Norrland, och aldeles uppenbart, att de skola i hög grad bidraga till ökad trafik på statens öfriga banor. Resultatet af de norrländska jernvägar, som redan finnas, är icke heller afskräckande för ett stambanesystem i Norrland. Så t. ex. transporterades å Gefle—Dahla-banan år 1860 blott 1,354,603 c:r, men år 1862 3,111,270 c:r och derefter har trafiken varit i stadigt stigande, år 1865 6,259,425 c:r; år 1868 7,888,530 c:r samt år 1870 10,095,336 c:r gods. Den till delegarne utdelade nettoinkomsten har också årligen varit i jemnt stigande och högst betydlig.

Att N. D. A. under sådane förhållanden velat påyrka att statsbanor icke skola utsträckas norr om Storvik, är ett sorgligt bevis på huru lösligt statens viktigaste intressen kunna behandlas. Här ofvan är det visadt, att staten redan har fullgod ränta på det kapital, som på stambanorna blifvit påkostadt. Men lägges nu dertill den indirekta vinsten för landet deraf, att staten i allmänhet håller vida billigare frakter på statsbanorne, än händelsen är med de enskilda jernvägsbolagen, den kostnadsfria transporten afundsättningsspanmål och expositionsartiklar, nedsatt postföringskostnader m. m., den kraftfulla häfstång, som banornas utsträckning in i

Norrland, skulle bli för uppodlingen af detta vidsträckta land och den stora vinst staten deraf borde få, så synes ett sådant påyrkande af N. D. A. aldeles oförklarligt; ty det af tidningen anförda skälet, "att vi en gång måtte blifva befriade från dessa obehagliga etc." är icke vidare antagligt, då någon annan utsträckning af stambanor numera icke kan ifrågakomma utom i Norrland och några "partistrider" således rimligen icke kunna uppstå, destomindre som det är att hoppas att norrlänningarne sjelfva komma att blifva eniga om stambanornas riktning inom sitt land. Dessutom taga vi oss friheten fästa den ärade tidningens uppmärksamhet derpå, att just för Norrland mera än för någon annan provins inträffar den omständigheten, som tidningen tyckes hafva gillat såsom ett framstående skäl, hvarföre stambanor blifvit uti det öfriga Sverige byggda, nemligen att det eljest blefve aldeles omöjligt, att på annat sätt åstadkomma något för landet fullt lämpligt jernvägsnät i Norrland.

Med anledning af hvad nu blifvit anfördt vore det önskligt, om N. D. A. täcktes närmare begrunda frågan, på hvilken hela Norrlands framtida väl är så mycket beroende och otvifvelaktigt måste vara af den största betydelse för hela fäderneslandet, som genom att göra Norrlands bygder tillgängliga för odling och kultur kan bereda ett önskvärdt tillfälle till inflyttning inom den provinsen och gifva ökad makt åt riket.

A. J. Th.

Trädestillations-Produkter.

Bland industriella företag torde för Norrland företrädesvis böra komma ifråga sådane som afse tillvaratagandet och användandet af den ofantliga tillgång på råämnen för trädestillation, som i Norrland förefinnas. Uppmärksamheten bör destoheldre fästas derpå, som tillgången på dessa råämnen är så stor, att icke allenast hela Sverige kunde göras fullkomligt oberoende af utländningen i fråga om en hel mängd produkter, som nu i högst betydliga partier måste införskrifvas, utan dessa jemväl blifva föremål för en betydlig export. För knappt tjugo år sedan börjades med import af fotogén och numera förbrukas den i ofantliga quantiteter, som hårdt tynga på landets handelsvåg. Och likväl skulle vi sjelfva kunna förskaffa oss hela vårt behof deraf af de törestubbar, som nu icke allenast få förruttna i jorden utan jemväl äro till hinder för jordens odling eller en fullständigare skogsvård. Tiden synes derföre också verkligen vara inne, för att Sverige med all kraft bör söka att få denna industri utvecklad, sedan tillgången på den amerikanska jordoljan, hvaraf fotogéne hufvudsakligen beredes, numera anses

mindre rik, hvilket lärar varit anledningen till den förhöjning i priset, som på fotogén i senare tid blifvit satt.

Framför oss ligga bref från framstående tillförlitliga män, hvilka sjelfva bedrifva trädestillation, och alla dessa äro enige derom, att den i skogrika trakter bör med stor fördel kunna införas såsom en verklig binäring för folket och lämpa sig serdeles väl för association mellan jordegare, aldenstund det hufvudsakligaste kapitalet, utom det för sjelfva anläggningen, och det mästa arbetet erfordras för upptagning, klyfning och forsling af stubbar.

De hufvudbeståndsdelar, som af en vanlig barrträdsstubbe erhållas utgöras af terpentin, lys- och tjärolja, tjära och träkol, men af oljan beredes en mängd serskilda artiklar, som alla äro afsättliga på världsmarknaden.

Numera äro metoderne för beredningen flera; men de som väckt största uppmärksamheten äro dels den, som herr Bruno i Jönköping använder, hvilken fordrar ett anläggningskapital af 6,000 rdr och ett förlag af cirka 100 rdr för hvarje ugn som brännes, dels den metod, hvarpå handlanden C. J. Hedman i Falun fått patenträtt. Före den tid, då hr Hedman uttog denna patenträtt, användes hufvudsakligen s. k. "torrdestillation", hvilken verkställdes uti för ändamålet särskilt inrättade ugnar, hvaruti de sönderspäntade törestubbarne inlades, för att genom upphettning aftvingas de ämnen, som alltid ur vedens beståndsdelar upphemtas, då den under luftens afstängning underkastas stark upphettning.

Uti en törestubbes celler eller saftkärl finnes ett klibbigt starkt luktande ämne — terpentin, — som i mån af stubbens ålder, räknad från trädets fällning, mer eller mindre förvandlats till harts. Detta ämne innehåller, utom harts, en flygtig olja, benämnd terpentinolja, hvilken likasom alla flyktiga oljor har den egenskapen att, upphettad med vatten, i gasform afgå med den bildade vattenångan, efter hvars kondensering till vatten, hon på dettas yta åter samlar sig i flytande form och sålunda kan tillvaratagas. Vid torr destillation blir denna olja alltid förorenad af andra ämnen, uppkomna af vedens och hartsets sönderdelning, hvarvid bland annat bildats lysolja, — en kolfattigare olja, hörande till de s. k. brandoljorna, hvilka hafva en sammansättning liknande lysgasens och sålunda äro tjenligare till lysämne än terpentinoljan. Men terpentinoljan har deremot genom användning för andra ändamål i sin rena form ett större handelsvärde än öfriga träoljor — och en destilleringsmetod, som frambringar terpentinoljan i dess ursprungliga, i möjligaste måtto rena gestalt måste i detta hänseende ega företräde framför en metod, som icke erbjuder denna fördel. Ångan, som i så många andra fall kommit industrien till hjälp, har —

just på grund af sin här ofvan anmärkta egenskap att draga flygtiga oljor med sig — på ett tillfredsställande sätt löst äfven ifrågavarande uppgift; och då hon dessutom, efter ter-
pentinoljans afdrifning, genom serskild uppvärmning kan erhålla tillräcklig stark "öfverhettning", för att åt trämassan kunna meddela den värmegrad, som betingar dess sönderdelning till alla de produkter, som genom torrdestillationen erhållas; så torde ångans användande vid trädestillation komma att tillerkännas ett obestriddigt företräde framför den gamla torrdestillationsmetoden, så mycket heldre som afdrifningen af de sönderdelade ämnena lär betydligt hastigare gå för sig och genom användande af ånga lättare lär kunna regleras.

Ångans användande för trädestillation lär vara en alldeles ny uppfinning, som i början af förlidet år gjordes af nuvarande föreståndaren för träoljefabriken på Born i Dalarne, civilingenjören G. Pettersson, understödd af handlanden C. J. Hedman i Falun, hvilken samma år fått sig meddelad patent på den nya uppfinningen och numera bildat ett bolag, som uppfört nämnde fabriik och tillämpat ångdestillationsprincipen. Den olja, som i den nya fabriken erhålles, är af tre slag: terpen-
tin-, lys- och tjärolja, hvilka i denna ordning efter hvarandra framkomma ur en kylare, allt efter som destillationsprocessen fortgår. Efter ångans pådragning förflyter 15 à 30 minuter, hvarunder hufvudsakligen blott vatten erhålles. Derefter utflyter, jemte vatten, den genom sin ljusgula färg igenkänliga terpen-
tinoljan under $1\frac{1}{4}$ till $1\frac{1}{2}$ timme, hvarefter och då lysoljan, som har brunare färg, börjar visa sig, denna under starkare hetta afdrifves under omkring $3\frac{1}{4}$ timme, hvarunder äfven tjära bildas och uppsamlas. Efter ytterligare en half timmas förlopp, hvarunder erhålles jemte tjära äfven tjärolja, som är tyngre än vatten, är afdrifningen fullbordad, ångan afstänges, den i retorten nu fullständigt kolade massan släckes genom i retorten inledt vatten och kolen uttagas genom en i retortens botten befintlig lucka. Hela processen fordrar således högst sex timmar, hvarunder af 90 kubikfot töremassa i medeltal lär bekommas: 8 kannor terpen-
tinolja, 18 kannor lysolja, 3 kannor tjärolja, 16 kannor tjära och $4\frac{1}{2}$ tunna träkol.

Vi äro icke nu i tillfälle att kunna meddela något fullt tillförlitligt om quantiteten af den produkt, som efter lika stor mängd töremassa kan fås genom torrdestillation, men enligt tillförlitliga uppgifter erfordras för den metoden vid afdrifning af 90 kubikfot töremassa tre gånger så lång tid, som enligt hvad här ofvan förekommer behöfves vid ångdestillation. Någon jemförelse emellan beskaffenheten af de olika metodernas produkter är väl ännu icke gjord, men det

vet man, att den lysolja, som blifvit tillverkad på Born och derefter renad, så väl till lyskraft som luktfrihet lemnat intet öfrigt att önska, hvaremot man allt hittills haft mycket att anmärka emot den vid torrdestillation erhållna lysoljan.

Någon närmare beskrifning af fabriken vid Born inrättning hafva vi ansett oss icke böra göra, under förutsättning att den, som blir intresserad att erhålla någon närmare kännedom derom, lätteligen kan genom skriftvexling med hr Hedman förskaffa sig nödiga uppgifter i detta hänseende; men vi anse oss böra tillägga, att dylika fabriker företrädesvis böra anläggas vid större segelbara vatten för transport af töreveden eller invid annan kommunikationsled, och att professor Bergstrand besökt Borns fabrik och om densamma till landtbruksakademien afgifvit en högst tillfredsställande redogörelse, som vi förmoda att red. framdeles meddelar.

L.

Norrlands sågverksegare och trävaruhandlande

hade den 15 dennes ett sammanträde i Sundsvall, för att rådgöra och besluta om vårdande af deras gemensamma intressen. Sammanträdet var besökt af personer från Helsingland, Medelpad och Ångermanland, men ansågs vara af privat natur, hvadan referenter ej lemnades tillträde. Utan tvifvel har föreningen varit i sin fulla rätt, då den stängde dörrarne för obehöriga personer och det har kanhända äfven varit nödigt vid det första mötet, men klokhet, möjligen ock grannlagenhet, torde dock bjuda, att förbudet för främmande personer att åhöra förhandlingarne må för ett kommande möte *inskränkas* endast till sådane frågor, som äro af ömtåligare beskaffenhet och mera uteslutande angå trävaruhandlande sjelfva; ty eljest kan befaras, att den opinion om skogssköfving m. m., som nu råder hos allmänheten, kan få en vida större näring än hvartill förhållanderne i sjelfva verket bör berättiga och således ställa trävaruhandeln i en förhatlig dager, illa öfverensstämmande med den stora, vackra betydelsen, som den borde ha för landet. Den vid detta sammanträde bildade "Norrländska trävaruhandlandernas förening" bör emedlertid kunna blifva af omätlig betydelse för fosterlandet, om den får opinionen för sig, men då måste äfven diskussionen af *sådane* frågor, som kunna anses antingen såsom mera djupt ingripande uti skogens rätta vård och skötsel eller stå i närmare samband med skogsväsendet, få åhöras af allmänheten, som deraf kan hafva mycket att inhemta och derigenom utan tvifvel skall få ett intresse för föreningens syftemål.

Vid detta möte förekom likväl ingen fråga som kan anses vara af allmännare natur, så vida man icke dit vill räkna den, att på ett tillfredsställande sätt ordna förhållandet emellan arbetsgifvare och arbetstagare, dervid den åsigt temmeligen allmänt lärers blifvit uttryckt, att fasta arbetare aldrig borde antagas utan kontrakt samt lösa arbetare icke utan arbetsbetyg från senaste arbetsgifvare, eller den, huruvida barkning af timmer underlättar flottningen och bevarar timret, hvilken konservering lärers varit underkastad mycket tvifvel.

Numera bör icke längre hållas hemligt de lager, som vid årets slut kunna vid lastageplatserne finnas qvar af skeppningsbara trävaror. Att detta blir känt bör otvifvelaktigt vara till gagn för trävaruhandlanden sjelf och, liksom i andra brancher af handeln, leda till ett sundt tillstånd i näringens bedrifvande. Också har föreningen öfverenskommit, att exportör inom hvarje års slut till föreningens styrelse bör insända uppgift på sitt vid lastageplats qvarliggande skeppningsbara virke och att genom styrelsens försorg ett sammandrag deraf skulle göras för att till medlemmarne i föreningen utdelas. Härmed är väl icke nu något beslut fattadt, som afser ett offentliggörande om lagerbehållningen, men till denna utsträckning torde väl beslutet framdeles leda.

Vid detta möte uppdrogs åt styrelsen, att med biträde af sakkunnige personer verkställa granskning af skogskomiténs betänkande samt af förslaget till vattenrätt, så vidt det flottning rör; och allmänheten skall med lifligaste intresse afvakta deras yttrande i den viktiga skogsfrågan, i hvilken det vore önskligt om lagstiftaren ville besluta snarast möjligt och ännu önskligare, att lagen måtte blifva sådan att icke *onödiga* band må läggas emot näringens fria föröfvande, men å andra sidan landet bevaras från skogsbrist.

Föreningens nästa sammanträde hålles i Sundsvall, uti Juli månad 1873; och valdes till styrelseledamöter herrar F. Bünsow, C. T. Jabobsen och M. Arhusiander.

A. J. Th.

Om Sveriges export af trävaror till Egypten.

Ehuru vi hysa starkt tvifvel att Norrlands export af trävaror nått sin höjd, kan det dock, såsom mången tror, vara möjligt att den gjort det och att den under några decennier måste blifva mindre. För dem, som hysa denna mening, skall det måhända synas både onödigt och opåkalladt att nya platser föreslås, hvarest afsättning för våra trävaror skulle kunna beredas, emedan afverkningen af våra skogar derigenom skall mera hejdlöst bedrifvas; men vi, som hylla

den åsigten, att ju flera afnämare och ju högre pris på virket i landet, ju *bättre vård skall åt landets skogar egnas*, — hvilket vi anse vara förnämsta målet för vår sträfvän i detta afseende, — lemna derföre med största nöje uppmärksamhet åt hvarje tillfälle, som erbjuder nya direkta afsättningsorter åt landets trävaror.

Svenska generalkonsuln i Alexandria har afgifvit en mycket intressant årsberättelse för 1871. Af denna anteckna vi i afseende på trä, att Egypten, som i det närmaste saknar all skog, numera, sedan välståndet i landet under de senaste åren märkligt tilltagit, årligen förbrukar ganska betydliga partier deraf, men att från Sverige införes endast för 40,000 p:d st. årligen, då deremot importen från Turkiet, Österrike och Italien, som hufvudsakligen utgöres af gran-timmer och bräder deraf, uppgår till omkring tio gånger så stort penningevärde.

Förbrukningen af trä är dock i jemnt stigande; och då det svenska timret i Egypten åtnjuter stort anseende, tror generalkonsuln, att importen från Sverige bör kunna i väsentlig mån utvidgas; men för vinnande af detta mål vore nödigt, säger han, att importen skulle ske regelbundet och hastigt och ångfartyg dermed hufvudsakligen sysselsättas; ty nu, då trävarutransporten från Sverige hufvudsakligen sker från Norrbotten pr segelfartyg, är införseln af svenska trävaror till Alexandria inskränkt till vissa delar af året, ehuru byggnadsarbetena försiggå hela året om och månader kunna förflyta utan att svenskt timmer finnes på Alexandrias marknad. Att låta flera laddningar komma på en gång och hålla ett stort upplag skall säkerligen knappt löna sig på grund af den höga räntefoten i Egypten, utgörande minst 12 % pr anno.

Med en direkt regelbunden ångfartygsförbindelse så att varorne kunde framkomma hastigt och i välbehållet skick, tror generalkonsuln, att i Egypten skulle kunna beredas en god marknad *icke allenast* för alla slags snickeriarbeten i ökad skala såsom dörrar, fönsterkarmar, golf och hyflade bräder, möjligen äfven trähus, ty bristen på dugliga timmerarbetare är i Alexandria stor och arbetslönen serdeles hög, men behovet af virke, såsom ofvan nämndes, i jemnt stigande, sedan landtbefolkningens usla byggnader af jord och lera numera efter det tilltagande välståndet utbytas mot sådane af träd, *utan jenväl* för en mängd andra svenska produkter såsom jern och jernvaror, smör, tändstickor, papper, öl m. m. Af svenskt virke införes för närvarande vanligen 3×9 , 2×9 och $1\frac{1}{2} \times 9$ tums plankor af 8 à 30 fots längd, men konsumtionen behöfver äfven andra dimensioner och införseln

från alla länder har sedan 1858 stigit från 100,000 p. st. till 4 à 5 dubbla beloppet.

Huru ett af generalkonsuln väckt förslag, att bringa till stånd en regelbunden ångbåtsförbindelse emellan Göteborg och Alexandria öfver Antwerpen, i sammanhang med bildande i Alexandria af ett nordiskt handelshus med tillräckligt kapital och styrdt af en kunnig person skall af vårt lands affärsmän bedömmas, kunna vi naturligen icke veta; men det vill synas, som skulle detta förslag vara värdt stor uppmärksamhet, äfven derföre att Egypten producerar en hel hop artiklar, som då kunde komma vårt land och handel mera till godo än nu är händelsen; och derföre omnämna vi det här.

Sällskapet för Norrlands väl.

Styrelsen för detta sällskap har beslutit, att tidskriften "Norrland och dess framtid" skall för instundande år utgifvas i något större format än hittills, och tillika, i ändamål att kunna påräkna goda artiklar för tidskriften, bestämt att författare, som insända för tidskriften passande arbeten, böra ersättas med arfvoden från 5 till och med 10 rdr för hvarje tryckt sida. För bestämmande af beloppet inom dessa gränser ämnar styrelsen tillsätta en komité. Man hoppas att på detta sätt kunna få goda artiklar för tidskriften författade och således få den af ett mångsidigare och intressantare innehåll än hittills varit möjligt. Då kostnaden för tidskriftens utgifvande härigenom något ökas, har styrelsen trott sig böra höja prenumerationspriset för tidskriften till tre rdr för nästa år. Så vida kostnaden skall kunna fullt ersättas af prenumerationsmedlen fordras ändå, att prenumerationen skall uppgå till omkring 1,500 ex., och detta torde icke blifva så lätt, ehuru styrelsen har trott, att hvarje medlem i sällskapet skulle lättare och med mera nöje kunna för allmänheten inom sin ort framhålla tidskriften såsom värd uppmuntran, sedan åtgärder blifvit vidtagne för erhållande af ett mångsidigare innehåll.

Vi taga oss derföre friheten fästa medlemmarnes synnerliga uppmärksamhet på hvad de i nämnde hänseende kunna göra, förvissade att de med nöje skola bidra till spridandet af en jämförelsevis billig tidskrift, som, derest den behörigen på detta sätt understödjdes, antagligen bör kunna i en snar framtid blifva af stor betydelse för Norrlands framåtskridande. Men lika mycket önska vi, att landets skriftställare må uppmärksamma det tillfälle, som nu erbjudes dem, att få till styrelsen insända sådane artiklar som kunna för tidskriften vara lämpliga. För mången kan den ersättning, som erbjudes,

synas mindre tillfredsställande, och det är att beklaga det sällskapet ännu icke är i tillfälle att derutöfver lemna någon slags premie till de författare, som skriva de bästa uppsatser, men man hoppas att, då arbetet förnämligast gäller en viktig landsdels förkofran, våra skriftställare mera skall fästa afseende derpå än på betalningen. Icke heller är det något strängt vetenskapligt som just behöfves, utan sådane skrifter som kunna slå an på och vara nyttiga för allmänheten, hållna i en populär enkel stil. På förf. beror det dessutom att sjelf bestämma ämnet, det må bli af andlig eller ekonomisk beskaffenhet, blott det kan gagna och är hållet i en värdig anda.

Sekreteraren i Westerbottens hushållningssällskap, direktören m. m. F. Unander hade vid "sällskapet för Norrlands väl" senaste möte i då diskuterade frågan, huru ett mera allmänt intresse för sällskapet och spridning af dess skrifter borde kunna åstadkommas, väckt förslag derom, att detta sällskap och hushållningssällskapen i Norrland borde såmedelst understödja hvarandra, att hushållningssällskapens egna årstryck kunde upphöra, i det de protokoller och statistiska uppgifter, hvilka deri förekomma, sökte sin plats i de allmänna tidningarne, men afhandlingarne åter i sällskapets månadsskrift, och att, för åstadkommande af en sådan för hushållningssällskapen nyttig uppgörelse, dessa sednare borde lemna ett vist årligt bidrag för tidskriftens uppehållande mot ersättning af fria exemplar utaf tidskriften. Efter det att fabrikören E. Frisk och landshöfdingen G. Asplund föreslagit, att hemställan borde hos hushållningssällskapen göras, huruvida de ej för en viss tid ville anslå ett visst belopp till tidskriftens uppehållande endast med skyldighet för dess redaktion att införa från hushållningssällskapen insända artiklar, bemyndigades styrelsen att med hushållningssällskapen inleda underhandlingar i den af bemälde herrar angifna riktning och att bringa till verkställighet den öfverenskomelse, som kunde träffas.

Styrelsen har nu aflåtit skrivelser till hushållningssällskapen med hemställan att de ville lemna något bidrag till tidskriftens underhåll; och framställt för uppgörelsen tre alternativa förslag, af hvilka styrelsen förordat följande:

a) uti tidskriften intagas ovilkorligen och i oförändradt skick sådane artiklar som ett hushållningssällskap förordar, men af statistiska uppgifter, hushållningssällskapens berättelser och de vid dessa sällskaps sammanträden förekommande diskussioner m. m. endast hvad tidskriftens redaktion finner lämpligt intaga, och det blott i den form eller sammandrag hon beslutar;

b) hushållningssällskapens berättelser och till dessa

sällskap ingifna statistiska uppgifter m. m. som kan vara af vikt, insändas snarast möjligt till redaktionen;

c) hushållningssällskapen förbinda sig att till sällskapet för Norrlands väl årligen inbetala *minst* 300 rdr rmt, hvaraf hälften anses såsom ett rent bidrag, hvarmed hushållningssällskapen understöda ett gemensamt ändamål, tidskriftens uppehållande, och för andra hälften fås ett motsvarande antal exemplar af tidskriften;

d) öfverenskommelsen gäller för ett år, räknad från och med den 1 instundande januari och för tiden derefter årsvis intill dess uppsägning å någondera sidan skett, fyra månader före ett kalenderårs slut, då öfverenskommelsen upphör.

Det andra förslaget afser, att vårt sällskap finge ett bidrag utan skyldighet att lemna friexemplar, men med bestämmelser i öfrigt såsom uti första förslaget förekommer; och det tredje, att hushållningssällskapen lemna ett rent bidrag utan bestämmande af några villkor.

Otvifvelaktigt skulle någon sådan öfverenskommelse emellan vårt sällskap och hushållningssällskapen kunna bereda ömsesidiga fördelar och i hög grad medverka för vinnande af det syftemål, som med tidskriften afses. Hushållningssällskapen skulle befrias från en hel hop kostnader, som deras årstryck föranleder, och de för ett jemförelsevis billigt pris få att tillgå en månadsskritt, i hvilken vida fullständigare och mångsidigare kunde behandlas de i hushållningssällskapen förekommande frågor och som derföre utan tvifvel skulle för ledamöterna i hushållningssällskapen blifva till vida större gagn än det nuvarande årstrycket, emedan tidskriften komme att innehålla utbyten af rön och erfarenheter från alla delar af Norrland. För sjefva tidskriften åter vunnas, utom den ekonomiska fördelen, den att få tillgång på en hel hop goda materialier, som, med någon talang samlade och ordnade efter en god metod, borde kunna blifva af oskattbart värde, ej minst med hänseende till statistiska uppgifter, som på detta sätt böra kunna fås både hastigt, hvilket underhåller intresset för dem, och så planmässigt att de medföra verkligt gagn.

Trondhem—Storsjö-banan i Jemtland.

Då förf. häraf för omkring 20 år sedan framställde planen, för beredande af en lättare förbindelse emellan Trondhem och Jemtland medelst begagnande af mellanliggande sjöar, skulle förslaget om en jernvägsförbindelse deremellan hafva ansetts för en omöjlighet och den som framlagt ett sådant förslag, sannolikt blifvit såsom ett dårhushjon betraktad. Förbindelsen öfver sjöarne kom till stånd; och två decennier efter det förslagets

framställande vågar man lägga fram ett större, det om jernvägsförbindelse. Det förslaget är numera fullt tidsenligt och af uppriktigaste hjerta önskar förf. framgång deråt.

Norges storting och enskilda personer hafva förut tecknat det nödiga bidraget för en bana från Trondhjem till Meraker vid gränsen; och, sedan Jemtlands sisthållne landsting för jernbanans fortsättning inom Jemtland till Storsjön beslutit ett teckningsbidrag af 900,000 rdr, har den jernvägskomité, som blifvit tillsatt af Trondhjems kommunalstyrelse utfärdat en inbjudning för deltagande i ett svenskt-norskt bolag för anläggningen af banan från Meraker till Storsjön. Under förutsättning att för anläggningen skulle erhållas såsom lån och mot preferensaktier 4,800,000, skulle det behöfliga öfriga aktiekapitalet inskränkas till 2,000,000 rdr, deri inberäknadt förenämnde af jemtlands landsting tecknade kapital; och vi tro att det skall lyckas att erhålla den återstående teckningen, synnerligast som den kloka bestämmelsen finnes gjord att en hel aktie, som lyder å 400 rdr, kan få delas i halfva och fjerdedels aktier. Mängden af Jemtlands bönder kunna således och skola också helt visst ingå såsom delegare i bolaget, serdeles som betalningstiden är ställd på fem år och liqviden således till väsentlig del kan göras med den arbetsförtjenst, som vid banan fås, eller i utbyte mot materialier och den jord, som för banan erfordras. Det förbehåll är emedlertid gjordt, att svenska staten skulle få inlösa banan eller efter öfverenskommelse med bolaget öfvertaga bandriften. Således har man tänkt sig möjligheten att svenska staten skulle möta med en stambana.

Guld och thé i Norden.

Guldgräfningen i Ivalojoki uti norra Finland har detta år bedrifvits af 23 bolag, som urvaskat 381,679 kubikfamnar sand och deraf upphemtat 130 z guld, i värde motsvarande omkring 140,000 rdr. Det antages att guldgräfningen under nästa år kommer att fortsättas. Huruvida guld finnes i Norrbottens floddalar vet man icke, men anledning att antaga det saknas icke, ehuru någon undersökning ännu icke skett. Deremot har man i Neder-Torneå påträffat ett surrogat för thé, som efter det en amerikanare för 3 à 4 år sedan fästat allmogens uppmärksamhet på värdet deraf, numera af ortens folk begagnas såsom thé. Det lär hafva det äkta théets smak och lifvande egenskap. Théet samlas af bladen från ett träd, i orten kalladt Pajakiksi (*Rhamnus frangula*), till utseendet likt vide eller unga häggträd. Vi nämna härom för den händelse trädet skulle finnas äfven i andra trakter af Norrland.

Om Igelsjukan hos får.

En landthushållare P. W. Gallén i Finland har, med anledning af en uppsatts i 4:de häftet af kungl. landtbruksakademiens tidskrift för 1871 om Igelsjukan att "något läkemedel, som skulle hafva förmåga att döda de maskar, hvilka förekomma i lefvern hos får och hvarpå sjukdomen beror, finnes ej, och det synes ej antagligt att man någonsin skall upptäcka ett dylikt medel" uti en skrifvelse till samma akademi uppgifvit, att enligt af honom ofta användt bepröfvadt medel sjukdomens menliga inverkan kan 1:o) *förekommas* genom att åt fåren om hösten tillredes "sleke" af lika delar lera, malört, millefolium, malt, tjära, gentianiarot, salt och mjöl, eller också af lika delar lera, aska, salt och tjära; och att serdeles under våta år bereda fåren skydd emot regn; och 2:o) *botas* med salt, antimonium, crudum, lagerbär, saltpeter och svafvelblomma till lika delar samt svagdricka, ett halft stop till ett lod af dessa ingredienser, hvilket allt ställes i några dagar på en varm kakelugn, hvar efter deraf ingifves en matsked morgon och afton åt hvarje får.

Herr C. Lindqvist, som författat förenämnde uppsatts, har uti landtbruksakademiens tidskrift besvarat denna herr Galléns skrifvelse och lemnat en intressant upplysning, hvaraf vi i sammandrag anteckna, att de maskar, som förorsaka igelsjuka äro tvenne arter, nemligen den egentliga lefverflundran, hvilken är allmänast, samt den smala lefverflundran. Då fåren på betet under eftersommaren och hösten upptaga med fodret eller drycken de ännu ej fullt utvecklade lefverflundrorna, som då äro mycket små, föras dessa med fodret till tarmkanalen och vidare in uti de i lefvern förgrenade gallgångarna, der de förblifva till början af sommaren nästa år, då de dö, men de sjuka fåren dö en del under våren, hvilken tid sjukdomen når sin högsta utveckling, andra tillfriskna, men understundom händer att fåret, äfven sedan maskarne afgått, lider fortfarande och ej nöjaktigt tillgodogör sitt foder. Hr Lindqvist erkänner icke värdet i nämnde hänseende af hr Galléns läkemedel, utan tror hans iakttagelse vara beroende på en felaktig observation. Deremot tror han, att om man kan afhålla fåren från att under eftersommaren och hösten beta på sankar ängar eller kärrmarker, *hvarrest larverna till lefverflundran uppehålla sig*, så kunna dessa icke inkomma hos fåren och igelsjukan följaktligen icke uppstå. Det ligger sålunda till stor del uti egarens makt att afhålla sjukdomen från sina får. Regnvättnet, som faller på fåren, har deremot ingen gemenskap med igelsjukan.

Då sjukdomen förekommer på en egendom, har landtmannen att söka torrlägga betesmarkerna eller att under eftersommaren och hösten antingen genom stängsel eller vallning afhålla fåren från att beta å kärrmark. Under sjukdomens förekomst bör man tills början af sommaren utfodra fåren rikligt, för att minska den aftyning som lefvermaskarna föranleder. Hvarjeläkemedel, som användes för botande af denna sjukdom, är att bortkasta de därför använda penningar, påstår hr Lindqvist.

Då igelsjukan nästan hvarje år i olika delar af landet uppträder och sjukdomen ej sällan förorsakar stora förluster, hafva vi trott oss böra i korthet meddela hvad om denna sjukdom sålunda blifvit yttradt.

Litteratur.

Docenten Hans Forssell, som på ett så förtjenstfullt sätt gagnat landet med utgifvandet af åtskilliga viktiga arbeten och hvaraf ett uteslutande rör Norrland, har nu åter utgifvit ett försök till en administrativ-statistisk beskrifning öfver det egentliga Sverige, som benämnes "Sverige 1571" och hvaraf första häftet innehåller en skildring öfver egendomsförhållandet för nämnde år bland annat i Norrland, utom Jemtland. Detta arbete är högst intressant och man inhemtar deraf en trogen upplysning om förmögenheten vid denna tidpunkt, särskildt för hvarje kommun.

Det skulle vara önskligt om detta hans arbete, på hvilket han nedlagt mycken möda och forskning, blefve uppmuntradt; och vi rekommendera det till välförtjent uppmärksamhet, emedan i händelse af uppmuntran man lär kunna få hoppas, att ett likadant kommunernas bokslut för ett sekel sednare af herr Forssell kommer att utarbetas, hvilket för vår inre historia blefve af stor vikt.

Anmälän.

På denna tidskrift, som utkommer en gång hvarje månad, kan prenumereras på alla postkontor och boklådor samt hos f. Landssekreteraren A. J. Thomée i Sundsvall mot erläggande af 2 rdr för helt år. Vid requisition hos denne sistnämnde af fem exemplar fås derut öfver ett exemplar gratis, under förbehåll att alla exemplaren få under korsomslag sändas till en person.

Exemplar af tidskriften för 1869, 1870 och 1871 finnas ännu att få köpa mot nedsatt pris: 1 rdr för förstnämnde år och 1 rdr 50 öre för hvarterdera af de båda andra.

Rättelse.

Uti N:o 9, pag. 136, 15 raden nedifr. står: 400 rdr, läs: 4,000 rdr.

N° 11.

NORRLAND

November.

OCH

1872.

DESS FRAMTID.

Redaktör och ansvarig utgifvare
A. J. Thomée.

Tryckt hos E. A. Hollner & Comp.
Sundsvall.

Myrutdikningen i Norrland.

Säkerligen har mången norrlänning någon kännedom om den doktor J. Engström från Kalmar, som år 1834 gjorde en resa genom flera delar af Norrland. Utom det att han var en bildad och mångsidig skriftställare, hade han anseende som en skicklig jordbrukare; hans omdömen om Norrland böra därför vara förtjente af desto större uppmärksamhet, som hans resor i landet sträcktes till en mängd olika trakter deraf. Herr Engström blef en varm beundrare af både folket och landet i Norrland, som enligt hans förmenande hade en stor och vacker framtid för sig, något som mången norrlänning möjligen ännu sjelf betvivlar. Efter att hafva tagit i närmare betraktande grässkörden på bottenarne af några utdikade sjöar — en i Gellivara socken och några i Åsele socken — antog han såsom alldeles gifvet att utdikningen af myror skulle lemna ett nöjaktigt resultat icke allenast i hänseende till klimatets förbättrande och erhållande af goda grässkördar, utan äfven, efter det en planmessig utdikning några år ägt rum, för bildandet i en framtid af åkerjord på myror; men såsom ett bevis på den fördom emot utdikningen af myror, som den tiden i allmänhet här i Norrland var rådande, kunna vi icke underlåta att här återgifva de åsigter, som man då skriftligen vågade för honom derom framställa.

Den tiden fanns i Lycksele en länsman E. Holmström, som af sina förmän vits- och lofordades såsom den, hvilken i hög grad verkat för landets uppodling; men han ville dock icke erkänna, att frostländig lokal skulle genom fullständig dikning kunna förbättras, ej heller att utdikningar i stort skulle förbättra klimatet. Han var dock en man, som otvifvelaktigt i mycket annat var långt före sin tid. Bland annat skämtar han hjertligt öfver de landtmätarens omdöme, som

år 1671 på konungens befallning skulle i Lycksele lappmark besigtiga landet för bedömande, huruvida det kunde odlas och nyhemman der upptagas. Desse uppgåfvo nemligen de lägenheter, som i Lycksele lappmark på en vidd af 190 qv.-mil skulle finnas passande för nybyggen, utgöra det ringa antalet af blott 56 stycken, men år 1834 funnos der dock icke mindre än 513 med ntrymme qvar för många andra, påstod H. Och ändå hyste denne, för sin tid jemförelsevis framstående man, en så fördomsfull åsigt mot nyttan af utdikning på myror. Lätteligen kan man derföre förstå, att ortens allmoge, liksom allmogen i hela Norrland, den tiden skulle än starkare varit obenägen emot dikning i allmänhet och isynnerhet af sådan på myror.

Under sådane förhållanden måste det alltid blifva intressant, att för den tid som nu är inne, omkring trettio år efter det en sådan fördom rådde, taga kännedom om allmogens förändrade åsikter i frågan om myrutdikningen, hvilken för Norrlands kultur och utveckling är af en så stor betydelse, sedan det numera genom erfarenheten visat sig icke allenast att en utdikad myra kan under vanliga förhållanden lemna mogen säd, utan äfven att en planmässig större utdikning har till följd ett blidare klimat. Af landshöfdingarnes senaste femårsberättelser borde man kunnat påräkna att få en fullständig upplysning om den areal af vattendränkta mark, som under perioden 1866—1870 blifvit med understöd af statsmedel torrlagd och huru mycket som Norrlands jordbrukare sjelfve bekos at i detta hänseende, men beklagligtvis innehåller landshöfdinge-embetets i Gefleborgs län berättelse ingenting derom, och Westerbottens, som i öfrigt är serdeles intressant och fullständig, icke heller någon så beskaffad upplysning om saken att fullt nöjaktig utredning af förhållandet kan göras. Visserligen har det under sådane förhållanden sina stora svårigheter att här på platsen vinna denna utredning; men till en del låter det sig dock göra.

De upplysningar, som vunnits, gifva emedlertid vid handen att under förenämnde femårsperiod genom myrutdikning med hjälp af staten blifvit torrlagde:

	Beräknad arbetskostnad. Rdr.	Deraf i statsbidrag. Rdr.
72,025 qv.-ref i Norrbotten	188,415.	69,755.
38,487 „ i Jemtland	322,453.	73,562.
11,072 „ i Westernorrland	117,774.	52,287.
samt under åren 1867, 1868 och 1869:		
51,722 qv.-ref i Westerbotten	229,868.	82,561.
26,195 „ i Gefleborgs	119,102.	43,780.
199,501 qv.-ref	Summa 977,612.	321,945.

Man kan således med all visshet antaga, att oberäknadt den torrläggning, som vunnits genom enskild utdikning, under hela den femåriga perioden två qv.-mil oduglig mark blifvit i Norrland försatte i bärande skick. Från att hafva varit ständiga frostnästen, i hög grad skadliga för den kringliggande gamla odlade jorden, äro de nu gjorda icke allenast fruktbärande, utan jemväl i hänseende till frosten oskadliga. Beräknas den kostnad, som utdikningen medfört, kan den i medeltal uppskattas till omkring 5 rdr pr qv.-ref, men denna kostnad måste dock alltid anses billig i förhållande till det gagn, som genom arbetet åstadkommits. Det vore dock i hög grad önskligt, om utdikningen kunde ske i vida större skala; ty ehuru det vunna resultatet är serdeles godt, om i betraktande tages den fördom mot utdikning af myror, som hos allmogen för trettio år tillbaka i allmänhet var rådande, skulle likväl, om utdikningen hädanefter inskränktes till hvad den under ifrågavarande fem åren varit, en ofantlig lång tidrymd ändå behöfvas innan utdikningen af vattensjuk odlingsbar jord blifvit i någon mera märklig mån framstående. Antager man nemligen, att af Norrlands för fastland och öar beräknade 2,080 qv.-mil blott en tiondedel deraf utgöres af sådane myror, som med fördel kunna utdikas och odlas, hvilket uppenbarligen är vida mindre än verkligheten erbjuder, så skulle ändå erfordras 83 år innan det erforderliga utdikningsarbetet medhunnas, och detta likväl blott i hvad denna tiondedel angår. Men, säger man, detta vore ju ändå alltid ett vackert resultat, och folket i Norrland kan icke medhinna mera; men sistnämnde påstående kan uppenbarligen icke vara riktigt, emedan genom den verkställda utdikningen icke mera än omkring $1\frac{1}{4}$ tunnland utdikad mark årligen vunnas i medeltal för hvarje helt mantal af dem, som i Norrland nu finnes och, om beräkningen göres blott för Norrbotten, icke mera än 17 tunnland årligen på mantalet. Då i Norrbotten likväl finnas omkring 100 innevånare för hvarje mantal, men i hela riket endast 63, torde det verkställda utdikningsarbetet icke ens för Norrbotten vara utöfver folkets förmåga, under förutsättning att den utdikade marken efter verkställd odling utlägges till äng och således hinder icke möter att med gödsel väl underhålla, hvad som blifvit odladt. Under sådane förhållanden vore det nyttigt, om riksdagen ansloge något större belopp, än hvad som nu af statsmedel för utdikningen i Norrland är bestämdt och på ett beslut i sådan riktning borde Norrlands alla riksdagsmän och länsstyrelser gemensamt arbeta med all den kraft, som höfves för en så viktig fråga som den, att få Norrland snart befriadt från sina frostkällor, hvilket otvifvelaktigt äfven har inflytande på klimatet i det öfriga Sverige

Fördelas åter statsanslaget på den utdikade marken, så finnes att för hvarje qv.-ref myra, som utdikats, blifvit af statsmedel anvisade:

i Norrbotten . . .	97 öre.
i Westerbotten .	159 „
i Jemtlands län .	190 „
i Gefleborgs „ .	268 „
i Westernorrland	473 „

Denna betydliga skiljaktighet, som rimligtvis icke kan hafva sin orsak endast i det högre dagsverkspris, som råder i de sistnämnde länen mot i Norr- och Westerbotten samt Jemtland, om detta än dertill är bidragande, måste otvifvelaktigt bevisa, antingen att myrorne i dessa sistnämnde provinser äro serdeles lätta att utdika, hvilket vore ett desto lyckligare förhållande, som det största antalet och de vidsträcktaste myrorne der onekligen finnas, eller ock att innevånarne der starkare känna både behovet och fördelen af utdikning; och detta vore något som i hög grad bevisar, huru djupt frågan om Norrlands utdikning numera slagit rot hos allmogen i våra tre nordligaste län, och huru annorlunda man der nu mot för tretio år sedan bedömmar frågan, men äfven ett "gif akt" för landets statsmän om hvad som i saken bör vara att uppmärksamma.

En betänklig omständighet kan dock möjligen med någon befogenhet framställas emot en större årlig utdikning, nemligen att jordbrukaren, som redan nu har svårt att täfla med bruks- och sågverksegaren samt trävaru-exportören i fråga om dagsverkspriser och tjenstehjonslöner, torde då få vida större svårighet att bekämpa i nämnde hänseende. Nog torde förhållandet kunna bli sådant; men två goda medel finnas, som i väsentlig mån skulle kunna minska faran af den anmärkta olägenheten, det ena vore, att allmogen mera intresserade sig för bildande af jordtorp på sina ägor antingen med eller utan äganderätt för torparen, än hittills här i Norrland varit fallet, och det andra, att maskinkraft för jordbruket komme att anlitas. Man börjar nu att på allvar införa sådane maskiner i medlersta och södra Sverige, der arbetspriset är ofantligt mycket billigare än i Norrland, och hvarföre skulle det då icke låta sig göra uti detta land? Man anmärker, att här i Norrland i allmänhet endast finnes egendomar med små odlade vidder, för hvilkas innehafvare det alltid måste blifva förenadt med svårigheter att lägga sig till sådane maskiner. Detta förhållande kan ej bestridas; men antagligen bör det med verklig ömsesidig fördel låta sig göra, att förtagsamma män förskaffa sig dessa maskiner, och begagna dem på det sätt, att jordbrukarne få mot ersättning anlita maskinen för uträttande af

ett visst arbete. På så sätt skulle betydliga arbeten kunna uträttas, som nu fordra en anseelig människokraft, och det för ett vida billigare pris än hvad de nu kosta. Derigenom skulle den korta tid, hvarunder jordarbeten här i Norrland kunna bedrifvas, blifva mindre otillräcklig och en hel hop handarbeten kunna besparas för andra göromål, utan någon minskning i tillfället för arbetaren att hafva sin goda utkomst.

Sedan man numera på andra orter med fördel begagnar fullt användbara maskiner för både sådd, skörd och tröskning och till och med för plöjning, taga vi oss friheten att fästa uppmärksamheten på vårt här ofvan anmärkta förslag derom, att lämpliga personer förskaffa sig ändamålsenliga landtmannaredskap för åtminstone de tre förstnämnda arbetsbestyren, i ändamål att dermed mot afgift betjena allmänheten. Utan tvifvel skall ett sådant företag blifva ganska lönande för den, som sjelf är i tillfälle att leda och följa med och drifver maskinen för beredande af sin utkomst. Vi hafva oss icke bekant, om någon maskin, som fullt kan ersätta handkraften vid utdikning af myra uppfunnits, men tvifla derpå, då i Amerika eller England, hvarest de flesta nya maskiner först vanligen förekomma, behof mindre göres af så beskaffade maskiner, men vi betvifla alldeles icke att en sådan maskin kan konstrueras och numera med fördel begagnas, sedan flyttbara billiga lokomotiver för denna maskins användande finnas att tillgå, och detta vore något hvarpå landets ingenjörer borde rikta hela sin uppmärksamhet. Utan en sådan uppfinning skall det gå långsamt att få våra milslånga myror utdikade; ty man kan vara fullt förvissad derom, att dagsverkspriset i allmänhet kommer att hålla sig uppe på den höjd det nu har, om än tillfälligtvis någon nedsättning skulle kunna inträffa. Det nuvarande raska framåtskridandet i Norrland och de naturrikedomar af flerfaldig beskaffenhet, der äro att tillgå, betingar en vida större arbetskraft, än som finnes och bristen måste därför ersättas antingen genom inflyttning af arbetare eller användandet af maskiner. Båda medlen äro af stor vikt för oss, och inflyttningen skulle i hög grad kunna befordras, om jordtorp funnes eller allmogen visade benägenhet att lemna sådane till dem, som inflytta.

A. J. Th.

Slätter- och skördemaskin.

I den mån som landbruksarbetaren blir dyrare uppstår ett oafvisligt behof för landtmannen att förskaffa sig sådane redskap, hvarigenom arbetet för jordbruket kan göras billigare än om blott vanlig människokraft dervid användes. Detta be-

hof borde kännas större i Norrland, hvarest en fåtaligare befolkning finnes, men verksamheten i alla näringsgrenar deremot är större än att den af denna befolkning ledigt kan besörjas, hvarföre människokraften hålles der jemförelsevis tryckande dyr. Dagsverkspriset är också numera så högt upptrifvet, att med all visshet bör kunna förutses det landets jordbruk skall blifva stillastående, derest icke antingen dagsverkspriset kommer att falla eller sådane arbetsmaskiner för jordbruket anskaffas, att människokraften derigenom till väsentlig del kan ersättas. Det förstnämnda alternativet är icke sannolikt och det vore verkligen att beklaga om det skulle inträffa, alldenstund det för arbetarens nöjaktiga utkomst är behöfligt att arbetspriset hålles uppe. Om åter ett stillastående i fråga om jordbruket skulle inträffa, vore det lika mycket att beklaga, med hänseende till de stora goda odlingsfält, som i Norrland finnas och som oafvisligen antyda att jordbruket der borde utgöra det förnämsta yrket.

Förhållandet mellan behovet af och bristen på människokraft har varit lika svårt i England och Amerika; men den högt drifna industri, som i dessa länder råder, insåg snart nödvändigheten att afhjelpa denna svårighet medelst användande äfven för jordbruket af arbetsmaskiner, och dessa länders ingenjörer hafva förstått att konstruera sådane, med hvilka en ofantlig människokraft kan besparas.

Nu sednast har man så väl i England som i Amerika lyckats, att också uppfinna slåtter- och skördemaskiner. De tillverkas redan vid flera verkstäder efter olika metoder, och syftemålet, besparing af människokraft, vinnes med dem alla. De göras så väl ensamt för slåtter, som för skörd och äfven finnas kombinerade maskiner, som kunna begagnas för både slått och skörd.

Man har här i Sverige befarat, att dessa maskiner icke skulle vara ändamålsenlige för svenska förhållanden, men de försök, som under sistlidne sommar och höst med dem gjorts så väl i Skåne som i det medlersta Sverige, hafva utfallit serdeles väl, och numera hafva många landtbrukare, som varit i tillfälle att se huru väl maskinen arbetar, gjort beställningar deraf, så att under nästa års slåtter och skörd många sådane maskiner komma att användas här i Sverige.

Af dessa maskiner finnas dels sådane, som både afmeja säden och aflägger den i smärre lagom stora högar, hvilka deretter af en vanlig arbetare uppbindas i kårivar, dels andra som icke lägger den afmejade säden i högar. Det förra slaget föredragas vanligen såsom mäst tidsbesparande. I allmänhet äro de engelska skördemaskinerna synnerligen solida och väl konstruerade, men fordra en större dragkraft än de amerikanska, som åter äro af lättare konstruktion.

Vid Alnarp i Skåne har en engelsk maskin från Samuelsons fabrik sista höst blifvit använd. Med denna maskin, som var sjelfafläggande, gjordes ett *utmärkt* arbete, blott det iaktogs att, när säden fanns liggande, maskinen kördes emot liggsäden. Arbetade åter maskinen i sned riktning eller vinkel emot den liggande säden, har arbetet befunnits *fullgodt*. I allmänhet har vid Alnarp med maskinen ett tunnland i timmen afskurits, ehuru den för en kortare tid kan göra en större skörd. I anseende till maskinens tyngd togs i anspråk två par hästar, vare sig till ombyte eller samtidig anspänning. Föreståndaren för Alnarps landtbruksinstitut, professor Hjalmar Nathorst, som afgitvit en berättelse om denna maskin, har särskildt anmärkt, att åkerfälten vid Alnarp äro så stora att endast undantagsvis dylika förekomma, som äro mindre än 50 tunnland, och att inga menliga vattenfårer der finnas, icke heller jordfasta stenar.

Möjligen torde denna maskin icke vara fullt passande för Norrlands förhållanden. Deremot har en annan slåtter- och skördemaskin, den s. k. Buckeye-maskinen, tillverkad af Platt & comp., ådragit sig en stor uppmärksamhet i mellersta Sverige; och då jordbruksförhållanderne der mera öfverensstämma med våra, torde en beskrifning om denna maskins användbarhet kunna intressera våra jordbrukare, desto heldre som hr C. A. Waller på Risne, hvilken under nästlidne sommar brukat maskinen, är ansedd som en serdeles praktisk duglig landtbrukare, på hvars intyg man tryggt kan lita. Han uppger, att intill den 14 sistlidne Augusti hade han med en kombinerad Buckeys slåtter- och skördemaskin vid Risne under året afskurit 110 tunnl. gräs och 50 tunnl. råg och hvete. Dervid hade han använt ett och samma par hästar, som af arbetet icke blifvit på något sätt öfveranstängdt. Knifvarne, som voro nyslipade då slåttern började, hade blott en gång behöft brynas, och den mark, hvarå grässlåttern verkställdes, var till större delen kuperad och utgjordes af små fält med öppna diken. Enahanda var förhållandet med en del af den åker, hvarå höstsäden skördades; der marken var täckdikad gick arbetet naturligtvis fortare, likaså der säden icke lagt sig. I afseende på den tid, som behöfves för arbetet och den arbetsvinst, som gjordes, uppger hr Waller såsom exempel, att gräset på 16½ tunnland icke täckdikad mark afskars på sexton timmar och ett tunnland hvete på 40 minuter. Hr Waller har slutligen såsom sitt omdöme yttrat, att denna maskin så väl till konstruktion som materiel vore af utmärkt beskaffenhet och att den både förrättade arbetet väl samt vore serdeles lättskött, men han har icke gjort någon närmare beräkning öfver den besparing i arbetskraft, som genom maskinen bereddes honom.

Med ledning af hans uppgift att ett tunnland afskars på omkring en timme, göra vi en sådan beräkning och antaga att under ett dagsarbete med två hästar och en körare borde kunna medhinnas minst tio tunnland, som på det vanliga gamla sättet efter Norrländskt bruk skulle erfordra tio arbetare. Skilnaden är ögonskenlig till förmån för maskinen och fördelen att använda en sådan bör blifva högst betydlig der den hålles i verksamhet hela dygnet, hvilket här i Norrland med våra under slåttern ljusa sommarnätter bör låta sig göra med ombyte af dragare och körkarl.

En kombinerad Buckeys slätter- och skördemaskin kostar, levererad i Stockholm, 935 rdr och för en blott slättermaskin 550 rdr. Hrr Elfving & comp. i Stockholm äro agenter för försäljningen och hos dem lära en stor mängd requisitioner under senaste tiden blifvit gjorda, att levereras nästa vår; men huruvida någon beställning skett från Norrland, veta vi icke. Otvifvelaktigt skulle det vara till verkligt gagn för både reqvirenter och landet, om så varit fallet.

—l—

Norra delen af Norge.

I allmänhet saknar man här i Norrland all närmare kännedom om våra grannar både i norra delen af Norge och det nordliga Finnland. Dock borde det för oss vara af vigt att ega full kännedom om dessa länder, om dervarande befolkning, om dess ekonomi och om allt hvad som kan vara till nytta och gagn för en liflig samfärdsel och för utbytet emellan folken. För närvarande är denna samfärdsel och detta utbyte icke af någon serdeles betydelse, utom emellan Jemtland och Herjeådalen å ena sidan samt innevånarne vid Trondhjemsfjorden å den andra, men der åter har under senare åren, efter det kommunikationen blifvit förbättrad, en högst liflig rörelse uppstått, som i både andligt och ekonomiskt hänseende verkat godt. Otvifvelaktigt skulle en ganska betydlig, om ej fullt så liflig rörelse komma att uppstå på flera andra ställen i dessa nordliga delar af de tre rikena, blott lättare förbindelser förefunnes, ty den fåtaliga befolkningen har både behof af samfärdseln och skulle finna sin stora vinst genom det uppkommande utbytet; och detta skulle väsentligen ökas, i mån kretsen för samfärdseln utvidgas. Under förhoppning att en sådan utvidgning i den närmaste framtiden skall ifrågakomma och att en närmare kännedom om hvarandra i sin mån skall starkt bidra för öppnande af sådane förbindelseleder, som bäst kunna underlätta samfärdseln, göra vi i dag en kort beskrifning öfver den norra delen af Norge, dervid hufvudsakligen begagnande oss af "Norges officiella

statistik", utgifven för tidsperioden 1861—1865 och grundad på amtmännens berättelser.

Beskrifningen kommer att omfatta de amt, som sträcka sig från den ungefärligen 62:dra graden nordlig bredd i Söndre Trondhjems amt till den nordligaste punkten af Norges rike i Finmarkens amt, belägen vid 71:sta breddgraden, således den del af Norge, som gränsar intill Norrland. Denna del af brödrariket utgöres af följande amt:

	Areal: norska qv.-mil.	Folkmängd: år 1845. år 1865.	
Söndre Trondhjems med	143.	89,329.	109.123.
Nordre „	178.	66,570.	82,489.
Nordlands „	297.	65,512.	89,668.
Finmarkens „	568.	43,938.	65.667.
Summa	1,186.	205,349.	346,947.

Folkmängden i denna del af Norge har således under nämnde tjugu år ökats med nära 31 % eller något mer än 1,5 % i medeltal årligen. Visserligen är denna tillväxt icke proportionsvis lika stor, som den der egt rum här i Norrland under perioden 1815—1869, hvilken i medeltal utgjort 2,07 % årligen, men den är likväl så betydlig, jemförelsevis med många andra delar af Europa, att den med hänseende till landets nordliga bredd måste ådraga sig stor uppmärksamhet och utgöra bevis om den betydelse hafsfisket, landets hufvudsakligaste näringsgren, för befolkningen har. Vi sade det hufvudsakligaste, och så är det, om i betraktande tages den norra delen af Nordland och Finmarken, hvarest jordbruket står på en serdeles låg ståndpunkt till följd dels af landets nordliga läge, dels deraf att större delen af dervarande manliga befolkning för det mästa uteslutande sysselsätter sig med fisket, men trakter finnas dock i både Söndre Trondhjems och Nordre Trondhjems amt, hvarest jordbruket i hänseende till sättet, hvarpå det bedrifves, och jordmånens goda beskaffenhet står vida högre än uti flera af Norges sydligare amter. Äfven uti den södra delen af Nordland är åkerbruket af stor betydelse för innevånarne. Men i Finmarken odlas hvarken korn eller ens potatis, utom i den sydliga delen deraf och äfven der numera i allt mindre skala, sedan allmogen börjat inse att odling för gräs är naturligare och vida säkrare än odlingen af säd.

Under vanliga förhållanden har Nordre Trondhjems amt årligen exporterat omkring 5,000 tunnor råg, 25,000 tunnor hafra, och, märkligt nog, ända till 60,000 tunnor potatis, men alla de öfriga amten ha behof af en högst betydlig import af spannmål. Som ett bevis på jordbrukets framåtskridande i Nordre Trondhjems amt uppgifves, att under åren 1864 och

1865 omkring 20,000 famnar grunddiken blifvit anlagde med tegelrör. För sådane diken har förr begagnats både sten och träd, men tegelrören hafva befunnits ändamålsenligare.

Kreatursskötseln. Uti de båda Trondhemns, äfvenså uti Nordlands amt har mycket blifvit gjordt för upphjelpande af hästafveln och förbättring af boskaps- och fårraserne, men, ehuru här och der vackra resultat deraf vunnits, är dock ännu kreaturens vinterfodring i allmänhet alltför knapp, för att de gjorda försöken ännu skulle ha medfört någon allmän- nare förbättring. Mera allmänt uttalas behovet af att få landets egna raser af nötboskap och får genom korsning upp- blandade från djur af bättre och ädlare raser. En sådan kors- ning har äfven i flera delar af landet ägt rum, till och med uti Finmarkens amt, hvarest boskapsskötseln eljest befinnes på en låg ståndpunkt. I de två nordligaste amten är ortens egen tillgång på kött dock otillräcklig, men i de Trondhem- ska finnes något öfverskott, hvilket man sökt att använda genom export af lefvande kreatur på England, men försöket har icke fullt lyckats, hufvudsakligen till följd af bristen på slagtdjur passande för det engelska bordet, dock hyser man godt hopp att en sådan export i en snar framtid, sedan bättre djur hunnit uppfödats, skall blifva lönande och försöken då kunna förnyas. Till och med uti Nordland har man börjat uppföra rymligare, ljusare och ändamålsenligare ladugårdar, sedan äfven allmogen vunnit erfarenhet om djuren's bättre trefnad i dessa, än i de vanligtvis brukliga mörka och drag- giga fähusen.

Skogsskötseln. I allmänhet anmärkes, att skogsafverk- ningen på enskildes skogar är vida större, än återvexten med- ger och att dessa skogar blifvit på ett oförsvarligt sätt illa handterade, men numera, sedan statens skogar, som allt intill år 1860 äfven varit utsatte för en stark sköfling, från och med det året kommit under en sorgfällig vård och till- syn, hafva tecken visat sig som antyda, att äfven enskilde ämna att lemna mera uppmärksamhet åt skogen, på det att dels den lilla återstod, som finnes kvar af de stora vackra skogar, hvilka fordom funnits, må med mera sparsamhet anlitas, dels en bättre sådan vård iakttagas, som för framtiden skulle kunna återställa skog, der sådan fordom vuxit, eller nära fullkomlig skogsbrist nu råder. Det låter märkligt nog att i Sydvaranger, som ligger i Finmarken vid 70:de breddgraden och således långt nordligare än någon punkt inom Norrland, ännu finnas kvar stora skogar med träd af lämpliga dimensioner för såg- ning, men orsaken härtill uppgifves vara den, att i orten varit brist på hästar för afverkningen, som därför hittills varit mycket inskränkt, såsom mäst bedrifven med renar, **hvilkas krafter varit för svaga att framdraga stockar af de**

större träden, som derföre fått stå qvar orörde. En af de första åtgärder, som den nya skogsbetjeningen vidtagit, har varit den, att för den kringliggande befolkningen till begagnande mot afgift anvisa de "generationer" af brukbara vindfällen, som legat qvar i statens skogar, och denna befolkning, som förr alltid ansett som en rättighet och jemväl på det mäst oförsynte sätt begagnat sig af och använt de friska träden på statens skogar, har numera vants af med sitt sjelfsväld i detta hänseende och fogar sig villigt uti att betala något för dessa vindfällen. På så sätt blir skogen befriad från dessa, återväxten af den unga skogen hindras icke längre och staten har äfven af vindfällen fått någon liten inkomst. Tjårutillverkning förekommer visserligen, men är obetydlig. Tillverkningen af tunnstafr är större och i tilltagande uti Finmarkens amt, sedan skogsstyrelsen tillåtit, att de på statens skogar skadade och vindfällde träd, som icke äro tjenliga till timmer, men dugliga till tunnstafr, må dertill användas mot någon afgift, men importen af tunnstafr, likasom af tjåra, är likväl icke obetydlig. I mån som tillgången på skog numera blifvit förminskad har man i kustdistrikterna till och med ända långt upp i Nordland börjat i stor skala använda torf såsom bränsle för hushållet. På torf finnes stor tillgång, om än af olika godhet och då torf numera äfven användes både för lokomotiv på jernvägarne och under ångpannan på en ångbåt, som har trafik på Trondhjemsfjorden, antages att torfven allt mer skall komma till användning.

Fiskerierna. Dessa äro af största betydelse för hela Norge och man kan lätteligen göra sig ett begrepp derom, då endast uti Nordland och Finmarken och det blott för det s. k. "skreifisket" vid de stora fiskeplatserna i Lofoten och i fjordarne i Alten och Hammerfest, hvilket bedrivs under januari—april månader, varit under åren 1861—1865 i medeltal årligen sysselsatte 52,320 man, som af denna slags fisk der uppfångat för ett årligt medelvärde af 6,216,000 rdr. När nu dertill räknas det skreifiske, som bedrivs i andra delar af ifrågavarande fyra amt, och fisket af dels sill, som i dessa amt försiggår från begynnelsen af juli ända till jul, dels annat slags fiske, så har arbetaren af fisket en riklig förtjenst; men lifvet och förhållanderne, serdeles i Finmarken och vid Lofoten, äro i många delar icke så olik de kaliforniske. Samma hurtiga omsättning af penningen, uti vinbodarne ett "förfärligt" drickande och spel och vandrande judar, som utbreda en massa onödigt kram för de unge oerfarne männen och som i utbyte deraf draga en del af förtjensten från dem. Dessa rika fiskefången, hvilka kunde vara och för den del af befolkningen, som vet att taga vara på förtjensten, verkligen är en stor ekonomisk välsignelse,

medför dock ett annat ondt eller att de män, hvilka hafva landtbruk, oftast helt och hållet försumma detta, som får skötas af den hemmavarande hustrun, barnen eller de arbetslösa föräldrarna. Ända upp vid Hammerfest finnas laxodlingsanstalter inrättade och sedan fridlysningslagar för laxen utfärdats, tillsyningsmän öfver deras handhafvande i Finmarken tillsattes, allmogen der börjat inse och förnummit verkningarne deraf samt derföre numera bestämt sig att vilja understödja tillsyningsmännen i deras åligganden, har laxfisket i betydlig mån förbättrats inom detta amt.

Bergverken och bruksdriften. Hufvudsakligen är det svafvelkis- och kopparmalm samt koppar, som utföres. Jern deremot tillverkas icke vid flera än två bruk, båda i Söndre Trondhjems amt, men tillverkningen är obetydlig, och den af vanligt stångjern förslår icke ens för ortens behof, utan stora partier deraf måste hemtas från andra orter.

Fabriksväsendet och industrin äro icke af någon egentlig betydenhet, utom i Söndre Trondhjems amt, hvarest några fabriker finnas, dock ej serdeles många. I Nordland äro tre fiskguanofabriker, alla vid Lofoten. Råämnet för dessa fabriker, som 1845 tillverkade 21,000 c:r till ett värde af 160,000 rdr, utgöres hufvudsakligen af fiskhufvuden, men dessa användas dessutom som föda dels för innevånarne sjelfva dels åt deras kreatur, för hvilka det är ett begärligt foder.

Binäringar. a) *Husslöjd*, den inskränkes hufvudsakligen till qvinnornas arbeten med spinning och väfnad, m. m. dylikt, som i de båda Trondhjemske amten motsvarar landtbefolkningens behof, och vid expositioner, hållne i Nordre Trondhjems amt, hafva de utställde så beskaffade arbetena emot förväntan intagit ett aktadt rum hvad smak och skicklighet angår; men i de båda nordligaste amten, Nordland och Finmarken, står äfven denna husslöjd på en låg ståndpunkt. Med undantag i Nordre Trondhjems amt, hvarest männerna något sysselsätta sig med tillverkning af husgeråd och gårdsredskaper af flerfalldig beskaffenhet, idka männen icke någon annan egentlig husslöjd än med fiskeredskap och *skepps- och båtbyggeri*, som drifves i ganska betydligt omfång i alla amten, med undantag af Finmarken, dock bygges mäst smärre fartyg och båtar för fiskets behof. Egentligen stora fartyg byggas nästan inga, och fraktfarten med seglande fartyg, som alltid måste vara betydlig nog i ett land, der så stort fiske bedrifves, som i denna del af Norge, är dock i stadigt aftagande i mån som nya ångbåtar anskaffas. Med dessa underhållas numera reguliera turer ända upp till Hammerfest, äfven en del af vintertiden.

Uti de 40 *Sparbanker*, som vid utgången af år 1865 i dessa amt funnos inrättade, voro då insatte 11,321,940 rdr.

Af "hufvud" och "hygde"-vägar funnos samma tid inalles 341 mil, deraf 42 mil af utmärkt god beskaffenhet, men blott omkring 4 mil jernväg. Hela tullinkomsten uppgick för samma år till 1,652,040 rdr.

Inom dessa amt finnas 9 städer med en sammanlagd befolkning vid utgången af 1865 af 30,955 personer, deraf Trondhjem ensamt ägde 19,287 innevånare. Trondhjem är af stor betydelse för handeln i dessa amt, men under femårsperioden 1861—1865 har det ekonomiska tillståndet icke gått så framåt, som under föregående perioder, dock hyses i allmänhet den förhoppning, att i den mån som förenämnde järnväg utsträcket mot söder och en annan ifrågasatt till Jemtland kan komma till stånd, skall Trondhjems handel i betydlig mån ökas. Af de 9 städerna tillhöra fyra städer: Tromsö, Hammerfest, Vardö och Vadsö Finmarkens amt. Alla dessa hafva i fråga om handeln gjort betydliga framsteg under femårsperioden och arbetsklassen har stora förtjenster. En vanlig arbetare kan vissa tider tjena intill 6 rdr pr dag, för öfrigt under sommaren intill 4 rdr och vintertiden 2 à 2 rdr 40 öre. Men amtmännen beklaga sig djupt öfver den låga ståndpunkt, hvarpå arbetaren i moraliskt hänseende sig befinner. Dryckenskapen och andra i sammanhang dermed stående lidelser hafva i jemnbredd med den rika arbetsförtjensten och den starka inflyttningen af främmande arbetare, "i den aldra sorgligaste grad tilltagit" och "uti vinboden och dansbodarne föres ett vildt och högst beklagligt lif."

Alla dessa städer drifva handel med det nordliga Ryssland, derifrån af ryssar införes rågmjöl, hafregryn och "andra mindre betydliga varor", men i stället exporteras fisk af alla handa slag. Denna handel med spannmål från Ryssland har varit något i aftagande och de senaste åren under femårsperioden tillförseln deraf varit i tilltagande från Östersjöns hamnar, derifrån en vida bättre vara erhållits.

Om vi nu lyckats att gifva en åskådlig bild af lifvet och verksamheten i det nordliga Norge, dess naturliga näringskällor och dervarande befolknings ekonomiska tillstånd, äro vi fullt öfvertygade att läsaren skall inse af hvilken stor vikt det skulle vara för de båda folken, om samfärdseln och utbytet dem emellan bleve rätt lifligt. För närvarande är dock all lifligare samfärdsel omöjlig, ty, med undantag af två landsvägar emellan Trondhjemsfjorden och Jemtlands län ungefärligen vid 62 och 63 breddgraden, finnes norr derom ingen förbindelseled på hela sträckan af omkring 80 geogr. m., som Norrland gränsar intill Norge; och dock ha vi norrlänningar så ofantligt mycket, som befolkningen i dessa delar af Norge

har behof af, likasom vi derifrån skulle kunna få ett rikt utbyte; men icke nog dermed, utan fabrikanter i det öfriga Sverige skulle utan tvifvel kunna beredas en ganska stor af-sättning i Norge, enär tullförhållanderne emellan de båda rikena medge att de flesta svenska fabrikater kunna tullfritt föras öfver gränsen och fabriksväsendet uti ifrågavarande del af Norge befinnes på en låg ståndpunkt. Skall dock någon lifligare samfärdsel kunna uppstå, är det ovilkorligen nödigt att såsom förbindelseleder byggas jernvägar, ty endast medelst dessa kunna en stor handel och något betydligare ut-byte öfver land vinnas. Erfarenheten har redan nog samt visat riktigheten i detta påstående. Dermed hafva vi icke velat underkänna vigten af andra slags förbindelseleder på den långa sträckan af gränsen, men dessa böra under nu-varande förhållanden inskränkas till förbindelseleder för den egentliga gränsbefolkningen i mån behof deraf göres, vare sig att dessa blott blifva goda vintervägar eller vanliga lands-vägar, dock alltid med tillgång på lämpliga ijellstugor, der de resande kunna få skydd i oväder för sig och sina dra-gare. Dessa förbindelseleder kunna dock aldrig motsvara det större behofvet för samfärdseln, som icke kan åtnöjas med mindre än jernvägar. Vi skulle önska att statsmak-terne i båda rikena fullt insåge detta och att ett verkligt system i detta hänseende uppgjordes, för att vid passande tid och tillfälle utföras. Nu till en början kräfves det emed-lertid oeftergifligt, att en tvärbana öfver landet snarast möj-ligt bygges emellan Sundsvall och Trondhem, dock i sådan riktning att den må kunna för denna del af de båda rikena medföra verkligt gagn för så stora trakter, som förhållan-derne medgifva och påkalla. Dernäst bör det ifrågasättas, att få en tvärbana öfver Norrbotten emellan Lofotens rika fiskeplatser och Finnland, hvilken skulle bli den kraftigaste hufstängen för uppkomsten dels af en verkligen storartad bruksrörelse i nämnde svenska provins, dels af en högst be-höflig samfärdsel emellan fyra riken, i en riktning der man nu nära nog har ingen förbindelse.

Framdeles ämna vi lemna en skildring af det norra Finnland och i sammanhang dermed möjligen äfven af det norra europeiska Ryssland. Vi hoppas äfven, att snart blifva försatte i tillfälle att kunna meddela något närmare dels om möjligheten i lokalt hänseende att kunna förlägga en så be-skaffad tvärbana öfver Norrbotten till Norges kust, dels om utsigten för att denna tvärbana må kunna löna sig; men anse oss emedlertid redan nu böra lemna underrättelse om de provinser och den folkmängd, som skulle få *direkt* gagn af denna jernväg.

Dessa provinser äro:

	Areal: geogr. mil.	Invånare.
Uti Norge:		
Nordlands och Finmarkens amt	1,948.	år 1865 155,335.
Uti Sverige:		
Norrbottens o. Westerbottens län	2,930.	år 1869 166,534.
Uti Finnland:		
Uleåborgs och Wasa län	3,782.	år 1870 476,220.
	Summa 8,660.	798,089.

Lemnas nu uppmärksamhet deråt att folkmängden ökats i Norges två förenämnde amt under tjugu års tid med 2,1 % årligen, uti Norrbotten och Westerbotten under 54 år med 2,7 % årligen, och uti de båda Finnska länen under 65 års tid med 1,4 % årligen allt i medeltal, så måste det icke kunna bestridas, att ett land, hvarest folkmängden under en tid, då nära nog inga landförbindelser funnits, kunnat i proportion så hastigt ökas att något motstycke dertill sällan förekommer i europeiskt land, och hvarest ofantliga odlingsland ännu finnas lediga och malmfält, vattenfall och vidsträckta skogar finnas i öfverflöd, *der* skall också finnas utrymme för en vida större bosättning och en i många riktningar lifgifvande industri uppblomstra, blott jernvägar fås, så att denna naturens stora rikedom må kunna med någon fördel tillgodogöras. Vi tväfla icke derpå; vi blott beklaga, om detta tillgodogörande skall i brist af vederbörandes uppmärksamhet komma att anstå till en långt aflägsen framtid. Om den *indirekta* fördelen af en sådan tvärbana för befolkningen i närgränsande land, derom torde vi framdeles komma att yttra våra tankar, sedan vi förskaffat oss några närmare underrättelser i detta hänseende.

A. J. Th.

Daglig post.

I mån civilisationen i ett land framträder gör sig anspråken mera gällande för postgångens ordnande på ett sådant sätt, att den blir daglig och regelbunden. Norrland har i detta hänseende hittills varit serdeles vanlottadt. Först för några år sedan lyckades det för Gefle att få dagligt utbyte af post med södra orterne och Fahlun; men någon förhoppning att få den dagliga posten utsträckt längre upp i Norrland har man, märkligt nog, just icke gjort sig; man har, för så vidt vi veta, just icke heller yttrat några anspråk derpå, än mindre någon framställning derom hos offentlig myndighet gjorts. Det var derföre nära nog en fullkomlig öfverraskning för norrlänningen, då Poststyrelsen sjelfmant hos regeringen hemställde om rättighet att få ordna daglig post

ända upp till Hernösand; och nu, sedan en sådan under denna höst verkligen kommit till stånd, yttrar en hvar, som är i tillfälle att göra jemförelse, sin stora belåtenhet med den vidtagna anordningen och prisar Poststyrelsens högt, som i denna angelägenhet, så väl som i allt hvad rör postverket, så nitiskt och omtänksamt vet att uppfatta denna del af Norrlands behof och att äfven vidtaga åtgärd för dess tillfredsställande. Att posten ännu föres långsamt och så till vida i mindre regelbunden ordning, att den stundom fås först många timmar efter den tid, den borde vara framme, beror hufvudsakligen på väglagets tillstånd för dagen; men vi hafva förhoppning att dessa två olägenheter skola i den närmaste framtiden blifva undanröjde. Redan inom två år härefter torde nemligen jernväg komma att finnas emellan Upsala och Gefle, och vi hoppas, att för hvarje år, som derefter går till ända afståndet, som posten norr om Gefle behöfver föras på vanlig landsväg, jemväl skall förkortas och transporten af posten i stället ske på jernväg. Då först blir fullständig regelbundenhet och den snabbhet i postbefordringen, som nu icke är händelsen; och detta beklagas af en hvar, hvilken gör sig förtrogen med förhållandet; men för närvarande kan det omöjligen vara annorlunda.

Hvad vi dock nu ville önska vore, att Poststyrelsen ville, i den mon omständigheterna det tillåta, äfven hädanefter fortgå på den lyckligt beträdda banan, att bereda Norrland daglig post, så att äfven Jemtland och de båda nordligaste länen må komma i åtnjutande af detta goda. Ingen kan bättre än nämnde styrelse bedömma när rätta tiden för vidtagande af en sådan åtgärd är inne; men visst är, att den hastigt växande rörelsen i dessa orter och deraf uppkommande starka tillökningen i korrespondens m. m. för hvarje dag, som går, allvarligare kräfver att saken tages i grundligt öfvervägande.

A n m ä l a n .

"Sällskapet för Norrlands väl" fortsätter under år 1873 med utgifvandet af denna tidskrift, som med ett nummersista dagen i hvarje månad utkommer i något större format än hittills. Då åtgärder tillika äro vidtagne för anskaffande af ett mångsidigare innehåll och större utgifter alltså erfordras, har sällskapets styrelse nödsakats höja priset på tidskriften till ~~Tre~~ rdr rmt för helt år och ~~1~~ rdr 50 öre för ett halft år pr exemplar, oberäknadt postporto. Prenumeration torde helst göras på postanstalt såsom billigast, men emottages äfven hos redaktionen, dock då med tillägg af 50 öre pr exemplar såsom postporto. Om requisition hos redaktionen af någon göres på 5 ex. fås det 6:te gratis och tillägget för postporto nedsättes då till 30 öre pr ex., med vilkor att alla ex. få under korsband öfversändas till requirenten och att denne ombesörjer utdelningen.

N° 12.

NORRLAND

December.

OCH

1872.

DESS FRAMTID.

Redaktör och ansvarig utgifvare
A. J. Thomée.

Tryckt hos E. A. Hollner & Comp.
Sundsvall.

Till allmänheten.

"Sällskapet för Norrlands väl" är bildadt i syftemål att till alla samhällsklasser inom Norrland söka sprida kunskap om och sunda åsigter i fäderneslandets och serdeles sagde landsdels angelägenheter samt utom densamma sakrika meddelanden om denna stora viktiga del af fäderneslandet, dess rika naturliga tillgångar, lämpligaste sättet att tillgodogöra desamma, dess sträfvan för snabbt framåtskridande och de medel, med hvilka detta mål snarast och bäst må kunna uppnås.

I detta afseende har sällskapet bland annat beslutat, att för nästa år utgifva tidskriften "Norrland och dess framtid". Tidskriften, hvars format blifvit ökad till likhet med det som Landtbruksakademiens tidskrift eger, utkommer med ett nummer af 16 sidor sista dagen i hvarje månad. Då dessutom åtgärder blifvit vidtagne för erhållande af litterära bidrag från ett flertal goda författare, hvarigenom tidskriftens innehåll bör kunna blifva både mångsidigt och fullt motsvarande den uppgift, som sällskapet satt sig före, har prenumerationspriset blifvit höjdt till **3** rdr för helt år och **1** rdr **50** öre för halft år pr ex., postporto oberäknadt. Prenumeration torde *heldst* göras å postkontor såsom billigast, men emottages äfven hos reduktionen, dock då med tillägg af 50 öre pr ex. såsom postporto.

Fullt förvissad att hvarje fosterlandsvän önskar uppmuntra ett sällskap, hvars syfte är godt och fosterländskt, samt taga kännedom om de skrifter, hvarigenom sällskapet söker nå sitt mål, har sällskapet trott sig böra värdsamt inbjuda allmänheten till prenumeration å tidskriften "Norrland och dess framtid."

Sundsvall i December 1872.

Styrelsen.

Norrlands ekonomiska tillstånd.

För hvarje femårsperiod åligger det Kongl. Maj:ts Befallningshafvande att hvar för sitt län afgifva en berättelse, angående länets ekonomiska och andra förhållanden under perioden. Sådane berättelser äro nu senast för de fem åren 1866—1870 tryckte, och för en hvar, som vill ega en närmare kännedom om det ekonomiska tillståndet i länen, är det väl värdt att genomgå dessa berättelser, som alla måste innehålla bestämda sifferuppgifter angående vissa särskilda förhållanden, och i dessa delar af det ekonomiska tillståndet äro de mycket upplysande och fullständiga; men i öfrigt äro de af ytterst olika beskaffenhet, allt efter den möda som hvarje Landshöfding eller Landshöfdinge-embete aktat nödigt att på berättelsen nedlägga. Några berättelser äro också intressanta och af stort värde, men andra deremot serdeles knapphändiga. Af de för länen uti Norrland afgifne berättelser räkna vi till det förra slaget dem, som Landshöfdingarne i Westernorrlands, Jemtlands, Westerbottens och Norrbottens län afgifvit, den sistnämnde hufvudsakligen med hänseende till en deri förekommande berättelse med åtföljande tabeller, som länets Hushållnings-sällskap meddelat.

Brist på utrymme utgör hinder för oss att redogöra för hvarje särskild berättelse om de norrländska länen; men i stället skola vi lemna ett så beskaffadt sammandrag af dem att det må utgöra en fullt åskådlig bild af hela Norrland, för så vidt den af dessa femårsberättelser står att vinna.

Antalet *innevånare* utgjorde enligt mantalslängderne vid 1870 års slut i hela Norrland 515,129 personer. Då ingen uppgift i berättelsen för Westerbotten förekommer angående antalet lappar, kunna vi icke vidare upplysa om hela antalet lappar, som finnas i Norrland, än att antalet i Jemtland och Norrbotten utgjorde 5,348. Lägges dertill den lappska befolkning, som vid 1866 års början fanns uti Westerbotten, skulle denna befolkning i *hela* Norrland uppgå till omkring 6,415 personer. Vi hafva dock anledning förmoda att den under perioden något, ehuru obetydligt minskats. Att den öfriga befolkningen i vida mindre grad ökats än som under de nästföregående två femårsperioderne varit händelsen, är hufvudsakligen att härleda från den utomordentligt svåra missvext, som i hela Norrland inträffade under året 1867. Nöden som denna missväxt föranledde var ytterst svår och torde länge komma att utgöra ett sorgligt minne hos hela befolkningen, som dessutom med undantag af *innevånarne* uti Gefleborgs och Jemtlands län haft svag skörd äfven under år 1868 och Jemtland särskildt året 1869. Men

orsaken till det anmärkta förhållandet om folkökningens af- tagande ligger till någon del äfven uti inträffad afflyttning till främmande länder, hvilken dock mäst synes hafva före- kommit uti Jemtlands län, det enda jemte Westernorrland, hvarifrån uppgifter i detta hänseende uti berättelserna före- finnas. Oaktadt att folkmängden under ifrågavarande period icke ökats i samma förhållande som de nästföregående fem- årsperioderne, visar det sig dock att den procentiska folkök- ningen varit större uti Norrland än i det öfriga riket. Detta lyckliga förhållande synes egentligen hafva sin orsak uti de flera rika naturtillgångar, som Norrland äger och som under vanliga förhållanden lemna en god utkomst åt befolkningen. Dessa naturtillgångar äro så stora, att oaktadt Norrland före 1867 haft flera svaga skördar, oaktadt dess befolkning redan derigenom råkat i ekonomiskt betryck och oaktadt den missväxt, som det året inträffade var så svår och så allmän, serdeles i de båda nordligaste provinserne att, såsom Norrbottens Hushållningssällskap yttrat, "om icke Statens kraftiga mel- lankomst och den enskilda välgörenheten i storartad skala hade understödt den under ett så tungt olyckslag dignande befolkningen, står det icke i menskelig makt att inse, huru hon skulle förmått att återhemta sig efter en så tung pröf- ning"; så har icke allenast den försträckning, Staten lemnat, blifvit till fullo återgulden, utan befolkningen i allmänhet blifvit försatt i en lycklig ekonomisk ställning. Besparin- gen i Norrlands sparbanker hade under perioden ökats från 1,742,155 rdr till 3,717,301 rdr och allmänna bevillningen, som bör vara en ganska säker grund hvarefter det allmänna välståndet kan bedömmas, från 292,471 rdr till 336,790 rdr. Landshöfdingen i Westernorrlands län framhåller serskildt "såsom ett bevis på det norrländska folkets föruaderliga för- måga att snart resa sig efter svårare betryck samt det sinne och hjerta, som derinom finnes, att länets allmoge, hvilken år 1867, oaktadt de rikliga understöden, knapt kunde lifnära sig, redan de första månaderna af 1869 efter ett enda års någorlunda skörd, var i tillfälle att med ett sammanskott af nära 9000 rdr undsätta nödställde likar i rikets södra pro- vinser."

Jordbruket. Inom Gefleborgs län har detta under perioden varit i ett jemt framåtskridande, synbart derutin- nan, att "man här och hvar förmärker allmännare användan- de af förbättrade metoder för jordens skötsel, vidsträcktare införande af ordnad voxelbruk, ökad tillagnande af förbätt- rade åkerbruksredskap, jordens sorgfälligare utdikande, till- tagande bemödanden att hålla jorden i växtkraft samt en verk- sam håg att genom utförande af mera omfattande myrodi- ningar eröfra vidgade fält åt de vanliga kulturväxterna." Od-

lingsarbeten af större omfattning hafva blifvit utförda och en liflig väckelse att göra fruktbärande de många myrar och sandmarker, hvilka dittills legat ofruktbara och gagnlösa, framkallats af de år 1865 påbörjade, sedan årligen fortsatt, af länets Landsting bekostade, men af Hushållningssällskapet anordnade och öfvervakade undersökniugar af frostländiga vattendränkta marker i länet, hvaraf 53,396 tunnland blifvit inom perioden undersökte.

Uti Westernorrlands län går jordbtuket, "om än långsamt, dock med säkra steg framåt." Icke blott i följd af de pågående myrodlingarne har en icke obetydlig tillökning vunnits i arealen af den i kultur varande jorden, utan äfven genom en förbättrad skötsel af åker och äng synes hågen för näringens utveckling hafva vuxit i samband med insigterne om dess värde. Utom det att en ordnad cirkulation införts vid åtskilliga ståndspersoners egendomar, har jemväl hos allmogen begreppet om fördelarne af omvexlingen emellan sädes- och fodervextodlingen tilltagit, och det förut vanliga trädesbruket användes numera endast undantagsvis för annat än rågsädet. Äfven har en utbredd insigt om vigten af jordens ordentliga gödslande ledt till flitigare efterfrågan af artificiella gödningsämnen. Den ständigt fortgående läflan om anlitaudet af Hushållningssällskapets antagne länsagronom för uppgörandet af planer och kostnadsförslag till vattensjuka trakters afdikande, samt afdikningsförmannens råd och biträde vid täckdikens anläggande, innefattar ett ytterligare vittnesbörd om jordbrukarens stegrade intresse. Sinnet för ett rationelt brukningssätt är alltså allt mera väckt, och om än mycket ännu återstår att önska innan jordbruket inom länet kan komma att motsvara de anspråk, som med hänsyn till jordens icke ringa alstringsförmåga skäligen kan fordras, torde likväl med visshet kunna antagas, att en icke alltför aflägsen framtid skall härutinnan ställa länet i någorlunda jemförelse med rikets sydligare delar. Men ett skyndsammare resultat motverkas af de högt uppdrifna dagsverkslönerne och de genom frostskador ofta förekommande missvexterne.

Uti Jemtland. "Åkerbruket är ännu icke hvad det efter omständigheterna kunde vara eller hvad det borde vara, så länge saknaden af en tidsenlig lättad vägförbindelse med de aflägsne kusterna tvingar länets befolkning att, om också med betänkligt äfventyr, söka frnmalstra säd, motsvarande länets behof. Orsakerna härtill äro i väsentlig mån att finna i en för jordbruket menlig täflan med skogsafverkningen. Under det åkerbruket, när skörden utfaller gynnsamt, saknar utvägar att med fördel afsätta möjligt öfverskott och förvandla detsamma uti allt mera nödiga kontanter, lemnar

skogsafverkningen sådane i jemförelsevis rikllgt mått, hvilket föranleder allt för många jordegare att i förlitande på dessa kontanta inkomster egna mindre arbete och omtanka, än vederborde, åt ett åkerbruk, som företer så många vanskligheter, dem man dock, med användande af större insigt och arbete, säkerligen skulle kunna i ej ringa mån förminska. Vidare rycker skogsafverkningen genom arbetsprisens ofvanberörda stegring mycken arbetskraft från jordbruket eller fördyrar erhållandet deraf, och slutligen bidrager den till jordbrukets undergräfvande genom att framkalla en för jordbruket menlig höförsäljning."

Uti Westerbotten. Att odlingen gått framåt är synbart och skönjes dels genom den gamla åkerns fullständigare afdikning och kulturvexternas omvexling efter lägets och jordmånens beskaffenhet samt den omsorgsfullare bearbetning som egnas åt vissa jordvidder under deras periodiskt återkommande trädning och dels genom nyodlingar å myrar, som mycket bidrager att förminska verkningarne af den öfverklagade och för sädesskördarne så vådliga nattkylan. Först under de sista 5 å 10 åren ha de fördelar, som myrodlingarne medföra, af allmänheten inom orten blifvit till fullo insedde; och numera igsökas här och der odlingsbara myrtrakter, som genom dikning, flåhackning och bränning befrias från sin frostledande beskaffenhet och bildas till goda ängeslägenheter. En fortsatt grundlig och i system genomförd afdikning vore det säkraste medlet för häfvande af de svårigheter, hvarmed länets landtbruk under nuvarande förhållanden arbetar, men utan statens mellankomst kunna ej dessa afdikningar utföras, åtminstone ej de större. Jordmånen är på flera ställen för odling tjenlig samt befolkningen i allmänhet, åtminstone å de trakter der ej dess håg och sträfvande nästan uteslutande egnas åt skogens afverkning, är lifvad för odlingar och jordbruksarbeten, och därför skola de summor, som för afdikningar anslås, för visso hafva ett mycket välgörande inflytande på landets uppodling och välstånd. Allmogen har eftersökt och med förtroende omfattat biträde af statens och länets agronomer i allt hvad som angår jordbruket och boskapsskötseln, och i de trakter af länet, der fullständigare afdikning skett och ett förbättradt brukningssätt i öfrigt användts eller lokala förhållanden dertill verka, erhålles under goda år utmärkt vacker och frodig gröda af så väl korn som råg och rotfrukter.

Uti Norrbotten. Det är ett glädjande förhållande att flera af länets socknar, hvarest afdikningar med bidrag af statsmedel verkstälts, försummas numera icke den vanliga åkerdikningen. De fyra på landstingets bekostnad i länet anställde dikningsförmän hafva under landtbruksingeniörernes

ledning icke litet bidragit till kännedom om ändamålsenlig dikning. Flera täckdikningar hafva också blifvit utförde. En väsentlig uppmuntran till bättre och tidsenligare jordbruksskötsel har för evärdliga tider blifvit gifven genom under nödåren lemnade understödslån, deraf räntau årligen användes till premier för odlingsflit. Men detta oakadt har man funnit, att bristerna i jordbrukets bedrifvande ännu i *allmänhet* äro hos allmogen desamma i alla delar af landet, fortfarande "ensädesbruk och missbruk med gödseln, otillräckliga redskap, för ringa omtanke om lindernes vidgande och vidmakthållande, alltför stor förkärlek för myrängarna, alltför knapp utfodring åt kreaturen och ofullkomliga insigter å ladugårdsprodukternas ändamålsenliga behandling." Jordegande ståndspersoner hafva dock mera allmänt i alla riktningar af jordbruket följt med sin tid och gifvit allmogen goda föredömen, som också börjat visa sina verkningar här och der.

För hela Norrland, således jemväl för Norrbotten, kan det antagas, att under *mycket gynsamma* år landet redan nu kan anses i det närmaste skörda den för dess *egen* befolkning behöfliga spannmålen, men i regeln måste årligen importeras stora partier spannmål och mjöl dels för innevånarnes egen förbrukning, dels för de främmande arbetare, som der i så stor mängd sysselsättas.

Hästafveln och boskapsskötseln. Hvad densistnämnde beträffar visar sig här och hvar, äfven ibland allmoge-klassen att bemödanden för införande af ett förbättradt ladugårdsväsende börja vinna allmännare insteg, i ändamål att höja dels boskapsskötseln, som i flera delar af landet borde vara och jemväl flerstädes redan är en af de viktigaste förvärfskällorne, dels ock mejerihandteringen ifråu den låga ståndpunkt, de förr haft och ännu inom många trakter intaga. Man har börjat att förädla den inhemska rasen af boskapsdjuren, och stamholländerier af ädlare djur funnos ordnade inom Gefleborgs län, det ena af oblandad Ayshire-ras, men det andra af Algaur-ras. Uti Jemtlands, Wester- och Norrbottens län ha blifvit uppställda stamholländerier af ortens egen ras med tjurar af Algaur-ras. Inom Jemtlands och Gefleborgs län hafva dessa rasförbättringar börjat tillvinna sig allmänhetens förtroende eller uppmärksamhet, men uti Norrbotten, hvarest man jemväl eger djur af både Holsteinsk och Ayshirerasen och der de af sistnämnde ras synas bäst hafva trifvits, tyckes man dock vilja lemna företrädet åt ortens egen ras, hvaraf djur finnas, som lemna 1200 kannor mjölk på året, men dessa djur hafva också blifvit väl utfodrade.

För mejerihandteringsens upphjelpande har mycket redan gjorts och många bymejerier hafva blifvit med framgång

ordnade uti Jemtlands och Westernbottens län; uti Westernorrlands län inrättades ett enda, men det kunde dock icke utöfver ett år ega bestånd, ehuru det varit i åtnjutande af ett icke obetydligt anslag och fastän dess verksamhet i början fördelaktigt utvecklade sig och dess produkter förmånligen afsattes. Orsaken till detta skall ha varit dels oenighet emellan delegarne och dels "husmödrarnes enträgna önskan att såsom tillförene få i hushållet använda mjölken". Hushållningssällskapets alla bemödanden att å andra ställen befordra dylika företag hafva derefter strandat emot allmogens ovilja för nya försök.

Hästaöveln är uti Jemtland af stor betydelse. Der göres också mycket för utvecklingen af ortens ras, som har serdeles goda egenskaper för erhållande af förträffliga arbetshästar. Ett af staten lemnadt anslag af 5000 rdr har blifvit användt för inköp af 8 norska hingstar från Gulbrandsdalen. I skilda delar af länet hafva dessa blifvit stationerade, mot förbindelse för innehafvarne att inom 10 år medelst årlig amortering dem inlösa. På så sätt är tillfälle beredt, att periodvis allt framgent förnya inköpet af goda hingstar. Äfven uti Wester- och Norrbotten synes uppmärksamheten vara fästad på anskaffande af goda hästar och till det sistnämnda länet äro för förädlingen djur införda af Jemtländsk och Finsk ras; men uti de båda öfriga länen, Gefleborgs- och Westernorrlands, synes ingenting för denna vigtiga sak vara vidtagen.

Skogshushållningen. Uti Gefleborgs län förspörjes här och der, men långt ifrån allmänt, en tilltagande uppmärksamhet å behovet af skogarnes bevarande och vård. De stigande kolprisen hafva i allmänhet icke heller orsakat någon förändring hvad beträffar *bruks*-skogarnes skötsel, ehuru på några bruk inom Gestrikland "början till en förbättring synes vara tillämnad". "Utom *afverkningen* af sågtimmer, ved och kolskog till större belopp än skogarne uthålligt kunna afgifva, påskyndas derjemte deras förminskande genom de isynnerhet inom Helsingland gängse skogseldarne. Svedjning förekommer ännu temmeligen allmänt och inom vissa socknar ingifva de stora svedjefälten och de å dessa uppväxta skogsbestånden en grundad farhåga för en i framtiden total brist af timmerskog, ty oftast har skogsväxten å den förbrända marken visat sig afstadna, då träden uppnått en jemförelsevis obetydlig storlek. Lyckligtvis finnas på åtskilliga trakter vackra och lofvande ungsogar, som i en framtid äfven komma att lemna timmer, om de få fortväxa orörde."

Uti Westernorrlands län. "Ehuru länets landsting uti ett år 1870 afgifvet underdånigt utlåtande ansett den

mer och mer spridda insigten om skogens värde vara tillfyllestgörande för att utan behof af lagstiftningens inblandning trygga dess framtida bestånd, torde", yttrar länsstyrelsen, "man dock blott behöfva betrakta siffrorna om öfverproduktionen år 1868, hvilken under de sednare åren ändå otvifvelaktigt öfverträffats, för att instämma i den af sakkunnige män ofta yttrade åsigt, att någon inskränkning i den nu pågående skogssköfningen måste genom lagbud åvägabringas, så vida icke inom några decennier den inkomstkälla, länet haft från skogen, skall hafva utsinat." Såsom ostridigt erkännes dock, att den storartade utveckling, trävarurörelsen inom länet vunnit, grundlagt icke blott för den s. k. arbetande klassen en riklig inkomst, "utan ock för kapitalisten ett vidgadt fält att genom lätt förvärfvade medel bereda utväg äfven för andra näringars tillväxt och förkofran", ty denna "växande företagsamhet och de industriella anläggningar, hvilka under perioden kommit länet till del skulle uteblifvit, om ej skogarne dertill lemnat medel". Men "medaljen har äfven en främsida", enär genom skogsafverkningen moraliteten betänkligt lidit. En stigande flärd och fåfänga, en öfverdrifven yppighet, ett dåraktigt slöseri och ett vingleri i aftal och förbindelser hafva uppstått, "som fordom varit främmande för den redbara norrländska allmogen". Mängden af "lösa arbetare" har kringsspridt smittan af sina lika lösa grundsatser, och lönkrögeriet har genom dem vunnit en icke ringa näring", samt den allmänna säkerheten i följd af dryckenskapslasten varit så betänkligen störd i en aflägsen liggande fjellsocken, att länsstyrelsen på kommunens begäran föranlåtits derstädes anställa serskild polis.

Jemtlands län. Landshöfdingen instämmer uti hvad som i de sista berättelserna för länet om den enskilda skogshushållningen är yttrad och antager att "afverkningen under perioden snarare öfverstigit än understigit den sista periodens".

Westerbottens län. Under perioden "hafva skogarne blifvit mycket hårdt ålitade". "Den lättsinnighet, hvarmed skogsafverkningen under en lång följd af år bedrifvits, häntydande på att allmogen ansett den vara en inkomstkälla, som aldrig kunde tryta, har vållat, att skogen numera på många ställen och i synnerhet i de närmast kusten liggande byarne är nästan alldeles utödd, så att många byalag deraf knapt ega det nödvändigaste för vedbrand och gärdsel till stängsel, än mindre erforderligt byggnadsvirke. Genom bruket af handsågning i södra delen af länet för förädling af timmer af endast 7 à 8 tum i genomskärning till plankor och bräder samt af sparrhygge i den norra delen förstöres skogen; och sedan de så kallade skogsköpen, som vanligen

afslutas på 50 år, numera äfven sträckt sig till lappmarken, antages "såsom utom allt tvifvel, att den till timmer dugliga skogen äfven derstädes varder sköflad och planlöst uthuggen, för så vidt från lagstiftningens sida hinder ej lägges i vägen för dessa köp, vid hvilka ej det ringaste afseende fästes på skogens bestånd i framtiden eller naturliga afkastning."

Norrbottens län. "Hushållningen på enskilda skogar lemnar mycket öfrigt att önska. Sedan skog af gröfre dimensioner blifvit afverkad, tillgripes den yngre, i sin bästa och frodigaste växt stående skogen till sparrar och dessa ofta nog af ganska små dimensioner, och det finnes byar, hvori mången hemmansegare på sådant sätt förstört sin skogsmark. Oaktadt allt detta kan man dock icke säga, att det är skogsbrist inom länet".

Bergs- och brukshandteringen lemnade år 1870:

	Koppar. Ctr.	Tackjern och gjutgods. Ctr.	Stångjern. Ctr.	Jern, manufak- tur och stål. Ctr.	Arbeten vid mekaniska verkstäder. för Rdr.
Uti Gefleborgs län . . .	—	800,268.	611,623.	72,623.	150,000.
„ Westernorrlands län . .	—	81,156.	122,641.	18,030.	76,578.
„ Jemtlands län . . .	2000.	1,647.	1,488.	81.	—
„ Norrbottens län . .	—	2,290.	4,457.	1,078.	—
Summa	2000.	885,361.	740,209.	91,812.	226,578.

För Vesterbottens län äro vi icke i tillfälle att nu uppgifva centnervigten, som brukshandteringen lemnat. I värde är den upptagen till 287,792 rdr. Af nämnde uppgifter inhemtas emellertid, att bruksrörelsen icke är af någon betydighet mot hvad den borde och kunde vara utom i Gefleborgs län, hvarest den under perioden gjort högst betydliga framsteg.

Ännu vore åtskilligt af intresse att meddela ur ifrågasvarande femårsberättelser, men vi befara att trötta läsaren. Två frågor af stor vikt hade vi dock önskat att kunna få redogöra för, nämligen huruvida fyllerilasten till- eller aftagit i Norrland och om kommunalutskyldernas belopp, men då icke alla landshöfdingar meddelat yttrande om den förra och endast landshöfdingen i Westernorrland lemnat upplysning om nämnde belopp, äro vi icke i tillfälle dertill för hela provinsen. Det är dock hugnesamt, att ett fördelaktigt ömdöme lemnas om den jemtländska befolkningens nykterhet och att förtärandet af rusgifvande drycker ieke tilltagit i Norrbotten, hvarest "allmogen lefver i allmänhet måttligt och nyktert i sina hem".

A. J. Th.

Norra stambanan.

Sedan på statens bekostnad undersökning för två år sedan skett för norra stambanans anläggande i den så kallade linien A från Hybobäcken i Helsingland direkt till Torpshammar i Medelpad, har inom norra Helsingland ett lifligt intresse uppstått, för att denna bana i stället måtte förläggas i en annan riktning, eller så att den kunde blifva till större gagn för Norra Helsinglands mera befolkade orter. I sådant afseende har man föreslagit linien B, som skulle från Hybobäcken sträckas öfver socknarne Delsbo, Bjuråker, Bergsjö och Hassela till gränsen emot Attmarssocken i Medelpad. Genom bidrag af enskilda personer är inom orten ett ganska betydligt belopp samladt för undersökning af denna sistnämnde linia och under hösten innevarande år har undersökningen också blifvit verkställd af Kaptenen Morsing, som befunnit lokalen vara särdeles lämplig för jernvägens anläggande. Det har likväl befunnits, att denna stambana skulle blifva $\frac{2}{3}$ mil kortare och mycket billigare att bygga, om den redan vid Jerfsö kyrka, som ligger en mil söder om Hybobäcken, droges icke öfver denna punkt, utan direkt på Delsbo och derifrån vidare såsom här ofvan förekommer till nämnde gräns. Genom denna förändring blefve afståndet från Jerfsö till sagde gräns 7,3 mil. Denna nya linia var visserligen vid underrättelsens meddelande icke ännu fullständigt undersökt, men möjligheten att för jernvägen kunna begagna den ansågs otvifvelaktig. Skulle nu den slutliga undersökningen gifva tillförlitlig vishet om denna linias användbarhet för stambanan, blefve afståndet från Jerfsö kyrka omkring 10,8 mil till Sundsvall och till Ångermanelfven vid Stocked midt emot säteriet Holm, der en lämplig plats för öfvergången af elfven finnes och hvarinvid den enda tjenliga linia för banans fortsättning vidare norrut mot Westerbotten lär förkomma, blott 21 mil, i händelse stambanan fortsattes i linien B öfver Attmars, Tuna, Selångers, Timrå m. fl. socknar.

Samtidigt med denna undersökning har man, uppgifves det från Ragunda socken, upptäckt en annan tjenlig lokal för fortsättning af norra stambanan i linien A från Torpshammar, sedan emot all förmodan det lyckats att 1,5 mil nedan för Ragunda kyrka träffa ett tjenligt ställe för jernvägens öfvergång af den djupt liggande Indalselfven, och vid Forss kyrka en lämplig uppgång från denna elfs floddal till det högre liggande landet. Denna bana skulle från Torpshammar dragas öfver Hellesjö, Håsjö, Ragunda och Forss socknar lill Forss bruk i Ångermanland, för att derifrån vidare fortsättas till Ångermanelfven. Om nu för denna linia beräknas samma öfvergångsställe af denna elf, som för

B här ofvan förekommer nämligen vid Stocked, skulle afståndet emellan denna punkt och Jerfsö blifva omkring 27,5 mil,¹⁾ således denna linia blifva 6,5 längre än B,

Enligt meddelanden från Norra Helsingland hyser man der numera det bästa hopp, att få norra stambanan i B förlagd, sedan ett så särdeles godt resultat angående stigningsförhållanderne inom Helsingland för den vunnits, emedan oberäknadt att stambananiden linien blir, såsom ofvan nämndes, omkring 6,5 mil kortare än i A, måste trafiken ovilkorligen, påstås det, blifva vida större i B, enär inom 2 mil från den linien inom Helsingland bo 31,182 personer, men på samma afstånd från A blott 12,990, och för öfrigt dels jemförelsevis många bruk och andra industriella verk och inrättningar finnas anlagde nära invid linien B, men deremot intet i Helsingland och blott helt få utmed linien A i de öfriga provinserne, dels stambanan i B komme att sträckas genom och invid bördiga trakter, hvilket i allmänhet icke blir händelsen om linien A antages

Äfven vi hålla före att fördelarne, som linien B erbjuda, äro så stora, att de otvifvelaktigt skola ådraga sig statsmakternas synnerliga uppmärksamhet. Oberäknadt den för trafiken vigtiga omständigheten, att afståndet emellan Gefle—Dala jernväg och Ångermanelfven med alla norr derom liggande orterne blir i väsentlig mån genom den linien förkortadt, måste äfven de mellanliggande delarne i norra Helsingland, Medelpad och Ångermanland komma att lemna en vida större trafik för norra stambanan, än som rimligtvis blir händelsen om linien A väljes; ty inom två mils afstånd från stambanan kommer att finnas bosatte:

	för linien A	för linien B
i Norra Helsingland, såsom här		
ofvan förekommer	12,990	31,182
„ Medelpad	9,711	29,978
„ Jemtland	6,477	—
„ Ångermanland	10,986	19,589
	S:a 40,154 pers.	80,749 pers.

Det blir dock icke möjligt att med någon visshet kunna yttra sig om den ena eller andra liniens företräde innan en fullständig undersökning skett af de delar utaf de båda föreslagna linierne, som ännu icke blifvit undersökte; ty stigningsförhållanden och de kostnader, som för den ena eller andra linien erfordras, måste äfven tagas i betraktande. En sådan undersökning lärer likväl komma att företagas instun-

¹⁾ Till grund för miltalet lagd dels statens undersökning dels uppgift af person, intresserad för linien A.

dande sommar, sedan genom enskildas bidrag nödige medel äfven blifvit samlade, dels i Ångermanland och Medelpad för linien B, dels i Ragunda och närmaste socknar för linien A.

Otvifvelaktigt lärer väl striden, huru den så kallade transitobanan emellan Sundsvall och Trondhem skall förläggas, få vida större dimensioner än frågan om norra stambanan, hvars läge naturen sjelf synes hafva utvisat. Såsom bekant torde vara, finnas tre linier för transitobanan föreslagna, nämligen linien A öfver Torpshammar och Bräcke; linien B öfver Majaån och Stugun och linien C öfver Torpshammar, Hellesjö, Håsjö och Stugun; men icke heller den frågan kan med någon tillförsigt bedömas innan fullständig undersökning skett af linierna B och C. Uppenbart är det dock, att, om linien A godkännes, blir icke allenast stora delar af Jemtland, utan ock hela Ångermanland och alla norr derom belägna orter lidande; likasom det måste erkännas, att vissa trakter af Medelpad blifva de lidande, om banan i B skulle förläggas.

Hvilkendera af dessa tre linier, som slutligen kommer att bestämmas kan bero på en tillfällighet, och ytterst svårt blir det att redan nu derom framställa ens en gissning, men uppenbart är det, att hvarje parti, som i detta lotteri drager det kortaste strået, skall anse sig hafva gjort en stor förlust, som icke på länge, om någonsin, kan ersättas och det ändå icke utan de största uppoffringar. Möjligen kan också striden om läget för denna transitobana komma att hos statsmakterna uppehålla sjelfva frågan om norra banans utsträckning längre än som linien är oomtvistad. Under sådana förhållanden skulle det vara af stort värde, om något förslag kunde i hänseende till läget för *transitobanan* framställas, hvarom de tre partierna kunde förenas.

Vi hafva visserligen alltid varit lifligt intresserade för transitobanan B och äro det ännu; men *skulle* det vid undersökningen nästa sommar nöjaktigt utredas, dels att de här ofvananmärkta ställena i Ragunda och Forss erbjuda en lämplig öfvergång af Indalselfven för jernvägen och tillfälle att med den komma upp från den egentliga floddalen, hvilket vi hittills trott på det stället icke vara möjligt, dels att lokalen i öfrigt är lämplig för transitobanan, torde det förslaget böra komma i öfvervägande, huruvida ej transitobanan från Norge borde dragas till Håsjö och från denna punkt två linier utgå, den ena till Torpshammar och Sundsvall, och den andra öfver Ragunda, Forss, Forsse bruk till den punkt der den vid Ångermanelfven bäst kan förenas med norra stambanan. Att ett sådant jemkningsförslag har mycket som är tilltalande, — det bör icke kunna förnekas af någon, som gjort sig närmare förtrogen med ortens lokala och

andra förhållanden, — ty utom annat godt som det erbjuder, beredes tillfälle att inom Ångermanland kunna förlägga transitobanan på ett för der boende befolkning mera lämpligt sätt, än som varit möjligt om man till ögonmärke endast skulle haft uppgiften att i transitolinien B få afståndet emellen Trondhjem och Sundsvall så kort som möjligt, hvilket icke knnnat ske utan att förlägga jernbanan något mera afsides från starkare befolkade orter.

Huruvida detta jemkningsförslag kan vinna den uppmärksamhet, att det för statsmakterna kan i den närmaste tiden framställas, torde väl i främsta rummet bero på blifvande undersökning; men då vi hafve anledning förmoda, att frågan om jernvägarne i Norrland redan under nästa riksdag kan enskilt blifva ämne för behandling emellan de norrländska riksdagsmännen, hafva vi trott oss redan nu böra framställa det, med den särskilda upplysning tillika, att transitolinien i C otvifvelaktigt blir för trafiken fördelaktigare än A-linien, om än några mil längre, och att likaledes trafiken emellan Norge och Ångermanland blir besvärad af några mil längre väg än som blefve förhållandet, om B linien antages, men att dessa olägenheter fullt ut ersättas derigenom att transitobanan allt från Norge blir *gemensam* för både Medelpad och Ångermanland ända till Håsjö eller den för grenbanorne afsedda punkt. Om nu norra stambanan förlägges i B och transitobanan enligt jemkningsförslaget, blir den sammanlagda längden, inberäknadt de båda grenbanorne, dock icke mera än omkring 9 mil längre än om norra stambanan förlägges i A och transitolinien i C från Håsjö, men i senare fallet komma stora delar af Helsingland, Medelpad och Ångermanland att alldeles blifva i saknad af jernvägar, då deremot i det förra fallet icke allenast alla dessa delar, utan dessutom nästan alla socknar i Jemtland, Medelpad och Ångermanland få ungefärligen samma gagn, som de skulle erhålla om stambanan förlades i A. Man skulle genom en sådan plan efter vårt förmenande bespara många mil jernväg och ändå bereda alla kommuner stora fördelar, icke minst den, att de på kortaste väg kunna kommunicera hvar och en med sin närmaste kuststad, och för dessa viktiga handelsplatser göra möjligt att vidare utveckla sin handel, hvilket deremot icke blefve förhållandet om stambanan förlades i A, der den komme allt för långt från kuststäderna och der kulturen och jordens beskaffenhet dessutom är vida underlägset, hvad som i detta hänseende är fallet omkring banan B.

Frågan är viktig och förtjenar den största uppmärksamhet. Måtte den också komma i åtnjutande deraf hos alla de norrländska riksdagsmännen på det enighet må vinnas och det bästa resultatet fås!

A. J. Th.

Bred- eller smalspåriga jernvägar.

Vi hafva länge tvekat att behandla frågan om spårvidden å den del af norra stambanan, hvilken är afsedd ett sträckas upp genom Norrland; — icke därför att denna fråga skulle sakna sin stora betydelse, utan af fruktan att en framställning af frågan nu, innan beslut fattats om nämnde stambanas utsträckning norr om Gefle—Dala jernväg, skulle kunna inverka menligt på sjelfva beslutet, huruvida Norrland bör komma i åtnjutande af stambanor eller icke, hvilket på statsmakternas pröfning ännu är beroende, ty visst är det, att frågan om spårvidden är af den verkliga stora vikt för hela riket, att det, minst sagdt, vore i hög grad att beklaga, om hon icke af pressen blefve behandlad och skärskådad på alla sidor, så att allmänheten kunde göra sig förtrogen med henne och uttala sina önsknings om henne, innan hon förekommer till pröfning hos statsmakterna.

Vi hafva anledning förmoda, att vid nästa riksdag någon framställning om norra stambanans förberörda utsträckning kan bringas å bane, och skulle då dervid beslut fattas om den ena eller andra spårvidden, utan någon föregående *allmänna* utredning af frågan, för så vidt den står i sammanhang med Norrlands trafikförmåga m. m. dylikt, hvilken bäst torde kunna vinnas inom orten, lär det alltid med full befogenhet gifva anledning till klander att någon utredning icke föregått, i händelse det sedermera skulle befinnas att det fattade beslutet i ett eller annat afseende vore mindre lyckligt.

En undersökning, som på regeringens befallning redan blifvit verkställd för norra stambanan emellan Storvik och Torpshammar, afser en smalspårig bana och därför torde möjligtvis den åsigt nu för tillfället vara rådande, att för Norrlands jernvägsnät det smalspåriga systemet vore det bästa. Skulle nu vid nästa riksdag också beslutas, att *smalspåriga* stambanor i Norrland böra byggas, men det sedermera, efter att byggnaden hunnit blifva färdig ett tiotal mil upp i landet, skulle befinnas, dels att trafiken kräft en bredspårig bana, dels att den omlastning, som vid Storvik blir nödig, endast med svårighet, stora kostnader, tidsutdrägt och skada å de omlastade varorna kan verkställas, lär väl någon ändring af spårvidden derefter svårligen ändå kunna ifrågakomma, utan Norrland i all framtid få dras med olägenheterna af det smalspåriga systemet, om än dessa, i mån som Norrland utvecklar sin rörelse och trafiken i följd deraf årligen ökas, må blifva än så stora. Ehuru vi ännu icke äro i tillfälle att kunna fälla något stadgadt omdöme, om hvad som för Norrland vore lämpligast, antingen det bred-

eller smalspåriga systemet, tro vi likväl att det skulle vara af omätligt gagn om verkliga fackmän med någon kännedom om Norrlands nuvarande handels- och näringsförhållanden. och med klar uppfattning, huru dessa komma att gestalta sig om jernvägar i Norrland fås, ville ge allmänheten sina tankar i ämnet tillkänna.

Å ena sidan är, det väl alldeles uppenbart, att det smalspåriga systemet i många fall är särdeles lämpligt för Norrland, att kostnaden för sjelfva jernvägsbyggnaden med ett sådant system till en början skulle blifva mindre och därför att med ett lika stort anslag ett större miltal jernvägar kunna byggas; men å andra sidan torde böra nog be- märkas, att, då artiklarne plankor, träkol, malm, jern och spanmål med visshet komma att föras i stora partier på stambanan, omlastning deraf vid Storvik skall blifva högst betungande och att, om transporten på en smalspårig bana, såsom vi hört uppgifvas, icke kan hållas så låg som på en bredspårig, hvarom vi dock sakna noggrannare kännedom, hela Norrlands trafik, företrädesvis af förenämnda artiklar, skulle med en smalspårig bana blifva vida dyrare än med en bredspårig. Derigenom skulle i anseende till den högre trafikkostnaden, ett väsentligt hinder också möta dels att på jernvägen kunna föra malm från Vestmanlands och Dalarnes grufvor något längre upp i Norrland, dels att från de mera aflägsset belägna skogar i detta land transportera träkol till bruken i nämnde grufvtrakt, såsom det af norr- länningen är beräknadt. Genom det smalspåriga systemets tillämpande på norra stambanan i Norrland skulle således icke allt det kunna vinnas, som man med stambanan afsett.

Utan att nu vilja yttra någon vår bestämda mening i frågan innan vi hört den af egentliga fackmän utredas, anse vi oss likväl böra redan vid detta tillfälle bekantgöra det förslag, som vi hört af flera sakkunnige män åberopas, nämligen att norra stambanan ända upp till Ångermanself- ven borde byggas bredspårig, men tvärbanan till Norge smalspårig, för att likhet i afseende å denna må förefinnas med det system, som Norge redan antagit för Trondhjems- banan. Derigenom, tror man, skulle minsta olägenheter uppkomma af de olika systemen och den norrländska trafi- ken med det öfriga Sverige, hvilken otvifvelaktigt blir af en särdeles betydlig omfattning, kunna utan hinder bedrif- vas i den största skala.

A. J. Th.

Innehåll.

Sällskapet för Norrlands väl	pag. 1, 31, 47, 60, 97, 113, 155.
Norrland	pag. 8.
Till allmänheten	„ 10.
Mankell om Norrlands försvar	pag. 14, 49.
Den bästa plogen	pag. 17.
Artificiella gödningsmedel	pag. 18, 21, 73.
Jernvägarne i Norrland	pag. 23, 46, 71, 157.
Norrlands landtbruksskolor	pag. 26.
Ekonomiskt	pag. 27, 45.
Ängsförbättringsmethod	pag. 30.
Forlönerna. Hvad är att göra?	„ 33.
Fosterlandet och arbetaren	„ 33.
Jernväg emellan Norge och Petersburg	pag. 54, 88.
Norrland 1571—1871	pag. 63.
Norrbotten	„ 54.
Skogens vårdande	„ 76.
Bristen på förbindelsevägar	„ 78.
Det första vilkoret	„ 81.
Norbergs testamente	„ 83.
En ny industri	„ 92.
Förteckning på "Sällskapet för Norrlands väl" medlemmar	pag. 106.
Sädesodlingen i Norrland	pag. 109, 125, 129.
Exposition för Norrland	pag. 133.
Statens skogar	„ 137.
Dränering	„ 142.
Bör stambanesystemet fortsättas	„ 135.
Trädestillationsprodukter	„ 149.
Norrlands sågverksegare	„ 152.
Export på Egypten	„ 153.
Igelsjukan	„ 159.
Myrutdikningen i Norrland	„ 161.
Slättermaskin	„ 165.
Norra delen af Norge	„ 168.
Daglig post	„ 175.
Femårsbsrättelser	„ 177.
Spårvidden	„ 190.
Norra stambanan	„ 186.

Jag anser mig böra tillkännagifva, att Styrelsen för "Sällskapet för Norrlands väl" beslutat, att ersätta förf. af sådane för tidskriften lämpliga uppsatser, som till redaktionen insändas, med ett honorarium af 5 till 10 rdr efter godhet för hvarje tryckt sida.

A. J. Thomée.

SÖDER
NORR

